

การคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ
ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วย
การป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542
และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต
แขนงวิชากฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรม สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
พ.ศ. 2555

**Protection to the Rights of the Accused in the Offences Related to Official
Authorities under The Organic Act on Counter Corruption, B.E.2542
and the Amendment (No.2), B.E.2554**

Mr. Kraingsak Tongkaew

An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Laws in Criminal Law and Criminal Justice

School of Law

Sukhothai Thammathirat Open University

2012

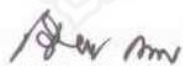
หัวข้อการศึกษาค้นคว้าอิสระ การคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในคดีความผิดต่อ
ตำแหน่งหน้าที่ราชการตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ
ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และ
ที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554
ชื่อและนามสกุล นายเกรียงศักดิ์ ทองแก้ว
วิชาเอก กฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรม
สาขาวิชา นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์จิตรา เพ็ชรล้ำเลิศ

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้ ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 26 พฤษภาคม 2556

คณะกรรมการสอบการศึกษาค้นคว้าอิสระ

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์จิตรา เพ็ชรล้ำเลิศ)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์สิริพันธ์ พลรบ)

.....
(อาจารย์เจียรชัย ฌ นคร)
ประธานกรรมการประจำสาขาวิชานิติศาสตร์

ชื่อการศึกษา ค้นคว้าอิสระ การคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554

ผู้ศึกษา นายเกรียงศักดิ์ ทองแก้ว **รหัสนักศึกษา** 2544002211 **ปริญญา** นิติศาสตรมหาบัณฑิต **อาจารย์ที่ปรึกษา** รองศาสตราจารย์จิตรรา เพ็ชรล้ำเลิศ **ปีการศึกษา** 2555

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าอิสระ เรื่อง การคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในการดำเนินคดีอาญาความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ประกอบระเบียบที่เกี่ยวข้อง เปรียบเทียบกับประเทศฝรั่งเศส และประเทศสหรัฐอเมริกา โดยนำผลการศึกษามาวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น เพื่อแสวงหาแนวทางแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติในกฎหมายที่เกี่ยวข้องต่อไป

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการค้นคว้าจากตำรากฎหมายต่างประเทศ กฎหมายไทย จากหนังสือ เอกสาร บทความต่าง ๆ และทางอินเทอร์เน็ต โดยผู้วิจัยใช้วิธีการเรียบเรียงโดยวิธีพรรณนา (Descriptive Method) วิธีการเปรียบเทียบ (Comparative Method) และวิธีวิเคราะห์ (Analytical Method) ว่าการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในการดำเนินคดีอาญาความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ประกอบระเบียบที่เกี่ยวข้อง เปรียบเทียบกับประเทศฝรั่งเศส และประเทศสหรัฐอเมริกา แล้ว มีปัญหาและอุปสรรคที่จะต้องปรับปรุงแก้ไขอย่างไร จากการศึกษาพบว่า การคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในการดำเนินคดีอาญาความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ประกอบระเบียบที่เกี่ยวข้อง เปรียบเทียบกับประเทศฝรั่งเศส และประเทศสหรัฐอเมริกา ยังมีบทบัญญัติบางประการที่เป็นปัญหาในการคุ้มครองสิทธิผู้ถูกกล่าวหาซึ่งได้เสนอแนะวิธีการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติในกฎหมายที่เกี่ยวข้องที่เป็นปัญหาดังกล่าวไว้ด้วยแล้ว

คำสำคัญ สิทธิ ผู้ถูกกล่าวหา ความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ป.ป.ช.

Independent Study title: Protection to the Rights of the Accused in the Offences Related to Official Authorities under The Organic Act on Counter Corruption, B.E.2542 and the Amendment (No.2), B.E.2554

Author: Mr. Kraingsak Tongkaew; **ID:** 2544002211; **Degree:** Master of Laws;

Independent Study advisor: Jitra Pienlaolert, Associate Professor; **Academic year** 2012

Abstract

This independent study aims to investigate the Protection to the Rights of the Accused in The Offences Related to Official Authorities under the Organic Act on the Prevention and Suppression of Corruption, B.E.2542 (1999) and to compare the relevant regulations of France and United States of America. The results of this studies will be brought to seek amendment of the additional solutions in the relevant legislative acts.

This independent study is a qualitative research by documentary research analysis of international and Thai laws text books, articles and other related information on the websites. The study uses descriptive and, comparative method and analytical method in order to improve and tackle those problems or gaps under the Organic Act on the Prevention and Suppression of Corruption, B.E.2542 (1999). In addition the comparison the regulations of France and United States of America has also been analysed.

This study found that some provisions under the Organic Act on the Prevention and Suppression of Corruption, B.E.2542 (1999) in comparison with the regulations of France and United States of America still be a problem as they were unsuitable issue to protect the right of alleged culprits. Thus, this study the work provides some recommendations to amend the relevant regulations in order and the methods to solve those unsuitable issues.

Keywords: Right, Alleged Culprit, The Offences Related to Official Authorities

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี เนื่องจากได้รับความกรุณาอย่างดียิ่งจากท่านรองศาสตราจารย์จิตรรา เพียรล้ำเลิศ ซึ่งได้กรุณารับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ทั้งยังได้สละเวลา และให้คำแนะนำอันมีค่ายิ่ง ทั้งแนวคิด หลักการ และแง่มุมในการศึกษาต่าง ๆ พร้อมทั้งกรุณาตรวจแก้ไข ทำให้ผู้เขียนมองเห็นปัญหาที่จะต้องศึกษาค้นคว้าได้ครอบคลุมยิ่งขึ้น และท่านผู้ช่วยศาสตราจารย์สิริพันธ์ พลรบ ซึ่งได้กรุณารับเป็นกรรมการสอบการศึกษาค้นคว้าอิสระ โดยได้ให้คำแนะนำต่าง ๆ เพื่อให้การศึกษาค้นคว้าอิสระในครั้งนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ในโอกาสนี้ ผู้เขียนใคร่ขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ผู้เขียนใคร่ขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดา ที่นอกจากจะให้กำเนิดและให้การดูแล มาโดยตลอดแล้ว ยังมีส่วนในการช่วยเหลือ สนับสนุน และเป็นกำลังใจที่สำคัญยิ่งให้ผู้เขียนฝ่าฟัน อุปสรรค และมีความมานะ พยายาม จนทำให้ผู้เขียนสามารถจัดทำการศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้ จนแล้วเสร็จลุล่วงโดยสมบูรณ์

ท้ายสุดนี้ หากการศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้จะมีคุณค่าหรือประโยชน์ทางวิชาการ ก่อให้เกิดความดีด้วยประการใด ๆ ผู้เขียนขอให้ผลแห่งความดีนั้นพึงได้รับแก่บิดา มารดา ครอบครัว รวมถึงคณาจารย์และผู้ทรงคุณวุฒิทั้งหลายที่ผู้เขียนได้นำความรู้ของท่านมาอ้างอิงในการศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้ หากแต่มีข้อบกพร่องใด ๆ ผู้เขียนกราบขอภัย และขอน้อมรับไว้แต่เพียงผู้เดียว

เกรียงศักดิ์ ทองแก้ว

เมษายน 2556

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	8
3 ขอบเขตการศึกษา.....	8
4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	9
5 วิธีการศึกษา.....	9
บทที่ 2 แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในการดำเนินคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ.....	10
1 ระบบการดำเนินคดีอาญา.....	10
1.1 ระบบกล่าวหา.....	10
1.2 ระบบไต่สวน.....	11
1.3 เปรียบเทียบระบบกล่าวหากับระบบไต่สวน.....	12
1.3.1 ข้อแตกต่างของระบบกล่าวหากับระบบไต่สวน.....	12
1.3.2 ข้อดีและข้อเสียของระบบกล่าวหา.....	14
1.3.3 ข้อดีและข้อเสียของระบบไต่สวน.....	14
1.4 ระบบการดำเนินคดีอาญาในประเทศไทย.....	14
2 แนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญา.....	17
2.1 หลักการควบคุมอาชญากรรม (Crime Control).....	18
2.2 หลักนิติธรรม (Due Process of Law).....	18
2.3 หลักนิติรัฐ (das Rechtsstaatsprinzip).....	20
3 ข้อความคิดทั่วไปเกี่ยวกับความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ.....	23
3.1 กฎหมายเกี่ยวกับความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ในประเทศไทย.....	23

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3.1.1 ความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ตามประมวลกฎหมายอาญา.....	24
3.1.2 ความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ตามกฎหมายอื่น.....	25
3.2 บุคคลที่อาจตกเป็นผู้ถูกกล่าวหาในความผิด ต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ.....	27
3.3 ระบบการดำเนินคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ในประเทศไทย.....	32
4 แนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิผู้ถูกกล่าวหา.....	34
4.1 หลักความเสมอภาค.....	34
4.2 หลักสากลในการคุ้มครองสิทธิผู้ถูกกล่าวหา.....	35
4.2.1 ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights).....	36
4.2.2 กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมือง และสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights).....	37
4.3 หลักประกันสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาตามกฎหมายไทย.....	39
4.3.1 หลักประกันสิทธิของผู้ต้องหาและจำเลย ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย.....	39
4.3.2 หลักประกันสิทธิของผู้ถูกจับ ผู้ต้องหาและจำเลย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา.....	42
4.3.3 หลักประกันสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา ในการดำเนินการทางวินัย.....	47
4.3.3.1 การดำเนินการทางวินัย ข้าราชการพลเรือนสามัญ.....	48

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
4.3.3.2 สิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในการดำเนินการ ทางวินัยข้าราชการพลเรือนสามัญ.....	52
บทที่ 3 การดำเนินคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ และการคุ้มครองสิทธิผู้ถูกกล่าวหา ในประเทศไทย และต่างประเทศ.....	54
1 การดำเนินคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการตามกฎหมายไทย.....	54
1.1 คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ.....	55
1.2 การไต่สวนข้อเท็จจริงคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วย การป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม.....	57
1.2.1 กระบวนการแสวงหาข้อเท็จจริง และรวบรวมพยานหลักฐาน.....	58
1.2.2 ข้อความคิดทั่วไปเกี่ยวกับการไต่สวนข้อเท็จจริง และการสอบสวน.....	59
1.2.3 กระบวนการไต่สวนข้อเท็จจริง.....	60
1.2.3.1 กรณีแต่งตั้งอนุกรรมการไต่สวน.....	61
1.2.3.2 กรณีมอบหมายพนักงานไต่สวน.....	67
1.2.3.3 กรณีคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นองค์คณะไต่สวนข้อเท็จจริง.....	68
2 สิทธิของผู้ถูกกล่าวหาตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วย การป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม.....	69
2.1 สิทธิที่จะได้รับการไต่สวนโดยเร็ว.....	69
2.2 สิทธิที่จะได้รับทราบคำสั่งให้ไต่สวน.....	71
2.3 สิทธิที่จะคัดค้านคำสั่งให้ไต่สวนและ แต่งตั้งคณะอนุกรรมการไต่สวน.....	71
2.4 สิทธิที่จะไม่ให้บุคคลที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องเข้าร่วมในการไต่สวน.....	72
2.5 สิทธิที่จะได้รับทราบข้อกล่าวหา.....	73

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
2.6 สิทธิที่จะชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาและนำสืบแก้ข้อกล่าวหา.....	74
2.7 สิทธิที่จะนำทนายความหรือบุคคลที่ไว้วางใจ เข้าฟังการชี้แจงหรือให้ปากคำ.....	74
2.8 สิทธิที่จะตรวจพยานหลักฐานและคัดลอกเอกสาร.....	74
2.9 สิทธิที่ผู้ถูกกล่าวหาจะได้รับทราบสิทธิ.....	75
3 เปรียบเทียบการคุ้มครองสิทธิผู้ถูกกล่าวหาในคดีความผิดต่อตำแหน่ง หน้าที่ราชการกับสิทธิผู้ต้องหาในคดีอาญาทั่วไป.....	76
3.1 สิทธิที่จะได้รับการดำเนินคดีโดยเร็ว.....	77
3.2 สิทธิที่จะได้รับทราบตัวบุคคลผู้สอบสวน.....	77
3.3 สิทธิที่จะคัดค้านบุคคลผู้สอบสวน.....	78
3.4 สิทธิที่จะได้รับทราบข้อกล่าวหา.....	79
3.5 สิทธิที่จะแก้ข้อกล่าวหา.....	79
3.6 สิทธิที่จะนำทนายความหรือบุคคลที่ไว้วางใจ เข้าฟังการสอบปากคำ.....	80
3.7 สิทธิที่จะได้รับการสอบถามเรื่องทนายความ และจัดให้มีทนายความ.....	81
3.8 สิทธิที่จะตรวจพยานหลักฐาน.....	81
3.9 สิทธิที่ผู้ถูกกล่าวหาจะได้รับทราบสิทธิต่าง ๆ ของตน.....	82
4 การสอบสวนคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ และการคุ้มครอง สิทธิผู้ถูกกล่าวหาในต่างประเทศ.....	84
4.1 การสอบสวนคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ และการคุ้มครองสิทธิผู้ถูกกล่าวหาในประเทศฝรั่งเศส.....	84
4.1.1 คดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ในประเทศฝรั่งเศส.....	84
4.1.2 การสอบสวนคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ในประเทศฝรั่งเศส.....	86

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
4.1.3 การคุ้มครองสิทธิผู้ถูกกล่าวหา	
ในประเทศฝรั่งเศส.....	89
4.1.3.1 สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีโดยเร็ว.....	89
4.1.3.2 การแจ้งสิทธิแก่ผู้ถูกควบคุมตัว.....	89
4.1.3.3 สิทธิที่จะได้รับการแจ้งข้อกล่าวหา และสิทธิที่จะชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา.....	89
4.1.3.4 สิทธิที่จะมีล่ามแปลภาษา.....	90
4.1.3.5 สิทธิที่จะพบปรึกษากับทนายความ.....	90
4.1.3.6 สิทธิที่จะขอให้รัฐจัดหาทนายความให้.....	90
4.2 การสอบสวนคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ และการคุ้มครองสิทธิผู้ถูกกล่าวหาในประเทศสหรัฐอเมริกา.....	90
4.2.1 การสอบสวนคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ในประเทศสหรัฐอเมริกา.....	90
4.2.2 การคุ้มครองสิทธิผู้ถูกกล่าวหาในประเทศสหรัฐอเมริกา.....	92
5. เปรียบเทียบการคุ้มครองสิทธิผู้ถูกกล่าวหาในกฎหมายไทย กับกฎหมายต่างประเทศ.....	96
5.1 สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาโดยเร็ว.....	96
5.2 สิทธิที่จะได้รับการแจ้งข้อกล่าวหา.....	97
5.3 สิทธิที่จะชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา หรือต่อสู้คดี.....	97
5.4 สิทธิที่จะพบและปรึกษาทนายความ.....	98
5.5 สิทธิที่จะได้รับการสอบถามเรื่องทนายความ และให้รัฐจัดหาทนายความให้.....	99
5.6 สิทธิที่จะให้ทนายความหรือบุคคลที่ไว้วางใจ เข้าฟังการสอบปากคำ.....	99
5.7 สิทธิที่ผู้ถูกกล่าวหาจะได้รับทราบสิทธิของตน.....	100

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 วิเคราะห์ปัญหาการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในคดีความผิด	
ต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วย	
การป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม.....	102
1 ปัญหาความล่าช้า และขาดความต่อเนื่องในการไต่สวน.....	103
2 ปัญหาการมีทนายความ.....	111
3 ปัญหาการที่ศาลยึดรายงานและสำนวนคดีของคณะกรรมการ ป.ป.ช.	
เป็นหลักในการพิจารณา.....	113
4. ปัญหาการแจ้งสิทธิให้ผู้ถูกกล่าวหาได้ทราบ.....	116
บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	119
1 บทสรุป.....	119
2 ข้อเสนอแนะ.....	122
บรรณานุกรม.....	128
ภาคผนวก.....	133
ก พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปราม	
การทุจริต พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554.....	134
ข ระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วย	
การแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐาน พ.ศ. 2554.....	208
ค ระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วย	
การไต่สวนข้อเท็จจริง พ.ศ. 2555.....	215
ประวัติผู้ศึกษา.....	238

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การดำเนินคดีอาญาความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ประเทศไทยจะไม่ใช้กระบวนการดำเนินคดีดังเช่นคดีอาญาโดยทั่วไปที่ต้องเริ่มการสอบสวนโดยพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แต่จะมีกระบวนการในการดำเนินคดีโดยองค์กรอิสระที่มีชื่อว่า คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ หรือ คณะกรรมการ ป.ป.ช. เนื่องจากคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการเป็นคดีอาญาที่มีลักษณะพิเศษ การจะใช้กระบวนการในการดำเนินคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เช่น คดีอาญาทั่วไปมักจะไม่ได้ได้รับความร่วมมือในการสืบสวนสอบสวนจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง เพราะบุคคลเหล่านั้น ล้วนแต่มีส่วนร่วมในการกระทำความผิด จึงทำให้การได้มาซึ่งพยานหลักฐานเป็นไปด้วยความยากลำบาก ประกอบกับการพิสูจน์ความผิดตั้งอยู่บนพื้นฐานของระบบวิธีพิจารณาที่ถือเป็นหลักว่าหน้าที่นำสืบตกเป็นของโจทก์ ซึ่งต้องนำสืบพยานหลักฐานให้ศาลปราศจากความสงสัยว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริงหรือไม่อันเป็นการยากในการพิสูจน์ความผิดและนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษจากปัญหาดังกล่าวทำให้มีความพยายามในการสร้างระบบพิเศษในการดำเนินคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการขึ้น โดยในระยะแรกภายหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริต และประพฤติมิชอบในวงราชการ (ป.ป.ป.) ขึ้น ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ พ.ศ. 2518 เพื่อสืบสวนสอบสวนข้อเท็จจริงเมื่อมีผู้กล่าวหา ร้องเรียน หรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐทุจริต หรือประพฤติมิชอบในวงราชการ แต่บทบัญญัติของพระราชบัญญัติฯ ฉบับดังกล่าวยังมีข้อบกพร่องอยู่หลายประการ ทำให้มีความพยายามแก้ไขเปลี่ยนแปลงโครงสร้างและกลไกการตรวจสอบการทุจริตให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ หรือ คณะกรรมการ ป.ป.ช. ให้มีหน้าที่ ในการตรวจสอบอำนาจรัฐ และได้มีการตราพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต

¹วิชา มหาคุณ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ป.ป.ช. กรุงเทพฯ สถาบันการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ สัญญา ธรรมศักดิ์ 2552 หน้า 3-4

พ.ศ. 2542 กำหนดอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. รวมถึงอำนาจหน้าที่ไต่สวนและวินิจฉัยกรณีเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการด้วย แต่เนื่องจากพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวมิได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการไต่สวนข้อเท็จจริงอย่างชัดเจนเพียงพอ เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว คณะกรรมการ ป.ป.ช. จึงได้ออกระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ว่าด้วยการปฏิบัติหน้าที่ของคณะอนุกรรมการไต่สวน พ.ศ. 2547 ขึ้น แต่การไต่สวนข้อเท็จจริงโดยคณะอนุกรรมการไต่สวนตามระเบียบฯ ฉบับดังกล่าว มีกระบวนการดำเนินการที่ซับซ้อน ระยะเวลาตั้งแต่มีคำสั่งแต่งตั้งอนุกรรมการไต่สวนจนกระทั่งพิจารณาและสรุปสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงใช้ระยะเวลาดำเนินการนาน ทำให้เกิดปัญหาความล่าช้า ประกอบกับตั้งแต่วันที่ 22 ตุลาคม 2547 คณะกรรมการ ป.ป.ช. ชุดที่ 2 ที่ได้รับการเลือกสรรให้มาทำหน้าที่ต่อจากคณะกรรมการ ป.ป.ช. ชุดแรก ต้องพ้นจากตำแหน่ง ด้วยเหตุกระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ ทำให้มีเรื่องกล่าวหา ร้องเรียนคำสั่งดำเนินการอยู่เป็นจำนวนมาก ต่อมาเมื่อวันที่ 19 กันยายน 2549 มีการยึดอำนาจของคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ทำให้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ต้องสิ้นสุดลง และมีรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราวปี 2549 เพื่อดำเนินการร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ในระหว่างนั้นคณะปฏิรูปฯ ได้ออกประกาศฉบับที่ 19 เรื่องให้พระราชบัญญัติ ประกอบรัฐธรรมนูญบางฉบับมีผลใช้บังคับต่อไป ทำให้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 จึงยังคงมีผลบังคับใช้ต่อไป และให้งดการบังคับใช้บทบัญญัติที่เกี่ยวกับการสรรหา และกำหนดให้มีคณะกรรมการ ป.ป.ช. ชุดใหม่ซึ่งเป็นชุดที่สาม และเพื่อให้เกิดความรวดเร็วในการไต่สวนข้อเท็จจริงอาศัยอำนาจตามประกาศคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ฉบับที่ 31 เรื่อง การดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ลงวันที่ 30 กันยายน 2549 จึงได้ออกระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการไต่สวนข้อเท็จจริงของพนักงานไต่สวน พ.ศ. 2550 โดยระเบียบดังกล่าวกำหนดให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีอำนาจมอบหมายให้พนักงานเจ้าหน้าที่สำนักงาน ป.ป.ช. ทำหน้าที่พนักงานไต่สวนเพื่อดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงได้นอกเหนือจากการแต่งตั้งอนุกรรมการไต่สวนข้อเท็จจริง และกำหนดวิธีการไต่สวนข้อเท็จจริงโดยพนักงานไต่สวนด้วย

ต่อมาได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ซึ่งมีบทบัญญัติให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ชุดที่สามซึ่งดำรงตำแหน่งอยู่ในวันประกาศใช้รัฐธรรมนูญฯ คงดำรงตำแหน่งต่อไป จนกว่าจะสิ้นสุดวาระ 9 ปี และกำหนดให้ประธานกรรมการ ป.ป.ช. ซึ่งเป็นผู้รักษาการตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต

พ.ศ. 2542 ต้องดำเนินการปรับปรุงพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวเพื่อให้เป็นไปตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ภายในหนึ่งปีนับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญด้วยบทบัญญัติดังกล่าวจึงต้องมีการปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 ให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 นอกจากนี้จะมีการปรับปรุงแก้ไขบทบัญญัติให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแล้วยังมีการปรับปรุงกลไกและเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ด้วย ประการหนึ่งก็คือแก้ไขเพิ่มเติมหลักเกณฑ์ และวิธีการในการตรวจสอบข้อเท็จจริง และกระบวนการไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ให้เกิดความชัดเจน และมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น² ในที่สุดจึงได้มีการบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554 เมื่อวันที่ 18 พฤศจิกายน 2554 และเพื่อให้เป็นการสอดคล้องกับบทบัญญัติที่แก้ไขเพิ่มเติมดังกล่าวโดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. จึงได้มีการออกระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการไต่สวนข้อเท็จจริง พ.ศ. 2555 เพื่อให้สอดคล้องกับบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554 และระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการไต่สวนข้อเท็จจริง พ.ศ. 2555 โดยกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ไว้ ซึ่งจะเริ่มตั้งแต่คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีคำสั่งไต่สวนโดยอาจเป็นการแต่งตั้งอนุกรรมการไต่สวน หรือมอบหมายพนักงานไต่สวนให้ดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงแทนคณะกรรมการ ป.ป.ช. ขั้นตอนและวิธีการแจ้งคำสั่งไต่สวนให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบ กระบวนการไต่สวนข้อเท็จจริง การแจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบ จนกระทั่งถึงการพิจารณาและสรุปสำนวนการไต่สวนการดำเนินการในทุกขั้นตอนดังกล่าวจะเกี่ยวข้อง และส่งผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาทั้งสิ้น ซึ่งในการคุ้มครองสิทธิดังกล่าวของผู้ถูกกล่าวหาจะอยู่ภายใต้หลักของการดำเนินคดีอาญา อันเป็นหลักที่นานาอารยประเทศให้การยอมรับ ไม่ว่าจะเป็นหลักนิติรัฐ

² ชัยรัตน์ ขนิษฐบุตร “ความเป็นมาของการเสนอปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ ...) พ.ศ.... ใน บทความทางวิชาการ เกี่ยวกับ ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ ...) พ.ศ. ...” หน้า 57-73 สำนักกฎหมาย สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ หน้า 63

(das Rechtsstaatsprinzip) หลักนิติธรรม (Due Process) หลักความเสมอภาค หลักความเป็นกลาง หลักฟังความทุกฝ่าย หลักการเปิดเผย ซึ่งเป็นการรับรองถึงสิทธิมนุษยชนและแสดงให้เห็นถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ถูกกล่าวหา นอกจากนี้สิทธิที่ผู้ถูกกล่าวหาควรได้รับการคุ้มครองยังปรากฏอยู่ในหลักสากลว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิผู้ถูกกล่าวหา ไม่ว่าจะเป็นปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน หรือกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง เช่น ในข้อ 14 วรรคสาม ที่กำหนดว่า “ในการพิจารณาคดีอาญานุคคลทุกคนซึ่งต้องหาว่ากระทำผิดย่อมมีสิทธิที่จะได้รับหลักประกันขั้นต่ำดังต่อไปนี้โดยเสมอภาค

- 1) สิทธิที่จะได้รับแจ้งโดยพลันซึ่งรายละเอียดเกี่ยวกับสภาพและเหตุแห่งความผิดที่ถูกกล่าวหาในภาษาซึ่งบุคคลนั้นเข้าใจได้
- 2) สิทธิที่จะมีเวลาและได้รับความสะดวกเพียงพอแก่การเตรียมการเพื่อต่อสู้คดีและติดต่อกับทนายความที่ตนเลือกได้
- 3) สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาโดยไม่ชักช้าเกินความจำเป็น
- 4) สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาต่อหน้าบุคคลนั้น และสิทธิที่จะต่อสู้คดีด้วยตนเอง หรือโดยผ่านผู้ช่วยเหลือทางกฎหมายที่ตนเลือก สิทธิที่บุคคลได้รับแจ้งให้ทราบถึงสิทธิในการมีผู้ช่วยเหลือทางกฎหมายหากบุคคลนั้นไม่มีผู้ช่วยเหลือทางกฎหมายในกรณีใด ๆ เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมบุคคลนั้นมีสิทธิที่จะมีผู้ช่วยเหลือทางกฎหมาย ซึ่งมีการแต่งตั้งให้โดยปราศจากค่าตอบแทนในกรณีที่บุคคลนั้นไม่สามารถรับภาระในการจ่ายค่าตอบแทน

5) สิทธิที่จะซักถามพยานซึ่งเป็นประักษ์ต่อตน และขอให้เรียกพยานฝ่ายตนมาซักถามภายใต้เงื่อนไขเดียวกับพยานซึ่งเป็นประักษ์ต่อตน

6) สิทธิที่จะได้รับความช่วยเหลือจากล่ามโดยไม่คิดมูลค่า หากไม่สามารถเข้าใจหรือพูดภาษาที่ใช้ในศาลได้

7) สิทธิที่จะไม่ถูกบังคับให้เปิดเผยความเป็นประักษ์ต่อตนเอง หรือให้รับสารภาพผิด

นอกจากนั้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้มีการรับรองสิทธิและเสรีภาพของบุคคล และรับรองสิทธิของผู้ต้องหาไว้ในหลายมาตรา อาทิ มาตรา 4 บัญญัติไว้ว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง มาตรา 26 บัญญัติว่า “การใช้อำนาจโดยองค์กรของรัฐทุกองค์กร ต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็น

³ นภสร วิจัยสมบัติ ปัญหาการคุ้มครองสิทธิผู้ถูกกล่าวหาและจำเลยในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง หน้า 3-4

มนุษย์ สิทธิและเสรีภาพ ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้” มาตรา 29 บัญญัติว่า “การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ จะกระทำมิได้เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะเพื่อการที่รัฐธรรมนูญนี้กำหนดไว้และเท่าที่จำเป็น และจะกระทบกระเทือนสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพนั้นมิได้...” มาตรา 30 บัญญัติว่า “บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย และได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน...” มาตรา 39 บัญญัติว่า “...ในคดีอาญา ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด ก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุด แสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิดจะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้” เป็นต้น

สิ่งที่ได้กล่าวมาแล้วในตอนต้นว่าการดำเนินคดีอาญาความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ มีความแตกต่างจากการดำเนินคดีอาญาทั่วไปจึงมีข้อที่ต้องพิจารณาว่าความแตกต่างดังกล่าวมีผลกระทบต่อกระบวนการยุติธรรมที่ชอบด้วยกฎหมาย และมีมาตรการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลเพียงพอหรือไม่ ซึ่งจากการพิจารณาหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. แล้ว เห็นว่าเป็นการใช้ระบบไต่สวนในการดำเนินคดี มีบทบัญญัติที่ทำให้กระทบสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา ทั้งยังไม่สอดคล้องกับมาตรการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ ดังนี้

1) กระบวนการไต่สวนคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ทั้งที่แต่งตั้งอนุกรรมการไต่สวน และมอบหมายพนักงานไต่สวน มีความล่าช้า เนื่องจากมิได้มีการกำหนดกรอบระยะเวลาการดำเนินการในแต่ละขั้นตอนไว้ชัดเจน กล่าวคือ เมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้มีคำสั่งให้ไต่สวนข้อเท็จจริงและแต่งตั้งคณะอนุกรรมการไต่สวน หรือมอบหมายพนักงานไต่สวนให้ดำเนินการไต่สวน ข้อเท็จจริงแล้วมิได้มีการกำหนดระยะเวลาที่ต้องแจ้งคำสั่งไต่สวนให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบเมื่อใด ไม่ได้กำหนดระยะเวลาว่าองค์กรอนุกรรมการไต่สวน และพนักงานไต่สวนต้องเริ่มทำการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานเมื่อใด และสิ้นสุดภายในระยะเวลาเท่าใด และในการพิจารณาวินิจฉัยความผิดของผู้ถูกกล่าวหา นั้น ระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการไต่สวนข้อเท็จจริง พ.ศ. 2555 กำหนดไว้เพียงให้พิจารณาวินิจฉัยโดยเร็วเท่านั้น มิได้กำหนดกรอบระยะเวลาที่ชัดเจนทำให้การพิจารณาวินิจฉัยให้แล้วเสร็จภายในระยะเวลาเท่าใด ซึ่งการไม่กำหนดกรอบระยะเวลาให้ชัดเจนทำให้เกิดความล่าช้า ซึ่งส่งผลให้ผู้ถูกกล่าวหาได้รับความทุกข์ทรมานทางจิตใจที่ต้องรอคอยผลการไต่สวน และมีผลให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. อนุกรรมการไต่สวน หรือพนักงานไต่สวนไม่สามารถรับฟังข้อเท็จจริงได้อย่างต่อเนื่อง ทำให้ข้อเท็จจริงคลาดเคลื่อนได้ ก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรม และขัดกับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญที่บัญญัติไว้ในมาตรา 40 (7) ว่า “ผู้ต้องหาที่มีสิทธิได้รับการสอบสวนที่ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม” และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง

ข้อ 14/3(ค) ที่บัญญัติไว้ว่า “ในการพิจารณาคดีอาญา ซึ่งบุคคลถูกกล่าวหาว่ากระทำผิด บุคคลนั้นย่อมมีสิทธิที่จะได้รับหลักประกันขั้นต่ำอย่างเสมอภาคเต็มที่ ดังนี้ (ค) 3) สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาโดยไม่ชักช้าเกินความจำเป็น

2) หากพิจารณาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในส่วนที่เกี่ยวกับการถามคำให้การผู้ต้องหาจะเห็นได้ว่ากฎหมายกำหนดให้ก่อนเริ่มถามคำให้การผู้ต้องหาในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกให้พนักงานสอบสวนถามผู้ต้องหาว่ามีทนายความหรือไม่ ถ้าไม่มีและผู้ต้องหาต้องการทนายความ ให้รัฐจัดหา ทนายความให้ ซึ่งในการชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาตามระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการไต่สวนข้อเท็จจริง พ.ศ. 2555 กำหนดแต่เพียงว่าผู้ถูกกล่าวหาจะมีสิทธินำทนายความหรือบุคคลที่ไว้วางใจเข้าฟังการชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาหรือให้ปากคำของตนได้เท่านั้น มิได้กำหนดให้อนุกรรมการไต่สวน หรือพนักงานไต่สวนสอบถามผู้ถูกกล่าวหาว่ามีทนายความหรือไม่ ซึ่งถ้าไม่มีและผู้ถูกกล่าวหาต้องการก็จะจัดหาให้ ซึ่งในคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการตามประมวลกฎหมายอาญา ในทุกมาตรา จะมีระวางโทษจำคุก จึงเห็นได้ว่าการคุ้มครองสิทธิการมีทนายความในการดำเนินคดีอาญาความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการมีมาตรฐานต่ำกว่าการดำเนินคดีอาญาทั่วไป

3) เมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติว่าข้อกล่าวหาใดมีความผิดทางอาญา ประชานกรรมการจะส่งรายงาน เอกสาร และความเห็น ไปยังอัยการสูงสุด เพื่อดำเนินคดีอาญาในศาลซึ่งมีเขตอำนาจพิจารณาพิพากษาคดี โดยให้ถือว่ารายงานของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นสำนวนการสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และให้ศาลประทับฟ้องไว้พิจารณาโดยไม่ต้องไต่สวนมูลฟ้อง โดยศาลจะยึดรายงานและสำนวนคดีของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นหลักในการพิจารณา และอาจไต่สวนข้อเท็จจริงและพยาน หลักฐานเพิ่มเติมได้ตามที่เห็นสมควร การไต่สวนข้อเท็จจริงจึงต้องดำเนินการด้วยความละเอียดรอบคอบ เนื่องจากรายงานของคณะกรรมการ ป.ป.ช. จะถูกใช้เป็นพยานหลักฐานสำคัญดังเช่นสำนวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวน การสืบพยานในชั้นพิจารณาคดีกระทำเป็นเพียงส่วนเสริมให้รายงานของคณะกรรมการ ป.ป.ช. สมบูรณ์ขึ้นเท่านั้น ซึ่งหากในชั้นการไต่สวนข้อเท็จจริง โดยคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีการละเมิดสิทธิผู้ถูกกล่าวหา ในชั้นพิจารณาคดีโดยศาลจะไม่ถูกตรวจสอบแตกต่างจากการดำเนินคดีอาญาทั่วไป หรือคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการที่พนักงานสอบสวนดำเนินคดีเอง การดำเนินคดีใช้ระบบกล่าวหาเป็นหลัก การสอบสวนโดยพนักงานสอบสวนต้องปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งมีบทบัญญัติคุ้มครองสิทธิผู้ต้องหาในหลายมาตรา แม้ในชั้นสอบสวนพนักงานสอบสวนจะละเมิดสิทธิผู้ถูกกล่าวหาก็ตาม แต่ในชั้นพิจารณาพิพากษาคดีโดยศาลจะมีการสืบพยานหลักฐานในคดีใหม่ ทำให้มีการตรวจสอบการสอบสวนของพนักงานสอบสวนซ้ำอีกครั้ง

จึงเป็นหลักประกันได้ว่าผู้ต้องหาจะได้รับการคุ้มครองสิทธิตามที่กฎหมายบัญญัติ ซึ่งหากมีการละเมิดสิทธิผู้ถูกกล่าวหาในชั้นสอบสวนก็จะมีมาตรการในการตรวจสอบซ้ำโดยศาลอีกครั้ง

4) การไต่สวนข้อเท็จจริงโดยคณะกรรมการ ป.ป.ช. ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ประกอบระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการไต่สวนข้อเท็จจริง พ.ศ. 2555 ไม่ปรากฏว่ามีบทบัญญัติโดยชัดแจ้งเกี่ยวกับการแจ้งสิทธิต่าง ๆ ของผู้ถูกกล่าวหาเพื่อให้ผู้ถูกกล่าวหาได้รับทราบ ดังเช่นที่ปรากฏในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่มีบทบัญญัติให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจต้องมีการแจ้งสิทธิแก่ผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาที่ตนรับมอบตัวไว้ โดยกฎหมายกำหนดให้แจ้งสิทธิในโอกาสแรกถึงสิทธิต่าง ๆ หลายประการ อาทิ สิทธิพบและปรึกษาผู้ซึ่งจะเป็นทนายความเป็นการเฉพาะตัว ให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำคนได้ใน ชั้นสอบสวน เป็นต้น ทำให้ผู้ถูกกล่าวหาไม่มีโอกาสทราบถึงสิทธิที่ตนมีในแต่ ละขั้นตอนของการไต่สวนข้อเท็จจริง ซึ่งเมื่อไม่ทราบก็ทำให้มิได้ใช้สิทธิที่ได้รับนั้นอันอาจทำให้ผล การไต่สวนข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในทางที่เป็นโทษต่อผู้ถูกกล่าวหาเอง หรืออาจถึงกับทำให้ถูกชี้ มูลความผิดอาญาในเรื่องกล่าวหาหานั้นได้

จากสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้เขียนจึงเห็นว่าสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ประกอบระเบียบที่เกี่ยวข้อง ยังคงมีปัญหาการคุ้มครองสิทธิผู้ถูกกล่าวหาในบางเรื่องซึ่งการศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้จะได้วิเคราะห์ถึงปัญหาการคุ้มครองสิทธิผู้ถูกกล่าวหาในคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการตามพระราชบัญญัติฯ ดังกล่าว โดยจะนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาที่ควรได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ ตามหลักสากลของการดำเนินคดีต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ตามหลักสากลในการคุ้มครองสิทธิผู้ถูกกล่าวหา เปรียบเทียบกับสิทธิของผู้ต้องหา ในคดีอาญาทั่วไปตามบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และเปรียบเทียบสิทธิผู้ถูกกล่าวหาในการดำเนินคดีอาญาความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการของต่างประเทศ เพื่อให้เข้าใจถึงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น และจะได้หาแนวทางแก้ไขซึ่งจะส่งผลให้ผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการพึงได้รับความคุ้มครองในทุกขั้นตอนของการไต่สวนข้อเท็จจริงตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ประกอบระเบียบที่เกี่ยวข้อง โดยไม่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการไต่สวนข้อเท็จจริงอันจะทำให้การดำเนินคดีในชั้นศาลเกิดความยุติธรรม เนื่องจากพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม กำหนดให้ถือว่ารายงานการไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็น

สำนวนการสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และให้ศาลประทับฟ้องไว้พิจารณา โดยไม่ต้องไต่สวนมูลฟ้อง

2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

2.1 เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎีในการดำเนินคดีอาญาความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ และแนวคิดการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญา

2.2 เพื่อศึกษา เปรียบเทียบ การดำเนินคดีอาญาความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ และการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการในประเทศไทย และต่างประเทศ

2.3 เพื่อวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคในการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในคดีความผิดต่อตำแหน่งราชการตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม

2.4 เพื่อแสวงหาแนวทางในการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการให้ได้รับความคุ้มครองอย่างมีประสิทธิภาพตามรัฐธรรมนูญ ตามหลักการดำเนินคดีอาญาสากล และสอดคล้องกับพันธกรณีระหว่างประเทศ โดยไม่กระทบถึงประสิทธิภาพในการดำเนินคดี

3. ขอบเขตการศึกษา

ศึกษาปัญหาการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการไต่สวนข้อเท็จจริง พ.ศ. 2555 และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา รวมถึงประกาศระเบียบ คำสั่ง ที่เกี่ยวข้อง และศึกษาหลักนิติรัฐ หลักนิติธรรม หลักความเสมอภาค และหลักสากลในการคุ้มครองสิทธิผู้ถูกกล่าวหา ได้แก่ ปริญญาสาเกล้าด้วยสิทธิมนุษยชน กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง โดยศึกษากระบวนการดำเนินคดีอาญาความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการในต่างประเทศ และศึกษาเปรียบเทียบกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

4. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

4.1 เพื่อทราบแนวคิด ทฤษฎีในการดำเนินคดีอาญาความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ และแนวคิดการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญา

4.2 เพื่อทราบการดำเนินคดีอาญาความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ และการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการในประเทศไทย และต่างประเทศ

4.3 เพื่อทราบปัญหาและอุปสรรคในการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในคดีความผิดต่อตำแหน่งราชการตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม

4.4 เพื่อเสนอแนะแนวทางที่ได้จากการศึกษาอันจะเป็นประโยชน์ในการปรับปรุงแก้ไขบทบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการให้ได้รับความคุ้มครองอย่างมีประสิทธิภาพตามรัฐธรรมนูญ ตามหลักการดำเนินคดีอาญาสากล และสอดคล้องกับหลักสากล ในการคุ้มครองสิทธิผู้ถูกกล่าวหา โดยไม่กระทบถึงประสิทธิภาพในการดำเนินคดีต่อไป

5. วิธีการศึกษา

เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพด้วยการศึกษาวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยทำการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารทางวิชาการ หนังสือ ตำรา บทความ บทบัญญัติของกฎหมาย ประกาศ ระเบียบ กฎข้อบังคับ สื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ วิทยานิพนธ์ และเว็บไซต์

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในการดำเนินคดีอาญา ความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ

1. ระบบการดำเนินคดีอาญา

ระบบกฎหมายที่สำคัญของโลกมีอยู่ 2 ระบบ คือ ระบบจารีตประเพณี (Common Law) และระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) ซึ่งทั้งสองระบบมีการพิจารณาคดีและสืบพยานแตกต่างกัน สำหรับระบบจารีตประเพณีใช้ระบบการดำเนินคดีอาญาที่เรียกว่า ระบบกล่าวหา (Accusatorial System) ส่วนระบบประมวลกฎหมายใช้ระบบการดำเนินคดีอาญาที่เรียกว่า ระบบไต่สวน (Inquisitorial System)⁴ โดยทั้งสองระบบมีวิธีการดำเนินคดีและการค้นหาข้อเท็จจริงที่แตกต่างกัน ดังนี้

1.1 ระบบกล่าวหา (Accusatorial System)

ระบบกล่าวหา มีแนวคิดพื้นฐานมาจากการแก้แค้นเป็นการส่วนตัวระหว่างผู้กระทำผิดกับผู้เสียหายพัฒนาขึ้นในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณี คือ ประเทศอังกฤษ แล้วพัฒนาต่อไปยังประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศในเครือจักรภพ เช่น แคนาดา ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ สิงคโปร์ เป็นต้น

ระบบนี้จะแยกองค์กรที่ทำหน้าที่ในการสอบสวนฟ้องร้องออกจากองค์กรที่ทำหน้าที่ในการพิจารณาพิพากษามีให้รวมอยู่ในองค์กรเดียวกัน โดยผู้เกี่ยวข้องในคดีจะแบ่งออกเป็น 3 ฝ่าย ประกอบด้วย ผู้เสียหายซึ่งทำหน้าที่เป็นโจทก์ ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลย และศาล แนวคิดในการแบ่งผู้เกี่ยวข้องดังกล่าวเกิดจากการพิจารณาคดีในสมัยโบราณที่นำวิธีทรมาน (trial by ordeal) และการพิจารณาคดีโดยวิธีให้คู่ความต่อสู้คดีกันเอง (trial by battle) มาใช้ ส่วนศาลจะทำหน้าที่เป็นกรรมการตัดสิน ต่อมาได้มีการยกเลิกวิธีการทรมานและวิวัฒนาการมาเป็นการเอาพยานมาพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์กัน กล่าวคือ ฝ่ายโจทก์ก็จะเอา พยานที่เป็นพรรคพวกของตนมาเบิกความพิสูจน์

⁴ โสภณ รัตนกร คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน กรุงเทพฯ สำนักพิมพ์นิติบรรณการ 2549 หน้า 1

ความผิดของจำเลย ในขณะที่จำเลยก็เอาพรรคพวกของตนมาเบิกความพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตน ต่อศาล ซึ่งศาลก็จะตัดสินคดีไปตามน้ำหน้าของพยานที่แต่ละฝ่ายกล่าวอ้าง

ลักษณะสำคัญของระบบกล่าวหา คือ

- 1) บทบาทของผู้พิพากษา หรือศาล จะจำกัดตัวเองเป็นคนกลางอย่างเคร่งครัด เป็นแค่กรรมการตัดสิน ควบคุมให้คู่ความทั้งสองฝ่ายปฏิบัติตามกฎหมายลักษณะพยาน โดยเคร่งครัด ไม่มีอำนาจในการสืบพยานเพิ่มเติม หรือค้นหาความจริง นอกจากกรณีจำเป็นอย่างยั้งเท่านั้น เช่น ชักถามพยานเท่าที่จำเป็นเพื่อความเป็นธรรมแก่จำเลย หรือเพื่อให้ข้อเท็จจริงชัดเจนยิ่งขึ้น เป็นต้น
- 2) คู่ความในคดีจะมีบทบาทสำคัญในการต่อสู้คดีเป็นอย่างมาก โดยเป็นคู่ต่อสู้ซึ่งกันและกันอย่างเห็นได้ชัด และความเท่าเทียมกันในศาล แม้โจทก์จะเป็นพนักงานอัยการซึ่งทำหน้าที่ในนามของรัฐก็จะมีฐานะเท่าเทียมกับจำเลยซึ่งเป็นราษฎร
- 3) มีหลักเกณฑ์ในการสืบพยานที่เคร่งครัดมาก ศาลมีโอกาสใช้ดุลพินิจได้น้อย มีบทตัดพยานเด็ดขาด ไม่ยอมให้ศาลรับพยานนั้นเข้าสู่สำนวนความเลย⁵
- 4) มีวิธีพิจารณาโดยเปิดเผย ซึ่งการพิจารณาคดีต้องกระทำในศาลโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย มีจุดเด่นโดยกระบวนการซักค้านพยานฝ่ายตรงข้าม การให้สิทธิจำเลยที่จะมีทนายความคอยช่วยเหลือ ในการดำเนินคดี และจำเลยจะได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าโจทก์จะพิสูจน์ให้ศาลเชื่อ โดยปราศจากข้อสงสัยว่าจำเลยเป็นผู้กระทำผิด หากพยานหลักฐานของโจทก์มีข้อสงสัยจะต้องยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้แก่จำเลย
- 5) มีการแยกอำนาจสอบสวนฟ้องร้องและพิจารณาพิพากษาออกจากกัน โดยแต่ละองค์กรมีอำนาจ และมีความเป็นอิสระต่อกัน ผู้ถูกกล่าวหามีสิทธิต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ โดยจะไม่ถูกบีบบังคับให้รับสารภาพ⁶

1.2 ระบบไต่สวน (Inquisitorial System)

ระบบไต่สวนมีวิวัฒนาการมาจากระบบกล่าวหา มีที่มาจากกลุ่มประเทศในทวีปยุโรป เช่น ประเทศฝรั่งเศส ประเทศเยอรมัน ฯลฯ หรือประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย เริ่มนำมาใช้ในศาลศาสนิกายโรมันคาทอลิก โดยศาลจะพิจารณาคดีด้วยการซักถามพยานในรูปแบบกรรมการกล่าวคือ พระจะเป็นผู้ไต่สวนผู้กระทำผิดโดยไม่มีผู้พิพากษาเป็นคนกลาง ส่งผลให้การค้นหาความจริงกระทำโดยการทรมานจำเลยด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การทำกันพิสูจน์ด้วยการดำน้ำ ลุยไฟ สาบาน

⁵ เจ็มซัย ชูติวงศ์ คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน กรุงเทพฯ สำนักพิมพ์นิติบรรณการ 2549 หน้า 4

⁶ นภสร วิจัยสมบัติ ปัญหาการคุ้มครองสิทธิผู้ถูกกล่าวหาและจำเลยในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 วิทธานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต 2554 หน้า 18

ต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือจำนวนพยานของใครจะมากกว่ากัน เป็นต้น เพื่อให้จำเลยรับสารภาพและเล่าข้อเท็จจริงทั้งหมด⁷

ระบบนี้ศาลจะมีบทบาทอย่างมากในการแสวงหาพยานหลักฐาน และควบคุมกระบวนการพิจารณาส่วนคู่ความ ทนายความ และพนักงานอัยการจะมีบทบาทในคดีน้อยมาก โดยศาลจะมีหน้าที่ค้นหาข้อเท็จจริงจากทั้งพยานหลักฐานที่คู่ความนำมาเสนอต่อศาล และพยานหลักฐานที่ศาลเห็นสมควรเรียกมาสืบเอง การพิจารณาคดีไม่ใช่การต่อสู้คดีระหว่างคู่ความ แต่เป็นการต่อสู้กันระหว่างรัฐกับจำเลย การพิจารณาไม่ได้กระทำโดยเปิดเผย และพิจารณาจากเอกสารมากกว่าคำเบิกความของพยานบุคคล โดยคดีอาญาบางกรณีศาลจะเข้าไปมีส่วนร่วมตั้งแต่ในชั้นสอบสวน จึงไม่มีการแยกหน้าที่สอบสวนฟ้องร้องออกจากหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดี

ลักษณะสำคัญของระบบไต่สวน คือ

- 1) ผู้พิพากษาหรือศาลมีบทบาทในการดำเนินคดีสูง มีหน้าที่ค้นหาความจริงด้วยตนเองตั้งแต่ชั้นสอบสวนตลอดมาจนกระทั่งการดำเนินคดีในศาล มีอำนาจที่จะสืบพยานเพิ่มเติมหรือคดีสืบพยาน และศาลมีดุลพินิจในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานอย่างเต็มที่
- 2) ระบบไต่สวนเน้นเรื่องการค้นหาความจริงเป็นหลัก หลักเกณฑ์ในการดำเนินคดี เช่น การสืบพยานการดำเนินการต่าง ๆ ในศาลจึงยืดหยุ่นกว่าระบบกล่าวหา⁸ ไม่มีกฎเกณฑ์การสืบพยานที่เคร่งครัด ไม่มีบทตัดพยานที่เด็ดขาด เปิดโอกาสให้มีการเสนอพยานหลักฐานต่าง ๆ มาสู่ศาลได้อย่างกว้างขวาง
- 3) ลักษณะการพิจารณาคดีเป็นการดำเนินการระหว่างศาลกับจำเลย โจทก์ไม่ค่อยมีบทบาทในคดีมีหน้าที่เพียงช่วยเหลือศาลในการค้นหาพยานหลักฐานเท่านั้น การพิจารณาคดีอาญาทำกลับหลังจำเลยได้ทนายความมีบทบาทในคดีน้อย โดยเฉพาะมีบทบาทจำกัดแค่เพียงในการซักถามพยาน
- 4) ไม่มีการแยกหน้าที่สอบสวนฟ้องร้อง และหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีออกจากกัน แต่กระทำโดยองค์กรเดียว คือ ผู้พิพากษาหรือศาล

1.3 เปรียบเทียบระบบกล่าวหากับระบบไต่สวน

1.3.1 ข้อแตกต่างของระบบกล่าวหากับระบบไต่สวน

1) ข้อแตกต่างในแง่แนวคิดพื้นฐาน

⁷ เพลินตา ตันรังสรรค์ “หลักการพิจารณาคดีอาญาในระบบกล่าวหาและระบบไต่สวน” *มูลนิธิ 55* (มีนาคม - เมษายน 2555) :73 – 86 หน้า 76

⁸ กุลพล พลวัน *การบริหารกระบวนการยุติธรรม* กรุงเทพฯ สำนักพิมพ์นิติธรรม 2544 หน้า 15

พิจารณาจากแนวคิดพื้นฐานแล้วจะพบว่า “ระบบกล่าวหา” มีแนวคิดพื้นฐานของการประกันสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาหรือประชาชน ทำให้ศาลหรือผู้พิพากษาต้องทำหน้าที่อย่างเป็นกลาง เปิดโอกาสให้คู่ความต่อสู้คดีกันอย่างเต็มที่ โดยมีหน้าที่นำพยานหลักฐานเข้าสืบกันเอง คู่ความจึงอยู่ในฐานะที่เท่าเทียมกัน ผู้พิพากษาจะมีบทบาทเป็นเพียงผู้ตัดสินให้คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งชนะคดีตามพยานหลักฐานที่คู่ความนำสืบเท่านั้น ส่วน “ระบบไต่สวน” มีแนวคิดพื้นฐานของประโยชน์สาธารณะที่จะดำเนินคดีและลงโทษผู้กระทำความผิด หรือเพื่อป้องกันปราบปรามอาชญากรรม ศาลจึงต้องมีบทบาทอย่างมากในการซักถามพยานและค้นหาความจริงเอง

2) ข้อแตกต่างในแง่ผู้เริ่มต้นคดี

ใน “ระบบกล่าวหา” ศาลจะมีใช้ผู้เริ่มต้นคดี แต่จะเป็นองค์กรอื่น ๆ เป็นไปตามหลักการแยกอำนาจฟ้องคดีออกจากอำนาจตัดสินคดี ซึ่งเป็นหลักประกันออกดีของศาล ส่วน “ระบบไต่สวน” ผู้เริ่มคดีจะเป็นศาลหรือผู้พิพากษา โดยสามารถเริ่มคดีได้เองหากพบการกระทำความผิดหรือมีคำร้องทุกข์จากผู้เสียหาย

3) ข้อแตกต่างในแง่วิธีพิจารณาคดี

ใน “ระบบกล่าวหา” ใช้การพิจารณาคดีแบบเปิดเผย เป็นการพิจารณาคดีด้วยวาจา และเป็นการพิจารณาแบบคู่พิพาท ศาลต้องรับฟังคู่ความทั้งสองฝ่าย ส่วน “ระบบไต่สวน” ใช้การพิจารณาคดีแบบลับไม่ดำเนินการในที่สาธารณะ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในคดีจะไม่ทราบกระบวนการพิจารณามากนัก เป็นการพิจารณาด้วยลายลักษณ์อักษร การพิจารณาจะทำในสำนวนสอบสวนเป็นหลัก และเป็นการพิจารณาแบบไม่มีคู่พิพาทมีแต่เพียงผู้ไต่สวนกับผู้ถูกไต่สวนเท่านั้น

4) ข้อแตกต่างในแง่วิธีการรวบรวมพยานหลักฐาน

ใน “ระบบกล่าวหา” คู่ความจะมีหน้าที่รวบรวมพยานหลักฐานเสนอต่อศาลเอง โดยใช้หลักการเปิดเผยพยานก่อนนำสืบ ดังนั้น ผู้เริ่มคดีจึงมีหน้าที่สำคัญที่ต้องนำพยานหลักฐานมาพิสูจน์ความผิดผู้ถูกกล่าวหา ส่วน “ระบบไต่สวน” ศาลจะเป็นผู้รวบรวมพยานหลักฐานเองทั้งหมด คู่ความมีหน้าที่เพียงคอยช่วยเหลือศาลในการรวบรวมพยานหลักฐานเท่านั้น

5) ข้อแตกต่างในแง่การรับสารภาพของผู้ถูกกล่าวหา

ใน “ระบบกล่าวหา” หากจำเลยให้การรับสารภาพ ศาลสามารถลงโทษจำเลยได้โดยไม่ต้องสืบพยาน ส่วน “ระบบไต่สวน” แม้จำเลยจะรับสารภาพ ศาลก็จะต้องมีหน้าที่ไต่สวนให้ได้ความจริงต่อไป

1.3.2 ข้อดีและข้อเสียของระบบกล่าวหา

เนื่องจากระบบกล่าวหาที่มีแนวคิดพื้นฐานในการประกันสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาหรือประชาชนจึงเป็นระบบที่สร้างหลักประกันสิทธิให้ผู้ถูกกล่าวหา ซึ่งหากศาลเกิดความสงสัยในพยานหลักฐาน โจทก์ต้องยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้เป็นผลคดีกับจำเลย ประกอบกับกระบวนการพิจารณาในระบบกล่าวหากระทำโดยเปิดเผย ประชาชนสามารถตรวจสอบการดำเนินคดีของศาลได้ มีการแยกหน้าที่ในการสอบสวนฟ้องร้องออกจากหน้าที่ในการพิจารณาพิพากษาคดี จึงเป็นหลักประกันเรื่องอคติของผู้พิพากษาให้กับผู้ถูกกล่าวหาอีกทางหนึ่งด้วย ทั้งยังเปิดโอกาสให้คู่ความนำพยานหลักฐานเข้าสืบได้เองอย่างเต็มที่

อย่างไรก็ตาม ระบบกล่าวหาจะมีการดำเนินคดีด้วยวาจาจึงอาจทำให้เกิดปัญหาเรื่องความชัดเจนของข้อเท็จจริง ปัญหาความทรงจำของพยานหรือผู้พิพากษาได้ ทั้งยังมีหลักเกณฑ์ในการสืบพยานที่เคร่งครัด มีบทตัดพยานเด็ดขาด ทำให้ศาลไม่อาจใช้ดุลพินิจได้มากนัก

1.3.3 ข้อดีและข้อเสียของระบบไต่สวน

ระบบไต่สวนเป็นระบบที่มีแนวคิดเพื่อรักษาไว้ซึ่งประโยชน์สาธารณะที่จะดำเนินคดีและลงโทษผู้กระทำความผิด ป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม ซึ่งศาลหรือผู้พิพากษามีบทบาทอย่างมากในการค้นหาความจริง โดยมีบทบาทสำคัญในการถามพยาน และรวบรวมพยานหลักฐานทั้งหมดซึ่งจะเป็นผลดีต่อการทำความจริงให้ปรากฏ

แต่อย่างไรก็ตาม การที่ศาลมีบทบาทสำคัญในการถามพยาน และรวบรวมพยานหลักฐานอย่างเต็มที่ย่อมส่งผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาอย่างหลีกเลี่ยงมิได้ ทั้งระบบไต่สวนมีกระบวนการพิจารณาด้วยลายลักษณ์อักษรเป็นหลัก อาจทำให้เกิดความล่าช้าขึ้นได้ ประกอบกับไม่มีการแยกหน้าที่สอบสวนฟ้องร้องออกจากอำนาจพิจารณาคดีอาจทำให้ผู้ไต่สวนซึ่งทำหน้าที่ในทั้งสองบทบาทเกิดอคติความลำเอียงขึ้นได้

1.4 ระบบการดำเนินคดีอาญาในประเทศไทย

ในการพิจารณาคดีในสมัยก่อนนั้น มีลักษณะคล้ายกับระบบไต่สวน โดยไม่มีการแยกอำนาจตุลาการ และอำนาจบริหารออกจากกัน ในหัวเมืองต่าง ๆ เจ้าเมืองจะทำหน้าที่เป็นทั้งผู้บริหารและตุลาการด้วย เมื่อจับโจรผู้ร้ายได้ก็จะมีการคาดคั้นเพื่อให้ได้ความจริงกับผู้ร้าย โดยใช้วิธีพิจารณาตามจารีตนครบาล ซึ่งศาลใช้อำนาจเขียนโจรให้ตอบคำถาม ตบปากคู่ความที่ไม่ตอบคำถาม และอาจ

จับผู้ที่ขัดหมายเรียกหรือผู้ที่ไม่รับสารภาพ การพิจารณาคดีของศาลอาญาจะมีการใช้วิธีพิสูจน์ 7 วิธีด้วยกัน คือ ล้วงตะกั่ว สาบาน ลุยไฟ ดำน้ำว่ายนน้ำข้ามฟาก และตามเทียน⁹

ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้มีการปรับปรุงกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมครั้งสำคัญ เริ่มตั้งแต่มีการส่งนักเรียนไทยไปศึกษากฎหมายในต่างประเทศ โดยเฉพาะประเทศอังกฤษเมื่อนักเรียนไทยเหล่านั้นสำเร็จการศึกษากลับมาได้นำเอาความรู้ด้านกฎหมายในระบบคอมมอนลอว์ และระบบกล่าวหาของอังกฤษมาประยุกต์ใช้ในการปรับปรุงกฎหมายและระบบการดำเนินคดีของประเทศไทย มีการยกร่างกฎหมายลายลักษณ์อักษรขึ้นหลายฉบับ อาทิ กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 แปลมาจากประมวลกฎหมายอาญาของอินเดีย ซึ่งเป็นประเทศอาณานิคมของอังกฤษ พระราชบัญญัติลักษณะพยาน ร.ศ. 113 ก็เป็นกฎหมายลักษณะพยานของอังกฤษ เป็นต้น ซึ่งจะเห็นได้ว่าแม้ประเทศไทยจะใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร หรือระบบซีวิลลอว์ แต่วิธีพิจารณาความกลับได้รับอิทธิพลจากประเทศอังกฤษ ทำให้ประเทศไทยมีระบบการดำเนินคดีในระบบกล่าวหาแบบฝรั่งรากลึกมาก่อน

จนกระทั่งประเทศไทยตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของอังกฤษและฝรั่งเศสในยุคอาณานิคม จึงได้มีการปฏิรูปกฎหมายอีกครั้ง โดยจ้างนักกฎหมายต่างประเทศมาดำเนินการร่างประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งมีทั้งนักกฎหมายจากประเทศที่ใช้ระบบกล่าวหา และประเทศที่ใช้ระบบไต่สวนเพื่อให้กฎหมายและกระบวนการยุติธรรมเป็นที่ยอมรับทั้งอังกฤษที่ใช้ระบบคอมมอนลอว์และฝรั่งเศสที่ใช้ระบบซีวิลลอว์ ด้วยเหตุดังกล่าวจึงทำให้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยมีลักษณะผสมผสานทั้งระบบกล่าวหาของอังกฤษและระบบไต่สวนของฝรั่งเศส

เมื่อพิจารณาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กฎหมายลักษณะพยาน และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของไทยประกอบกันแล้ว จะพบว่าระบบการดำเนินคดีอาญาของไทยมีแนวโน้มไปทางระบบกล่าวหาด้วยเหตุผลต่อไปนี้

1) การพิจารณาคดีอาญาในศาลไทยมีการแยกอำนาจพิพากษา ออกจากอำนาจฟ้องร้อง โดยกำหนดให้ผู้เสียหายและพนักงานอัยการเป็นผู้มีอำนาจฟ้องคดี ดังจะเห็นได้จากมาตรา 28 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่กำหนดให้พนักงานอัยการและผู้เสียหายมีอำนาจฟ้องคดีอาญาต่อศาล ส่วนอำนาจพิพากษาเป็นของศาลซึ่งศาลจะไม่มีอำนาจเริ่มคดีได้เอง

2) การพิจารณาคดีอาญาในศาลไทยมีคู่ความ 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายผู้กล่าวหา ประกอบด้วย พนักงานอัยการ หรือผู้เสียหาย และฝ่ายผู้ถูกกล่าวหา คือ จำเลย โดยมีศาลเป็นผู้ตัดสิน

⁹ มรกต ศรีอรุณรัตน์ การถ่วงดุลเพื่อแก้ไขการดำเนินคดีอาญา (ตามระบบกล่าวหาและระบบไต่สวน) กรุงเทพฯ สำนักงานศาลยุติธรรม 2546 หน้า 8-9

ชี้ขาดคดีจึงต้องวางตัวเป็นกลาง ดังจะเห็นได้จากมาตรา 174 ที่กำหนดลำดับการพิจารณาสืบพยานในชั้นศาลไว้ตามลำดับ คือ ให้โจทก์แถลงเปิดคดีแล้วจึงนำพยานเข้าสืบ จากนั้นจึงให้จำเลยแถลงเปิดคดีแล้วจึงนำพยานเข้าสืบ

3) การพิจารณาคดีอาญาในศาลไทยจะต้องกระทำโดยเปิดเผย ดังจะเห็นได้จากมาตรา 172 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ที่กำหนดให้การพิจารณาและสืบพยานในศาลต้องกระทำ โดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย สอดคล้องกับระบบกล่าวหาที่การดำเนินคดีต้องกระทำโดยเปิดเผยให้สาธารณชนสามารถตรวจสอบได้

4) การเบิกความในศาลไทยต้องกระทำด้วยวาจา โดยศาลอาจเรียกสำนักงานการสอบสวนจากพนักงานอัยการมาประกอบการพิจารณาเมื่อพนักงานอัยการสืบพยานเสร็จแล้ว ตามมาตรา 175 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

อย่างไรก็ตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยก็มีบทบัญญัติให้ศาลมีบทบาทในการค้นหาความจริงโดยอิงระบบไต่สวนด้วย ดังนี้

1) กำหนดให้ศาลมีอำนาจสืบพยานเพิ่มเติมโดยพลการในระหว่างพิจารณาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 228

2) การให้อำนาจศาลเป็นผู้สืบพยาน จะสืบในศาลหรือนอกศาลก็ได้ แล้วแต่เห็นควรตามลักษณะของพยาน ตามมาตรา 229

3) ในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง มาตรา 171 ได้บัญญัติให้นำบทบัญญัติว่าด้วยการสอบสวนและการพิจารณาเว้นแต่มาตรา 175 มาบังคับแก่การไต่สวนมูลฟ้องโดยอนุโลม ดังนั้น ศาลซึ่งทำหน้าที่ไต่สวนมูลฟ้องจึงทำหน้าที่เหมือนพนักงานสอบสวน คือ รวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ ได้ด้วยตนเองเพื่อประกอบการพิจารณาว่าคดีโจทก์มีมูลหรือไม่ ไม่ได้เพียงแค่ทำหน้าที่รับฟังพยานหลักฐานจากโจทก์หรือจำเลยเท่านั้น

4) ตามมาตรา 235 ซึ่งได้บัญญัติไว้ว่า ในระหว่างพิจารณาเมื่อเห็นสมควรศาลมีอำนาจถามโจทก์จำเลย หรือพยานคนใดก็ได้

อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติศาลไทยมิได้นำบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่อิงระบบไต่สวนดังกล่าวมาใช้ โดยศาลจะวางตัวเป็นกลางปล่อยให้เป็นที่ของคู่ความที่จะค้นหาพยานหลักฐานมาพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ในคดีเอง เนื่องจากการวางตัวเป็นกลางของศาลถือเป็นนิติประเพณีมาช้านาน หากไม่ปฏิบัติย่อมเป็นที่ครหาถึงความไม่เป็นกลางได้อีกทั้งประมวลจริยธรรมข้าราชการตุลาการ ข้อ 9 ได้กำหนดไว้ว่า “ผู้พิพากษาพึงระลึกว่าการนำพยานหลักฐานเข้าสืบและซักถามพยานควรเป็นหน้าที่ของคู่ความและทนายความแต่ละฝ่ายที่จะกระทำ...” ซึ่งแนวปฏิบัติของศาลไทยมักจะวางตัวเป็นกลางอย่างเคร่งครัด จะไม่เข้าไปแทรกแซง

ถามพยานโดยไม่จำเป็น ดังนั้น โดยสรุปแล้วประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามีบทบัญญัติทั้งในส่วนที่เกี่ยวกับระบบกล่าวหา และระบบไต่สวน ซึ่งในการดำเนินคดีอาญาจะใช้ระบบกล่าวหาเป็นหลัก ส่วนระบบไต่สวนยังไม่อาจนำมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพนัก

2. แนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญา

แนวคิดของการดำเนินคดีอาญา คือ กระบวนการเพื่อให้รู้ถึงการกระทำความผิด ผู้กระทำผิดติดตามผู้กระทำผิด พิจารณาความผิด และลงโทษผู้กระทำผิด¹⁰ เนื่องจากเป็นกระบวนการที่มุ่งหมายจะนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ รัฐจึงได้ก่อตั้งสถาบันต่าง ๆ ขึ้นมาดำเนินการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าวเช่น ตำรวจ พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ ทั้งยังได้กำหนดกฎเกณฑ์ในการดำเนินคดีผ่านบทบัญญัติของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งการมุ่งบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าวย่อมมีผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนทั้งที่เกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้อง กับคดีอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การดำเนินคดีอาญาจึงไม่อาจเน้นเพียงการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษเท่านั้น แต่ยังมีภารกิจสำคัญที่ต้องคำนึงถึงหลักประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชนที่อาจถูกกระทบจากหลักเกณฑ์ในการดำเนินคดีด้วย

ดังนั้น การบัญญัติกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจึงมีความสำคัญมากที่จะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ทั้งสองประการดังกล่าว ซึ่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่ดี จะต้องพยายามรักษาความสมดุล (Balance) ระหว่างอำนาจรัฐในการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ และหลักประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชน เป้าหมายสองประการนี้ จะต้องไม่โน้มเอียงไปในทางหนึ่งทางใดมากนักหากคำนึงถึงแต่ความคล่องตัวในการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษมากเกินไป ประชาชนก็อาจได้รับความเดือนร้อนเพราะเจ้าหน้าที่ของรัฐจะมีอำนาจอย่างกว้างขวางในการจับ การค้น การสอบสวนการควบคุมตัว ฯลฯ ในทำนองเดียวกัน หากมุ่งจะคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนมากเกินไป โดยเกรงว่าประชาชนจะได้รับความเดือดร้อนรำคาญจากการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้กระทำความผิด ก็อาจพ้นจากการถูกนำตัวมาลงโทษอันจะส่งผลเสียหายต่อสังคม ความยุ่งยากในการบัญญัติกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจึงอยู่ตรงที่ว่าจะทำอย่างไร ที่จะรักษาความสมดุลระหว่างเป้าหมายทั้งสองประการให้ได้นั่นเอง¹¹ เพื่อเป็นการรักษา

¹⁰ จุติ ชรรम्मโนวานิช *หลักกฎหมายและแนวปฏิบัติว่าด้วยการจับและแจ้งข้อหา, การควบคุมและฝากขัง, การค้น และการปล่อยชั่วคราว* กรุงเทพฯ. ม.ป.พ. 2537 หน้า 4

¹¹ เกียรติจิตร วัจนะสวัสดิ์ *คำอธิบายหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่าด้วยการดำเนินคดีในชั้นตอนก่อนการพิจารณา* กรุงเทพฯ ห้างหุ้นส่วนจำกัด สำนักพิมพ์ พลสยาม พรินตติ้ง (ประเทศไทย) 2553 หน้า 1-2

ความสมดุลระหว่างอำนาจรัฐในการนำตัวผู้กระทำความผิด มาลงโทษ กับหลักประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชน จึงต้องคำนึงถึงหลักการสำคัญเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญา ดังต่อไปนี้

2.1 หลักการควบคุมอาชญากรรม (Crime Control)

ทฤษฎีนี้มีแนวคิดพื้นฐานที่ว่า กระบวนการพิจารณาทางอาญาจะต้องมีไว้เพื่อป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม การก้ำราบอาชญากรรม (repression of criminal conduct) เป็นหน้าที่อันสำคัญที่สุดของกระบวนการพิจารณาความอาญา อาชญากรรมจะต้องได้รับการควบคุมอย่างแน่นหนา (tight control) เพื่อรักษาไว้ซึ่งความสงบสุขของสังคม จุดหมายปลายทาง คือ ประสิทธิภาพในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม¹² ดังนั้น จึงเน้นไปที่ประสิทธิภาพ ความรวดเร็ว และความแน่นอนของหน่วยงานที่บังคับใช้กฎหมายของกระบวนการยุติธรรมขั้นต้น อันได้แก่ ตำรวจ และพนักงานอัยการ เป็นสำคัญ วัตถุประสงค์ของการดำเนินคดีอาญาตามทฤษฎีนี้ จึงเน้นในด้านประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมที่สามารถควบคุมระงับ และปราบปรามอาชญากรรม โดยมีแนวคิดว่า หากเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่สามารถที่จะควบคุมและปราบปรามอาชญากรรม หรือจับกุมอาชญากรรมมาลงโทษตามกฎหมายได้ก็จะถูกประชาชนเพ่งเล็งว่า ความสงบเรียบร้อยของสังคมนั้นสูญสิ้นไปแล้ว อันทำให้ความไม่เชื่อถือนับและไม่เคารพกฎหมายเพิ่มมากขึ้น ผลเมืองที่เคารพกฎหมายก็จะตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรม และเสรีภาพของประชาชนก็จะได้รับความกระทบกระเทือน ดังนั้น วัตถุประสงค์ของกระบวนการทางอาญาของรัฐที่สำคัญอีกอันหนึ่งก็คือจะต้องมีการปรับปรุงและเพิ่มพูนประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมให้มากยิ่งขึ้น¹³

2.2 หลักนิติธรรม (The rule of Law)

“หลักนิติธรรม” (The Rule of Law) เป็นแนวคิดที่กำเนิดขึ้นมาช้านานแล้วตั้งแต่สมัยกรีกโบราณ อันเนื่องมาจากความต้องการค้นหาหลักการปกครองที่ดีที่สุดของอาณาจักร โดยนักปราชญ์คนสำคัญในยุคสมัยต่าง ๆ อาทิ เพลโต อริสโตเติล แต่หลักนิติธรรมปรากฏเด่นชัดเป็นลายลักษณ์อักษรครั้งแรกในประเทศอังกฤษ โดยปรากฏในกฎบัตรแมกนาคาร์ตา (MAGNA CARTA) ซึ่งเป็นข้อสัญญาระหว่างพระเจ้าจอห์นที่ 1 กับขุนนางต่าง ๆ ส่งผลให้พระเจ้าจอห์นที่ 1 ต้องอยู่ภายใต้กฎบัตรฉบับนี้ ซึ่งพระองค์ต้องเคารพในสิทธิขั้นพื้นฐานของราษฎรอังกฤษ และได้รับการพัฒนาต่อเนื่องเรื่อยมาจนกระทั่งในยุคของนักกฎหมายรัฐธรรมนูญคนสำคัญ คือ

¹² เรืองเดียวกัน หน้า 6

¹³ สุรศักดิ์ ชูผล *มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิผู้ต้องหาชั้นพนักงานสอบสวน* สารนิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง 2546 หน้า 34

A.V.Dicey ซึ่งได้เขียนหนังสือชื่อ Introduction to the Study of the Law of the Constitution โดยได้ให้ความหมายของหลักนิติธรรม ไว้ดังนี้¹⁴

ประการแรก คือ การปกครองที่ฝ่ายบริหารไม่มีอำนาจตามอำเภอใจ กล่าวคือ การปกครองซึ่งบุคคลไม่อาจลงโทษหรือถูกบังคับตามกฎหมายให้ต้องรับโทษทางร่างกายหรือทางทรัพย์สิน นอกจากจะเป็นผลของการละเมิดกฎหมายอย่างชัดแจ้ง ซึ่งได้รับการพิสูจน์แล้วตามวิธีพิจารณาทางกฎหมายต่อหน้าศาลยุติธรรมของประเทศ

ประการที่สอง คือ บุคคลทุกคนอยู่ภายใต้กฎหมายเดียวกันและศาลเดียวกันเป็นผู้พิจารณาพิพากษา หมายความว่า ตามทฤษฎีแห่งความเสมอภาคทางกฎหมายหรือที่ว่าคนทุกชั้นควรอยู่ภายใต้กฎหมายอันหนึ่งเดียวกัน ซึ่งศาลหนึ่งศาลเดียวกันเป็นผู้พิจารณาไม่ว่าผู้กระทำผิดกฎหมายนั้น

ประการที่สาม รัฐธรรมนูญนั้นมิใช่เป็นที่มาแห่งกฎหมาย หากแต่เป็นผลแห่งความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมาย กล่าวคือ การที่บุคคลมีสิทธิ มีเสรีภาพประการต่าง ๆ นั้นหาใช่เพราะรัฐธรรมนูญยอมรับไม่ หากแต่เพราะมีศาลยุติธรรมยอมรับบังคับให้

ดังนั้น หลักนิติธรรม ตามที่ A.V.Dicey ได้ให้ความหมายไว้จึงหมายถึง การที่ประชาชนต้องอยู่ภายใต้กฎหมายเดียวกัน โดยมีสิทธิและเสรีภาพเช่นเดียวกัน การจะลงโทษผู้ใดจะต้องมีกฎหมายให้อำนาจไว้ ซึ่งกฎหมายจะต้องมีบทบัญญัติชัดเจน จะลงโทษผู้ใดโดยไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้แล้วไม่ได้ โดยศาลยุติธรรมเท่านั้นที่จะมีอำนาจพิจารณาพิพากษาโทษ

ส่วนในประเทศสหรัฐอเมริกา นักกฎหมายอเมริกันยอมรับหลักนิติธรรม (The Rule of Law) เป็นบางกลุ่ม ซึ่งบางกลุ่มก็ยอมรับไม่เต็มที่นัก โดยอำนาจบริหารและอำนาจนิติบัญญัติถูกจำกัดโดยรัฐธรรมนูญ และโดยอำนาจสูงสุดของรัฐ ได้แก่ อำนาจของศาลสูงสุดของสหรัฐอเมริกา (THE SUPREME COURT OF THE UNITED STATES) ศาลสูงสุดของสหรัฐอเมริกามีอำนาจที่จะวินิจฉัยว่าเรื่องใดและภายใต้เงื่อนไขอย่างไรที่ฝ่ายต่าง ๆ จะกระทำได้หรือไม่ตามรัฐธรรมนูญ ถือเป็นอำนาจวินิจฉัยให้ฝ่ายต่าง ๆ ของรัฐปฏิบัติตามหลักนิติธรรมได้ ทั้งในแง่กฎหมายสารบัญญัติและกฎหมายวิธีสบัญญัติ¹⁵ ส่วนนักกฎหมายอเมริกันที่ไม่ยอมรับหลักนิติธรรมอย่างเต็มที่ เช่น ฟรีดริช เฮเยก (Friedrich Hayek) โรเบอर्ट อังเกอร์ (Roberto Unger) และไบรอัน เซ็ท ทามานาฮา (Brian Z. Tamanaha) ให้เหตุผลว่ามีการให้อำนาจศาลยุติธรรมมากเกินไป หลักนิติธรรมจึงอาจใช้ได้เฉพาะในบางประเทศ หรือในบางสถานการณ์เท่านั้น และอาจ

¹⁴ Albert V.Dicey, Introduction to the Study of the Law of the Constitution (London: MacMillan, 1959) pp.188-203

¹⁵ ธานินทร์ ภัยวิเชียร *หลักนิติธรรม* กรุงเทพฯ บริษัท ธนาเพรส จำกัด 2552 หน้า 8

ก่อให้เกิดความไม่เสมอภาคกันในหมู่ราษฎรและระหว่างรัฐกับราษฎร เพราะบุคคลผู้มีอำนาจควบคุมกลไกของรัฐอาจไม่ให้ความเป็นธรรมแก่ราษฎรก็ได้แต่หากสามารถป้องกันมิให้บุคคลเหล่านี้ลุแก่อำนาจได้ หลักนิติธรรมก็จะเป็นประโยชน์แก่ปัจเจกบุคคลและแก่สังคม¹⁶

นอกจากนั้นประเทศสหรัฐอเมริกายังได้รับเอาแนวคิด “หลักกระบวนการที่ถูกต้องตามกฎหมาย” (Due Process of Law) ซึ่งเป็นหลักที่มีความเชื่อมโยงและใกล้เคียงกับ The Rule of Law จากประเทศอังกฤษมาบัญญัติรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกาด้วย หลักกระบวนการที่ถูกต้องตามกฎหมาย ดังกล่าวจะมีความหมายแคบกว่า The Rule of Law เนื่องจากมุ่งเน้นไปที่กระบวนการและวิธีปฏิบัติในการรับรองและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาและจำเลยในกระบวนการยุติธรรมเป็นสำคัญ โดยนำมาบัญญัติรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกาบทแก้ไขเพิ่มเติมที่ 5 (ค.ศ. 1791) และบทแก้ไขเพิ่มเติมที่ 14 (ค.ศ. 1868) โดยวางหลักว่า รัฐจะเพิกถอน สิทธอน หรือกระทำการใด ๆ อันมีผลกระทบต่อสิทธิในชีวิต เสรีภาพ และทรัพย์สินของบุคคล โดยปราศจากกระบวนการที่ถูกต้องตามกฎหมายไม่ได้ กล่าวคือ จะต้องให้บุคคลได้มีโอกาสเข้าสู่กระบวนการได้ส่วน หรือกระบวนการพิจารณาคดีที่เหมาะสมและเป็นไปตามวิถีทางที่กฎหมายกำหนดไว้ นอกจากรัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกาก็ได้รับรองหลักกระบวนการที่ถูกต้องตามกฎหมายแล้ว ยังมีกฎหมายฉบับอื่น ๆ ของสหรัฐอเมริกาที่ให้ความสำคัญกับหลักดังกล่าวไว้อีกหลายเรื่องด้วย¹⁷ ดังนั้น “หลักกระบวนการที่ถูกต้องตามกฎหมาย” (Due Process of Law) จึงเป็นหลักประกันที่ใช้คุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลที่ต้องเกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีอาญาให้ได้รับความเป็นธรรมจากอำนาจรัฐมากที่สุด

2.3 หลักนิติรัฐ (das Rechtsstaatsprinzip)

หลักนิติรัฐ ตรงกับศัพท์ในภาษาเยอรมันว่า “Rechtsstaat” หรือภาษาอังกฤษเรียกว่า “Legal State” โดยความหมายของ “นิติรัฐ” คือการปกครองของรัฐโดยกฎหมาย เป็นการจำกัดอำนาจรัฐให้อยู่ภายใต้กฎหมาย มิให้รัฐใช้อำนาจตามอำเภอใจ โดยรัฐที่จะถือว่าเป็นนิติรัฐได้นั้น ต้องมีองค์ประกอบสำคัญอย่างน้อย 3 ประการ คือ¹⁸

¹⁶ Brian Z. Tamanaha “Rule of Law in the United States” *Asian Discourses of Rule of Law* Edited by Randall Peerenboom (London: Routledge 2004) p.75

¹⁷ อ้างแล้ว เชิงอรรถ 15 หน้า 10-11

¹⁸ อ้างแล้ว เชิงอรรถ 15 หน้า 12

1) ต้องมีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศ โดยมีหลักว่าด้วยลำดับชั้นหรือศักดิ์ของกฎหมาย (Hierarchy of Law) และกระบวนการควบคุมมิให้กฎหมายที่มีศักดิ์ต่ำกว่าขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญ

2) ต้องมีการบัญญัติรับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนไว้ในรัฐธรรมนูญอันเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ เพื่อเป็นหลักประกันว่ารัฐจะล่วงละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชนมิได้ เว้นแต่มีกฎหมายให้อำนาจไว้ การกระทำใด ๆ ของรัฐต้องชอบด้วยกฎหมายและอยู่ภายในขอบเขตที่กฎหมายกำหนดไว้เท่านั้น

3) ต้องมีการกำหนดขอบเขตอำนาจรัฐไว้อย่างชัดเจน โดยมีการแบ่งแยกอำนาจรัฐออกเป็น 3 ฝ่ายคือ นิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ เพื่อให้มีการถ่วงดุลอำนาจซึ่งกันและกัน โดยองค์กรตุลาการมีความเป็นอิสระสามารถควบคุม ตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐได้

เมื่อเปรียบเทียบหลักนิติรัฐ กับ The Rule of Law แล้วจะเห็นว่ามีความแตกต่างกัน โดยหลักนิติรัฐให้ความสำคัญกับความมีอำนาจสูงสุดของกฎหมายลายลักษณ์อักษร มีรัฐธรรมนูญเป็นเครื่องมือในการรับรองและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพให้กับประชาชน ในขณะที่ The Rule of Law ให้ความสำคัญกับความมีอำนาจสูงสุดของศาล โดยศาลเป็นที่มาแห่งสิทธิ ความศักดิ์สิทธิ์ของสิทธิ และเสรีภาพเกิดจากการที่ศาลยอมรับบังคับให้ หลักนิติรัฐจะประกอบด้วยหลักย่อยหลายประการ ในที่นี้จะกล่าวถึงหลักย่อยที่สำคัญ ดังนี้¹⁹

2.3.1 หลักการแบ่งแยกอำนาจ

หลักการแบ่งแยกอำนาจมีแนวคิดว่า อำนาจรัฐสมควรตกอยู่กับองค์กรใดองค์กรหนึ่งของรัฐเพียงองค์กรเดียว แต่ต้องมีการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรต่างองค์กรกันในการใช้อำนาจนั้น เพื่อเป็นการถ่วงดุลและตรวจสอบการใช้อำนาจระหว่างองค์กรการใช้อำนาจนั้น โดยปกติการแบ่งแยกอำนาจดังกล่าวจะเป็นไปตามลักษณะและภารกิจต่าง ๆ ของรัฐ ประกอบด้วยภารกิจในการบัญญัติกฎหมาย ผู้ใช้อำนาจคือองค์กรนิติบัญญัติ ภารกิจในการปกครองบริหารรัฐ ผู้ใช้อำนาจคือองค์กรบริหาร และภารกิจในการพิจารณาพิพากษาคดีตามกฎหมาย ผู้ใช้อำนาจคือองค์กรตุลาการ

2.3.2 หลักประกันการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ

แนวคิดเกี่ยวกับการเคารพต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคล เกิดขึ้นจากการที่ประเทศเสรีประชาธิปไตยทั้งหลายยอมรับหลักความเป็นอิสระของปัจเจกบุคคล โดยเชื่อว่าปัจเจกบุคคลมีความเป็นอิสระที่จะพัฒนาบุคลิกภาพของตน รัฐจึงต้องเคารพขอบเขตของสิทธิและ

¹⁹ บรรเจิด สิงคะเนติ “หลักนิติรัฐ (das Rechtsstaatsprinzip)” ใน เอกบุญ วงศ์สวัสดิ์กุล บรรณาธิการ รวมบทความนิติรัฐ นิติธรรม หน้า 233-248 คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

เสรีภาพของปัจเจกบุคคล หากรัฐจะใช้อำนาจแทรกแซงสิทธิและเสรีภาพของปัจเจกบุคคลต้องปรากฏว่ามีกฎหมายซึ่งผ่านความเห็นชอบจากตัวแทนของประชาชนบัญญัติให้อำนาจรัฐไว้ โดยหลักการแบ่งแยกอำนาจที่ได้กล่าวมาแล้วถูกนำมาใช้เพื่อเป็นหลักประกันการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของปัจเจกบุคคลให้มีผลในทางปฏิบัติเนื่องจากหลักการแบ่งแยกอำนาจเป็นหลักที่มุ่งหมายจะให้อำนาจและองค์กรผู้ใช้อำนาจควบคุมตรวจสอบซึ่งกันและกัน อันจะส่งผลให้สิทธิและเสรีภาพของประชาชนได้รับความคุ้มครองนั่นเอง

2.3.3 หลัก “ไม่มีความผิด และ ไม่มีโทษ โดยไม่มีกฎหมาย”

เป็นหลักประกันในกฎหมายอาญา และมีผลใช้กับเรื่องโทษปรับทางปกครอง และโทษทางวินัยโดยอยู่บนพื้นฐาน 4 ประการ คือ หลักการกระทำ หลักการกำหนดโทษ โดยกฎหมาย หลักความแน่นอนชัดเจน และหลักห้ามมิให้กฎหมายมีผลย้อนหลัง

2.3.4 หลักความชอบด้วยกฎหมายของฝ่ายตุลาการและฝ่ายปกครอง

แนวคิดของหลักดังกล่าวคือ ฝ่ายตุลาการและฝ่ายปกครองต้องผูกพันต่อบทบัญญัติของกฎหมายที่ออกโดยองค์กรนิติบัญญัติซึ่งเป็นองค์กรที่มาจากตัวแทนของประชาชน การบังคับใช้กฎหมายของฝ่ายตุลาการ และฝ่ายปกครองซึ่งเป็นการจำกัดสิทธิของประชาชนต้องได้รับความเห็นชอบจากองค์กรนิติบัญญัติซึ่งเป็นองค์กรที่เป็นตัวแทนของประชาชน

ปัจจุบัน “หลักนิติรัฐ” และ “หลักนิติธรรม” ได้รับการพัฒนาเรื่อยมาทำให้มีความใกล้เคียงกันมากสำหรับประเทศไทย นำ “หลักนิติรัฐ” กับ “หลักนิติธรรม” มาใช้ควบคู่กันไปในลักษณะที่เกี่ยวข้องและเชื่อมโยงกันจนบางครั้งมีการใช้สลับกันเสมือนเป็นสิ่งเดียวกัน โดยนำ “หลักนิติธรรม” มาบัญญัติรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ฉบับปัจจุบันเป็นครั้งแรก ในมาตรา 3 โดยบัญญัติว่า “อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย พระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นประมุข ทรงใช้อำนาจนั้นทางรัฐสภา คณะรัฐมนตรีศาล ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ การปฏิบัติหน้าที่ของรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล รวมทั้งองค์กรตามรัฐธรรมนูญและหน่วยงานของรัฐ ต้องเป็นไปตามหลักนิติธรรม” และมาตรา 78 บัญญัติว่า “รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านการบริหารราชการแผ่นดิน ดังต่อไปนี้ (6) ดำเนินการให้หน่วยงานตามกฎหมายที่มีหน้าที่ให้ความเห็นเกี่ยวกับการดำเนินการของรัฐตามกฎหมาย และตรวจสอบการกฎหมายของรัฐ ดำเนินการอย่างเป็นอิสระ เพื่อให้การบริหารราชการแผ่นดินเป็นไปตามหลักนิติธรรม” ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ยังมีบทบัญญัติที่รับรองคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลที่ต้องเกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีอาญาไว้ในมาตราอื่น ๆ ซึ่งเป็นการนำแนวคิด “หลักนิติธรรม” มาบัญญัติให้เป็นรูปธรรมชัดเจนนั่นเอง

3. ข้อความคิดทั่วไปเกี่ยวกับความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ

ความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการเป็นความผิดอาญาที่มีลักษณะเฉพาะเจาะจงตัวผู้กระทำ แตกต่างไปจากความผิดอาญาทั่วไปที่ไม่เจาะจงผู้กระทำ กล่าวคือ ผู้ที่จะสามารถกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการได้ต้องเป็นเจ้าพนักงาน เท่านั้น บุคคลทั่วไปไม่อาจเป็นผู้กระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการได้ หากบุคคลทั่วไปร่วมกันกระทำความผิดกับเจ้าพนักงานก็จะมี ความผิดเพียงเป็นผู้สนับสนุนเจ้าพนักงานให้กระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ดังจะ สังเกตได้ว่าบทบัญญัติทุกมาตราในความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการจะมีองค์ประกอบภายนอก เช่นเดียวกัน กล่าวคือ “ผู้ใดเป็นเจ้าพนักงาน...” ซึ่งเจ้าพนักงานในที่นี้มีหน้าที่ต้องปฏิบัติราชการให้ ถูกต้องชอบด้วยกฎหมาย เป็นหน้าที่ราชการทั่วไป ซึ่งผู้เป็นเจ้าพนักงานจำเป็นต้องจะต้อง รักษาอำนาจรัฐที่ตนใช้ให้สะอาดบริสุทธิ์ ไม่ทำให้ตำแหน่งหน้าที่ที่ตนปฏิบัติต้องเศร้าหมองใน สายตาของประชาชน ด้วยลักษณะพิเศษดังกล่าวจึงจำเป็นต้องมีการดำเนินคดีอาญาในรูปแบบ เฉพาะเนื่องจากการจะใช้กระบวนการในการดำเนินคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ อาญาดังเช่นคดีอาญาทั่วไปมักจะไม่ได้ได้รับความร่วมมือในการสืบสวนสอบสวนจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง เพราะบุคคลดังกล่าวล้วนแต่เป็นผู้มีส่วนร่วมในการกระทำความผิด จึงทำให้การได้มาซึ่ง พยานหลักฐานเป็นไปได้ด้วยความยากลำบาก ประกอบกับการพิสูจน์ความผิดตั้งอยู่บนพื้นฐานของ ระบบวิธีพิจารณาที่ถือเป็นหลักว่าหน้าที่นำสืบตกเป็นของโจทก์ ซึ่งต้องนำสืบพยานหลักฐานให้ ศาลปราศจากความสงสัยว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริงหรือไม่ อันเป็นการยากในการพิสูจน์ ความผิดและนำตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ ดังนั้น ความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการจึงมี ลักษณะพิเศษไปกว่าความผิดอาญาทั่วไปในลักษณะอื่น ซึ่งเมื่อเกิดการกระทำความผิดขึ้น องค์การใน กระบวนการยุติธรรมทางอาญาต้องใช้ความสามารถและความร่วมมือยิ่งกว่าในคดีอาญาทั่วไปใน การที่จะพิสูจน์ความผิดและนำตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ

3.1 กฎหมายเกี่ยวกับความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการในประเทศไทย

ความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการในประเทศไทย บัญญัติขึ้นตั้งแต่มีการจัดทำ กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 ซึ่งถือเป็นประมวลกฎหมายอาญาลับแรกของประเทศไทย ซึ่ง เริ่มร่างตั้งแต่พุทธศักราช 2440 และใช้บังคับเมื่อวันที่ 21 กันยายน พุทธศักราช 2451 โดยความผิด ต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการได้ถูกบัญญัติอยู่ในภาค 2 ว่าด้วยลักษณะความผิด ส่วนที่ 2 ว่าด้วยความผิด

อันเกี่ยวกับการปกครองบ้านเมืองหมวดที่ 2 ความผิดฐานใช้อำนาจแลตำแหน่งหน้าที่ในทางทุจริต ตั้งแต่มาตรา 129 – มาตรา 146²⁰

ปัจจุบันความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายอาญา²¹ และ ยังปรากฏอยู่ในกฎหมายอื่นด้วย กล่าวคือ

3.1.1 ความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการตามประมวลกฎหมายอาญา

ความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการตามประมวลกฎหมายอาญาบัญญัติไว้ในภาค 2 ความผิด ลักษณะ 2 ความผิดเกี่ยวกับการปกครอง หมวด 2 ความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ตั้งแต่มาตรา 147 ถึงมาตรา 166 โดยสามารถแบ่งลักษณะความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ได้เป็น 3 ประเภท คือ

1) ความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการที่มีลักษณะการกระทำโดยทุจริต

เป็นการกระทำความผิดที่มีมูลเหตุซึ่งใจเพื่อแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมายสำหรับตนเองหรือผู้อื่น บัญญัติอยู่ในมาตรา 147 ถึงมาตรา 156

2) ความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการที่มีลักษณะเป็นการกระทำให้เกิดความเสียหายโดยผู้กระทำไม่ต้องมีมูลเหตุซึ่งใจโดยทุจริต

เป็นการกระทำความผิดที่ก่อให้เกิดความเสียหายในหน้าที่ราชการ โดยผู้กระทำความผิดไม่ต้องมีมูลเหตุซึ่งใจเพื่อแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมายแต่อย่างใด ความผิดในลักษณะดังกล่าวบัญญัติไว้ในมาตรา 158 ถึงมาตรา 166

3) ความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการที่กฎหมายบัญญัติไว้เป็นพิเศษ

ความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการประเภทนี้มีอยู่เพียงมาตราเดียว คือ มาตรา 157 ซึ่งบัญญัติว่า “ผู้ใดเป็นเจ้าพนักงาน ปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ เพื่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้หนึ่งผู้ใด หรือปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยทุจริต ต้องระวางโทษ...” ถือเป็นบทกฎหมายที่ใช้กวาดกรอการกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการในมาตรา เฉพาะอื่น หรือเรียกว่าเป็นบทกฎหมายทั่วไป (Lex generalis) ซึ่งหากการกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการต้องด้วยกรณีตามบทกฎหมายเฉพาะ (Lex specialis) ในข้อ 1) และ 2) ดังที่กล่าวมาแล้ว ศาลต้องใช้กฎหมายเฉพาะลงโทษจำเลย ไม่อาจใช้มาตรา 157 ซึ่งเป็นบทกฎหมายทั่วไปได้

²⁰ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กฎหมายลักษณะอาญา รัตน โกสินทรศก 127 กรุงเทพฯ โรงพิมพ์แห่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2553 หน้า 59-67

²¹ ประมวลกฎหมายอาญา ฉบับปัจจุบัน มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2500

3.1.2 ความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการตามกฎหมายอื่น

นอกจากความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญาแล้ว ความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการยังถูกบัญญัติไว้ในกฎหมายอื่นอีกด้วย กล่าวคือ

1) พระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดเกี่ยวกับการเสนอราคาต่อหน่วยงานของรัฐ พ.ศ. 2542 โดยบัญญัติไว้ในมาตรา 10 มาตรา 12 และมาตรา 13 ดังนี้

มาตรา 10 เจ้าหน้าที่ในหน่วยงานของรัฐผู้ใดซึ่งมีอำนาจหรือหน้าที่ในการอนุมัติ การพิจารณาหรือการดำเนินการใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเสนอราคาครั้งใด รู้หรือมีพฤติการณ์ปรากฏแจ้งชัดว่าควรรู้ว่าการเสนอราคาในครั้งนั้นมีการกระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ ละเว้นไม่ดำเนินการเพื่อให้มีการยกเลิกการดำเนินการเกี่ยวกับการเสนอราคาในครั้งนั้น มีความผิดฐานกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ ต้องระวางโทษ...

มาตรา 12 เจ้าหน้าที่ในหน่วยงานของรัฐผู้ใดกระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ หรือกระทำการใด ๆ โดยมุ่งหมายมิให้มีการแข่งขันราคาอย่างเป็นธรรม เพื่อเอื้ออำนวยแก่ผู้เข้าทำการเสนอราคารายใดให้เป็นผู้มีสิทธิทำสัญญากับหน่วยงานของรัฐ มีความผิดฐานกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ ต้องระวางโทษ...

มาตรา 13 ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง หรือกรรมการหรืออนุกรรมการในหน่วยงานของรัฐ ซึ่งมีชื่อเป็นเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานของรัฐผู้ใด กระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ หรือกระทำการใด ๆ ต่อเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานของรัฐซึ่งมีอำนาจหรือหน้าที่ในการอนุมัติ การพิจารณา หรือการดำเนินการใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเสนอราคาเพื่อจงใจหรือทำให้จำยอมต้องรับการเสนอราคาที่มีการกระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ ให้ถือว่าผู้นั้นกระทำความผิดฐานกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ ต้องระวางโทษ...

2) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม โดยบัญญัติไว้ในหมวด 9 การขัดกันระหว่างประโยชน์ส่วนบุคคลและประโยชน์ส่วนรวม ดังนี้

มาตรา 100 ห้ามมิให้เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ใดดำเนินกิจการดังต่อไปนี้

(1) เป็นคู่สัญญาหรือมีส่วนได้เสียในสัญญาที่ทำกับหน่วยงานของรัฐที่เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้นั้นปฏิบัติหน้าที่ในฐานะที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งมีอำนาจกำกับ ดูแล ควบคุม ตรวจสอบ หรือดำเนินคดี

(2) เป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นในห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทที่เข้าเป็นคู่สัญญากับหน่วยงานของรัฐที่เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้นั้นปฏิบัติหน้าที่ในฐานะที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งมีอำนาจกำกับ ดูแล ควบคุม ตรวจสอบ หรือดำเนินคดี

(3) รับสัมปทานหรือคงถือไว้ซึ่งสัมปทานจากรัฐ หน่วยงานราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น หรือเข้าเป็นคู่สัญญากับรัฐ หน่วยงานราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่นอันมีลักษณะเป็นการผูกขาดตัดตอน ทั้งนี้ ไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม หรือเป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นในห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทที่รับสัมปทานหรือเข้าเป็นคู่สัญญาในลักษณะดังกล่าว

(4) เข้าไปมีส่วนได้เสียในฐานะเป็นกรรมการ ที่ปรึกษา ตัวแทน พนักงานหรือลูกจ้างในธุรกิจของเอกชนซึ่งอยู่ภายใต้การกำกับ ดูแล ควบคุม หรือตรวจสอบของหน่วยงานของรัฐที่เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้นั้นสังกัดอยู่หรือปฏิบัติหน้าที่ในฐานะเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งโดยสภาพของผลประโยชน์ของธุรกิจของเอกชนนั้นอาจขัดหรือแย้งต่อประโยชน์ส่วนรวม หรือประโยชน์ทางราชการ หรือกระทบต่อความมีอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้นั้น

เจ้าหน้าที่ของรัฐตำแหน่งใดที่ต้องห้ามมิให้ดำเนินกิจการตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

ให้นำบทบัญญัติในวรรคหนึ่งมาใช้บังคับกับคู่สมรสของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ตามวรรคสอง โดยให้ถือว่าการดำเนินกิจการของคู่สมรสดังกล่าว เป็นการดำเนินกิจการของเจ้าหน้าที่ของรัฐ

มาตรา 101 ให้นำบทบัญญัติมาตรา 100 มาใช้บังคับกับการดำเนินกิจการของผู้ซึ่งพ้นจากการเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐมาแล้วยังไม่ถึงสองปีโดยอนุโลม เว้นแต่การเป็นผู้ถือหุ้นไม่เกินร้อยละห้าของจำนวนหุ้นทั้งหมดที่จำหน่ายได้ในบริษัทมหาชนจำกัด ซึ่งมีบริษัทที่เป็นคู่สัญญากับหน่วยงานของรัฐ ตามมาตรา 100 (2) ที่ได้รับอนุญาตตามกฎหมายว่าด้วยหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์

มาตรา 102 บทบัญญัติมาตรา 100 มิให้นำมาใช้บังคับกับการดำเนินกิจการของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งหน่วยงานของรัฐที่มีอำนาจกำกับ ดูแล ควบคุม หรือตรวจสอบการดำเนินงานของบริษัทจำกัดหรือบริษัทมหาชนจำกัดมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่ในบริษัทจำกัดหรือบริษัทมหาชนจำกัดที่หน่วยงานของรัฐถือหุ้นหรือเข้าร่วมทุน

มาตรา 103 ห้ามมิให้เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ได้รับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดจากบุคคล นอกเหนือจากทรัพย์สินหรือประโยชน์อันควรได้ตามกฎหมาย หรือกฎ ข้อบังคับที่ออกโดยอาศัยอำนาจ

ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เว้นแต่การรับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดโดยธรรมจรรยา ตามหลักเกณฑ์และจำนวนที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนด

บทบัญญัติในวรรคหนึ่งให้ใช้บังคับกับการรับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดของผู้ซึ่งพ้นจากการเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐมาแล้วยังไม่ถึงสองปีด้วยโดยอนุโลม

มาตรา 103/1 บรรดาความผิดที่บัญญัติไว้ในหมวดนี้ ให้ถือเป็นความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่หรือความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมตามประมวล กฎหมายอาญาด้วย

จะเห็นได้ว่าบทบัญญัติในพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดเกี่ยวกับการเสนอราคาต่อหน่วยงานของรัฐ พ.ศ. 2542 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 ดังกล่าว เป็นบทบัญญัติเฉพาะให้บุคคลที่กำหนดไว้ซึ่งมีการกระทำในลักษณะที่บัญญัติ มีความผิดฐานกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ อันเป็นกฎหมายเฉพาะที่จะนำมาบังคับใช้กับผู้กระทำความผิดในลักษณะดังกล่าว ซึ่งประมวลกฎหมายอาญามีได้บัญญัติเป็นความผิดไว้

3.2 บุคคลที่อาจตกเป็นผู้ถูกกล่าวหาในความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ

การดำเนินการในกิจการต่าง ๆ ของรัฐ ไม่ว่าจะเป็นด้านการปกครอง การรักษาความสงบเรียบร้อยและการให้บริการต่าง ๆ แก่ประชาชน รัฐไม่อาจดำเนินการได้เอง เนื่องจากรัฐไม่มีตัวคนที่ จะดำเนินการได้จำเป็นต้องมีผู้เข้ามาปฏิบัติงานดังกล่าวในนามรัฐ ซึ่งบุคคลดังกล่าวอาจเป็นข้าราชการ พนักงาน หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐแล้วแต่ว่ากฎหมายที่ให้อำนาจจะเรียกชื่อเป็นประการใด แต่บุคคลดังกล่าวเหล่านั้นก็มีหน้าที่เช่นเดียวกันที่จะต้องปฏิบัติราชการในนามองค์กรของรัฐให้สำเร็จลุล่วง ซึ่งการปฏิบัติราชการดังกล่าว อาจทำให้เกิดผลกระทบต่อสิทธิ และเสรีภาพของประชาชน หรือกระทบต่อประโยชน์ส่วนรวมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ อาจเป็นกรณีเจตนา หรือประมาททำให้เกิดผลกระทบ หรืออาจเป็นกรณีทุจริตแสวงหาประโยชน์ให้กับตนเองหรือพวกพ้องก็เป็นที่ได้ รัฐจึงต้องมีมาตรการที่จะนำมาใช้ควบคุมการทำหน้าที่ของผู้ที่ทำหน้าที่แทนหน่วยงานของรัฐเหล่านั้น ซึ่งหากเจ้าพนักงานของรัฐปฏิบัติหน้าที่หรือใช้อำนาจในตำแหน่งหน้าที่โดยมิชอบ หรือใช้ไปในทางที่ขัดต่อวัตถุประสงค์ เจ้าพนักงานของรัฐย่อมต้องถูกลงโทษ โดยมาตรการในการควบคุมการทำหน้าที่ของเจ้าพนักงานของรัฐมีหลายรูปแบบ ทั้งมาตรการทางแพ่ง ทางอาญา และมาตรการทางปกครองและวินัย โดยเฉพาะในทางอาญาได้มีการบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา และพระราชบัญญัติอื่น ๆ เช่น พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณา คดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วย

การป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 พระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดเกี่ยวกับการเสนอราคาต่อหน่วยงานของรัฐ พ.ศ. 2542 และพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดของพนักงานในองค์การหรือหน่วยงานของรัฐ พ.ศ. 2502 เป็นต้น

ในส่วนพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 กำหนดให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ในสองประการ คือ

1) ใ้สอบสวนข้อเท็จจริงและสรุปสำนวนพร้อมทั้งทำความเห็นเพื่อส่งไปยังอัยการสูงสุดเพื่อฟ้องคดีต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามหมวด 6 การดำเนินคดีอาญาผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามมาตรา 275 ของรัฐธรรมนูญ กล่าวคือ กรณีที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีเหตุอันควรสงสัยหรือมีผู้กล่าวหาผู้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภาหรือข้าราชการการเมืองอื่น กระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการตามประมวลกฎหมายอาญา หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่หรือทุจริตต่อหน้าที่ตามกฎหมายอื่น คณะกรรมการ ป.ป.ช. ต้องดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงโดยเร็ว²²

2) ไ้สอบสวนและวินิจฉัยว่าผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองอื่นซึ่งมิใช่บุคคลตามมาตรา 66 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ประกอบด้วยนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือข้าราชการการเมืองอื่น หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐตั้งแต่ผู้บริหารระดับสูงหรือข้าราชการซึ่งดำรงตำแหน่งตั้งแต่ผู้อำนวยการกองกระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ รวมทั้งดำเนินการกับเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือข้าราชการในระดับต่ำกว่าที่ร่วมกระทำความผิดกับผู้ดำรงตำแหน่งดังกล่าว หรือกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง²³ เมื่อพิจารณาอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ในการไต่สวนข้อเท็จจริงคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการดังกล่าว พอสรุปบุคคลที่อาจตกเป็นผู้ถูกกล่าวหาในคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการได้เป็น 3 ประเภท ดังนี้

1) ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม หมวด 6 การดำเนินคดีอาญาผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามมาตรา 275 ของรัฐธรรมนูญ มาตรา 66 กำหนดให้เฉพาะผู้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี

²² พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 19 (2) และมาตรา 66

²³ เรื่องเดียวกัน มาตรา 19 (4)

รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือข้าราชการการเมืองอื่น ที่กระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการตามประมวลกฎหมายอาญา หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่หรือทุจริตต่อหน้าที่ตามกฎหมายอื่น อาจตกเป็นผู้ถูกกล่าวหาในคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการได้ ซึ่ง “ข้าราชการการเมืองอื่น” หมายถึง บุคคลที่ดำรงตำแหน่งตามที่พระราชบัญญัติระเบียบราชการการเมือง พ.ศ. 2535 กำหนดไว้ ได้แก่ รองนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวง รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการทบวง รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงและรัฐมนตรีช่วยว่าการทบวง ที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี ที่ปรึกษารองนายกรัฐมนตรี ที่ปรึกษารัฐมนตรีและที่ปรึกษาประจำสำนักนายกรัฐมนตรี เลขานุการนายกรัฐมนตรี รองเลขานุการนายกรัฐมนตรีฝ่ายการเมือง โฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรี รองโฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรี เลขานุการประจำสำนักนายกรัฐมนตรี ประจำสำนักเลขานุการนายกรัฐมนตรี เลขานุการรัฐมนตรีว่าการกระทรวง ผู้ช่วยเลขานุการรัฐมนตรีว่าการกระทรวง เลขานุการรัฐมนตรีว่าการทบวง ผู้ช่วยเลขานุการรัฐมนตรีว่าการทบวง

2) เจ้าหน้าที่ของรัฐอื่น

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม หมวด 8 การตรวจสอบเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งมิใช่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามมาตรา 275 ของรัฐธรรมนูญ มาตรา 84 กำหนดให้เจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ เมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีเหตุอันควรสงสัย หรือได้รับคำกล่าวหา ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริง เจ้าหน้าที่ของรัฐดังกล่าวได้แก่

2.1) ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองหรือผู้บริหารระดับสูงซึ่งมิใช่บุคคลตามมาตรา 66 แห่ง พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม แยกพิจารณาได้ดังนี้

2.1.1) ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองซึ่งมิใช่บุคคลตามมาตรา 66 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 4 ให้นิยาม “ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง” ไว้ว่า

- (1) นายกรัฐมนตรี
- (2) รัฐมนตรี
- (3) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
- (4) สมาชิกวุฒิสภา

(5) ข้าราชการการเมืองอื่นนอกจาก (1) และ (2) ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการการเมือง

(6) ข้าราชการรัฐสภาฝ่ายการเมืองตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายรัฐสภา

(7) ผู้บริหารท้องถิ่น รองผู้บริหารท้องถิ่น และผู้ช่วยผู้บริหารท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนด โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

(8) สมาชิกสภาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนด โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

จากนิยามดังกล่าว มาตรา 66 แห่งพระราชบัญญัติเดียวกัน ได้บัญญัติให้ “ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง” ใน (1) (2) (3) (4) และ (5) เป็นบุคคลในมาตราดังกล่าวแล้ว ดังนั้น ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในกรณีนี้จึงได้แก่ ข้าราชการรัฐสภาฝ่ายการเมืองตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการ ฝ่ายรัฐสภา ผู้บริหารท้องถิ่น รองผู้บริหารท้องถิ่น และผู้ช่วยผู้บริหารท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และสมาชิกสภาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนด โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

2.1.2) ผู้บริหารระดับสูงซึ่งมิใช่บุคคลตามมาตรา 66

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 4 ได้นิยาม “ผู้บริหารระดับสูง” ไว้ว่า หมายถึง ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูง กรรมการในองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ กรรมการ ผู้ช่วยรัฐมนตรี ผู้ดำรงตำแหน่งตั้งแต่ผู้อำนวยการกองระดับต้นหรือเทียบเท่าของส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ หน่วยงานอื่นของรัฐ หน่วยงานที่ใช้อำนาจหรือได้รับมอบหมายให้ใช้อำนาจทางปกครอง และให้หมายความรวมถึงบุคคลหรือคณะบุคคลที่มีอำนาจหน้าที่ควบคุมกำกับดูแลหน่วยงานดังกล่าว และเจ้าหน้าที่ของรัฐอื่นตามที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

ส่วน “ผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูง” ได้นิยามไว้ว่า หมายถึง ผู้ดำรงตำแหน่งหัวหน้าส่วนราชการระดับกระทรวง ทบวง หรือกรมสำหรับข้าราชการพลเรือน ปลัดกระทรวงกลาโหม ผู้บัญชาการทหารสูงสุด ผู้บัญชาการเหล่าทัพสำหรับข้าราชการทหาร ผู้ดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ ปลัดกรุงเทพมหานคร กรรมการและผู้บริหารสูงสุดของรัฐวิสาหกิจ หัวหน้าหน่วยงานอิสระตามรัฐธรรมนูญที่มีฐานะเป็นนิติบุคคล กรรมการและผู้บริหาร

สูงสุดของหน่วยงานอื่นของรัฐตามที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา และผู้ดำรงตำแหน่งอื่นตามที่มีกฎหมายบัญญัติ

ดังนั้น ผู้บริหารระดับสูงซึ่งมิใช่บุคคลตามมาตรา 66 จึงได้แก่ ผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูง ประกอบด้วย ผู้ดำรงตำแหน่งหัวหน้าส่วนราชการระดับกระทรวง ทบวง หรือกรมสำหรับข้าราชการพลเรือน ปลัดกระทรวงกลาโหม ผู้บัญชาการทหารสูงสุด ผู้บัญชาการเหล่าทัพสำหรับข้าราชการทหาร ผู้ดำรงตำแหน่ง ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ ปลัดกรุงเทพมหานคร กรรมการและผู้บริหารสูงสุดของรัฐวิสาหกิจ หัวหน้าหน่วยงานอิสระตามรัฐธรรมนูญที่มีฐานะเป็นนิติบุคคล กรรมการและผู้บริหารสูงสุดของหน่วยงานอื่นของรัฐตามที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา และผู้ดำรงตำแหน่งอื่นตามที่มีกฎหมายบัญญัติ กรรมการในองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ กรรมการผู้ช่วยรัฐมนตรี ผู้ดำรงตำแหน่งตั้งแต่ผู้อำนวยการกองระดับต้นหรือเทียบเท่าของส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ หน่วยงานอื่นของรัฐ หน่วยงานที่ใช้อำนาจหรือได้รับมอบหมายให้ใช้อำนาจทางปกครอง และให้หมายความรวมถึงบุคคลหรือคณะบุคคลที่มีอำนาจหน้าที่ควบคุมกำกับดูแลหน่วยงานดังกล่าว และเจ้าหน้าที่ของรัฐอื่น ตามที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

2.2) ผู้พิพากษาและตุลาการ

2.3) พนักงานอัยการ

2.4) เจ้าหน้าที่ของรัฐในหน่วยงานของศาลและองค์กรตามรัฐธรรมนูญ

2.5) เจ้าหน้าที่ของรัฐในสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรและสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา

2.6) เจ้าหน้าที่ของรัฐในหน่วยงานป้องกันและปราบปรามการทุจริตตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น

3) เจ้าหน้าที่ของรัฐหรือข้าราชการในระดับต่ำกว่าที่ร่วมกระทำความผิดกับผู้ดำรงตำแหน่งใน 2) หรือกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ใน 1)

นอกจากนี้ บุคคลที่อาจตกเป็นผู้ถูกกล่าวหาในคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หมายรวมถึง กรรมการ อนุกรรมการ ลูกจ้างของส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานของรัฐ และบุคคลหรือคณะบุคคลซึ่งใช้อำนาจหรือได้รับมอบให้ใช้อำนาจทางการปกครองของรัฐในการดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งตามกฎหมาย ไม่ว่าจะเป็นการจัดตั้งขึ้นในระบบราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือกิจการอื่นของรัฐ ซึ่งบัญญัติไว้ในนิยามคำว่า “เจ้าหน้าที่ของรัฐ” ในมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม

3.3 ระบบการดำเนินคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการในประเทศไทย

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าระบบการดำเนินคดีอาญาสามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ ระบบกล่าวหา และระบบไต่สวน ซึ่งทั้งสองระบบจะมีวิธีการดำเนินการที่แตกต่างกัน โดยการดำเนินคดีอาญาทั่วไปในประเทศไทย จะใช้ระบบกล่าวหาเป็นหลัก แม้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจะมีบทบัญญัติที่ให้อำนาจศาลดำเนินกระบวนการพิจารณาในลักษณะของระบบไต่สวนก็ตาม แต่ศาลก็มีได้นำบทบัญญัติเหล่านั้นมาใช้ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาทำได้นัก

สำหรับคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการในประเทศไทย อาจมีการเริ่มต้นคดีได้ในหลายช่องทาง กล่าวคือ กรณีผู้เสียหายร้องเรียนเป็นหนังสือต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช.²⁴ หรือกรณีพนักงานสอบสวนส่งเรื่องให้ผู้เสียหายได้ร้องทุกข์หรือกล่าวโทษต่อพนักงานสอบสวนมายังคณะกรรมการ ป.ป.ช. และเรื่องดังกล่าวอยู่ในอำนาจของคณะกรรมการ ป.ป.ช.²⁵ หรือกรณีคณะกรรมการ ป.ป.ช. หยิบยกเรื่องกล่าวหาขึ้นดำเนินการเองกรณีที่มีเหตุอันควรสงสัย²⁶ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม กำหนดให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ดำเนินการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานในเรื่องกล่าวหาขึ้น หากพบว่ามิใช่ข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพียงพอต่อการไต่สวนข้อเท็จจริง ก็จะดำเนินการไต่สวนเพื่อวินิจฉัยว่าข้อกล่าวหาขึ้นนั้นมีมูลหรือไม่ต่อไป ซึ่งแม้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม มิได้มีบทบัญญัติชัดเจนว่าให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ใช้ระบบไต่สวนในการดำเนินการกับเรื่องกล่าวหาหรือร้องเรียน แต่เมื่อพิจารณาบทบัญญัติทั้งหลายในพระราชบัญญัติดังกล่าว โดยรวมจะเห็นได้ว่ากฎหมายมุ่งหมายให้นำระบบไต่สวนมาใช้ในการดำเนินคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ เนื่องจากพระราชบัญญัติดังกล่าวกำหนดให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ดำเนินการโดยใช้วิธี “ไต่สวน” แตกต่างจากในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่มีบทบัญญัติให้พนักงานสอบสวนดำเนินการ “สอบสวน” ความผิดอาญาในคดีอาญาทั่วไป ทั้งเมื่อพิจารณาบทบัญญัติในพระราชบัญญัติฯ ดังกล่าว ประกอบระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการไต่สวนข้อเท็จจริง พ.ศ. 2555 ซึ่งใช้เป็นแนวทางในการไต่สวนข้อเท็จจริงเรื่องกล่าวหาหรือร้องเรียนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. แล้ว จะเห็นได้ว่าสอดคล้องกับระบบไต่สวนทั้งสิ้น กล่าวคือ คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีอำนาจที่จะหยิบยกเรื่องกล่าวหาขึ้นดำเนินการได้เองกรณีที่มีเหตุอันควรสงสัย ทั้งในการไต่สวนคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีอำนาจอย่าง

²⁴ เรื่องเดียวกัน มาตรา 84

²⁵ เรื่องเดียวกัน มาตรา 89

²⁶ เรื่องเดียวกัน มาตรา 43 (4)

กว้างขวางในการรวบรวมพยานหลักฐานด้วยตนเอง การดำเนินการไต่สวนเป็นไปโดยลับมิได้มีการเปิดเผยให้บุคคลทั่วไปเข้ารับฟังการไต่สวนได้ และคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นทั้งผู้มีอำนาจไต่สวนและวินิจฉัยชี้มูลเรื่องกล่าวหาหรือเรียนได้ด้วยตนเองแบบเบ็ดเสร็จ เป็นต้น ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวถือว่าเป็นลักษณะการดำเนินคดีของระบบไต่สวน และเมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติว่าข้อกล่าวหาที่มีความผิดทางอาญา ประธานกรรมการคณะกรรมการ ป.ป.ช. จะส่งรายงาน เอกสาร และความเห็นไปยังอัยการสูงสุดหรือฟ้องคดีต่อศาลกรณีผู้ถูกกล่าวหาเป็นอัยการสูงสุด เพื่อดำเนินคดีอาญาในศาลซึ่งมีเขตอำนาจพิจารณาพิพากษาคดี โดยให้ถือว่ารายงานของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นสำนวนการสอบสวนตามประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญา²⁷ โดยให้ศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีชี้รายงานและสำนวนคดีของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นหลักในการพิจารณาและอาจไต่สวนข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ตามที่เห็นควร ในการดำเนินคดีดังกล่าวให้ศาลดำเนินกระบวนการพิจารณาไปโดยใช้ระบบไต่สวน²⁸ ซึ่งจะเห็นได้ว่าการดำเนินคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการในช่องทางนี้จะใช้ระบบไต่สวนในการดำเนินคดีตลอดทั้งสายตั้งแต่ในชั้นก่อนการฟ้องร้องต่อศาล จนกระทั่งการดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อศาล

ส่วนกรณีคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการซึ่งคณะกรรมการ ป.ป.ช. พิจารณาเห็นสมควรส่งเรื่องให้พนักงานสอบสวนดำเนินการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา²⁹ การดำเนินการโดยพนักงานสอบสวนจะใช้วิธีการ “สอบสวน” ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา³⁰ ซึ่งเมื่อพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบในการสอบสวนเห็นว่าการสอบสวนเสร็จแล้ว และมีความเห็นควรสั่งฟ้องไปยังพนักงานอัยการ³¹ หากพนักงานอัยการมีความเห็นควรสั่งฟ้อง จะออกคำสั่งฟ้องและฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล³² ซึ่งศาลจะดำเนินกระบวนการพิจารณาไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา รวมถึงการฟ้องร้องคดีต่อศาลโดยผู้เสียหายเอง โดยไม่มีการร้องทุกข์กล่าวโทษต่อพนักงานสอบสวน การดำเนินคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการในช่องทางทั้งสองนี้จะใช้ระบบกล่าวหาในการดำเนินคดี โดยกรณีพนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนคดีเองจะใช้ระบบกล่าวหาตั้งแต่ในชั้นก่อนการฟ้องร้องศาลดังกล่าว จนกระทั่งเข้าสู่การดำเนิน

²⁷ เรื่องเดียวกัน มาตรา 97 วรรคแรก

²⁸ เรื่องเดียวกัน มาตรา 98/1

²⁹ เรื่องเดียวกัน มาตรา 89/2

³⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 120 และมาตรา 121 วรรคแรก

³¹ เรื่องเดียวกัน มาตรา 140 มาตรา 141 และมาตรา 142

³² เรื่องเดียวกัน มาตรา 143

กระบวนการพิจารณาของศาล เป็นการใช้ระบบกล่าวหาตลอดทั้งสาย ส่วนการฟ้องร้องคดีต่อศาลโดยผู้เสียหายเอง การดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลก็จะใช้ระบบกล่าวหาเช่นเดียวกัน

ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าระบบการดำเนินคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการจะใช้ทั้งระบบไต่สวนและระบบกล่าวหาในการดำเนินคดี ขึ้นอยู่กับช่องทางที่จะดำเนินคดี โดยสรุปได้ว่าหากการดำเนินคดีเริ่มต้นโดยคณะกรรมการ ป.ป.ช. จะใช้ระบบไต่สวนในการดำเนินคดีตลอดทั้งสายจนกระทั่งศาลพิจารณาพิพากษา แต่หากการดำเนินคดีเริ่มต้นที่พนักงานสอบสวน หรือศาล จะใช้ระบบกล่าวหาในการดำเนินคดีตลอดทั้งสาย จึงมีข้อน่าคิดว่าการดำเนินคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการที่ใช้ทั้งระบบกล่าวหา และระบบไต่สวนแล้วแต่กรณีดังกล่าว จะส่งผลกระทบต่อการอำนวยความสะดวกสิทธิธรรม และสิทธิเสรีภาพของผู้ที่เกี่ยวข้องในคดี โดยเฉพาะผู้เสียหาย และผู้ถูกกล่าวหา หรือผู้ต้องหา หรือไม่

4. แนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิผู้ถูกกล่าวหา

วัตถุประสงค์ของการดำเนินคดีอาญาคือการพิสูจน์ความผิด และนำตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษซึ่งเป็นภารกิจสำคัญยิ่งของรัฐในการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม และเป็นการควบคุมอาชญากรรมมิให้เกิดขึ้น เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าวรัฐจึงจำเป็นต้องกระทำทุกวิถีทางเพื่อที่จะพิสูจน์ความผิด และหาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ ซึ่งอีกด้านหนึ่งอาจทำให้เกิดผลกระทบต่อสิทธิต่าง ๆ ของบุคคลที่เกี่ยวข้องในคดี โดยเฉพาะตัวผู้ถูกกล่าวหาที่ต้องมีการพิสูจน์ความผิดให้แน่ชัดเสียก่อนว่าเป็นผู้กระทำความผิดจริงหรือไม่ ดังนั้น การดำเนินคดีอาญาจึงต้องคำนึงถึงผลกระทบต่อสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาด้วย จึงต้องมีบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เพื่อให้การคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในขั้นตอนต่าง ๆ ของการดำเนินคดีอาญา โดยบทบัญญัติดังกล่าวมีที่มาจากหลักการพื้นฐานแห่งการคุ้มครองสิทธิและมาตรการการคุ้มครองสิทธิตามหลักสากล ดังรายละเอียดที่จะกล่าวต่อไป

4.1 หลักความเสมอภาค

หลักความเสมอภาคถือเป็นหลักการพื้นฐานของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยถือว่ามนุษย์จะดำรงอยู่อย่างมีศักดิ์ศรีได้ก็ต่อเมื่อมนุษย์มีสิทธิและเสรีภาพเท่าเทียมกับมนุษย์คนอื่น ๆ ในสังคม สิทธิและเสรีภาพดังกล่าวต้องได้รับการรับรองและคุ้มครองจากกฎหมายโดยมิต้องคำนึงถึงคุณสมบัติในประการอื่น ไม่ว่าจะเป็นเชื้อชาติ ศาสนา เพศ ภาษา อายุ ถิ่นกำเนิด ศาสนา เป็นต้น ทั้งยังเป็นหลักที่ควบคุมการใช้อำนาจของรัฐให้อยู่ในกรอบของกฎหมาย มิให้รัฐใช้อำนาจตาม

อำเภอใจ ซึ่งความเสมอภาคในที่นี้ หมายถึง ความเสมอภาคในทางกฎหมาย มิได้หมายถึงความเสมอภาคในฐานะความเป็นอยู่ โดยรัฐและฝ่ายปกครองต้องปฏิบัติต่อบุคคลที่เหมือนกันในสาระสำคัญอย่างเดียวกัน และปฏิบัติต่อบุคคลที่แตกต่างกันในสาระสำคัญที่แตกต่างกัน³³

หลักความเสมอภาคพิจารณาได้เป็น 2 ประเภท คือ หลักความเสมอภาคทั่วไป และหลักความเสมอภาคเฉพาะเรื่อง โดยหลักความเสมอภาคทั่วไป เป็นกรณีที่บุคคลทุกคนสามารถหยิบยกขึ้นกล่าวอ้างขั้นรัฐได้ เกี่ยวกับการกระทำใด ๆ ของรัฐ หากเรื่องนั้นมีได้กำหนดไว้ในหลักความเสมอภาคเฉพาะเรื่อง ส่วนหลักความเสมอภาคเฉพาะเรื่องเป็นกรณีที่กฎหมายมีการกำหนดหลักความเสมอภาคภายในขอบเขตเรื่องใดเรื่องหนึ่งเป็นการเฉพาะเรื่อง

สำหรับในประเทศต่าง ๆ ที่มีการปกครองแบบเสรีประชาธิปไตย อาทิ ประเทศฝรั่งเศส เยอรมนี อิตาลี ก็ได้นำเอาหลักความเสมอภาคไปบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญของประเทศตน รวมถึงประเทศไทยก็ได้นำมาบัญญัติไว้ในมาตรา 30 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ดังนี้

“บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย และได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน

การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ จะกระทำมิได้

มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิและเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น ย่อมไม่ถือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามวรรคสาม”

4.2 หลักสากลในการคุ้มครองสิทธิผู้ถูกกล่าวหา

ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ยุติลง ประเทศต่าง ๆ จำนวน 51 ประเทศ ได้ลงนามในกฎบัตรสหประชาชาติ ก่อตั้งองค์การสหประชาชาติ ขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์หลักในการธำรงรักษาไว้ซึ่งความสันติ และความมั่นคงของโลก โดยการใช้มาตรการความร่วมมือกัน ทั้งยังเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศ เพื่อช่วยกันคลี่คลายและแก้ปัญหาทางด้านสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และสิทธิมนุษยชน โดยเฉพาะด้านสิทธิมนุษยชน ในวันที่ 10 ธันวาคม ค.ศ. 1948 ที่ประชุมสมัชชาสหประชาชาติ ได้มีข้อมติรับรองปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of

³³ วรพจน์ วิศรุตพิชญ์ สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 กรุงเทพฯ วิญญูชน 2543 หน้า 95

Human Rights) ซึ่งถือเป็นการรับรองสิทธิมนุษยชนเป็นลายลักษณ์อักษรเป็นครั้งแรกของโลก ถือเป็นแม่แบบมาตรฐานเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนของประเทศภาคีสมาชิกสหประชาชาติเพื่อนำไปบัญญัติไว้ในกฎหมายภายในของประเทศตน³⁴ ต่อมาได้มีความพยายามที่จะปรับปรุงข้อความให้ชัดเจนและเกิดความละเอียดเพิ่มขึ้น ทำให้มีการร่างกติการะหว่างประเทศที่มีผลบังคับทางกฎหมาย กล่าวคือ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966 (International Covenant on Civil and Political Rights) สำหรับประเทศไทยก็ได้ร่วมรับรองปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และได้เข้าเป็นภาคีโดยการภาคยานุวัติกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966 ดังกล่าวด้วย มาตรการการคุ้มครองสิทธิ ดังนั้น กฎบัตรและกติกาทั้งสองฉบับดังกล่าวจึงมีความสำคัญต่อมนุษย์ในฐานะที่เป็นมาตรฐานขั้นต่ำ ในการรับรองสิทธิขั้นพื้นฐาน โดยเฉพาะสิทธิเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรม

4.2.1 ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights)

การคุ้มครองสิทธิบุคคลที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด หรือจำเลยตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ประกอบด้วย

- 1) สิทธิที่จะไม่ได้รับการลงโทษด้วยวิธีการที่ทารุณ โหดร้าย หรือ ไร้มนุษยธรรม
ข้อ 5 บุคคลใดจะถูกกระทำทรมานหรือการปฏิบัติหรือการลงโทษที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือย่ำยีศักดิ์ศรีไม่ได้
- 2) สิทธิที่จะไม่ถูกจับกุม คุมขัง โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย
ข้อ 9 บุคคลใดจะถูกจับกุม กักขัง หรือเนรเทศตามอำเภอใจไม่ได้
- 3) สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีโดยเปิดเผย และเป็นธรรม
ข้อ 10 ทุกคนย่อมมีสิทธิในความเสมอภาคอย่างเต็มที่ในการได้รับการพิจารณาคดีที่เป็นธรรมและเปิดเผยจากศาลที่อิสระและไม่ลำเอียงในการพิจารณากำหนดสิทธิและหน้าที่ของตนและข้อกล่าวหาอาญาใดต่อตน
- 4) สิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีการพิสูจน์ความผิด
ข้อ 11 (1) ทุกคนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดทางอาญา มีสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่ามีความผิดตามกฎหมายในการพิจารณาคดีที่เปิดเผย ซึ่งตนได้รับหลักประกันที่จำเป็นทั้งปวงสำหรับการต่อสู้คดี

³⁴ กรมองค์การระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน กรุงเทพฯ 2551 หน้า 1

5) สิทธิที่จะไม่ถูกบังคับใช้กฎหมายย้อนหลัง

ข้อ 11 (2) บุคคลใดจะถูกตัดสินว่ามีความผิดทางอาญาใด อันเนื่องจากการกระทำ หรือละเว้นใดอันมิได้ถือว่าเป็นความผิดทางอาญาตามกฎหมายแห่งชาติหรือกฎหมายระหว่างประเทศ ในขณะที่ได้กระทำการนั้นไม่ได้ และจะกำหนดโทษที่หนักกว่าที่บังคับใช้ในขณะที่ได้กระทำความผิดทางอาญานั้นไม่ได้

6) สิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองในเรื่องการตรวจค้นสถานที่ส่วนบุคคล เนื้อตัว ร่างกาย

ข้อ 12 บุคคลใดจะถูกแทรกแซงตามอำเภอใจในความเป็นส่วนตัว ครอบครัว ที่อยู่ อาศัย หรือการสื่อสาร หรือจะถูกลบลู่เกียรติยศและชื่อเสียงไม่ได้ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองของกฎหมายต่อการแทรกแซงสิทธิหรือการลบลู่ดังกล่าวนี้

7) สิทธิที่จะได้รับการเยียวยาผลอันเนื่องมาจากการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐาน

ข้อ 8 ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาอันมีประสิทธิผลจากศาลที่มีอำนาจแห่งรัฐ ต่อการกระทำอันล่วงละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐาน ซึ่งตนได้รับตามรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย

4.2.2 กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (*International Covenant on Civil and Political Rights*)

การคุ้มครองสิทธิบุคคลที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ในส่วนที่เกี่ยวกับผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด หรือจำเลยตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองประกอบด้วย

1) สิทธิที่จะไม่ได้รับการลงโทษด้วยวิธีการที่ทารุณ โหดร้าย หรือไร้มนุษยธรรม

ข้อ 7 บุคคลใดจะถูกทรมานหรือได้รับผลปฏิบัติหรือการลงโทษที่โหดร้ายผิดมนุษยธรรมหรือต่ำช้ามิได้ กล่าวโดยเฉพาะเจาะจงก็คือ บุคคลใดจะถูกทดลองทางแพทย์หรือทางวิทยาศาสตร์ โดยปราศจากความยินยอมพร้อมใจอย่างอิสระหาได้ไม่

2) สิทธิที่จะไม่ถูกจับกุม คุมขังโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย

ข้อ 9

1. บุคคลทุกคนมีสิทธิในเสรีภาพและความปลอดภัยของร่างกาย บุคคลจะถูกจับกุม หรือควบคุมโดยอำเภอใจมิได้ บุคคลจะถูกลิดรอนเสรีภาพของตนมิได้ ยกเว้น โดยเหตุและโดยเป็นไปตามกระบวนการที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย

2. ในขณะที่จับกุม บุคคลใดที่ถูกจับกุมจะต้องได้รับแจ้งถึงเหตุผลในการจับกุม และจะต้องได้รับแจ้งถึงข้อหาที่ถูกจับกุมโดยพลัน

3. บุคคลใดที่ถูกจับกุมหรือควบคุมตัวในข้อหาทางอาญา จะต้องถูกนำตัวโดยพลันไปยังศาล หรือเจ้าหน้าที่อื่นที่มีอำนาจตามกฎหมายที่จะใช้อำนาจทางตุลาการ และจะต้องมีสิทธิได้รับการพิจารณาคดีภายในเวลาอันสมควร หรือได้รับการปล่อยตัวไป มิให้ถือเป็นหลักทั่วไปว่าจะต้องควบคุมบุคคลที่รอการพิจารณาคดี แต่ในการปล่อยตัวอาจกำหนดมีการประกันว่าจะมาปรากฏตัวในการพิจารณาคดี ในขั้นตอนอื่นของกระบวนการพิจารณา และจะมาปรากฏตัวเพื่อการบังคับตามคำพิพากษา เมื่อถึงวาระนั้น

4. บุคคลใดที่ถูกลิดรอนเสรีภาพโดยการจับกุมหรือการควบคุม มีสิทธินำคดีขึ้นสู่ศาลเพื่อให้ตัดสินโดยไม่ชักช้าถึงความชอบด้วยกฎหมายของการควบคุมผู้นั้น และหากการควบคุมไม่ชอบด้วยกฎหมายก็ให้ศาลมีคำสั่งปล่อยตัวไป

5. บุคคลใดที่ถูกจับกุมหรือถูกควบคุมโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายมีสิทธิได้รับค่าสินไหมทดแทน

3) สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีโดยเปิดเผย และเป็นธรรม

ข้อ 14

1. บุคคลทุกคนย่อมเสมอภาคในการพิจารณาของศาลและตุลาการ ในการพิจารณาคดีอาญาอันบุคคลต้องหาว่ากระทำผิดหรือการพิจารณาข้อพิพาททางสิทธิและหน้าที่ของตน ทุกคนย่อมมีสิทธิได้รับการพิจารณาอย่างเป็นธรรมและเปิดเผยในศาลที่มีอำนาจมีอิสระและเป็นกลางซึ่งจัดขึ้นตามกฎหมาย หนังสือพิมพ์และสาธารณชนอาจถูกห้ามรับการฟังพิจารณาคดีทั้งหมดหรือบางส่วนได้ก็ด้วยเหตุผลทางศีลธรรม ความสงบเรียบร้อยหรือความมั่นคงของชาติในสังคมประชาธิปไตย หรือด้วยเหตุผลด้านความเป็นอยู่ส่วนตัวของกลุ่ม หรือในกรณีศาลเห็นเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งว่าเป็นพฤติการณ์พิเศษ ซึ่งการเป็นข่าวอาจทำให้กระทบต่อความยุติธรรม แต่คำพิพากษาในคดีอาญาหรือข้อพิพาททางแพ่งย่อมเป็นที่เปิดเผยเว้นแต่จำเป็นเพื่อผลประโยชน์ของเด็กและเยาวชนหรือเป็นกระบวนการพิจารณาคดีเกี่ยวกับข้อพิพาทเรื่องทรัพย์สินของกลุ่มสมรสหรือการเป็นผู้ปกครองเด็ก

4) สิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีการพิสูจน์ความผิด

ข้อ 14

2. บุคคลทุกคนผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญา ย่อมมีสิทธิได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่า กระทำผิดตามกฎหมาย

ส่วนในวรรค 3 ให้หลักประกันขั้นต่ำแก่บุคคลที่ถูกหาว่ากระทำความผิดในการพิจารณาคดีในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

ก. สิทธิที่จะทราบข้อหา กล่าวคือ ผู้ที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดมีสิทธิจะได้รับแจ้งสภาพและข้อหาแห่งความผิดที่ถูกกล่าวหาโดยพลันและโดยละเอียดในภาษาซึ่งบุคคลนั้นเข้าใจได้ตามข้อ 14 วรรค 3 (ก)

ข. สิทธิในการต่อสู้คดี กล่าวคือ ผู้ที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดมีสิทธิที่จะต่อสู้คดีอย่างเสมอภาค โดยมีเวลาและได้รับความสะดวกเพียงพอแก่การเตรียมการเพื่อต่อสู้คดี และสามารถติดต่อกับทนายความได้ตามประสงค์ ตามข้อ 14 วรรค 3 (ข)

ค. สิทธิในการได้รับการดำเนินคดีอย่างรวดเร็ว กล่าวคือ ผู้ที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดมีสิทธิได้รับการพิจารณาโดยปราศจากความล่าช้าเกินความจำเป็น ตามข้อ 14 วรรค 3 (ค)

ง. สิทธิที่จะได้รับความช่วยเหลือด้านทนายความ กล่าวคือ ผู้ที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือด้านทนาย และหากไม่สามารถจัดหาทนายได้รัฐต้องจัดหาให้โดยไม่คิดมูลค่า ตามข้อ 14 วรรค 3 (ง)

จ. สิทธิที่จะได้รับความช่วยเหลือด้านล่าม กล่าวคือ ผู้ที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือด้านล่ามโดยไม่คิดมูลค่า หากไม่อาจเข้าใจหรือพูดภาษาที่ใช้ในศาลได้ ตามข้อ 14 วรรค 3 (จ)

ฉ. สิทธิที่จะให้การหรือไม่ก็ได้ กล่าวคือ ผู้ที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิด มีสิทธิที่จะให้การหรือไม่ก็ได้ และไม่ถูกบังคับให้การที่เป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง ตามข้อ 14 วรรค 3 (ข)

5) สิทธิที่จะไม่ถูกบังคับใช้กฎหมายย้อนหลัง

ข้อ 15 บุคคลย่อมไม่ต้องรับผิดในทางอาญาเพราะการกระทำหรือควเว้นกระทำการใด ถ้าไม่ถึงกับเป็นความผิดอาญาตามกฎหมายภายในหรือกฎหมายระหว่างประเทศ ในขณะที่กระทำการนั้น โทษที่จะลงก็ไม่อาจหนักกว่าโทษที่มีอยู่ในขณะกระทำการอันเป็นความผิด หากภายหลังการกระทำผิดนั้น ได้มีบทบัญญัติกฎหมายกำหนดโทษน้อยลง ผู้กระทำความผิดย่อมได้รับประโยชน์จากการนั้น

4.3 หลักประกันสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาตามกฎหมายไทย

ผู้ต้องหาคืออาญาในประเทศไทยจะได้รับความคุ้มครองสิทธิตั้งแต่ในชั้นก่อนคดีขึ้นสู่การพิจารณาพิพากษาของศาล จนกระทั่งมีการฟ้องร้องดำเนินคดีอาญาในศาลที่มีเขตอำนาจ จำเลยก็จะได้รับการคุ้มครองสิทธิของตนเองด้วย โดยกฎหมายของไทยที่มีบทบัญญัติในการคุ้มครองสิทธิผู้ต้องหา และจำเลยในคดีอาญามี 2 ฉบับ กล่าวคือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 และประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญา

4.3.1 หลักประกันสิทธิของผู้ต้องหาและจำเลยตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

ในอดีตที่ผ่านมารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยในทุกฉบับต่างมีบทบัญญัติคุ้มครองสิทธิบุคคลที่ตกเป็นผู้ต้องหา และจำเลย ซึ่งจะมีบทบัญญัติคุ้มครองมากหรือน้อยเพียงใด นั้นขึ้นอยู่กับบริบทของสังคมในขณะที่มีการร่างรัฐธรรมนูญฉบับนั้น ๆ โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ซึ่งบังคับใช้อยู่ในปัจจุบันก็มีบทบัญญัติคุ้มครองสิทธิบุคคลที่ตกเป็นผู้ต้องหา และจำเลยไว้เช่นเดียวกัน โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) การคุ้มครองสิทธิบุคคลที่เป็นบททั่วไป

มาตรา 3 อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย พระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นประมุข ทรงใช้อำนาจนั้นทางรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล รวมทั้งองค์กรตามรัฐธรรมนูญและหน่วยงานของรัฐต้องเป็นไปตามหลักนิติธรรม”

มาตรา 26 การใช้อำนาจโดยองค์กรของรัฐทุกองค์กร ต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพ ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้

มาตรา 27 สิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญนี้รับรองไว้โดยชัดแจ้ง โดยปริยายหรือโดยคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ย่อมได้รับความคุ้มครองและผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล รวมทั้งองค์กรตามรัฐธรรมนูญและหน่วยงานของรัฐโดยตรงในการตรากฎหมาย การใช้บังคับกฎหมาย และการตีความกฎหมายทั้งปวง

มาตรา 29 การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ จะกระทำมิได้เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะเพื่อการที่รัฐธรรมนูญนี้กำหนดไว้ และเท่าที่จำเป็น และจะกระทบกระเทือนสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพนั้นมิได้

มาตรา 30 บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน

ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน

2) สิทธิที่จะไม่ถูกลงโทษด้วยวิธีการที่โหดร้าย ทารุณ

มาตรา 32 บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย

การทรมาน ทารุณกรรม หรือการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรม จะกระทำมิได้แต่การลงโทษตามคำพิพากษาของศาลหรือตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ไม่ถือว่าเป็นการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรมตามความในวรรคนี้

3) สิทธิที่จะไม่ถูกจับกุม คမ်းขัง โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย

มาตรา 32 บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย

การจับและการคุมขังบุคคล จะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาลหรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

4) สิทธิที่จะไม่ถูกค้นตัว หรือค้นเคหสถานหรือที่รโหฐาน โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย

มาตรา 32 บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย การค้นตัวบุคคลหรือการกระทำใดอันกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพตามวรรคหนึ่ง จะกระทำมิได้ เว้นแต่มีเหตุตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา 33 บุคคลย่อมมีเสรีภาพในเคหสถาน บุคคลย่อมได้รับความคุ้มครองในการที่จะอยู่อาศัยและครอบครองเคหสถานโดยปกติสุข

การเข้าไปในเคหสถาน โดยปราศจากความยินยอมของผู้ครอบครอง หรือการตรวจค้นเคหสถานหรือในที่รโหฐาน จะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาล หรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

5) สิทธิที่จะไม่ถูกบังคับใช้กฎหมายย้อนหลัง

มาตรา 39 บุคคลไม่ต้องรับโทษทางอาญา เว้นแต่ได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้ อยู่ในเวลาที่กระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษที่กำหนดไว้ในกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำความผิดมิได้

6) สิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์

มาตรา 39...
ในคดีอาญา ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด ก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้

7) สิทธิขั้นพื้นฐานในการดำเนินกระบวนการยุติธรรม

มาตรา 40 บุคคลย่อมมีสิทธิในกระบวนการยุติธรรม ดังต่อไปนี้

- (1) สิทธิเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยง่าย สะดวก รวดเร็ว และทั่วถึง
- (2) สิทธิขั้นพื้นฐานในกระบวนการพิจารณา ซึ่งอย่างน้อยต้องมีหลักประกันขั้นพื้นฐานเรื่องการได้รับการพิจารณาโดยเปิดเผย การได้รับทราบข้อเท็จจริงและตรวจเอกสารอย่างเพียงพอ การเสนอข้อเท็จจริงข้อโต้แย้ง และพยานหลักฐานของตน การคัดค้านผู้พิพากษาหรือตุลาการ การได้รับการพิจารณา โดยผู้พิพากษาหรือตุลาการที่นั่งพิจารณาคดีครบองค์คณะ และการได้รับทราบเหตุผลประกอบคำวินิจฉัยคำพิพากษา หรือคำสั่ง
- (3) บุคคลย่อมมีสิทธิที่จะให้คดีของตนได้รับการพิจารณาอย่างถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม

(4) ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา โจทก์ จำเลย คู่กรณี ผู้มีส่วนได้เสีย หรือพยานในคดีมีสิทธิได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรม รวมทั้งสิทธิในการได้รับการสอบสวนอย่างถูกต้องรวดเร็ว เป็นธรรม และการไม่ให้ถ้อยคำเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง

(5) ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา จำเลย และพยานในคดีอาญา มีสิทธิได้รับความคุ้มครองและความช่วยเหลือที่จำเป็นและเหมาะสมจากรัฐ ส่วนค่าตอบแทน ค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายที่จำเป็นให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

(6) เด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ หรือผู้พิการหรือทุพพลภาพ ย่อมมีสิทธิได้รับความคุ้มครองในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอย่างเหมาะสม และย่อมมีสิทธิได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในคดีเกี่ยวกับความรุนแรงทางเพศ

(7) ในคดีอาญา ผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิได้รับการสอบสวนหรือการพิจารณาคดีที่ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม โอกาสในการต่อสู้คดีอย่างเพียงพอ การตรวจสอบหรือได้รับทราบพยานหลักฐานตามสมควร การได้รับความช่วยเหลือในทางคดีจากทนายความ และการได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว

4.3.2 หลักประกันสิทธิของผู้ถูกจับ ผู้ต้องหา และจำเลยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

1) สิทธิผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาที่ถูกควบคุมหรือขัง

มาตรา 7/1 ผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาซึ่งถูกควบคุมหรือขังมีสิทธิแจ้งหรือขอให้เจ้าพนักงานแจ้งให้ญาติหรือผู้ซึ่งผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาไว้วางใจทราบถึงการจับกุมและสถานที่ที่ถูกควบคุมในโอกาสแรกและให้ผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาสิทธิดังต่อไปนี้ด้วย

- (1) พบและปรึกษาผู้ซึ่งจะเป็นทนายความเป็นการเฉพาะตัว
- (2) ให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำตนได้ในชั้นสอบสวน
- (3) ได้รับการเยี่ยมหรือติดต่อกับญาติได้ตามสมควร
- (4) ได้รับการรักษาพยาบาลโดยเร็วเมื่อเกิดการเจ็บป่วย

ให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจซึ่งรับมอบตัวผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหา มีหน้าที่แจ้งให้ผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหานั้นทราบในโอกาสแรกถึงสิทธิตามวรรคหนึ่ง

2) สิทธิจำเลยในระหว่างดำเนินกระบวนการพิจารณา

มาตรา 8 นับแต่เวลาที่ยื่นฟ้องแล้ว จำเลยมีสิทธิดังต่อไปนี้

- (1) ได้รับการพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรม

(2) แต่งทนายความแตกต่างกันชั้นไต่สวนมูลฟ้อง หรือพิจารณาในศาลชั้นต้น ตลอดจนชั้นศาลอุทธรณ์และศาลฎีกา

(3) ปรีกษาทนายความหรือผู้ซึ่งจะเป็นทนายความเป็นการเฉพาะตัว

(4) ตรวจสอบดูสิ่งที่ยื่นเป็นพยานหลักฐาน และคัดสำเนาหรือถ่ายรูปสิ่งนั้น ๆ

(5) ตรวจสอบสำนวนการไต่สวนมูลฟ้องหรือพิจารณาของศาล และคัดสำเนาหรือขอรับสำเนาที่รับรองว่าถูกต้องโดยเสียค่าธรรมเนียม เว้นแต่ศาลจะมีคำสั่งให้ยกเว้นค่าธรรมเนียมนั้น

(6) ตรวจสอบหรือคัดสำเนาคำให้การของตนในชั้นสอบสวนหรือเอกสารประกอบคำให้การของตน

ถ้าจำเลยมีทนายความ ทนายความนั้นย่อมมีสิทธิเช่นเดียวกับจำเลยดังกล่าวมาแล้วด้วย

เมื่อพนักงานอัยการได้ยื่นฟ้องคดีต่อศาลแล้ว ให้ผู้เสียหายมีสิทธิตามวรรคหนึ่ง (6) เช่นเดียวกับจำเลยด้วย

3) สิทธิจัดให้มีล่ามเพื่อช่วยสื่อสารระหว่างดำเนินคดี

มาตรา 13 การสอบสวน ไต่สวนมูลฟ้อง หรือพิจารณา ให้ใช้ภาษาไทย แต่ถ้ามีความจำเป็นต้องแปลภาษาไทยท้องถิ่นหรือภาษาถิ่นหรือภาษาต่างประเทศเป็นภาษาไทยหรือต้องแปลภาษาไทยเป็นภาษาไทยท้องถิ่นหรือภาษาถิ่นหรือภาษาต่างประเทศให้ใช้ล่ามแปล

ในกรณีที่ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา จำเลย หรือพยานไม่สามารถพูดหรือเข้าใจภาษาไทยหรือสามารถพูดหรือเข้าใจเฉพาะภาษาไทยท้องถิ่นหรือภาษาถิ่น และไม่มีล่าม ให้พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาล จัดหาล่ามให้โดยมิชักช้า

ในกรณีที่ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา จำเลย หรือพยานไม่สามารถพูดหรือได้ยิน หรือสื่อความหมายได้และไม่มีล่ามภาษามือ ให้พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาล จัดหาล่ามภาษามือให้หรือจัดให้ถาม ตอบ หรือสื่อความหมายโดยวิธีอื่นที่เห็นสมควร

4) สิทธิเกี่ยวกับผู้ถูกจับ

4.1) สิทธิที่จะไม่ถูกจับกุมโดยมิชอบด้วยกฎหมาย

มาตรา 78 พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจจะจับผู้ใดโดยไม่มีหมายจับหรือคำสั่งของศาลนั้นไม่ได้ เว้นแต่

(1) เมื่อบุคคลนั้นได้กระทำความผิดซึ่งหน้าดังได้บัญญัติไว้ใน

(2) เมื่อพบบุคคลโดยมีพฤติการณ์อันควรสงสัยว่าผู้นั้นน่าจะก่อเหตุร้ายให้เกิดอันตรายแก่บุคคลหรือทรัพย์สินของผู้อื่น โดยมีเครื่องมือ อาวุธ หรือวัตถุอย่างอื่นอันสามารถอาจใช้ในการกระทำความผิด

(3) เมื่อมีเหตุที่จะออกหมายจับบุคคลนั้นตามมาตรา 66 (2) แต่มีความจำเป็นเร่งด่วนที่ไม่อาจขอให้ศาลออกหมายจับบุคคลนั้นได้

(4) เป็นการจับผู้ต้องหาหรือจำเลยที่หนีหรือจะหลบหนีในระหว่างถูกปล่อยชั่วคราวตามมาตรา 117

4.2) สิทธิที่จะไม่ถูกจับกุมในที่รโหฐาน

มาตรา 81 ไม่ว่าจะมิใช่หมายจับหรือไม่ก็ตาม ห้ามมิให้จับในที่รโหฐาน เว้นแต่จะทำได้ตามบทบัญญัติในประมวลกฎหมายนี้อันว่าด้วยการค้นในที่รโหฐาน

4.3) สิทธิที่จะถูกนำตัวไปยังพนักงานสอบสวนในเวลาที่กำหนด

มาตรา 84 เจ้าพนักงานหรือราษฎรผู้ทำการจับต้องเอาตัวผู้ถูกจับ ไปยังที่ทำการของพนักงานสอบสวนตามมาตรา 83 โดยทันที...

4.4) สิทธิที่จะได้รับการแจ้งสิทธิต่าง ๆ

มาตรา 84 ...ให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ซึ่งมีผู้นำผู้ถูกจับมาส่งแจ้งให้ผู้ถูกจับทราบถึงสิทธิตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 7/1 รวมทั้งจัดให้ผู้ถูกจับสามารถติดต่อกับญาติหรือผู้ซึ่งถูกจับไว้วางใจเพื่อแจ้งให้ทราบถึงการจับกุมและสถานที่ที่ถูกควบคุมได้ในกาลแรกเมื่อผู้ถูกจับมาถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวน

ถ้อยคำใด ๆ ที่ผู้ถูกจับให้ไว้ต่อพนักงานผู้จับ หรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจในชั้นจับกุมหรือรับมอบตัวผู้ถูกจับ ถ้าถ้อยคำนั้นเป็นคำรับสารภาพของผู้ถูกจับว่าตนได้กระทำความผิดห้ามมิให้รับฟังเป็นพยานหลักฐาน แต่ถ้าเป็นถ้อยคำอื่น จะรับฟังเป็นพยานหลักฐานในการพิสูจน์ความผิดของผู้ถูกจับได้ต่อเมื่อได้มีการแจ้งสิทธิตามวรรคหนึ่ง หรือตามมาตรา 83 วรรคสอง แก่ผู้ถูกจับแล้วแต่กรณี

5) สิทธิควบคุมผู้ถูกจับ

มาตรา 86 ห้ามมิให้ใช้วิธีควบคุมผู้ถูกจับเกินกว่าที่จำเป็นเพื่อป้องกันมิให้เขาหนีเท่านั้น

มาตรา 87 ห้ามมิให้ควบคุมผู้ถูกจับไว้เกินกว่าจำเป็นตามพฤติการณ์แห่งคดี

6) สิทธิเกี่ยวกับการค้น

6.1) สิทธิที่จะไม่ถูกค้นในที่รโหฐาน โดยไม่มีหมายค้น

มาตรา 92 ห้ามมิให้คนในที่รโหฐานโดยไม่มีหมายค้นหรือคำสั่งของศาล เว้นแต่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเป็นผู้ค้น และในกรณีดังต่อไปนี้

- (1) เมื่อมีเสียงร้องให้ช่วยมาจากข้างในที่รโหฐาน หรือมีเสียงหรือพฤติกรรมอื่นใดอันแสดงได้ว่ามีเหตุร้ายเกิดขึ้นในที่รโหฐานนั้น
- (2) เมื่อปรากฏความผิดซึ่งหน้ากำลังกระทำลงในที่รโหฐาน
- (3) เมื่อบุคคลที่ได้กระทำความผิดซึ่งหน้า ขณะที่ถูกไล่จับหนีเข้าไปหรือมีเหตุอันแน่นแฟ้นควรสงสัยว่าได้เข้าไปซุกซ่อนตัวอยู่ในที่รโหฐานนั้น
- (4) เมื่อมีพยานหลักฐานตามสมควรว่าสิ่งของที่มิไว้เป็นความผิดหรือได้มาโดยการกระทำความผิดหรือได้ใช้หรือมิไว้เพื่อจะใช้ในการกระทำความผิด หรืออาจเป็นพยานหลักฐานพิสูจน์การกระทำความผิดได้ซ่อนหรืออยู่ในนั้น ประกอบทั้งต้องมีเหตุอันควรเชื่อว่าการเน้นซักถามว่าจะเอาหมายค้นมาได้สิ่งของนั้นจะถูกโยกย้ายหรือทำลายเสียก่อน
- (5) เมื่อที่รโหฐานนั้นผู้จะต้องถูกจับเป็นเจ้าบ้าน และการจับนั้นมี

หมายจับหรือจับตามมาตรา 78

การใช้อำนาจตาม (4) ให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจผู้ค้นส่งมอบสำเนาบันทึกการตรวจค้น และบัญชีทรัพย์สินที่ได้จากการตรวจค้น รวมทั้งจัดทำบันทึกแสดงเหตุผลที่ทำให้สามารถเข้าค้นได้เป็นหนังสือให้ไว้แก่ผู้ครอบครองสถานที่ที่ถูกตรวจค้น แต่ถ้าไม่มีผู้ครอบครองอยู่ ณ ที่นั้น ให้ส่งมอบหนังสือดังกล่าวแก่บุคคลเช่นว่านั้นในทันทีที่กระทำได้ และริบรายงานเหตุผลและผลการตรวจค้นเป็นหนังสือต่อผู้บังคับบัญชาเหนือขึ้นไป

6.2) สิทธิที่ไม่ถูกค้นในที่สาธารณะสถาน

มาตรา 93 ห้ามมิให้ทำการค้นบุคคลใดในที่สาธารณะสถาน เว้นแต่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเป็นผู้ค้น ในเมื่อมีเหตุอันควรสงสัยว่าบุคคลนั้นมีสิ่งของในความครอบครองเพื่อจะใช้ในการกระทำความผิดหรือซึ่งได้มาโดยการกระทำความผิดหรือซึ่งมิไว้เป็นความผิด

6.3) สิทธิที่จะร่วมอยู่ในที่รโหฐานขณะมีการค้น

มาตรา 102 การค้นในที่รโหฐานนั้น ก่อนลงมือค้นให้เจ้าพนักงานผู้ค้นแสดงความบริสุทธิ์เสียก่อน และเท่าที่สามารถจะทำได้ให้ค้นต่อหน้าผู้ครอบครองสถานที่หรือบุคคลในครอบครัว

7) สิทธิของผู้ต้องหาในชั้นพนักงานสอบสวน

7.1) สิทธิที่จะได้รับการสอบสวนด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรม

มาตรา 134 วรรค 3 ผู้ต้องหามีสิทธิได้รับการสอบสวนด้วยความรวดเร็ว
ต่อเนื่อง และเป็นธรรม

7.2) สิทธิที่จะได้รับการแจ้งข้อหา

มาตรา 134 เมื่อผู้ต้องหาถูกเรียก หรือส่งตัวมา หรือเข้าหาพนักงาน
สอบสวนเอง หรือปรากฏว่าผู้ใดซึ่งมาอยู่ต่อหน้าพนักงานสอบสวนเป็นผู้ต้องหา ให้ถามชื่อตัว ชื่อ
รอง ชื่อสกุล สัญชาติ บิดมารดา อายุ อาชีพ ที่อยู่ ที่เกิด และแจ้งให้ทราบถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการ
กระทำที่กล่าวหาว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดแล้วจึงแจ้งข้อหาให้ทราบ

7.3) สิทธิที่จะแก้ข้อหา

มาตรา 134 วรรคสี่ บัญญัติว่า พนักงานสอบสวนต้องให้โอกาสผู้ต้องหา
ที่จะแก้ข้อหา และที่จะแสดงข้อเท็จจริงอันเป็นประโยชน์แก่ตนได้

7.4) สิทธิที่จะให้รัฐจัดหาทนายความให้

มาตรา 134/1 ในคดีที่มีอัตราโทษประหารชีวิต หรือในคดีที่ผู้ต้องหามี
อายุไม่เกินสิบแปดปีในวันที่พนักงานสอบสวนแจ้งข้อหา ก่อนเริ่มถามคำให้การให้พนักงาน
สอบสวนถามผู้ต้องหาว่ามีทนายความหรือไม่ ถ้าไม่มีให้รัฐจัดหาทนายความให้

ในคดีที่มีอัตราโทษจำคุก ก่อนเริ่มถามคำให้การให้พนักงานสอบสวน
ถามผู้ต้องหาว่ามีทนายความหรือไม่ ถ้าไม่มีและผู้ต้องหาต้องการทนายความ ให้รัฐจัดหา
ทนายความให้

7.5) สิทธิที่จะให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำตน

มาตรา 134/3 ผู้ต้องหามีสิทธิให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟัง
การสอบปากคำตนได้

7.6) สิทธิที่จะได้รับการแจ้งสิทธิต่าง ๆ

มาตรา 134/4 ในการถามคำให้การผู้ต้องหา ให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้
ผู้ต้องหาทราบก่อนว่า

(1) ผู้ต้องหามีสิทธิที่จะให้การหรือไม่ก็ได้ ถ้าผู้ต้องหาให้การ
ถ้อยคำที่ผู้ต้องหาให้การนั้นอาจใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีได้

(2) ผู้ต้องหามีสิทธิให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการ
สอบปากคำตนได้

ถ้อยคำใด ๆ ที่ผู้ต้องหาให้ไว้ต่อพนักงานสอบสวนก่อนมีการ
แจ้งสิทธิตามวรรคหนึ่ง หรือก่อนที่จะดำเนินการตามมาตรา 134/1 มาตรา 134/2 และมาตรา 134/3
จะรับฟังเป็นพยานหลักฐานในการพิสูจน์ความผิดของผู้นั้นไม่ได้

8) สิทธิของจำเลยในชั้นพิจารณา

8.1) สิทธิได้รับการพิจารณาโดยเปิดเผย

มาตรา 172 การพิจารณาและสืบพยานในศาล ให้ทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย เว้นแต่บัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น

8.2) สิทธิที่จะให้ศาลตั้งทนายความให้

มาตรา 173 ในคดีที่มีอัตราโทษประหารชีวิต หรือในคดีที่จำเลยมีอายุไม่เกินสิบแปดปีในวันที่ถูกฟ้องต่อศาล ก่อนเริ่มพิจารณาให้ศาลถามจำเลยว่ามีทนายความหรือไม่ ถ้าไม่มีก็ให้ศาลตั้งทนายความให้

ในคดีที่มีอัตราโทษจำคุก ก่อนเริ่มพิจารณาให้ศาลถามจำเลยว่ามีทนายความหรือไม่ ถ้าไม่มีและจำเลยต้องการทนายความ ให้ศาลตั้งทนายความให้

4.3.3 หลักประกันสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในการดำเนินการทางวินัย

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม กำหนดอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ไว้หลายประการ ประการหนึ่งคือ ใต้สวนและวินิจฉัยว่าผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองอื่นซึ่งมิใช่บุคคลตามมาตรา 19 (2) หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐตั้งแต่ผู้บริหารระดับสูงหรือข้าราชการซึ่งดำรงตำแหน่งตั้งแต่ผู้อำนวยการกอง กระทบความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ รวมทั้งดำเนินการกับเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือข้าราชการในระดับต่ำกว่าที่ร่วมกระทบความผิดกับผู้ดำรงตำแหน่งดังกล่าว หรือกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ซึ่งอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ในหลายประการดังกล่าว มิได้มีบทบัญญัติให้มีอำนาจในการใต้สวนและวินิจฉัยมูลความผิดทางวินัยแต่อย่างใด แต่กลับปรากฏบทบัญญัติว่า เมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ใต้สวนข้อเท็จจริงเรื่องกล่าวหาใดแล้ว อาจมีมติว่าข้อกล่าวหาอันนั้นมีมูลความผิดทางวินัยได้ เป็นไปตามมาตรา 92 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญฯ ดังกล่าว โดยเมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้มีมติว่าผู้ถูกกล่าวหากระทำความผิดวินัย ประธานกรรมการ ป.ป.ช. ต้องส่งรายงานและเอกสาร พร้อมทั้งความเห็นไปยังผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนผู้ถูกกล่าวหาผู้นั้นเพื่อพิจารณาโทษทางวินัยตามฐานความผิดที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้มีมติโดยไม่ต้องแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนวินัยอีก โดยในการพิจารณาโทษทางวินัยแก่ผู้ถูกกล่าวหา ให้ถือว่ารายงานเอกสารและความเห็นของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นสำนวนการสอบสวนทางวินัยของคณะกรรมการสอบสวนวินัย ตามกฎหมายหรือระเบียบข้อบังคับว่าด้วยการบริหารงานบุคคลของผู้ถูกกล่าวหา นั้น ๆ แล้วแต่กรณี เมื่อกฎหมายให้ถือว่ารายงานเอกสารและความเห็นของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นสำนวนการสอบสวนทางวินัยของคณะกรรมการสอบสวนวินัย และกำหนดให้ผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนผู้ถูก

กล่าวหาที่มีอำนาจพิจารณาโทษทางวินัยตามฐานความผิดที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติ โดยมีต้อง แต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนวินัยอีก การไต่สวนข้อเท็จจริงจึงต้องดำเนินการโดยคำนึงถึงการ ดำเนินการทางวินัยด้วย ซึ่งการดำเนินการทางวินัยของข้าราชการจะมีบทบัญญัติคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาไว้ในขั้นตอนการดำเนินการทางวินัยด้วย เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิผู้ถูก กล่าวหาในการไต่สวนข้อเท็จจริงตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 ให้มีหลักประกันสิทธิเท่าเทียมกับการดำเนินการทางวินัย พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และที่ แก้ไขเพิ่มเติม ประกอบระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ว่าด้วยการไต่สวนข้อเท็จจริง พ.ศ. 2555 จึงต้องมีกระบวนการขั้นตอนที่คล้ายคลึงกับการสอบสวนทาง วินัย แต่เนื่องจากการดำเนินการทางวินัยข้าราชการมีการแยกการดำเนินการตามแต่ละประเภทของ ข้าราชการ โดยมีกฎหมายหรือระเบียบเกี่ยวกับการดำเนินการทางวินัยของข้าราชการแต่ละประเภท เป็นการเฉพาะจึงไม่อาจนำมากล่าวไว้ในการศึกษาครั้งนี้ว่าอิสระฉบับนี้ได้ทั้งหมด ในที่นี้จึงขอ นำ การดำเนินการทางวินัยข้าราชการพลเรือนสามัญซึ่งเป็นข้าราชการที่มีจำนวนมากที่สุดในประเทศ ไทยมาศึกษาเป็นตัวอย่าง

4.3.3.1 การดำเนินการทางวินัยข้าราชการพลเรือนสามัญ

วินัยและการดำเนินการทางวินัยข้าราชการพลเรือนสามัญ ปรากฏตาม พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2551 ลักษณะ 4 หมวด 6 และหมวด 7 โดยการ ดำเนินการทางวินัยข้าราชการพลเรือนสามัญมีกระบวนการดังนี้

- 1) เมื่อมีการกล่าวหาหรือมีกรณีเป็นที่สงสัยว่าข้าราชการพล เรือนสามัญผู้ใดกระทำความผิดวินัย ให้ผู้บังคับบัญชาที่มีหน้าที่ต้องรายงานให้ผู้บังคับบัญชาซึ่งมีอำนาจสั่ง บรรจุทราบโดยเร็ว และให้ผู้บังคับบัญชาซึ่งมีอำนาจสั่งบรรจุดำเนินการตามพระราชบัญญัติระเบียบ ข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2551 โดยเร็ว ด้วยความยุติธรรมและโดยปราศจากอคติ³⁵
- 2) เมื่อผู้บังคับบัญชาซึ่งมีอำนาจสั่งบรรจุได้รับรายงานหรือความ ดังกล่าวปรากฏต่อผู้บังคับบัญชา ซึ่ง มีอำนาจสั่งบรรจุ ให้ผู้บังคับบัญชาซึ่งมีอำนาจสั่งบรรจุรีบ ดำเนินการหรือสั่งให้ดำเนินการสืบสวนหรือพิจารณาในเบื้องต้นว่ากรณีมีมูลที่ควรกล่าวหาว่าผู้นั้น กระทำความผิดวินัยหรือไม่ ถ้าเห็นว่ากรณีไม่มีมูลที่ควรกล่าวหาว่ากระทำความผิดวินัยก็ให้ยุติเรื่องได้³⁶
- 3) กรณีผลการสืบสวนหรือพิจารณาปรากฏว่ากรณีมีมูล ถ้า ความผิดนั้นมิใช่เป็นความผิดวินัยอย่างร้ายแรง และได้แจ้งข้อกล่าวหาและสรุปพยานหลักฐานให้ผู้

³⁵ พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2551 มาตรา 90

³⁶ เรื่องเดียวกัน มาตรา 91

ถูกกล่าวหาทราบ พร้อมทั้งรับฟังคำชี้แจงของผู้ถูกกล่าวหาแล้ว ผู้บังคับบัญชาซึ่งมีอำนาจสั่งบรรจุ เห็นว่าผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำผิดตามข้อกล่าวหา ให้ผู้บังคับบัญชาสั่งลงโทษตามควรแก่กรณี โดยไม่ต้องคณะกรรมการสอบสวนก็ได้

กรณีถ้าผู้บังคับบัญชาซึ่งมีอำนาจสั่งบรรจุเห็นว่าผู้ถูกกล่าวหา ไม่ได้กระทำผิดตามข้อกล่าวหา ให้ผู้บังคับบัญชาดังกล่าวสั่งยุติเรื่อง³⁷

4) กรณีที่ผลการสืบสวนหรือพิจารณาปรากฏว่ากรณีมีมูลอันเป็น ความผิดวินัยอย่างร้ายแรง ให้ผู้บังคับบัญชาซึ่งมีอำนาจสั่งบรรจุแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวน³⁸ โดยแต่งตั้งจากข้าราชการฝ่ายพลเรือนจำนวนอย่างน้อยสามคน ประกอบด้วยประธานกรรมการ และกรรมการอย่างน้อยอีกสองคน โดยให้กรรมการคนหนึ่งเป็นเลขานุการ³⁹

5) เมื่อมีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนแล้ว ให้ผู้สั่งแต่งตั้ง คณะกรรมการสอบสวนแจ้งคำสั่งให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบโดยเร็ว โดยให้ผู้ถูกกล่าวหาลงลายมือชื่อ และวันที่รับทราบไว้เป็นหลักฐาน ให้มอบสำเนาคำสั่งให้ผู้ถูกกล่าวหาหนึ่งฉบับด้วย ในกรณีที่ผู้ถูก กล่าวหาไม่ยอมรับทราบคำสั่ง หรือไม่อาจแจ้งให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบได้ ให้ส่งสำเนาคำสั่งทาง ไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับไปให้ผู้ถูกกล่าวหา ณ ที่อยู่ของผู้ถูกกล่าวหาซึ่งปรากฏตามหลักฐาน ของทางราชการ ในกรณีเช่นนี้ เมื่อล่วงพ้นสิบห้าวันนับแต่วันที่ส่งสำเนาคำสั่งดังกล่าว ให้ถือว่าผู้ ถูกกล่าวหาได้รับทราบคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนแล้ว และส่งสำเนาคำสั่งแต่งตั้ง คณะกรรมการสอบสวนให้คณะกรรมการสอบสวนและส่งหลักฐานการรับทราบหรือถือว่า รับทราบ พร้อมด้วยเอกสารหลักฐานเกี่ยวกับเรื่องที่ถูกกล่าวหาให้ประธานกรรมการ และให้ประธาน กรรมการลงลายมือชื่อและวันเดือนปีที่รับทราบไว้เป็นหลักฐาน⁴⁰

6) ผู้ถูกกล่าวหาที่มีสิทธิคัดค้านผู้ได้รับแต่งตั้งเป็นกรรมการ สอบสวน ถ้าผู้นั้นมีเหตุอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้

- (1) รู้เห็นเหตุการณ์ในขณะที่กระทำการตามเรื่องที่ถูกกล่าวหา
- (2) มีประโยชน์ได้เสียในเรื่องที่สอบสวน
- (3) มีสาเหตุโกรธเคืองผู้ถูกกล่าวหา

³⁷ เรื่องเดียวกัน มาตรา 92

³⁸ เรื่องเดียวกัน มาตรา 93 วรรคแรก

³⁹ กฎ ก.พ. ฉบับที่ 18 (พ.ศ. 2540) ออกตามความในพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2535 ว่าด้วย การสอบสวนพิจารณา ข้อ 2

⁴⁰ เรื่องเดียวกัน ข้อ 5

(4) เป็นผู้กล่าวหาหรือเป็นคู่สมรส บุพการี ผู้สืบสันดาน หรือพี่น้องร่วมบิดา มารดา หรือร่วมบิดาหรือมารดาของผู้กล่าวหา

(5) มีเหตุอื่นซึ่งอาจทำให้การสอบสวนเสียความเป็นธรรม การคัดค้านผู้ได้รับแต่งตั้งเป็นกรรมการสอบสวน ให้ทำเป็นหนังสือยื่นต่อผู้แต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนภายในเจ็ดวันนับแต่วันรับทราบคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวน หรือวันทราบเหตุแห่งการคัดค้าน ในกรณีนี้ ให้ผู้แต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนส่งสำเนาหนังสือคัดค้านและแจ้งวันที่ได้รับหนังสือคัดค้านดังกล่าวให้ประธานกรรมการทราบและรวมไว้ในสำนวนการสอบสวนด้วย

ในการพิจารณาเรื่องการคัดค้าน ผู้ซึ่งถูกคัดค้านอาจทำคำชี้แจงได้ หากผู้แต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนเห็นว่าหนังสือคัดค้านมีเหตุผลรับฟังได้ ให้สั่งให้ผู้ซึ่งคัดค้านพ้นจากการเป็นกรรมการสอบสวน หากเห็นว่าหนังสือคัดค้านไม่มีเหตุผลพอที่จะรับฟังได้ ให้สั่งยกคำคัดค้านนั้น โดยให้สั่งการภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับหนังสือคัดค้าน ทั้งนี้ ให้แสดงผลในการพิจารณาสั่งการดังกล่าวด้วย พร้อมทั้งแจ้งให้ผู้คัดค้านทราบ แล้วส่งเรื่องให้คณะกรรมการสอบสวนรวมไว้ในสำนวนการสอบสวนโดยเร็ว การสั่งยกคำคัดค้านให้เป็นที่สุด

ในกรณีที่ผู้แต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนไม่สั่งการอย่างหนึ่งอย่างใดภายในสิบห้าวัน ให้ถือว่าผู้ซึ่งถูกคัดค้านพ้นจากการเป็นกรรมการสอบสวน การพ้นจากการเป็นกรรมการสอบสวน ไม่กระทบถึงการสอบสวนที่ได้ดำเนินการไปแล้ว⁴¹

7) ให้ประธานกรรมการดำเนินการประชุมคณะกรรมการสอบสวนเพื่อพิจารณาแนวทางการสอบสวนต่อไป และแจ้งและอธิบายข้อกล่าวหาที่ปรากฏตามเรื่องที่ถูกกล่าวหาให้ทราบว่าผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำการใด เมื่อใด อย่างไร ให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ประธานกรรมการได้รับทราบคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวน ในกรณีนี้ ให้คณะกรรมการสอบสวนแจ้งด้วยว่าผู้ถูกกล่าวหามีสิทธิที่จะได้รับแจ้งสรุปพยานหลักฐานที่สนับสนุนข้อกล่าวหา และมีสิทธิที่จะให้ถ้อยคำหรือชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา ตลอดจนอ้างพยานหลักฐานหรือนำพยานหลักฐานมาสืบแก้ข้อกล่าวหาได้⁴²

8) ให้คณะกรรมการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ถูกกล่าวหาเท่าที่มีภายในหกสิบวันนับแต่วันที่ได้นำการประชุม และแจ้งอธิบายข้อกล่าวหาให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบแล้วเสร็จ⁴³

⁴¹ เรื่องเดียวกัน ข้อ 8

⁴² เรื่องเดียวกัน ข้อ 6 ข้อ 12 วรรคแรก (1) และ ข้อ 14

⁴³ เรื่องเดียวกัน ข้อ 12 วรรคแรก (2)

9) ให้คณะกรรมการสอบสวนแจ้งข้อกล่าวหาและสรุปพยานหลักฐานที่สนับสนุนข้อกล่าวหาว่าผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำการใด เมื่อใด อย่างไร และเป็นความผิดวินัยกรณีใดตามมาตราใด หรือหย่อนความสามารถในอันที่จะปฏิบัติหน้าที่ราชการ หรือบกพร่องในหน้าที่ราชการ หรือประพฤติตนไม่เหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่ราชการหรือไม่อย่างไร ให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้ดำเนินการรวบรวมพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ถูกกล่าวหาเท่าที่มีแล้วเสร็จ⁴⁴

10) ให้คณะกรรมการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานของผู้ถูกกล่าวหาให้แล้วเสร็จภายในหกสิบวัน นับแต่วันที่ได้ดำเนินการแจ้งข้อกล่าวหาและสรุปพยานหลักฐานที่สนับสนุนข้อกล่าวหาให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบ⁴⁵

11) ให้คณะกรรมการสอบสวนประชุมพิจารณาลงมติและทำรายงานการสอบสวนเสนอต่อผู้สั่งแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้ดำเนินการรวบรวมพยานหลักฐานของผู้ถูกกล่าวหาแล้วเสร็จ⁴⁶

ในกรณีที่คณะกรรมการสอบสวนไม่สามารถดำเนินการให้แล้วเสร็จภายในกำหนดระยะเวลาตาม 7) – 10) ได้ ให้คณะกรรมการสอบสวนรายงานเหตุที่ทำให้การสอบสวนไม่แล้วเสร็จต่อผู้สั่งแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนเพื่อขอขยายระยะเวลาการสอบสวนในกรณีเช่นนี้ ให้ผู้สั่งแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนสั่งขยายระยะเวลาดำเนินการได้ตามความจำเป็นครั้งละไม่เกินหกสิบวัน⁴⁷

การสอบสวนเรื่องใดที่คณะกรรมการสอบสวนดำเนินการไม่แล้วเสร็จภายในสองร้อยเจ็ดสิบวัน ให้ประธานกรรมการรายงานเหตุให้ผู้สั่งแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนรายงานให้ อ.ก.พ.กระทรวง⁴⁸ ทราบ เพื่อติดตามเร่งรัดการสอบสวนต่อไป⁴⁹

⁴⁴ เรื่องเดียวกัน ข้อ 12 วรรคแรก (3) และข้อ 15

⁴⁵ เรื่องเดียวกัน ข้อ 12 วรรคแรก (4)

⁴⁶ เรื่องเดียวกัน ข้อ 12 วรรคแรก (5)

⁴⁷ เรื่องเดียวกัน ข้อ 12 วรรคสอง

⁴⁸ อ.ก.พ.กระทรวง หรือ คณะอนุกรรมการสามัญประจำกระทรวง ประกอบด้วยรัฐมนตรีเจ้าสังกัด เป็นประธาน ปลัดกระทรวงเป็นรองประธาน และผู้แทน ก.พ. ซึ่งตั้งจากข้าราชการพลเรือนในสำนักงาน ก.พ. หนึ่งคนเป็นอนุกรรมการโดยตำแหน่ง และอนุกรรมการซึ่งประธาน อ.ก.พ. แต่งตั้ง มีอำนาจหน้าที่พิจารณาเกี่ยวกับการดำเนินการทางวินัยและการสั่งให้ออกจากราชการตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือนฯ

⁴⁹ เรื่องเดียวกัน ข้อ 12 วรรคท้าย

12) เมื่อคณะกรรมการสอบสวนได้ทำรายงานการสอบสวนแล้ว ให้เสนอสำนวนการสอบสวนพร้อมทั้งสารบาญต่อผู้แต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวน และให้ถือว่า การสอบสวนแล้วเสร็จ⁵⁰

13) เมื่อคณะกรรมการสอบสวนได้เสนอสำนวนการสอบสวนมาแล้ว ให้ผู้แต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนตรวจสอบความถูกต้องของสำนวนการสอบสวน แล้วดำเนินการดังต่อไปนี้

(1) ในกรณีที่คณะกรรมการสอบสวนเห็นว่าผู้ถูกกล่าวหาไม่ได้กระทำความผิดหรือไม่มีเหตุที่จะให้ออกจากราชการ สมควรยุติเรื่อง หรือกระทำความผิดที่ยังไม่ถึงขั้นเป็นการกระทำความผิดวินัยอย่างร้ายแรง ให้ผู้แต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนพิจารณาสั่งการตามที่เห็นสมควร โดยเร็ว⁵¹

(2) ในกรณีที่คณะกรรมการสอบสวนหรือผู้แต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนเห็นว่าข้าราชการพลเรือนสามัญผู้ใดกระทำความผิดวินัยอย่างร้ายแรง ให้ผู้บังคับบัญชาซึ่งมีอำนาจสั่งบรรจุ ส่งเรื่องให้ อ.ก.พ.กระทรวง อ.ก.พ.กรม หรือ อ.ก.พ.จังหวัด ซึ่งผู้ถูกกล่าวหาสังกัดอยู่ แล้วแต่กรณี พิจารณา เมื่อ อ.ก.พ. ดังกล่าวมีมติเป็นประการใดให้ผู้บังคับบัญชาซึ่งมีอำนาจสั่งบรรจุตั้ง หรือปฏิบัติให้เป็นไปตามนั้น ในกรณีที่ผู้บังคับบัญชาซึ่งมีอำนาจสั่งบรรจุไม่ใช่อำนาจดังกล่าว ให้ผู้บังคับบัญชาระดับเหนือขึ้นไปมีอำนาจดำเนินการ⁵²

4.3.3.2 สิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในการดำเนินการทางวินัยข้าราชการพลเรือนสามัญ

1) สิทธิที่จะได้รับการดำเนินการทางวินัยโดยเร็ว

สิทธิที่จะได้รับการดำเนินการทางวินัยโดยเร็ว ปรากฏตามมาตรา 90 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2551 ซึ่งบัญญัติว่า “เมื่อมีการกล่าวหาหรือมีกรณีเป็นที่สงสัยว่าข้าราชการพลเรือนสามัญผู้ใดกระทำความผิดวินัย ให้ผู้บังคับบัญชามีหน้าที่ต้องรายงานให้ผู้บังคับบัญชาซึ่งมีอำนาจสั่งบรรจุตามมาตรา 57 ทราบโดยเร็ว และให้ผู้บังคับบัญชาซึ่งมีอำนาจสั่งบรรจุตามมาตรา 57 ดำเนินการตามพระราชบัญญัตินี้โดยเร็วด้วยความยุติธรรมและโดยปราศจากอคติ”

นอกจากนั้นการกำหนดให้คณะกรรมการสอบสวนดำเนินการสอบสวนภายในกำหนดระยะเวลาตามข้อ 12 แห่ง กฎ ก.พ. ฉบับที่ 18 (พ.ศ. 2540) ออกตามความในพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2535 ว่าด้วยการสอบสวนพิจารณา เป็นการ

⁵⁰ เรื่องเดียวกัน ข้อ 31 วรรคท้าย

⁵¹ เรื่องเดียวกัน ข้อ 32 วรรคแรก (1)

⁵² พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2551 มาตรา 97 วรรคท้าย

กำหนดระยะเวลาในการดำเนินการทางวินัยในแต่ละขั้นตอนให้เกิดความแน่นอนชัดเจน มีความต่อเนื่อง ส่งผลให้ลดความล่าช้าในการดำเนินการทางวินัยลงได้

2) สิทธิที่จะได้รับการแจ้งคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวน และสิทธิคัดค้านผู้ได้รับแต่งตั้ง

สิทธิที่จะได้รับการแจ้งคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวน ปรากฏตามข้อ 5 แห่ง กฎ ก.พ. ฉบับที่ 18 (พ.ศ. 2540) ที่กำหนดให้ผู้สั่งแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนแจ้งคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบโดยเร็ว ส่วนสิทธิคัดค้านผู้ได้รับแต่งตั้งปรากฏตามข้อ 8 แห่ง กฎ ก.พ. ฉบับที่ 18 (พ.ศ. 2540) โดยกำหนดให้ผู้ถูกกล่าวหาใช้สิทธิคัดค้านผู้ได้รับแต่งตั้งเป็นกรรมการสอบสวนเป็นหนังสือต่อผู้สั่งแต่งตั้งภายในเจ็ดวันนับแต่วันทราบคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนหรือวันทราบเหตุแห่งการคัดค้าน

3) สิทธิที่จะได้รับการแจ้งข้อกล่าวหา

สิทธิที่จะได้รับการแจ้งข้อกล่าวหา ปรากฏตามข้อ 14 แห่ง กฎ ก.พ. ฉบับที่ 18 (พ.ศ. 2540) ที่กำหนดให้คณะกรรมการสอบสวนเรียกผู้ถูกกล่าวหาเพื่อแจ้งและอธิบายข้อกล่าวหาที่ปรากฏตามเรื่องที่ถูกกล่าวหาให้ทราบว่าผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำการใด เมื่อใด อย่างไร

4) สิทธิที่จะชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา หรือนำสืบแก้ข้อกล่าวหา

สิทธิที่จะชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา หรือนำสืบแก้ข้อกล่าวหา ปรากฏตามข้อ 14 แห่ง กฎ ก.พ. ฉบับที่ 18 (พ.ศ. 2540) ที่กำหนดให้ผู้ถูกกล่าวหาสิทธิที่จะให้ถ้อยคำหรือชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา ตลอดจนอ้างพยานหลักฐานหรือนำพยานหลักฐานมาสืบแก้ข้อกล่าวหาได้

5) สิทธิที่จะห้ามมิให้บุคคลที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องเข้าร่วมในการสอบสวน

สิทธิที่จะไม่ให้บุคคลที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องเข้าร่วมในการสอบสวน ปรากฏตามข้อ 11 แห่ง กฎ ก.พ. ฉบับที่ 18 (พ.ศ. 2540) ที่กำหนดห้ามมิให้บุคคลอื่นเข้าร่วมทำการสอบสวน และข้อ 21 ที่กำหนดห้ามมิให้บุคคลอื่นอยู่ในที่สอบสวน เว้นแต่บุคคลซึ่งคณะกรรมการสอบสวนอนุญาตให้อยู่ที่สอบสวนเพื่อประโยชน์แห่งการสอบสวน

บทที่ 3

การดำเนินคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ และการคุ้มครอง สิทธิผู้ถูกกล่าวหาตามกฎหมายของไทย และต่างประเทศ

1. การดำเนินคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการตามกฎหมายไทย

คดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการตามประมวลกฎหมายอาญาของไทย ถือเป็นคดีอาญาแผ่นดินที่มีใช้ความผิดต่อส่วนตัว ซึ่งหากเป็นคดีอาญาทั่วไปที่เป็นคดีอาญาแผ่นดินที่มีใช้ความผิดต่อส่วนตัว การดำเนินคดีต้องปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยในชั้นก่อนฟ้องคดีพนักงานสอบสวนจะเป็นผู้เริ่มคดีโดยการสอบสวน เมื่อพนักงานสอบสวนเห็นว่าการสอบสวนเสร็จแล้วก็จะส่งสำนวนการสอบสวน พร้อมกับทำความเห็นว่าจะฟ้องหรือไม่ฟ้องไปยังพนักงานอัยการเพื่อให้มีคำสั่งฟ้อง หรือสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหาไปยังศาลต่อไป⁵³ ส่วนคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ แม้จะเป็นคดีอาญาแผ่นดินที่มีใช้ความผิดต่อส่วนตัวเช่นเดียวกันกับคดีอาญาทั่วไป แต่กระบวนการในการดำเนินคดีมีข้อแตกต่างไปจากคดีอาญาแผ่นดินทั่วไป เนื่องจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม บัญญัติให้เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ที่จะไต่สวนและวินิจฉัย⁵⁴ กรณีที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติว่าข้อกล่าวหาไม่มีความผิด ประธานกรรมการจะส่งรายงาน เอกสาร และความเห็นไปยังอัยการสูงสุดเพื่อฟ้องคดี โดยแยกเป็น 3 กรณี กล่าวคือ

1) ฟ้องคดีต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง กรณีผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือข้าราชการการเมืองอื่น⁵⁵

⁵³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 120-121 และมาตรา 140-143

⁵⁴ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 250(2) (3) และมาตรา 275 ประกอบพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 19 (2) (4) และมาตรา 66

⁵⁵ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 66 และมาตรา 70

2) ฟ้องคดีต่อศาลซึ่งมีเขตอำนาจพิจารณาพิพากษาคดี กรณีผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองหรือผู้บริหารระดับสูงซึ่งมิใช่บุคคลตาม 1) รวมถึงผู้พิพากษาและตุลาการ พนักงานอัยการผู้บริหารท้องถิ่น รองผู้บริหารท้องถิ่น ผู้ช่วยผู้บริหารท้องถิ่น และสมาชิกสภาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ของรัฐในสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร และสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภาเจ้าหน้าที่ของรัฐในหน่วยงานป้องกันและปราบปรามการทุจริตตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น และเจ้าหน้าที่ของรัฐอื่น ๆ⁵⁶

3) ฟ้องคดีต่อศาลทหาร กรณีผู้ถูกกล่าวหาเป็นทหาร โดยให้ถือว่าอัยการสูงสุดผู้ฟ้องคดีเป็นอัยการทหารตามกฎหมายว่าด้วยพระธรรมนูญศาลทหาร หรือจะมอบหมายให้อัยการทหารเป็นผู้ฟ้องคดีแทนก็ได้⁵⁷

ส่วนกรณีผู้ถูกกล่าวหาเป็นอัยการสูงสุด คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีอำนาจฟ้องคดีต่อศาลซึ่งมีเขตอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีเอง⁵⁸

นอกจากนี้กฎหมายยังให้อำนาจผู้เสียหายสามารถนำคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการฟ้องร้องต่อศาลได้เองโดยไม่ต้องให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ดำเนินการ โดยต้องอยู่ภายใต้บทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และต้องฟ้องร้องดำเนินคดีต่อศาลภายในกำหนดอายุความตามประมวลกฎหมายอาญาด้วย

1.1 คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ

“คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ” (ป.ป.ช.) เป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เกิดจากแนวคิดที่ต้องการให้มีหน่วยงานตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ โดยเฉพาะการตรวจสอบการทุจริตของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งเดิมการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐเป็นหน้าที่ของ “คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ (ป.ป.ป.)”ซึ่งมีอำนาจแต่เฉพาะการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ ไม่ครอบคลุมถึงองค์กรและเจ้าหน้าที่ของรัฐทุกระดับ โดยเฉพาะผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่นไม่อยู่ในอำนาจที่ ป.ป.ป. จะตรวจสอบ คงมีอำนาจตรวจสอบเฉพาะข้าราชการฝ่ายการเมืองเท่านั้นทั้งกรรมการ ป.ป.ป. ยังดำรงตำแหน่งเป็นข้าราชการในเวลาเดียวกันทำให้อยู่ภายใต้บังคับบัญชาของข้าราชการฝ่ายการเมืองซึ่งอาจเป็นผู้ถูกตรวจสอบ ประกอบกับในการแสวงหาและรวบรวมพยานหลักฐานป.ป.ป. คงมีอำนาจแต่เพียง

⁵⁶ เรื่องเดียวกัน มาตรา 84 และมาตรา 97

⁵⁷ เรื่องเดียวกัน มาตรา 97

⁵⁸ เรื่องเดียวกัน มาตรา 97

ประสานความร่วมมือไปยังหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเท่านั้น ไม่มีอำนาจที่จะสั่งการต่าง ๆ ได้ ทำให้การแสวงหาและรวบรวมพยานหลักฐานเป็นไปด้วยความยากลำบาก ส่งผลต่อประสิทธิภาพการดำเนินคดีของ ป.ป.ป. ข้อบกพร่องดังกล่าวทำให้มีความพยายามที่จะปรับปรุงแก้ไขโครงสร้างกลไกในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐเสียใหม่ให้เกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น จึงได้มีการจัดตั้ง “คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ” ขึ้นดังกล่าว

“คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ” หรือ “คณะกรรมการ ป.ป.ช.” ประกอบด้วย ประธานกรรมการคนหนึ่ง และกรรมการอื่นอีกแปดคน รวมเก้าคน ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งขึ้นตามคำแนะนำของวุฒิสภา⁵⁹ โดยกระบวนการสรรหาและเลือกสรรเป็นไปตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ซึ่งคุณสมบัติที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งของผู้ที่จะได้รับการเสนอชื่อเป็นกรรมการ ป.ป.ช. ก็คือต้องเป็นผู้ซึ่งมีความซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ประจักษ์⁶⁰ โดยคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีอำนาจหน้าที่หลายประการ อาทิ 1) ไต่สวนข้อเท็จจริงและสรุปสำนวนพร้อมทำความเข้าใจความเห็นเสนอต่อวุฒิสภามาหมวด 5 การถอดถอนจากตำแหน่ง 2) ไต่สวนข้อเท็จจริงและสรุปสำนวนพร้อมทั้งทำความเข้าใจเพื่อส่งไปยังอัยการสูงสุดเพื่อฟ้องคดีต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามหมวด 6 การดำเนินคดีอาญาผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามมาตรา 275 ของรัฐธรรมนูญ 3) ไต่สวนและวินิจฉัยว่าผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองอื่นซึ่งมิใช่บุคคลตาม (2) และเจ้าหน้าที่ของรัฐร้ายวผิดปกติเพื่อร้องขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ รวมถึง 4) ไต่สวนและวินิจฉัยว่าผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองอื่นซึ่งมิใช่บุคคลตาม (2) หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐตั้งแต่ผู้บริหารระดับสูงหรือข้าราชการซึ่งดำรงตำแหน่งตั้งแต่ผู้อำนวยการกองร่ำรวยผิดปกติ กระทบความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการหรือความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมหรือความผิดที่เกี่ยวข้องกัน รวมทั้งดำเนินการกับเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือข้าราชการในระดับต่ำกว่าที่ร่วมกระทำความผิดกับผู้ดำรงตำแหน่งดังกล่าว หรือกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง หรือที่กระทำความผิดในลักษณะที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. เห็นสมควรดำเนินการด้วย เป็นต้น⁶¹

สำหรับการไต่สวนข้อเท็จจริงและวินิจฉัยการกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการปรากฏตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม หมวด 2 อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการ

⁵⁹ เรื่องเดียวกัน มาตรา 6

⁶⁰ เรื่องเดียวกัน มาตรา 8

⁶¹ เรื่องเดียวกัน มาตรา 19

ทุจริตแห่งชาติ หมวด 4 การไต่สวนข้อเท็จจริง และหมวด 6 การดำเนินคดีอาญาผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามมาตรา 275 ของรัฐธรรมนูญ

1.2 การไต่สวนข้อเท็จจริงคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการตามพระราชบัญญัติ

ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 45 แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าวได้ให้อำนาจคณะกรรมการ ป.ป.ช. ที่จะแต่งตั้งคณะอนุกรรมการไต่สวนเพื่อดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงแทนคณะกรรมการ ป.ป.ช. และมาตรา 45/1 แห่งพระราชบัญญัติเดียวกันให้อำนาจคณะกรรมการ ป.ป.ช. มอบหมายให้พนักงานไต่สวนดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริง รวบรวมพยานหลักฐาน และสรุปสำนวนเสนอคณะกรรมการ ป.ป.ช. เพื่อวินิจฉัย โดยในการปฏิบัติหน้าที่ของคณะอนุกรรมการไต่สวน และพนักงานไต่สวน เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนด ซึ่งคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้ออกระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการไต่สวนข้อเท็จจริง พ.ศ. 2555 เพื่อใช้เป็นหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการไต่สวนข้อเท็จจริงแก่คณะอนุกรรมการไต่สวน และพนักงานไต่สวน ระเบียบฯ นี้ยังคงมีผลใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งก่อนที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. จะมีมติสั่งให้ไต่สวนข้อเท็จจริงในเรื่องกล่าวหาใดและบุคคลใดนั้น จะต้องปรากฏข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพียงพอต่อการไต่สวนข้อเท็จจริงต่อไปได้⁶² เสียก่อน ซึ่งมาตรา 44/1 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 กำหนดให้ก่อนดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริง คณะกรรมการ ป.ป.ช. อาจมอบหมายให้เลขาธิการคณะกรรมการ ป.ป.ช. ดำเนินการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานในเรื่องกล่าวหาเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงเพียงพอต่อการไต่สวนข้อเท็จจริงต่อไป ทั้งนี้เลขาธิการฯ อาจมอบหมายให้พนักงานเจ้าหน้าที่เป็นผู้ดำเนินการแทนก็ได้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนด ซึ่งคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้ออกระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐาน พ.ศ. 2554 ขึ้นเพื่อใช้เป็นแนวทาง ซึ่งขั้นตอนการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากก่อนที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. จะมีคำสั่งให้ไต่สวนข้อเท็จจริงในเรื่องกล่าวหาใดๆ ต้องได้ความว่าเรื่องกล่าวหา นั้น ๆ มีข้อเท็จจริงและ

⁶² ระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐาน พ.ศ. 2554 ข้อ 13

พยานหลักฐานเพียงพอที่จะไต่สวนข้อเท็จจริงต่อไปได้ดังได้กล่าวแล้ว ซึ่งถือเป็นการตรวจสอบเรื่องกล่าวหาเสียก่อนว่ามีมูลความผิดพอที่จะดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงหรือไม่หากปรากฏว่าไม่ปรากฏข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพียงพอที่จะไต่สวน คณะกรรมการ ป.ป.ช. ก็จะมีมติไม่รับเรื่องกล่าวหา นั้นไว้ดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงต่อไป

1.2.1 กระบวนการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐาน

ระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐาน พ.ศ. 2554 กำหนดให้ก่อนดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริง หากคณะกรรมการ ป.ป.ช. มิได้มีมติเป็นประการอื่น ให้เลขาธิการฯ มีอำนาจดำเนินการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานในเรื่องกล่าวหา นั้นเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงเพียงพอต่อการไต่สวนข้อเท็จจริงต่อไปได้ ทั้งนี้ เลขาธิการฯ อาจมอบหมายให้พนักงานเจ้าหน้าที่เป็นผู้ดำเนินการแทนก็ได้⁶³ โดยเมื่อได้รับเรื่องกล่าวหาแล้ว หากเรื่องกล่าวหาเป็นหนังสือให้พนักงานเจ้าหน้าที่สรุปเรื่องเสนอผู้อำนวยการสำนักที่เกี่ยวข้องเพื่อสั่งการ หากเป็นการกล่าวหาด้วยวาจาต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ให้พนักงานเจ้าหน้าที่อย่างน้อยสองคนร่วมกันบันทึกคำกล่าวหาไว้ และหากความปรากฏเบื้องต้นว่าเรื่องกล่าวหาไม่อยู่ในอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ที่จะต้องรับไว้ดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริง ให้พนักงานเจ้าหน้าที่เสนอคณะกรรมการ ป.ป.ช. เพื่อพิจารณาส่งเรื่องให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือมีมติตามที่เห็นสมควรต่อไป⁶⁴

สำหรับในการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานนั้น เลขาธิการฯ หรือพนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจดำเนินการเพื่อทราบรายละเอียดตามคำกล่าวหาหรือรายละเอียดของเหตุอันควรสงสัยว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็นใคร มีตำแหน่งหน้าที่ใด พ้นจากตำแหน่งแล้วหรือไม่ มีข้อกล่าวหาประการใด พฤติการณ์ในการกระทำความผิดเป็นอย่างไร และมีพยานหลักฐานใด หรือบุคคลใดร่วมกระทำความผิดบ้าง โดยสามารถดำเนินการ ดังนี้⁶⁵

- 1) ขอบทราบรายละเอียดเพิ่มเติมตามคำกล่าวหาจากผู้กล่าวหา
- 2) บันทึกถ้อยคำบุคคลใด ๆ ที่เกี่ยวข้อง
- 3) ขอบทราบข้อเท็จจริงหรือขอเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้องจากหน่วยงานของรัฐ ส่วนราชการรัฐวิสาหกิจ สถาบันการเงิน หรือจากบุคคลใด ๆ มาประกอบการพิจารณา
- 4) ตรวจสอบสถานที่หรือท้องที่เกิดเหตุ หรือที่เกี่ยวข้องกับประเด็นตามคำกล่าวหา

⁶³ เรื่องเดียวกัน ข้อ 4

⁶⁴ เรื่องเดียวกัน ข้อ 5 (3)

⁶⁵ เรื่องเดียวกัน ข้อ 8

5) เข้าถึงข้อมูลของหน่วยงานหรือสถาบันการเงิน

เมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่ได้ดำเนินการแสวงหาข้อเท็จจริงแล้วเสร็จ ก็จะต้องจัดทำรายงานการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานในเรื่องกล่าวหาพร้อมทั้งความเห็นต่อผู้บังคับบัญชาเพื่อนำเสนอคณะกรรมการ ป.ป.ช. พิจารณาต่อไป⁶⁶ ซึ่งหากเรื่องกล่าวหาใดมีข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพียงพอต่อการไต่สวนข้อเท็จจริงต่อไปได้ ให้พนักงานเจ้าหน้าที่นำเสนอคณะกรรมการ ป.ป.ช. เพื่อดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงโดยเร็ว ส่วนเรื่องกล่าวหาใดไม่ระบุพยานหลักฐานหรือไม่ปรากฏพฤติการณ์แห่งการกระทำชัดเจนเพียงพอที่จะดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงได้ให้พนักงานเจ้าหน้าที่เสนอคณะกรรมการ ป.ป.ช. เพื่อพิจารณาไม่รับเรื่องกล่าวหาขึ้นไว้ดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริง สำหรับเรื่องกล่าวหาใดควรส่งให้ผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนของผู้ถูกกล่าวหาคำเนินการทางวินัยหรือดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ หรือส่งเรื่องให้พนักงานสอบสวนดำเนินการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาหรือควรจำหน่ายคดีออกจากสารบบความ เนื่องจากผู้ถูกกล่าวหาถึงแก่ความตาย หรือควรดำเนินการเป็นประการอื่น ให้พนักงานเจ้าหน้าที่นำเสนอคณะกรรมการ ป.ป.ช. เพื่อพิจารณาโดยเร็วต่อไป⁶⁷

1.2.2 ข้อความคิดทั่วไปเกี่ยวกับการไต่สวนข้อเท็จจริง และการสอบสวน

“การไต่สวนข้อเท็จจริง” กับ “การสอบสวน” เป็นขั้นตอนการดำเนินคดีอาญาในชั้นก่อนฟ้องคดีต่อศาล โดย “การไต่สวนข้อเท็จจริง” เป็นการดำเนินการโดยคณะกรรมการ ป.ป.ช. หรือคณะอนุกรรมการไต่สวน ที่ได้รับแต่งตั้งจากคณะกรรมการ ป.ป.ช. หรือองค์คณะพนักงานไต่สวน ที่ได้รับมอบหมายจากคณะกรรมการ ป.ป.ช. ส่วน “การสอบสวน” เป็นการดำเนินการโดยพนักงานสอบสวน จึงมีข้อที่น่าพิจารณาว่า “การไต่สวนข้อเท็จจริง” กับ “การสอบสวน” มีลักษณะที่เหมือนหรือแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร

ในส่วนพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม มิได้ให้ความหมายของคำว่า “การไต่สวนข้อเท็จจริง” ไว้แต่อย่างใด แต่ปรากฏความหมายอยู่ในข้อ 4 แห่งระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการไต่สวนข้อเท็จจริง พ.ศ. 2555 ว่า “การไต่สวนข้อเท็จจริง หมายความว่า การดำเนินการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐาน หรือการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานเพิ่มเติมเพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริง และมูลความผิด หรือเพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงและพิสูจน์ความร้ายแรงผิดปกติ”

⁶⁶ เรื่องเดียวกัน ข้อ 12

⁶⁷ เรื่องเดียวกัน ข้อ 13

ส่วน“การสอบสวน” ปรากฏความหมายอยู่ในมาตรา 2 (11) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งบัญญัติว่า “การสอบสวน” หมายความว่า การรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินการทั้งหลายอื่นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิดและเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ”

เมื่อพิจารณาความหมายของ “การไต่สวนข้อเท็จจริง” กับ “การสอบสวน” แล้ว จะเห็นว่ามีความหมายใกล้เคียงกัน กล่าวคือ เป็นการแสวงหาข้อเท็จจริง รวบรวมพยานหลักฐาน เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงและพิสูจน์ความผิดอาญาเช่นเดียวกัน โดย “การไต่สวนข้อเท็จจริงจะเพิ่มความหมายในส่วนการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงและพิสูจน์ความร้ายแรงผิดปกติซึ่งแตกต่างไปจาก “การสอบสวน” ซึ่งเป็นการดำเนินการเฉพาะความผิดอาญาเท่านั้น นอกจากนี้ยังแตกต่างกันที่องค์กรที่ทำหน้าที่ในการ “ไต่สวนข้อเท็จจริง” และ “การสอบสวน” กล่าวคือคณะกรรมการ ป.ป.ช. หรืออนุกรรมการไต่สวน ซึ่งได้รับการแต่งตั้งจากคณะกรรมการ ป.ป.ช. หรือองค์กรคณะพนักงานไต่สวน ซึ่งได้รับมอบหมายจากคณะกรรมการ ป.ป.ช. จะเป็นองค์กรที่ทำหน้าที่ในการ “ไต่สวนข้อเท็จจริง” ส่วน “การสอบสวน” องค์กรที่ทำหน้าที่ในการ “สอบสวน” ได้แก่พนักงานสอบสวน นั่นเอง ส่วนหากพิจารณาในแง่ระบบการดำเนินคดีอาญาตามที่ได้ศึกษามาแล้วในหัวข้อ 3.3 ระบบการดำเนินคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการในประเทศไทย จะเห็นได้ว่าคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการมีการดำเนินการทั้งในส่วนที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นผู้ดำเนินการ ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม โดยใช้กระบวนการ “ไต่สวนข้อเท็จจริง” เป็นหลัก และดำเนินการโดยพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยใช้กระบวนการ “สอบสวน” ซึ่งได้วิเคราะห์ให้เห็นในหัวข้อดังกล่าวแล้วว่า “การไต่สวนข้อเท็จจริง” โดยคณะกรรมการ ป.ป.ช. จะใช้ระบบการไต่สวนส่วน “การสอบสวน” โดยพนักงานสอบสวน จะใช้ระบบกล่าวหา ขึ้นอยู่กับช่องทางในการดำเนินคดี นั่นเอง

1.2.3 กระบวนการไต่สวนข้อเท็จจริง

การไต่สวนข้อเท็จจริงคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการเป็นอำนาจของคณะกรรมการ ป.ป.ช.ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ซึ่งคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีอำนาจแต่งตั้งคณะอนุกรรมการไต่สวนเพื่อดำเนินการแทน หรือมอบหมายพนักงานไต่สวนดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริง โดยคณะอนุกรรมการไต่สวน และพนักงานไต่สวนต้องปฏิบัติตามระเบียบ

คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการไต่สวนข้อเท็จจริง พ.ศ. 2555 ดังได้กล่าวแล้ว ซึ่งกระบวนการไต่สวนข้อเท็จจริงมีขั้นตอนตามลำดับ ดังนี้

1.2.3.1 กรณีคณะกรรมการ ป.ป.ช. แต่งตั้งคณะกรรมการไต่สวน

1) ขั้นตอนการมีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการไต่สวน

เมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติสั่งให้ไต่สวนข้อเท็จจริงในเรื่องกล่าวหาใดและบุคคลใดแล้วคณะกรรมการ ป.ป.ช. จะมีคำสั่งให้ไต่สวนข้อเท็จจริงเป็นหนังสือตามแบบที่กำหนด⁶⁸ โดยคณะกรรมการไต่สวนประกอบด้วย ประธานอนุกรรมการและอนุกรรมการตามที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนด โดยมีพนักงานเจ้าหน้าที่เป็นอนุกรรมการและเลขานุการ และอนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ หากเป็นการแต่งตั้งคณะกรรมการไต่สวนกรณีกล่าวหานายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือข้าราชการการเมืองอื่น กระทบความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ประธานอนุกรรมการต้องเป็นกรรมการ ป.ป.ช.⁶⁹

2) ขั้นตอนการแจ้งคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการไต่สวน และการคัดค้านคำสั่ง

เมื่อได้มีคำสั่งให้ไต่สวนข้อเท็จจริงและแต่งตั้งคณะกรรมการไต่สวนเพื่อดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงในคดีเรื่องใดแล้ว ให้ประธานอนุกรรมการ หรืออนุกรรมการ และเลขานุการแจ้งคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการไต่สวน โดยส่งสำเนาคำสั่งทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบ ณ ที่อยู่ของผู้ถูกกล่าวหาซึ่งปรากฏตามหลักฐานของทางราชการหรือตามหลักฐานที่ปรากฏจากการไต่สวนข้อเท็จจริง ซึ่งเมื่อพ้นระยะเวลาสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้ส่งสำเนาคำสั่งให้ผู้ถูกกล่าวหา ให้ถือว่าผู้ถูกกล่าวหาได้รับทราบคำสั่งให้ไต่สวนข้อเท็จจริงและแต่งตั้งคณะกรรมการไต่สวนดังกล่าวแล้ว โดยให้ระบุนเหตุแห่งการคัดค้านอนุกรรมการฯ ไว้ด้วย⁷⁰

กรณีมีเหตุแห่งการคัดค้านผู้ได้รับแต่งตั้งเป็นอนุกรรมการฯ ให้ผู้ถูกกล่าวหาทำคำคัดค้านเป็นหนังสือยื่นต่อประธานกรรมการ ป.ป.ช. ภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่ได้รับทราบคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการฯ หรือถือว่าได้รับทราบการแต่งตั้งคณะกรรมการไต่สวน หรือนับแต่วันที่ได้ทราบเหตุแห่งการคัดค้านนั้น หากพิจารณาคำคัดค้านแล้วฟังขึ้นหรือมีเหตุผลเพียงพอที่จะฟังได้ว่าหากให้อนุกรรมการฯ ผู้ถูกคัดค้านปฏิบัติหน้าที่ต่อไปอาจทำให้เสีย

⁶⁸ ระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ว่าด้วยการไต่สวนข้อเท็จจริง พ.ศ. 2555 ข้อ 6

⁶⁹ เรื่องเดียวกัน ข้อ 12

⁷⁰ เรื่องเดียวกัน ข้อ 13 ข้อ 14 และข้อ 15

ประโยชน์แห่งความยุติธรรมและการไต่สวนข้อเท็จจริงอาจไม่ได้ความปรากฏอย่างแท้จริง ก็ให้มีคำสั่งให้อนุกรรมการผู้นั้นพ้นจากการเป็นอนุกรรมการในคดีเรื่องนั้น ซึ่งการพ้นจากการเป็นอนุกรรมการฯ ดังกล่าว ย่อมไม่กระทบถึงการไต่สวนข้อเท็จจริงที่ได้ดำเนินการไปแล้ว⁷¹

3) ขั้นตอนการประชุมปรึกษาคดี

เมื่อได้แจ้งคำสั่งแต่งตั้งคณะอนุกรรมการไต่สวนให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบแล้ว ให้คณะอนุกรรมการไต่สวนจัดให้มีการประชุมปรึกษาคดี โดยต้องมีอนุกรรมการเข้าร่วมประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนอนุกรรมการทั้งหมด จึงจะเป็นองค์ประชุม ซึ่งการประชุมครั้งแรกให้คณะอนุกรรมการพิจารณาในเรื่องดังนี้ พิจารณาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานที่ได้มาจากการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐาน การกำหนดประเด็นและแนวทางในการไต่สวนข้อเท็จจริงการมอบหมายให้อนุกรรมการคนใดคนหนึ่งหรือหลายคนปฏิบัติหน้าที่ตามที่มอบหมาย การแจ้งข้อกล่าวหา และรับฟังคำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา และเรื่องอื่น ๆ ที่จำเป็น⁷²

4) ขั้นตอนการไต่สวนข้อเท็จจริง

4.1) องค์คณะอนุกรรมการไต่สวนกำหนดประเด็นและแนวทางในการไต่สวนข้อเท็จจริง โดยให้พิจารณาคำร้องหรือคำร้องขอ คำกล่าวหา หรือรายงานการตรวจสอบข้อเท็จจริง หรือรายงานการแสวงหาข้อเท็จจริง แล้วแต่กรณี รวมทั้งเอกสารหลักฐานต้นเรื่องต่าง ๆ ข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ที่เกี่ยวข้องในการกระทำความผิดตามข้อกล่าวหา เพื่อกำหนดประเด็นที่จะทำการไต่สวน และวิธีการรวบรวมพยานหลักฐานหรือกำหนดกรอบระยะเวลาในการไต่สวนข้อเท็จจริง โดยพยานหลักฐานที่ได้มาจากการตรวจสอบข้อเท็จจริงหรือการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐาน หรือการสอบสวนของพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หรือการแสวงหาข้อเท็จจริง หรือการสอบสวนตามกฎหมายหรือระเบียบข้อบังคับว่าด้วยการบริหารงานบุคคลตามกฎหมายอื่น แล้วแต่กรณี ให้ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะอนุกรรมการไต่สวน หรือส่วนหนึ่งของพยานหลักฐานในสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริง⁷³

4.2) อำนาจหน้าที่ของอนุกรรมการไต่สวน มีดังนี้

⁷¹ เรื่องเดียวกันข้อ 15 และ ข้อ 16

⁷² เรื่องเดียวกันข้อ 13 และ ข้อ 20

⁷³ เรื่องเดียวกันข้อ 21

4.2.1) แสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐาน เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือมูลความผิดและเพื่อจะเอาผู้กระทำผิดมาฟ้องลงโทษ ในคดีที่ คณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้มีมติสั่งให้ไต่สวนข้อเท็จจริง⁷⁴

4.2.2) มีคำสั่งให้ข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของ หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น ปฏิบัติการทั้งหลายอัน จำเป็นแก่การปฏิบัติหน้าที่ของอนุกรรมการไต่สวน หรือเรียกเอกสารหรือหลักฐานที่เกี่ยวข้องจาก บุคคลใด หรือเรียกบุคคลใดมาให้ถ้อยคำหรือให้ให้ถ้อยคำเพื่อประโยชน์แห่งการไต่สวน ข้อเท็จจริง⁷⁵

4.2.3) ดำเนินการขอให้ศาลที่มีเขตอำนาจออกหมายเพื่อ เข้าไปในเคหสถาน สถานที่ทำการหรือสถานที่อื่นใด รวมทั้งยานพาหนะของบุคคลใด ๆ ในเวลา ระหว่างพระอาทิตย์ขึ้นและพระอาทิตย์ตกหรือในระหว่างที่มีการประกอบกิจการเพื่อตรวจสอบ ค้น ยึด หรืออายัด เอกสาร ทรัพย์สิน หรือพยานหลักฐานอื่นใดซึ่งเกี่ยวข้องกับเรื่องที่ไต่สวน ข้อเท็จจริง และหากยังดำเนินการไม่แล้วเสร็จในเวลาดังกล่าวให้สามารถดำเนินการต่อไปได้ จนกว่าจะแล้วเสร็จ⁷⁶

4.2.4) มีหนังสือขอให้หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ ราชการส่วนท้องถิ่น หรือหน่วยงานเอกชนดำเนินการเพื่อประโยชน์แห่งการปฏิบัติ หน้าที่ การไต่สวนข้อเท็จจริง หรือการวินิจฉัยชี้ขาดของคณะกรรมการ ป.ป.ช.⁷⁷

4.2.5) ดำเนินการขอให้ศาลที่มีเขตอำนาจออกหมาย เพื่อให้มีการจับและควบคุมตัวผู้ถูกกล่าวหา ซึ่งระหว่างการไต่สวนข้อเท็จจริงปรากฏว่าเป็น ผู้กระทำความผิดหรือเป็นผู้ซึ่งคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้มีมติว่าข้อกล่าวหาไม่มูล เพื่อส่งตัวไปยัง อัยการสูงสุดเพื่อดำเนินการต่อไป⁷⁸

⁷⁴ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 26 (1) และระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ว่าด้วยการไต่สวนข้อเท็จจริง พ.ศ. 2555 ข้อ 22

⁷⁵ เรื่องเดียวกัน มาตรา 25 (1) มาตรา 49 ประกอบข้อ 23

⁷⁶ เรื่องเดียวกัน มาตรา 25 (2) มาตรา 49 ประกอบข้อ 23

⁷⁷ เรื่องเดียวกัน มาตรา 25 (3) มาตรา 49 ประกอบข้อ 23

⁷⁸ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 26 (2)

4.2.6) ให้ประธานอนุกรรมการ หรืออนุกรรมการและเลขานุการ เป็นผู้ลงนามในหนังสือหรือคำสั่งเพื่อดำเนินการให้เป็นไปตามอำนาจหน้าที่⁷⁹

4.2.7 กรณีที่การไต่สวนข้อเท็จจริงพบว่า มีเจ้าหน้าที่ของรัฐมีส่วนร่วมในการกระทำความผิดในเรื่องที่อยู่ระหว่างการไต่สวนข้อเท็จจริง ให้คณะอนุกรรมการไต่สวนรายงานคณะกรรมการ ป.ป.ช. เพื่อพิจารณาสั่งให้ไต่สวนผู้นั้น⁸⁰

5) ขั้นตอนการแจ้งข้อกล่าวหาและการชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา

5.1) การแจ้งข้อกล่าวหา

เมื่อองค์คณะอนุกรรมการไต่สวนเห็นว่า จากการไต่สวนข้อเท็จจริงมีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะสนับสนุนข้อกล่าวหาว่าผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำการอันมีมูลความผิด ให้คณะอนุกรรมการไต่สวนมีหนังสือเรียกผู้ถูกกล่าวหามาพบและแจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบ โดยในการแจ้งข้อกล่าวหา ให้คณะอนุกรรมการไต่สวนจัดทำเป็นบันทึกการแจ้งข้อกล่าวหาระบุการกระทำและพฤติการณ์ทั้งหลายที่อ้างว่าผู้ถูกกล่าวหากระทำความผิด ข้อเท็จจริงและรายละเอียดเกี่ยวกับเวลาและสถานที่ซึ่งเกิดการกระทำนั้น ๆ อีกทั้งบุคคลหรือสิ่งของที่เกี่ยวข้องด้วยพอสมควรเท่าที่จะทำให้ผู้ถูกกล่าวหาเข้าใจข้อกล่าวหาได้ดี โดยให้ทำขึ้นเป็นสองฉบับเพื่อมอบให้ผู้ถูกกล่าวหาหนึ่งฉบับ และเก็บไว้เป็นหลักฐานในสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงหนึ่งฉบับ โดยให้ผู้ถูกกล่าวหาลงลายมือชื่อรับทราบการแจ้งข้อกล่าวหาไว้เป็นหลักฐานด้วย

กรณีผู้ถูกกล่าวหาไม่มารับทราบข้อกล่าวหาแต่ไม่ยอมลงลายมือชื่อรับทราบข้อกล่าวหาให้คณะอนุกรรมการไต่สวนจดแจ้งเหตุที่ผู้ถูกกล่าวหาไม่ยอมลงลายมือชื่อไว้ในบันทึกการแจ้งข้อกล่าวหาด้วย และให้รวมไว้ในสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริง ซึ่งในการแจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบ ผู้ถูกกล่าวหาอาจมอบอำนาจให้บุคคลอื่นมารับบันทึกการแจ้งข้อกล่าวหาแทนก็ได้ โดยให้ถือว่าผู้ถูกกล่าวหาได้รับทราบการแจ้งข้อกล่าวหาแล้ว⁸¹

กรณีผู้ถูกกล่าวหาไม่มารับทราบข้อกล่าวหาตามกำหนดนัด หรือปรากฏว่าผู้ถูกกล่าวหาไม่ได้รับหนังสือเรียกผู้ถูกกล่าวหามาพบเพื่อแจ้งข้อกล่าวหา ให้คณะอนุกรรมการไต่สวนส่งบันทึกการแจ้งข้อกล่าวหาไปให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบโดยทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับ ณ ที่อยู่ของผู้ถูกกล่าวหาซึ่งปรากฏตามหลักฐานของทางราชการหรือตามหลักฐานที่ปรากฏจากการไต่สวนข้อเท็จจริง แต่ต้องจดแจ้งเหตุนี้ไว้เป็นหลักฐาน ซึ่งบันทึกการแจ้งข้อกล่าวหาให้ทำเป็นสามฉบับ เพื่อเก็บไว้ในสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงหนึ่งฉบับ โดยให้

⁷⁹ ระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ว่าด้วยการไต่สวนข้อเท็จจริง พ.ศ. 2555 ข้อ 23

⁸⁰ เรื่องเดียวกัน ข้อ 35

⁸¹ เรื่องเดียวกัน ข้อ 37

ส่งไปให้ผู้ถูกกล่าวหาสองฉบับเพื่อให้ผู้ถูกกล่าวหาเก็บไว้หนึ่งฉบับ และให้ผู้ถูกกล่าวหาลงลายมือชื่อและวันเดือนปีที่รับทราบส่งกลับคืนมารวมไว้ในสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงหนึ่งฉบับ โดยเมื่อล่วงพ้นกำหนดสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้ดำเนินการดังกล่าวแล้ว แม้จะไม่ได้รับบันทึกการแจ้งข้อกล่าวหาคืน หรือ ไม่ได้รับคำชี้แจงจากผู้ถูกกล่าวหา ก็ให้ถือว่าผู้ถูกกล่าวหาได้รับทราบข้อกล่าวหา และไม่ประสงค์ที่จะแก้ข้อกล่าวหานอกจากนั้นให้มีการปิดประกาศหนังสือแจ้งให้ผู้ถูกกล่าวหามารับทราบข้อกล่าวหาไว้โดยเปิดเผยยังที่ทำการสำนักงาน ป.ป.ช. และภูมิลำเนาของผู้ถูกกล่าวหา โดยให้จดแจ้งการดำเนินการดังกล่าวไว้ให้ปรากฏเป็นหลักฐานด้วย⁸²

5.2) การชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา

กรณีที่คณะอนุกรรมการไต่สวนมีหนังสือเรียกผู้ถูกกล่าวหามาพบและแจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบ ต้องให้โอกาสผู้ถูกกล่าวหาที่จะชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาและนำสืบแก้ข้อกล่าวหาภายในเวลาอันสมควร แต่อย่างช้าไม่เกินสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับทราบข้อกล่าวหา⁸³ ซึ่งในการชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาผู้ถูกกล่าวหาอาจแก้ข้อกล่าวหาโดยวิธีอย่างใดอย่างหนึ่งในสองวิธีต่อไปนี้ คือ ทำเป็นหนังสือ หรือชี้แจงด้วยวาจา และผู้ถูกกล่าวหาที่มีสิทธินำพยานบุคคลหรือบุคคลที่ไว้วางใจเข้าฟังการชี้แจงหรือให้ปากคำของตนได้ โดยผู้ถูกกล่าวหาจะอ้างพยานบุคคลหรือนำพยานหลักฐานมาเองหรือจะอ้างพยานหลักฐานโดยขอให้คณะอนุกรรมการไต่สวนเรียกหรือไต่สวนพยานหลักฐานนั้นก็⁸⁴

ผู้ถูกกล่าวหาอาจร้องขอขยายระยะเวลาชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาโดยอ้างเหตุผลและความจำเป็น หากคณะอนุกรรมการไต่สวนเห็นว่าเพื่อประโยชน์แห่งความเป็นธรรมจะขยายระยะเวลาการชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาหรือนำสืบแก้ข้อกล่าวหาออกไปตามที่เห็นสมควรก็ได้⁸⁵

นอกจากนั้นเมื่อผู้ถูกกล่าวหาได้รับทราบข้อกล่าวหาแล้ว ก่อนการชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา ผู้ถูกกล่าวหาอาจยื่นคำร้องขอเป็นหนังสือพร้อมด้วยเหตุผลต่อคณะอนุกรรมการไต่สวนเพื่อขอตรวจพยานหลักฐานในสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงเพื่อประกอบการชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาได้ และเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมคณะอนุกรรมการไต่สวนจะอนุญาตให้ผู้ถูกกล่าวหาตรวจพยานหลักฐานตามที่ร้องขอก็ได้ เว้นแต่เป็นพยานหลักฐานที่มีผลกระทบต่อความปลอดภัยของพยานบุคคล ผู้กล่าวหา ผู้เสียหาย ผู้ทำคำร้อง ผู้ร้องทุกข์

⁸² เรื่องเดียวกัน ข้อ 38

⁸³ เรื่องเดียวกัน ข้อ 37 วรรคแรก

⁸⁴ เรื่องเดียวกัน ข้อ 39 วรรคแรก และวรรคสาม

⁸⁵ เรื่องเดียวกัน ข้อ 39 วรรคสี่

กล่าวโทษ ผู้ให้ถ้อยคำ หรือผู้ที่แจ้งเบาะแสหรือข้อมูลใดเกี่ยวกับการกระทำผิดตามที่กล่าวหา หรือกระทบต่อสาระสำคัญของสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงโดยประการอื่น ให้คณะอนุกรรมการไต่สวนมีอำนาจที่จะปฏิเสธไม่อนุญาตให้มีการตรวจพยานหลักฐานตามที่ผู้กล่าวหาร้องขอ⁸⁶

6) ขั้นตอนการไต่สวนเพิ่มเติม

เมื่อมีการแจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบ และได้รับฟังคำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาจากผู้ถูกกล่าวหาแล้ว หากคณะอนุกรรมการไต่สวนเห็นสมควรอาจทำการไต่สวนพยานหลักฐานเพิ่มเติม โดยการสอบปากคำพยานหรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง รวมถึงมีคำสั่งเรียกเอกสารหรือหลักฐานจากหน่วยงานหรือบุคคลใด เพื่อประกอบการพิจารณาในการวินิจฉัยคดี⁸⁷

7) ขั้นตอนการพิจารณาและสรุปสำนวน

เมื่อคณะอนุกรรมการไต่สวนดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานทั้งปวงเพื่อจะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิดตามที่มีการกล่าวหา และเห็นว่ากรไต่สวนข้อเท็จจริงได้ข้อเท็จจริงเพียงพอต่อการวินิจฉัยมูลความผิดของผู้ถูกกล่าวหาแล้ว ให้มีการพิจารณาวินิจฉัยความผิดของผู้ถูกกล่าวหาและบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำ ความผิดทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายที่ปรากฏในสำนวนคดีโดยเร็ว โดยให้องค์คณะอนุกรรมการไต่สวนประชุมปรึกษาเพื่อพิจารณาชี้แจงนำนักพยานหลักฐานทั้งปวงจากข้อกล่าวหา คำแก้ข้อกล่าวหา ข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องซึ่งได้จากการไต่สวนข้อเท็จจริงแล้วมีมติว่าผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำการอันเป็นมูลความผิดตามข้อกล่าวหาหรือไม่อย่างไร หรือมีมติว่าสมควรดำเนินคดีอาญา หรือคดีความผิดวินัยกับผู้ถูกกล่าวหาหรือไม่ พร้อมด้วยเหตุผลในการพิจารณาทำความเข้าใจและพยานหลักฐานประกอบคำวินิจฉัย รวมทั้งบทบัญญัติของกฎหมายที่ยกขึ้นอ้างอิง และให้จัดทำสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงเสนอต่อประธานกรรมการ ป.ป.ช.⁸⁸

8) ขั้นตอนการพิจารณาของคณะกรรมการ ป.ป.ช.

เมื่อประธานกรรมการ ป.ป.ช. ได้รับสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงแล้ว ให้จัดให้มีการประชุมเพื่อพิจารณาภายในสามสิบวัน และเมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้พิจารณาสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงแล้วคณะกรรมการ ป.ป.ช. อาจมีมติให้คณะอนุกรรมการไต่สวนชุดเดิมไต่สวนข้อเท็จจริงเพิ่มเติม หรือแต่งตั้งคณะอนุกรรมการไต่สวนชุดใหม่ทำการไต่สวนข้อเท็จจริงเพิ่มเติมก็ได้ โดยให้คณะอนุกรรมการไต่สวนทำการไต่สวนข้อเท็จจริงเพิ่มเติมให้

⁸⁶ เรื่องเดียวกัน ข้อ 40

⁸⁷ เรื่องเดียวกัน ข้อ 41

⁸⁸ เรื่องเดียวกัน ข้อ 42

แล้วเสร็จโดยเร็ว แล้วสรุปข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานที่ได้มาเสนอคณะกรรมการ ป.ป.ช. โดยไม่ต้องทำความเข้าใจ⁸⁹

กรณีคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติว่าข้อกล่าวหาใดไม่มีมูลให้ข้อกล่าวหาเป็นอันตกไป หากข้อกล่าวหาใดมีมติว่ามีมูลความผิดทางอาญาให้ประธานกรรมการ ป.ป.ช. ดำเนินการดังนี้

(1) ส่งรายงาน เอกสาร และความเห็น ไปยังอัยการสูงสุด หรือฟ้องคดีต่อศาลกรณีผู้ถูกกล่าวหาเป็นอัยการสูงสุด เพื่อดำเนินคดีอาญาในศาลซึ่งมีเขตอำนาจพิจารณาพิพากษาคดี หากกรณีผู้ถูกกล่าวหาเป็นข้าราชการทหาร ให้อัยการสูงสุดเป็นผู้ฟ้องคดีโดยถือเป็นอัยการทหารตามกฎหมายว่าด้วยพระธรรมนูญศาลทหาร หรือจะมอบหมายให้อัยการทหารเป็นผู้ฟ้องคดีแทนก็ได้⁹⁰

(2) ส่งรายงานและเอกสารที่มีอยู่พร้อมทั้งความเห็น ไปยังอัยการสูงสุดเพื่อดำเนินการฟ้องคดีต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง⁹¹

1.2.3.2 กรณีคณะกรรมการ ป.ป.ช. มอบหมายพนักงานไต่สวน

ในการไต่สวนข้อเท็จจริง คณะกรรมการ ป.ป.ช. อาจมอบหมายให้พนักงานไต่สวนดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริง รวบรวมพยานหลักฐาน และสรุปสำนวนเสนอคณะกรรมการ ป.ป.ช. เพื่อพิจารณาวินิจฉัยก็ได้ เป็นไปตามมาตรา 45/1 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม และข้อ 49 ระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ว่าด้วยการไต่สวนข้อเท็จจริง พ.ศ. 2555

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ได้นิยามคำว่า “พนักงานไต่สวน” ไว้ว่า หมายถึง “ผู้ซึ่งคณะกรรมการ ป.ป.ช. แต่งตั้งให้ปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม โดยแต่งตั้งจากพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งดำรงตำแหน่งระดับชำนาญการหรือเทียบเท่าขึ้นไป” ซึ่งนอกจาก “พนักงานไต่สวน” จะเป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งดำรงตำแหน่งระดับชำนาญการหรือเทียบเท่าขึ้นไป แล้ว ยังจะต้องมีพื้นความรู้ในระดับเนติบัณฑิต หรือมีคุณวุฒิด้านกฎหมายและมีความรู้ และประสบการณ์ในการไต่สวน

⁸⁹ เรื่องเดียวกัน ข้อ 43

⁹⁰ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 97

⁹¹ เรื่องเดียวกัน มาตรา 70

และวินิจฉัยคดี หรือการตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สิน หรือการให้ความเห็นทางกฎหมาย โดยจะต้องผ่านการอบรมหลักสูตรฝึกอบรมตามที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนด ด้วย⁹² ซึ่งองค์คณะพนักงานไต่สวนที่ได้รับมอบหมายจากคณะกรรมการ ป.ป.ช. จะมีจำนวนเท่าใดจะเป็นไปตามความจำเป็นและความเหมาะสมและปริมาณคดีตามที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. เห็นสมควรแต่งตั้ง โดยกำหนดให้มีพนักงานไต่สวนผู้รับผิดชอบสำนวนทำหน้าที่รับผิดชอบงานในองค์คณะพนักงานไต่สวนให้ดำเนินไปโดยเรียบร้อย รับผิดชอบคดีและเป็นฝ่ายเลขานุการในองค์คณะพนักงานไต่สวน นอกจากนั้นคณะกรรมการ ป.ป.ช. พิจารณาแต่งตั้งหรือมอบหมายให้มีผู้ช่วยพนักงานไต่สวน เพื่อช่วยในการปฏิบัติหน้าที่ขององค์คณะพนักงานไต่สวนด้วยก็ได้⁹³

เมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติมอบหมายให้พนักงานไต่สวนดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริง และรวบรวมพยานหลักฐานแล้ว ระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ว่าด้วยการไต่สวนข้อเท็จจริง พ.ศ. 2555 ข้อ 52 กำหนดให้นำความในหมวด 2 คณะอนุกรรมการไต่สวน ตั้งแต่หมวด 2 ส่วนที่ 1 ถึงส่วนที่ 5 มาใช้บังคับกับการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานไต่สวนโดยอนุโลม ดังนั้น ขั้นตอนในการไต่สวนข้อเท็จจริงของพนักงานไต่สวนจึงมีลักษณะเช่นเดียวกับกรณีของคณะอนุกรรมการไต่สวนทุกประการ ตั้งแต่การมีคำสั่งมอบหมายพนักงานไต่สวน การแจ้งคำสั่งมอบหมายพนักงานไต่สวนและการคัดค้านคำสั่ง การประชุมปรึกษาคดี การไต่สวนข้อเท็จจริง การแจ้งข้อกล่าวหาและการชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา การไต่สวนข้อเท็จจริงเพิ่มเติม การพิจารณาและสรุปสำนวน จนกระทั่งขั้นตอนการพิจารณาของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ดังที่ได้กล่าวไว้ในกรณีคณะกรรมการ ป.ป.ช. แต่งตั้งคณะอนุกรรมการไต่สวนดังนั้นการศึกษาเรื่องใด ๆ ที่เกี่ยวกับขั้นตอนการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะอนุกรรมการไต่สวน พึงเข้าใจว่าผลการศึกษาเรื่องนั้น ๆ คงมีนัยเช่นเดียวกับขั้นตอนการไต่สวนข้อเท็จจริงของพนักงานไต่สวน นั่นเอง

1.2.3.3 กรณีคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นองค์คณะไต่สวนข้อเท็จจริง

กรณีเรื่องกล่าวหาหรือเรียนเป็นเรื่องที่มีความสำคัญ ได้แก่ เรื่องกล่าวหาที่ผู้ถูกกล่าวหาดำรงตำแหน่งสูง เช่น นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกวุฒิสภา หรือเป็นกรณีมีมูลค่าความเสียหายสูง หรือเป็นกรณีที่อยู่ในความสนใจของผู้คนทั่วไป เป็นต้น คณะกรรมการ ป.ป.ช. อาจดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงโดยคณะกรรมการ ป.ป.ช. จะเป็นองค์คณะ

⁹² พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 4 ประกอบระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ว่าด้วยการไต่สวนข้อเท็จจริง พ.ศ. 2555 ข้อ 48

⁹³ ระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ว่าด้วยการไต่สวนข้อเท็จจริง พ.ศ. 2555 ข้อ 49 ข้อ 50 และข้อ 53 วรรคสอง

ไต่สวนข้อเท็จจริงเสียเองก็ได้ โดยระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ว่าด้วยการไต่สวนข้อเท็จจริง พ.ศ. 2555 ข้อ 11 กำหนดให้นำความในหมวด 2 ส่วนที่ 2 ส่วนที่ 3 และส่วนที่ 4 มาใช้บังคับกับการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. โดยอนุโลม กล่าวคือ การไต่สวนข้อเท็จจริง การแจ้งข้อกล่าวหาการชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา และการพิจารณาและสรุปสำนวน คงเป็นไปเช่นเดียวกับการไต่สวนของคณะอนุกรรมการไต่สวนคดีกล่าวแล้ว ซึ่งมีข้อน่าสังเกตว่าระเบียบฯ มิได้ให้นำความในหมวด 2 ส่วนที่ 1 การแจ้งคำสั่งแต่งตั้งและการคัดค้านมาบังคับใช้ด้วย จึงไม่มีขั้นตอนการแจ้งคำสั่งองค์คณะไต่สวนข้อเท็จจริงให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบ ส่งผลให้ผู้ถูกกล่าวหาไม่มีสิทธิคัดค้านองค์คณะไต่สวนฯ ดังกล่าว นั่นเอง

2. สิทธิของผู้ถูกกล่าวหาตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม

จากการศึกษากระบวนการไต่สวนข้อเท็จจริงจะพบว่าเกี่ยวข้องโดยตรงระหว่างคณะกรรมการ ป.ป.ช. หรือคณะอนุกรรมการไต่สวน หรือพนักงานไต่สวน แล้วแต่กรณี กับผู้ถูกกล่าวหา โดยการไต่สวนข้อเท็จจริงจะมีกระบวนการขั้นตอนต่าง ๆ ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ซึ่งในทูลขั้นตอนจะมีผลกระทบโดยตรงต่อสิทธิต่าง ๆ ของผู้ถูกกล่าวหาตั้งแต่เริ่มต้นกระบวนการจนกระทั่งคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติในเรื่องกล่าวหาเหล่านั้น ๆ สิทธิต่าง ๆ ดังกล่าวได้มีการรับรองและคุ้มครองโดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ประกอบระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ว่าด้วยการไต่สวนข้อเท็จจริง พ.ศ. 2555 โดยผู้ถูกกล่าวหาจะได้รับความคุ้มครองสิทธิต่าง ๆ ทั้งในการไต่สวนข้อเท็จจริงโดยคณะอนุกรรมการไต่สวน และพนักงานไต่สวน ในการศึกษาสิทธิต่าง ๆ ที่ผู้ถูกกล่าวหาได้รับดังกล่าวในที่นี่จึงจะขอกล่าวเพียงเฉพาะการไต่สวนข้อเท็จจริงโดยคณะอนุกรรมการไต่สวนเท่านั้น แต่ให้พึงเข้าใจว่าการไต่สวนโดยพนักงานไต่สวน ผู้ถูกกล่าวหาก็คงได้รับความคุ้มครองสิทธิเช่นเดียวกันในทุกประการ สิทธิต่าง ๆ ดังกล่าวประกอบด้วย

2.1 สิทธิที่จะได้รับการไต่สวนโดยเร็ว

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 66 บัญญัติให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ต้องดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงในคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการโดยเร็วไว้ใน 2 กรณี กล่าวคือ

1) กรณีที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีเหตุอันควรสงสัย หรือมีผู้กล่าวหาว่าผู้ดำรงตำแหน่งนายก รัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือข้าราชการการเมืองอื่น กระทำความผิด ต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ เว้นแต่ในกรณีที่ผู้กล่าวหามิใช่ผู้เสียหาย และผู้กล่าวหาไม่ระบุพยานหลักฐานเพียงพอที่จะดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงต่อไปได้

2) กรณีที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีเหตุอันควรสงสัยว่าผู้เสียหายจะยื่นคำร้องต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกากล่าวหาผู้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี ประธานสภาผู้แทนราษฎร หรือประธานวุฒิสภา ว่ากระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หากคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติให้รับเรื่องกล่าวหาผู้ดำรงตำแหน่งดังกล่าวด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ในกรณีนี้ผู้เสียหายจะยื่นคำร้องต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาได้

จากบทบัญญัติมาตราดังกล่าวพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม คงบัญญัติให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงโดยเร็วกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง อาทิ นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกวุฒิสภา เป็นต้น แต่มิได้มีบทบัญญัติที่เป็นการคุ้มครองสิทธิผู้ถูกกล่าวหาที่จะได้รับการดำเนินคดีโดยเร็วไว้ในมาตราอื่นอีก จึงเป็นกรณีที่กฎหมายประสงฆ์จะให้ดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงโดยเร็วเฉพาะผู้ถูกกล่าวหากลุ่มที่เป็นนักการเมืองดังกล่าวเท่านั้น

ส่วนสิทธิที่จะได้รับการไต่สวนข้อเท็จจริงโดยเร็ว ตามระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการไต่สวนข้อเท็จจริง พ.ศ. 2555 ได้กำหนดไว้ในข้อ 30 วรรคแรก กำหนดว่าเมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้มีคำสั่งให้ไต่สวนข้อเท็จจริง และแต่งตั้งคณะอนุกรรมการไต่สวน และได้มีการแจ้งคำสั่งแต่งตั้งคณะอนุกรรมการไต่สวนให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบแล้ว ให้จัดให้มีการประชุมปรึกษาคดี เพื่อดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงโดยเร็ว และในข้อ 42 กำหนดว่าหากไต่สวนพยานหลักฐานของกลุ่มผู้เกี่ยวข้องในคดีและเห็นว่าการไต่สวนข้อเท็จจริงได้ข้อเท็จจริงเพียงพอต่อการวินิจฉัยมูลความผิดของผู้ถูกกล่าวหาแล้ว ให้มีการพิจารณาวินิจฉัยความผิดของผู้ถูกกล่าวหาและบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายที่ปรากฏในสำนวนคดีโดยเร็ว ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นว่าสิทธิที่จะได้รับการไต่สวนโดยเร็วตามระเบียบฯ ดังกล่าว จะให้ความคุ้มครองเฉพาะขั้นตอนกล่าวคือ ในขั้นตอนการประชุมปรึกษาคดี และในขั้นตอนการพิจารณาวินิจฉัยความผิดของผู้ถูกกล่าวหาและบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด เท่านั้น ส่วนการไต่สวนข้อเท็จจริงในขั้นตอนอื่น ระเบียบฯ มิได้มีการกำหนดให้ต้องกระทำด้วยความรวดเร็วแต่อย่างใด เพียงแต่ในบางขั้นตอนจะมีการกำหนดเป็นระยะเวลาไว้ซึ่งพอเข้าใจได้ว่าระเบียบฯ ต้องการให้ดำเนินการภายในระยะเวลานั้น ๆ

หรือจะเกิดผลประการหนึ่งประการใดเมื่อล่วงพ้นระยะเวลาที่กำหนดไว้ให้ต้องปฏิบัติแล้ว ซึ่งพอแปลเจตนาของกฎหมายได้ว่าต้องการให้ขั้นตอนการไต่สวนนั้น ๆ มีระยะเวลาที่กำหนดไว้ชัดเจนเพื่อจะได้ดำเนินการในขั้นตอนต่อไปได้โดยชอบด้วยกฎหมาย อันจะส่งผลให้การไต่สวนข้อเท็จจริงเป็นไปด้วยความรวดเร็วขึ้นนั่นเอง ตัวอย่างเช่น ขั้นตอนการแจ้งคำสั่งและการคัดค้านคำสั่ง ข้อ 14 กำหนดว่า เมื่อได้แจ้งคำสั่งให้ไต่สวนข้อเท็จจริงและแต่งตั้งคณะอนุกรรมการไต่สวนให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับ ณ ที่อยู่ของผู้ถูกกล่าวหาแล้ว เมื่อล่วงพ้นกำหนดระยะเวลาสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้ส่งสำเนาคำสั่งให้ผู้ถูกกล่าวหา ให้ถือว่าผู้ถูกกล่าวหาได้รับทราบคำสั่งให้ไต่สวนข้อเท็จจริงและแต่งตั้งคณะอนุกรรมการไต่สวนดังกล่าว หรือข้อ 37 วรรคแรกที่กำหนดว่า เมื่อองค์คณะอนุกรรมการไต่สวนเห็นว่า จากการไต่สวนข้อเท็จจริงมีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะสนับสนุนข้อกล่าวหาว่าผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำการอันมีมูลความผิด ให้คณะอนุกรรมการไต่สวนมีหนังสือเรียกผู้ถูกกล่าวหามาพบและแจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบ และให้โอกาสผู้ถูกกล่าวหาที่จะชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาและนำสืบแก้ข้อกล่าวหาภายในเวลาอันสมควร แต่อย่างช้าไม่เกินสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับทราบข้อกล่าวหา เป็นต้น

2.2 สิทธิที่จะได้รับทราบคำสั่งให้ไต่สวน

สิทธิที่จะได้รับทราบคำสั่งให้ไต่สวน ปรากฏตามข้อ 13 – ข้อ 15 แห่งระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการไต่สวนข้อเท็จจริง พ.ศ. 2555 กล่าวคือเมื่อคณะกรรมการป.ป.ช. ได้มีคำสั่งให้ไต่สวนข้อเท็จจริงและแต่งตั้งคณะอนุกรรมการไต่สวนเพื่อดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริง ในคดีเรื่องใดแล้ว ให้ประธานอนุกรรมการ หรืออนุกรรมการ และเลขานุการแจ้งคำสั่งแต่งตั้งคณะอนุกรรมการไต่สวนให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบ โดยกำหนดให้ส่งสำเนาคำสั่งทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับไปให้ผู้ถูกกล่าวหา ณ ที่อยู่ของผู้ถูกกล่าวหา ซึ่งปรากฏตามหลักฐานของทางราชการ หรือตามหลักฐานที่ปรากฏจากการไต่สวนข้อเท็จจริงก็ได้

2.3 สิทธิที่จะคัดค้านคำสั่งให้ไต่สวนและแต่งตั้งคณะอนุกรรมการไต่สวน

สิทธิคัดค้านคำสั่งให้ไต่สวน ปรากฏตามข้อ 15 และ ข้อ 16 แห่งระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการไต่สวนข้อเท็จจริง พ.ศ. 2555 บัญญัติว่า ในการแจ้งคำสั่งให้ไต่สวนข้อเท็จจริงและแต่งตั้งคณะอนุกรรมการไต่สวนให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบ ให้ระบุเหตุแห่งการคัดค้านอนุกรรมการไว้ด้วยว่าผู้ถูกกล่าวหาไม่สิทธิคัดค้านผู้ได้รับแต่งตั้งเป็นอนุกรรมการได้ ในกรณีต่อไปนี้

- 1) รู้เห็นเหตุการณ์หรือเคยสอบสวนหรือพิจารณาเกี่ยวกับเรื่องที่ถูกกล่าวหาในฐานะอื่นที่มีใช้ในฐานะพนักงานเจ้าหน้าที่หรือพนักงานไต่สวนมาก่อน
- 2) มีส่วนได้เสียในเรื่องที่ถูกกล่าวหา
- 3) มีสาเหตุ โจรธเคืองกับผู้กล่าวหาหรือผู้ถูกกล่าวหา
- 4) เป็นผู้กล่าวหาหรือเป็นคู่สมรส บุพการี ผู้สืบสันดาน หรือพี่น้องร่วมบิดามารดาหรือร่วมบิดาหรือมารดากับผู้กล่าวหาหรือผู้ถูกกล่าวหา
- 5) มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดในฐานะญาติหรือเป็นหุ้นส่วนหรือมีผลประโยชน์ร่วมกันหรือขัดแย้งกันทางธุรกิจกับผู้กล่าวหาหรือผู้ถูกกล่าวหา

ในกรณีที่มีเหตุแห่งการคัดค้านผู้ได้รับแต่งตั้งเป็นอนุกรรมการดังกล่าว ให้ผู้ถูกกล่าวหาทำคำคัดค้านเป็นหนังสือยื่นต่อประธานกรรมการ ป.ป.ช. ภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่ได้รับทราบคำสั่งแต่งตั้งคณะอนุกรรมการไต่สวนหรือถือว่าได้รับทราบการแต่งตั้งคณะอนุกรรมการไต่สวน หรือนับแต่วันที่ได้อบรมเหตุแห่งการคัดค้านนั้น โดยจะต้องแสดงข้อเท็จจริงที่เป็นเหตุแห่งการคัดค้านไว้ให้ปรากฏในคำคัดค้านด้วย ว่าการไต่สวนข้อเท็จจริงจะไม่ได้ความจริงหรือจะทำให้เสียประโยชน์แห่งความยุติธรรมอย่างไร โดยในการพิจารณาคำคัดค้าน ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. พิจารณาวินิจฉัยว่าเหตุแห่งการคัดค้านอนุกรรมการเป็นไปตามที่ผู้คัดค้านกล่าวอ้างหรือไม่ หากคณะกรรมการ ป.ป.ช. เห็นว่ากรณีมิได้เป็นไปตามคำคัดค้าน และมีเหตุผลสมควรที่จะให้อนุกรรมการผู้ถูกคัดค้านปฏิบัติหน้าที่ต่อไปให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติยกคำคัดค้านนั้นเสีย มติดังกล่าวให้ถือเป็นที่สุด แต่กรณีที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. เห็นว่าคำคัดค้านฟังขึ้นหรือมีเหตุผลเพียงพอที่จะฟังได้ว่าหากให้อนุกรรมการไต่สวนผู้ถูกคัดค้านปฏิบัติหน้าที่ต่อไปอาจทำให้เสียประโยชน์แห่งความยุติธรรมและการไต่สวนข้อเท็จจริงอาจมาไม่ได้ความจริงอย่างแท้จริง ก็ให้มีคำสั่งให้อนุกรรมการไต่สวนผู้นั้นพ้นจากการเป็นอนุกรรมการไต่สวนในคดีเรื่องนั้น มีข้อน่าสังเกตว่าระเบียบฯกำหนดให้ผู้ถูกกล่าวหาใช้สิทธิคัดค้านได้เฉพาะตัวอนุกรรมการไต่สวนเท่านั้น มิได้ให้สิทธิคัดค้านคำสั่งให้ไต่สวนว่าไม่มีมูลความผิดแต่อย่างใด

2.4 สิทธิที่จะไม่ให้บุคคลที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องเข้าร่วมในการไต่สวน

การไต่สวนข้อเท็จจริงคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการมีวัตถุประสงค์ที่จะพิสูจน์ความผิดและนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ ดังนั้นในขณะที่ทำการไต่สวนข้อเท็จจริงจึงยังไม่อาจรับฟังเป็นยุติได้ว่าผู้ถูกกล่าวหากระทำความผิดตามที่ได้มีการกล่าวหา การไต่สวนข้อเท็จจริงจึงควรต้องดำเนินการ และให้ทราบในวงจำกัดแต่เฉพาะบุคคลที่เกี่ยวข้องเท่านั้น อันจะเป็นการคุ้มครองสิทธิผู้ถูกกล่าวหาไม่ให้บุคคลที่ไม่เกี่ยวข้องทราบรายละเอียดข้อเท็จจริงที่ได้จากการไต่สวน ซึ่งข้อ 22 แห่ง

ระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการไต่สวนข้อเท็จจริง พ.ศ. 2555 กำหนดว่าในการไต่สวนข้อเท็จจริง ห้ามมิให้บุคคลที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องเข้าร่วมในการไต่สวนของคณะอนุกรรมการไต่สวน เว้นแต่จะเป็นบุคคลที่อนุกรรมการไต่สวนอนุญาตเพื่อประโยชน์แห่งการไต่สวนข้อเท็จจริง

2.5 สิทธิที่จะได้รับทราบข้อกล่าวหา

สิทธิที่จะได้รับทราบข้อกล่าวหา และสิทธิชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา ปราบปรามตามส่วนที่ 3 การแจ้งข้อกล่าวหาและสิทธิการชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา ข้อ 37 – ข้อ 40 แห่งระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการไต่สวนข้อเท็จจริง พ.ศ. 2555 กล่าวคือ เมื่อองค์คณะอนุกรรมการไต่สวนเห็นว่า ในการไต่สวนข้อเท็จจริงมีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะสนับสนุนข้อกล่าวหาว่าผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำการอันมีมูลความผิด ให้คณะอนุกรรมการไต่สวนมีหนังสือเรียกผู้ถูกกล่าวหามาพบ และแจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบ โดยให้คณะอนุกรรมการไต่สวนจัดทำเป็นบันทึกการแจ้งข้อกล่าวหาระบุการกระทำและพฤติการณ์ทั้งหลายที่อ้างว่าผู้ถูกกล่าวหากระทำความผิด ข้อเท็จจริงและรายละเอียดเกี่ยวกับเวลาและสถานที่ซึ่งเกิดการกระทำนั้น ๆ อีกทั้งบุคคลหรือสิ่งของที่เกี่ยวข้องด้วยพอสมควรเท่าที่จะทำให้ผู้ถูกกล่าวหาเข้าใจข้อกล่าวหาได้ดี โดยทำขึ้นเป็นสองฉบับเพื่อมอบให้แก่ผู้ถูกกล่าวหาหนึ่งฉบับ และเก็บไว้เป็นหลักฐานในสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงหนึ่งฉบับ และให้ผู้ถูกกล่าวหาลงลายมือชื่อรับทราบการแจ้งข้อกล่าวหาไว้เป็นหลักฐานด้วย ผู้ถูกกล่าวหาอาจมอบอำนาจให้บุคคลอื่นมารับบันทึกการแจ้งข้อกล่าวหาแทนโดยให้ถือว่าผู้ถูกกล่าวหาได้รับทราบการแจ้งข้อกล่าวหาแล้วก็ได้

กรณีผู้ถูกกล่าวหาไม่มารับทราบข้อกล่าวหาตามกำหนดนัดหรือปรากฏว่าผู้ถูกกล่าวหาไม่รับหนังสือแจ้งให้มารับทราบข้อกล่าวหา ให้คณะอนุกรรมการไต่สวนส่งบันทึกแจ้งข้อกล่าวหาไปให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบทางไปรษณีย์ตอบรับ ณ ที่อยู่ของผู้ถูกกล่าวหาซึ่งปรากฏตามหลักฐานของทางราชการหรือตามหลักฐานที่ปรากฏจากการไต่สวนข้อเท็จจริง กับให้มีการปิดประกาศหนังสือแจ้งให้ผู้ถูกกล่าวหาได้รับทราบข้อกล่าวหาไว้โดยเปิดเผยยังที่ทำการสำนักงาน ป.ป.ช. และภูมิสำเนาของผู้ถูกกล่าวหา โดยให้จดแจ้งเหตุนี้ และการดำเนินการดังกล่าวไว้เป็นหลักฐานด้วย การจัดส่งบันทึกการแจ้งข้อกล่าวหาดังกล่าวไปยังผู้ถูกกล่าวหาให้ทำบันทึกการแจ้งข้อกล่าวหาเป็นสามฉบับ เพื่อเก็บไว้ในสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงหนึ่งฉบับ โดยให้ส่งไปให้ผู้ถูกกล่าวหาสองฉบับเพื่อให้ผู้ถูกกล่าวหาเก็บไว้หนึ่งฉบับ และให้ผู้ถูกกล่าวหาลงลายมือชื่อและวันเดือนปีที่รับทราบส่งกลับคืนมารวมไว้ในสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงหนึ่งฉบับ

2.6 สิทธิที่จะชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาและนำสืบแก้ข้อกล่าวหา

สิทธิที่จะชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาและนำสืบแก้ข้อกล่าวหา ปรากฏตามส่วนที่ 3 การแจ้งข้อกล่าวหาและสิทธิการชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา ข้อ 37 – ข้อ 40 แห่งระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการไต่สวนข้อเท็จจริง พ.ศ. 2555 เมื่อผู้ถูกกล่าวหาได้รับทราบข้อกล่าวหาแล้ว ผู้ถูกกล่าวหาที่มีสิทธิที่จะชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาและนำสืบแก้ข้อกล่าวหาได้ภายในเวลาอันสมควร แต่อย่างช้าไม่เกินสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับทราบข้อกล่าวหา อย่างไรก็ตามหากผู้ถูกกล่าวหาไม่ได้มาชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาและนำสืบแก้ข้อกล่าวหาภายในระยะเวลาที่กำหนด หากผู้ถูกกล่าวหาขอให้ปากคำหรือยื่นคำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา หรือขอนำสืบพยานหลักฐานแก้ข้อกล่าวหาภายหลังแต่เป็นระยะเวลาก่อนที่คณะอนุกรรมการไต่สวนจะพิจารณาวินิจฉัยโดยมีความเห็นเกี่ยวกับคดีและสรุปสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริง หากคณะอนุกรรมการไต่สวนเห็นว่ามิมีเหตุผลอันสมควรตามที่ผู้ถูกกล่าวหาอ้างก็อาจพิจารณาให้โอกาสแก่ผู้ถูกกล่าวหาในการชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาหรือนำสืบพยานหลักฐานตามที่ผู้ถูกกล่าวหาร้องขอก็ได้

ในการชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา นั้น ผู้ถูกกล่าวหาอาจแก้ข้อกล่าวหาโดยทำเป็นหนังสือ หรือชี้แจงด้วยวาจาก็ได้ นอกจากนั้นผู้ถูกกล่าวหาอาจร้องขอขยายระยะเวลาในการชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาโดยอ้างเหตุผลและความจำเป็น ซึ่งหากอนุกรรมการไต่สวนเห็นว่าเพื่อประโยชน์แห่งความเป็นธรรมจะขยายระยะเวลาการชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาหรือนำสืบแก้ข้อกล่าวหาออกไปตามที่เห็นสมควรก็ได้

ส่วนการนำสืบแก้ข้อกล่าวหา นั้น ผู้ถูกกล่าวหาจะอ้างพยานบุคคลหรือพยานหลักฐานมาเองหรือจะอ้างพยานหลักฐาน โดยขอให้อนุกรรมการไต่สวนเรียกหรือไต่สวนพยานหลักฐานนั้นก็ได้

2.7 สิทธิที่จะนำพยานหลักฐานหรือบุคคลที่ไว้วางใจเข้าฟังการชี้แจงหรือให้ปากคำ

สิทธิที่จะนำพยานหลักฐานหรือบุคคลที่ไว้วางใจเข้าฟังการชี้แจงหรือให้ปากคำ ปรากฏตามข้อ 39 วรรคแรก แห่งระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการไต่สวนข้อเท็จจริง พ.ศ. 2555 กล่าวคือ ในการชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา ผู้ถูกกล่าวหาที่มีสิทธินำพยานหลักฐานหรือบุคคลที่ไว้วางใจเข้าฟังการชี้แจงหรือให้ปากคำของตนได้

2.8 สิทธิที่จะตรวจพยานหลักฐานและคัดลอกเอกสาร

สิทธิที่จะตรวจพยานหลักฐานและคัดลอกเอกสาร ปรากฏตามข้อ 40 แห่งระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการไต่สวนข้อเท็จจริง พ.ศ. 2555 กล่าวคือ ในกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาได้รับทราบข้อกล่าวหาแล้ว โดยก่อนการชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา ผู้ถูกกล่าวหาอาจยื่นคำร้องขอเป็นหนังสือพร้อมด้วยเหตุผลต่อคณะอนุกรรมการไต่สวนเพื่อขอตรวจ

พยานหลักฐานในสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงเพื่อประกอบการชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาได้ และเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม คณะอนุกรรมการไต่สวนจะอนุญาตให้ผู้ถูกกล่าวหาตรวจพยานหลักฐานตามที่ร้องขอก็ได้ เว้นแต่เป็นพยานหลักฐานที่มีผลกระทบต่อความปลอดภัยของพยานบุคคล ผู้กล่าวหา ผู้เสียหาย ผู้ร้องทุกข์กล่าวโทษ ผู้ให้ถ้อยคำ หรือผู้ที่แจ้งเบาะแสหรือข้อมูลใดเกี่ยวกับการกระทำความผิดตามที่กล่าวหา หรือกระทบต่อสาระสำคัญของสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงโดยประการอื่น ให้คณะอนุกรรมการไต่สวนมีอำนาจที่จะปฏิเสธไม่อนุญาตให้มีการตรวจพยานหลักฐานตามที่ผู้ถูกกล่าวหาร้องก็ได้

2.9 สิทธิที่ผู้ถูกกล่าวหาจะได้รับทราบสิทธิ

สิทธิที่จะได้รับทราบสิทธิต่าง ๆ ของผู้ถูกกล่าวหา ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม และระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการไต่สวนข้อเท็จจริง พ.ศ. 2555 มิได้มีบทบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกล่าวหาที่จะได้รับทราบสิทธิต่าง ๆ ไว้โดยชัดเจน แต่กำหนดให้การดำเนินการไต่สวนขั้นตอนต่าง ๆ ต้องทำตามแบบที่กำหนด ซึ่งแบบที่กำหนดดังกล่าวจะมีการแจ้งสิทธิให้ผู้ถูกกล่าวหาได้รับทราบไว้ด้วย ได้แก่ ข้อ 37 กำหนดให้บันทึกการแจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบ ให้เป็นไปตามแบบ ตส. ป.ป.ช. 15 ซึ่งท้ายแบบมีการแจ้งสิทธิให้ผู้ถูกกล่าวหาได้ทราบว่าผู้ถูกกล่าวหา มีสิทธิชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาโดยทำเป็นหนังสือหรือชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาด้วยวาจาก็ได้ และมีสิทธินำทนายความหรือบุคคลที่ไว้วางใจเข้าฟังการชี้แจงหรือให้ปากคำของผู้ถูกกล่าวหาได้ และในการนำสืบแก้ข้อกล่าวหาผู้ถูกกล่าวหา มีสิทธิที่จะอ้างพยานบุคคลหรือนำพยานหลักฐานมาเองหรือจะอ้างพยานหลักฐาน โดยขอให้อนุกรรมการไต่สวน หรือองค์คณะพนักงานไต่สวนเรียกหรือไต่สวนพยานหลักฐานนั้นก็ได้ ซึ่งถ้อยคำหรือคำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาของผู้ถูกกล่าวหา อาจใช้เป็นพยานหลักฐานยืนยันผู้ถูกกล่าวหาในการพิจารณาของศาลได้ กับทั้งผู้ถูกกล่าวหา มีสิทธิที่จะไม่ให้ถ้อยคำเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง และขอตรวจพยานหลักฐานในสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงในส่วนที่เกี่ยวกับการกระทำของผู้ถูกกล่าวหาด้วยตนเอง ซึ่งมีสิทธิขอฉบับที่ก หรือคัดลอกเอกสารในสำนวนได้ตามสมควรเท่าที่จะไม่กระทบต่อรูปคดีหรือการคุ้มครองบุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยอาจนำทนายความหรือบุคคลที่ไว้วางใจเข้าช่วยเหลือในการตรวจพยานหลักฐานด้วยก็ได้ และในการชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา ข้อ 16 กำหนดให้บันทึกปากคำผู้ถูกกล่าวหา ให้เป็นไปตามแบบ ตส. ป.ป.ช. 16 ซึ่งท้ายแบบมีการแจ้งสิทธิให้ ผู้ถูกกล่าวหาทราบว่าผู้ถูกกล่าวหาอาจถูกกักไว้เป็นพยานในคดีโดยไม่ดำเนินคดีก็ได้ ตามประกาศคณะกรรมการ ป.ป.ช. เรื่อง หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการกักบุคคลหรือผู้ถูกกล่าวหาไว้เป็นพยานโดยไม่ดำเนินคดี

ดังนั้น การแจ้งสิทธิให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบในท้ายแบบที่กล่าวมาข้างต้น จึงถือเป็นส่วนหนึ่งของแบบที่กำหนด หากการไต่สวนได้ดำเนินการในขั้นตอนนั้น ๆ ก็ต้องใช้แบบดังกล่าวในการดำเนินการการแจ้งสิทธิให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบตามแบบจึงเป็นหน้าที่ของคณะกรรมการไต่สวนหรือองค์คณะพนักงานไต่สวนที่ต้องดำเนินการนั่นเอง แม้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม และระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการไต่สวนข้อเท็จจริง พ.ศ. 2555 จะมีได้มีการบัญญัติไว้ชัดเจนว่าต้องมีการแจ้งสิทธิให้ผู้ถูกกล่าวหาได้ทราบก็ตาม

3. เปรียบเทียบการคุ้มครองสิทธิผู้ถูกกล่าวหาในคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ กับสิทธิผู้ต้องหาในคดีอาญาทั่วไป

การดำเนินคดีอาญาโดยปกติจะต้องมีการสอบสวนโดยพนักงานสอบสวนก่อนเสมอ หากมิได้มีการสอบสวนในความผิดนั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 120 บัญญัติห้ามมิให้พนักงานอัยการฟ้องคดีต่อศาล ไม่ว่าคดีอาญานั้นจะเป็นความผิดต่อส่วนตัว หรือความผิดซึ่งมิใช่ความผิดต่อส่วนตัว (ความผิดอาญาแผ่นดิน) ก็ตาม ซึ่งนอกจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา จะบัญญัติกระบวนการในการรวบรวมพยานหลักฐาน และการดำเนินการทั้งหลายซึ่งพนักงานสอบสวนกระทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิดและเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษแล้ว ยังมีบทบัญญัติที่เป็นการคุ้มครองสิทธิทั้งผู้เสียหาย ผู้ถูกจับ ผู้ต้องหา และพยาน เพื่อเป็นการรักษาสมดุลระหว่างการใช้อำนาจรัฐที่จะดำเนินการพิสูจน์ความผิดและค้นหาตัวผู้กระทำความผิด กับหลักประกันการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลที่ต้องเกี่ยวข้องในคดี โดยเฉพาะสิทธิของผู้ถูกจับ และผู้ต้องหาในคดี ซึ่งจะได้รับผลกระทบสิทธิโดยตรงในการสอบสวนของพนักงานสอบสวน ซึ่งผู้เขียนได้ทำการศึกษาถึงหลักประกันสิทธิผู้ถูกจับ ผู้ต้องหา และจำเลยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาแล้ว ในบทที่ 2 ส่วนสิทธิผู้ถูกกล่าวหาตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม และระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องได้ศึกษามาแล้วในเรื่องที่ผ่านมา ต่อไปจึงจะได้ทำการเปรียบเทียบสิทธิผู้ถูกจับ และสิทธิผู้ต้องหา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กับสิทธิผู้ถูกกล่าวหาตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม และระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องดังกล่าว

3.1 สิทธิที่จะได้รับการดำเนินคดีโดยเร็ว

สิทธิที่จะได้รับการดำเนินคดีอาญาโดยเร็ว ปรากฏในส่วนที่ 4 สิทธิในกระบวนการยุติธรรม ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 40 มีสาระสำคัญว่า บุคคลย่อมมีสิทธิในกระบวนการยุติธรรม โดยมีสิทธิที่จะให้คดีของตนได้รับการพิจารณาอย่างถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม ซึ่งในคดีอาญาผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิได้รับการสอบสวนหรือการพิจารณาคดีที่ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม

ส่วนในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ปรากฏในมาตรา 130 และมาตรา 134 วรรคสามมีสาระ สำคัญว่า ให้เริ่มทำการสอบสวนโดยมิชักช้า และผู้ต้องหาที่มีสิทธิได้รับการสอบสวนด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรม

ส่วนการไต่สวนผู้ถูกกล่าวหาในคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 66 บัญญัติให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงโดยเร็ว ในกรณีที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีเหตุอันควรสงสัยหรือมีผู้กล่าวหาว่าผู้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือข้าราชการการเมืองอื่น กระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการตามประมวลกฎหมายอาญา หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ตามกฎหมายอื่น และในกรณีที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีเหตุอันควรสงสัยว่าผู้เสียหายจะยื่นคำร้องต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกากล่าวหาผู้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี ประธานสภาผู้แทนราษฎร หรือประธานวุฒิสภา ว่ากระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการตามประมวลกฎหมายอาญาหรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่หรือทุจริตต่อหน้าที่ตามกฎหมายอื่น หากคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติให้รับเรื่องกล่าวหาผู้ดำรงตำแหน่งดังกล่าวด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการทั้งหมดเท่าที่มีอยู่

3.2 สิทธิที่จะได้ทราบตัวบุคคลผู้สอบสวน

การสอบสวนคดีอาญาทั่วไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเป็นอำนาจหน้าที่ของพนักงานสอบสวน ซึ่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 2 (6) ได้ให้ความหมายไว้ว่า “พนักงานสอบสวน หมายความว่า เจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายให้มีอำนาจและหน้าที่ทำการสอบสวน” ซึ่งจากความหมายที่บัญญัติไว้ดังกล่าวจะเห็นได้ว่า “พนักงานสอบสวน” มิได้หมายถึงเฉพาะข้าราชการตำรวจเท่านั้น แต่หมายถึงเจ้าพนักงานทุกประเภทที่มีกฎหมายให้อำนาจและหน้าที่ทำการสอบสวนได้โดยในหมวด 2 อำนาจสืบสวนและสอบสวน มาตรา 18 มาตรา 19 และมาตรา 20 ได้กำหนดเขตอำนาจสอบสวนของเจ้าพนักงานไว้ กล่าวคือ

1) กรณีความผิดเกิดในท้องที่เดียว หากเกิดในจังหวัดอื่นนอกจาก กรุงเทพมหานคร พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ ปลัดอำเภอ และข้าราชการตำรวจซึ่งมียศตั้งแต่ชั้นนายร้อยตำรวจตรี หรือเทียบเท่า นายร้อยตำรวจตรีขึ้นไป มีอำนาจสอบสวนความผิดอาญาซึ่งได้เกิด หรืออ้าง หรือเชื่อว่าได้เกิดภายในเขตอำนาจของตน หรือผู้ต้องหาที่มีที่อยู่ หรือถูกจับภายในเขตอำนาจของตนได้ ส่วนในจังหวัดกรุงเทพมหานคร ให้ข้าราชการตำรวจซึ่งมียศตั้งแต่ชั้นนายร้อยตำรวจตรีหรือเทียบเท่า นายร้อยตำรวจตรีขึ้นไป มีอำนาจสอบสวนความผิดอาญาซึ่งได้เกิด หรืออ้าง หรือเชื่อว่าได้เกิดภายในเขตอำนาจของตน หรือผู้ต้องหาที่มีที่อยู่ หรือถูกจับภายในเขตอำนาจของตนได้

2) กรณีความผิดเกิดในหลายท้องที่ พนักงานสอบสวนในท้องที่ใดท้องที่หนึ่งที่เกี่ยวข้องมีอำนาจสอบสวนได้

3) กรณีความผิดเกิดนอกราชอาณาจักรไทย แต่เป็นความผิดซึ่งมีโทษตามกฎหมายไทย ให้อัยการสูงสุดหรือผู้รักษาการแทนเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ หรือจะมอบหมายหน้าที่ให้พนักงานอัยการหรือพนักงานสอบสวนคนใดเป็นผู้รับผิดชอบทำการสอบสวนแทนก็ได้

ดังนั้น จึงเห็นได้ว่าบุคคลผู้สอบสวนจึงหมายถึงเจ้าพนักงานในหลาย ๆ ประเภท ดังกล่าว มิใช่เพียงแต่เฉพาะข้าราชการตำรวจเท่านั้น นอกจากนั้นพนักงานสอบสวนคนใดจะเป็นผู้สอบสวนความผิดที่เกิดขึ้นก็จะขึ้นอยู่กับเงื่อนไขดังที่กล่าวมาแล้ว จึงเป็นกรณีกฎหมายกำหนดตัวพนักงานสอบสวนตามเงื่อนไขไว้เป็นการเฉพาะแล้ว ไม่ต้องมีการแต่งตั้งพนักงานสอบสวนเป็นรายคดีไป จึงไม่มีการที่จะต้องแจ้งคำสั่งแต่งตั้งพนักงานสอบสวนให้ผู้ต้องหาทราบอีกแต่อย่างใด

สำหรับกรณีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการไต่สวนข้อเท็จจริง พ.ศ. 2555 ข้อ 13 และข้อ 14 กำหนดให้ประธานอนุกรรมการ หรืออนุกรรมการและเลขานุการแจ้งคำสั่งแต่งตั้งคณะอนุกรรมการไต่สวนให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบ โดยให้ส่งสำเนาคำสั่งทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับไปให้ผู้ถูกกล่าวหา ณ ที่อยู่ของผู้ถูกกล่าวหาซึ่งปรากฏตามหลักฐานของทางราชการหรือตามหลักฐานที่ปรากฏจากการไต่สวนข้อเท็จจริงก็ได้

3.3 สิทธิที่จะคัดค้านบุคคลผู้สอบสวน

ดังที่ได้วิเคราะห์แล้วในหัวข้อที่ผ่านมาว่า ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจะมีการกำหนดตัวบุคคลที่จะเป็นพนักงานสอบสวนคดีอาญาที่เกิดขึ้นตามเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนดไว้เป็นการเฉพาะแล้ว จึงไม่มีเหตุที่จะต้องแจ้งคำสั่งแต่งตั้งพนักงานสอบสวนเป็นรายคดีแต่อย่างใด

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจึงไม่มีบทบัญญัติให้สิทธิผู้ต้องหาที่จะคัดค้านพนักงานสอบสวนไว้

ส่วนกรณีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการไต่สวนข้อเท็จจริง พ.ศ. 2555 ข้อ 15 วรรคสอง กำหนดว่า กรณีมีเหตุแห่งการคัดค้านผู้ได้รับแต่งตั้งเป็นอนุกรรมการตามข้อ 15 วรรคแรก ให้ผู้ถูกกล่าวหาทำคำคัดค้านเป็นหนังสือยื่นต่อประธานกรรมการ ป.ป.ช. ภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่ได้รับทราบคำสั่งแต่งตั้งคณะอนุกรรมการไต่สวนหรือถือว่าได้รับทราบการแต่งตั้งคณะอนุกรรมการไต่สวน หรือนับแต่วันที่ไต่ทราบเหตุแห่งการคัดค้านนั้น โดยจะต้องแสดงข้อเท็จจริงที่เป็นเหตุแห่งการคัดค้านไว้ให้ปรากฏในคำคัดค้านด้วย

3.4 สิทธิที่จะได้รับทราบข้อกล่าวหา

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134 วรรคแรกบัญญัติให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้ทราบถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำที่กล่าวหาว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิด แล้วจึงแจ้งข้อหาให้ทราบ

ส่วนพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 47 บัญญัติว่าในการดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงให้แจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบ และระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการไต่สวนข้อเท็จจริง พ.ศ. 2555 ข้อ 37 กำหนดว่าเมื่อองค์คณะอนุกรรมการไต่สวนเห็นว่า จากทางไต่สวนข้อเท็จจริงมีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะสนับสนุนข้อกล่าวหาว่าผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำการอันมีมูลความผิด ให้คณะอนุกรรมการไต่สวนมีหนังสือเรียกผู้ถูกกล่าวหา มาพบและแจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบ โดยผู้ถูกกล่าวหาต้องลงลายมือชื่อรับทราบการแจ้งข้อกล่าวหาไว้เป็นหลักฐานด้วย ซึ่งในการแจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบ ผู้ถูกกล่าวหาอาจมอบอำนาจให้บุคคลอื่นมารับบันทึกการแจ้งข้อกล่าวหาแทนก็ได้ โดยให้ถือว่าผู้ถูกกล่าวหาได้รับทราบการแจ้งข้อกล่าวหาแล้ว

3.5 สิทธิที่จะแก้ข้อกล่าวหา

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134 วรรคสี่ บัญญัติให้พนักงานสอบสวนต้องให้โอกาสผู้ต้องหาที่จะแก้ข้อหาและที่จะแสดงข้อเท็จจริงอันเป็นประโยชน์แก่ตนได้

ส่วนพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 47 บัญญัติว่า ในการดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงให้กำหนด

ระยะเวลาตามสมควรที่ผู้ถูกกล่าวหาจะมาชี้แจงข้อกล่าวหา แสดงพยานหลักฐานหรือนำพยานบุคคลมาชี้แจงข้อกล่าวหา และระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการไต่สวนข้อเท็จจริง พ.ศ. 2555 ข้อ 37 และข้อ 39 กำหนดว่าเมื่อองค์คณะอนุกรรมการไต่สวนเห็นว่า จากทางไต่สวนข้อเท็จจริงมีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะสนับสนุนข้อกล่าวหาว่าผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำการอันมีมูลความผิด ให้คณะอนุกรรมการไต่สวนมีหนังสือเรียกผู้ถูกกล่าวหา มาพบและแจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบ และให้โอกาสผู้ถูกกล่าวหาที่จะชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาและนำสืบแก้ข้อกล่าวหาภายในเวลาอันสมควร แต่อย่างช้าไม่เกินสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับทราบข้อกล่าวหา อย่างไรก็ตามผู้ถูกกล่าวหาอาจชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาและนำสืบแก้ข้อกล่าวหาเมื่อล่วงพ้นกำหนดระยะเวลาสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับทราบข้อกล่าวหาใน 2 กรณี คือ

1) ผู้ถูกกล่าวหาอ้างเหตุผลและความจำเป็นอาจร้องขอขยายระยะเวลาชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา หากคณะอนุกรรมการไต่สวนเห็นว่าเพื่อประโยชน์แห่งความเป็นธรรมจะขยายระยะเวลาการชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาหรือนำสืบแก้ข้อกล่าวหาออกไปตามที่เห็นสมควรก็ได้

2) ผู้ถูกกล่าวหาขอให้ปากคำหรือยื่นคำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา หรือขอให้นำสืบพยานหลักฐานแก้ข้อกล่าวหา ก่อนที่คณะอนุกรรมการไต่สวนจะพิจารณาวินิจฉัยโดยมีความเห็นเกี่ยวกับคดีและสรุปสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริง หากคณะอนุกรรมการไต่สวนเห็นว่า มีเหตุผลอันสมควรตามที่ผู้ถูกกล่าวหาอ้างก็อาจพิจารณาให้โอกาสแก่ผู้ถูกกล่าวหาในการชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาหรือนำสืบพยานหลักฐานตามที่ผู้ถูกกล่าวหาหรือขอก็ได้

ในการชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา ผู้ถูกกล่าวหาอาจแก้ข้อกล่าวหาโดยทำเป็นหนังสือหรือชี้แจงด้วยวาจาก็ได้ และจะอ้างพยานบุคคลหรือนำพยานหลักฐานมาเองหรือจะอ้างพยานหลักฐานโดยขอให้คณะอนุกรรมการไต่สวนเรียกหรือไต่สวนพยานหลักฐานนั้นก็ได้

3.6 สิทธิที่จะนำพยานหลักฐานหรือบุคคลที่ไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำ

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134/3 บัญญัติให้ผู้ต้องหา มีสิทธิให้พยานหลักฐานหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำตนได้

ส่วนพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 47 วรรคสอง บัญญัติว่า ในการชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาและการให้ปากคำของผู้ถูกกล่าวหา ให้มีสิทธินำพยานหลักฐานหรือบุคคลซึ่งผู้ถูกกล่าวหาไว้วางใจเข้าฟังในการชี้แจงหรือให้ปากคำของตนได้ และระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการไต่สวนข้อเท็จจริง พ.ศ. 2555 ข้อ 39 วรรคแรก กำหนดว่า ผู้ถูกกล่าวหา มีสิทธินำพยานหลักฐานหรือบุคคลที่ไว้วางใจเข้าฟังการชี้แจงหรือให้ปากคำของตนได้

3.7 สิทธิที่จะได้รับการสอบถามเรื่องทนายความ และจัดให้มีทนายความ

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134/1 บัญญัติให้ คดีที่มีอัตราโทษ ประหารชีวิตหรือในคดีที่ผู้ต้องหาไม่เกินสิบแปดปีในวันที่พนักงานสอบสวนแจ้งข้อหา ก่อน เริ่มถามคำให้การให้พนักงานสอบสวนถามผู้ต้องหาว่ามีทนายความหรือไม่ ถ้าไม่มีให้รัฐจัดหา ทนายความให้ ส่วนคดีที่มีอัตราโทษจำคุก ก่อนเริ่มถามคำให้การให้พนักงานสอบสวนถามผู้ต้องหาว่า มีทนายความหรือไม่ ถ้าไม่มี และผู้ต้องหาต้องการทนายความ ให้รัฐจัดหาทนายความให้

ส่วนการไต่สวนข้อเท็จจริงคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการตามพระราชบัญญัติ ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ประกอบระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการไต่สวน ข้อเท็จจริง พ.ศ. 2555 ไม่ปรากฏว่ามีบทบัญญัติให้ผู้ถูกกล่าวหาได้รับสิทธิที่จะสอบถามถึงเรื่อง ทนายความ และให้จัดมีทนายความดังเช่นการดำเนินคดีอาญาทั่วไปตามประมวลกฎหมายวิธี พิจารณาความอาญา ซึ่งจะได้วิเคราะห์ปัญหาในข้อนี้ โดยละเอียดในบทที่ 4 ต่อไป

3.8 สิทธิที่จะตรวจพยานหลักฐาน

ในชั้นสอบสวนคดีอาญาทั่วไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไม่ปรากฏ ว่ากฎหมายให้อำนาจผู้ต้องหาที่จะมีสิทธิตรวจพยานหลักฐานได้ คงมีแต่ในชั้นพิจารณาเท่านั้นที่ มาตรา 173/1 ให้ศาลอาจกำหนดให้มีวันตรวจพยานหลักฐานก่อนกำหนดวันนัดสืบพยาน

ส่วนการไต่สวนข้อเท็จจริงคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการตามพระราชบัญญัติ ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ได้บัญญัติคุ้มครองสิทธิผู้ถูกกล่าวหาในเรื่องนี้ไว้ในระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปราม การทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการไต่สวนข้อเท็จจริง พ.ศ. 2555 ข้อ 40 โดยกำหนดว่าในกรณีที่ผู้ถูก กล่าวหาได้รับทราบข้อกล่าวหาแล้ว โดยก่อนการชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา ผู้ถูกกล่าวหาอาจยื่นคำร้อง เป็นหนังสือพร้อมด้วยเหตุผลต่อคณะกรรมการไต่สวนเพื่อขอตรวจพยานหลักฐานในสำนวน การไต่สวนข้อเท็จจริงเพื่อประกอบการชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาได้ และเพื่อประโยชน์แห่งความ ยุติธรรม คณะกรรมการไต่สวนจะอนุญาตให้ผู้ถูกกล่าวหาตรวจพยานหลักฐานตามที่ร้องขอได้ เว้นแต่เป็นพยานหลักฐานที่มีผลกระทบต่อความปลอดภัยของพยานบุคคล ผู้กล่าวหา ผู้เสียหาย ผู้ทำคำร้อง ผู้ร้องทุกข์กล่าวโทษ ผู้ให้ถ้อยคำ หรือผู้ที่แจ้งเบาะแสหรือข้อมูลใดเกี่ยวกับการกระทำ ผิดตามที่กล่าวหา หรือกระทบต่อสาระสำคัญของสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงโดยประการอื่น ให้ คณะกรรมการไต่สวนมีอำนาจที่จะปฏิเสธไม่อนุญาตให้มีการตรวจพยานหลักฐานตามที่ผู้ถูก

กล่าวหาหรือขอ เมื่อคณะอนุกรรมการไต่สวนอนุญาตให้ผู้ถูกกล่าวหาตรวจพยานหลักฐาน ได้ให้ผู้ถูกกล่าวหา มีสิทธิขอฉบับที่กหรือคัดลอกเอกสารในสำนวนได้ตามสมควรเท่าที่จะไม่กระทบต่อรูปคดีหรือการคุ้มครองบุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยผู้ถูกกล่าวหาอาจนำทนายความหรือบุคคลที่ไว้วางใจ เข้าช่วยเหลือในการตรวจพยานหลักฐานด้วยก็ได้

3.9 สิทธิที่ผู้ถูกกล่าวหาจะได้รับทราบสิทธิต่าง ๆ ของตน

สิทธิที่จะได้รับทราบสิทธิต่าง ๆ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 7/1 บัญญัติให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจซึ่งรับมอบตัวผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาที่มีหน้าที่แจ้งให้ผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหา นั้นทราบในโอกาสแรกถึงสิทธิดังต่อไปนี้

- (1) พบและปรึกษาผู้ซึ่งจะเป็นทนายความเป็นการเฉพาะตัว
- (2) ให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำตนได้ในชั้นสอบสวน
- (3) ได้รับการเยี่ยมหรือติดต่อกับญาติได้ตามสมควร
- (4) ได้รับการรักษาพยาบาลโดยเร็วเมื่อเกิดการเจ็บป่วย

ส่วนมาตรา 134/4 บัญญัติให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบก่อนถาม คำให้การผู้ต้องหาในเรื่องต่อไปนี้

- (1) ผู้ต้องหา มีสิทธิที่จะให้การหรือไม่ก็ได้ ถ้าผู้ต้องหาให้การ ถ้อยคำที่ผู้ต้องหาให้การนั้นอาจใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีได้
- (2) ผู้ต้องหา มีสิทธิให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำตนได้ สำหรับสิทธิที่จะได้รับทราบสิทธิต่าง ๆ ของผู้ถูกกล่าวหา ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม และระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการไต่สวนข้อเท็จจริง พ.ศ. 2555 ดังที่ได้ศึกษามาแล้วว่ามีได้บัญญัติหรือกำหนดไว้ชัดเจน แต่กำหนดให้การดำเนินการไต่สวนขั้นตอนต่าง ๆ ต้องทำตามแบบที่กำหนด ซึ่งแบบที่กำหนดดังกล่าวจะมีการแจ้งสิทธิให้ผู้ถูกกล่าวหาได้รับทราบไว้ด้วย ได้แก่ การแจ้งสิทธิให้ผู้ถูกกล่าวหาได้ทราบว่าผู้ถูกกล่าวหา มีสิทธิชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาโดยทำเป็นหนังสือหรือชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาด้วยวาจาก็ได้ และมีสิทธินำทนายความหรือบุคคลที่ไว้วางใจเข้าฟังการชี้แจงหรือให้ปากคำของผู้ถูกกล่าวหาได้ และในการนำสืบแก้ข้อกล่าวหาผู้ถูกกล่าวหา มีสิทธิที่จะอ้างพยานบุคคลหรือนำพยานหลักฐานมาเองหรือจะอ้างพยานหลักฐานโดยขอให้อนุกรรมการไต่สวนหรือองค์คณะพนักงานไต่สวนเรียกหรือไต่สวนพยานหลักฐานนั้นก็ได้ ซึ่งถ้อยคำหรือคำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา ของผู้ถูกกล่าวหาอาจใช้เป็น

พยานหลักฐานยืนยันผู้ถูกกล่าวหาในการพิจารณาของศาลได้ กับทั้งผู้ถูกกล่าวหาที่มีสิทธิที่จะไม่ให้ ถ้อยคำเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง และขอตรวจพยานหลักฐานในสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงในส่วน ที่เกี่ยวกับการกระทำของผู้ถูกกล่าวหาด้วยตนเอง ซึ่งมีสิทธิของฉบับที่ทักหรือคัดลอกเอกสารใน สำนวนได้ตามสมควรเท่าที่จะไม่กระทบต่อรูปคดีหรือการคุ้มครองบุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยอาจนำ ทนายความหรือบุคคลที่ไว้วางใจเข้าช่วยเหลือในการตรวจพยานหลักฐานด้วยก็ได้ ซึ่งปรากฏอยู่ ทั่วยแบบ ตส. ป.ป.ช. 15 และการแจ้งให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบว่าผู้ถูกกล่าวหาอาจถูกกันไว้เป็นพยาน ในคดีโดยไม่ดำเนินคดีก็ได้ ตามประกาศคณะกรรมการ ป.ป.ช. เรื่อง หลักเกณฑ์ วิธีการ และ เงื่อนไขในการกันบุคคลหรือผู้ถูกกล่าวหาไว้เป็นพยานโดยไม่ดำเนินคดี ซึ่งปรากฏอยู่ทั่วยแบบ ตส. ป.ป.ช. 16 ซึ่งเป็นปัญหาที่จะได้ทำการวิเคราะห์โดยละเอียดในบทที่ 4 ต่อไป

**ตารางเปรียบเทียบสิทธิผู้ถูกกล่าวหาในคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ
กับสิทธิของผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาในคดีอาญาทั่วไป**

ลักษณะแห่งสิทธิ	ประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณา ความอาญา	พระราชบัญญัติฯ หรือ ระเบียบฯ
1. สิทธิที่จะได้รับการดำเนิน คดีอาญาโดยเร็ว	มีมาตรา 130, 134 วรรคสาม	มีพระราชบัญญัติฯ มาตรา 66
2. สิทธิที่จะได้ทราบตัวบุคคล ผู้สอบสวน	ไม่มี	มีระเบียบฯ ข้อ 13
3. สิทธิที่จะคัดค้านตัวบุคคล ผู้สอบสวน	ไม่มี	มีระเบียบฯ ข้อ 15
4. สิทธิที่จะได้รับทราบ ข้อกล่าวหา	มีมาตรา 134 วรรคแรก	มีพระราชบัญญัติฯ มาตรา 47 ระเบียบฯ ข้อ 37
5. สิทธิที่จะแก้ข้อกล่าวหา	มีมาตรา 134 วรรค 4	มีพระราชบัญญัติฯ มาตรา 47 ระเบียบฯ ข้อ 37 และ ข้อ 39
6. สิทธิที่จะนำทนายความ หรือบุคคลที่ไว้วางใจเข้า ฟังการสอบปากคำ	มีมาตรา 134/3	มีพระราชบัญญัติฯ มาตรา 47 วรรค สอง ระเบียบฯ ข้อ 31 วรรคแรก
7. สิทธิที่จะได้รับการสอบถาม เรื่องทนายความ และจัดให้มี ทนายความ	มีมาตรา 134/1	ไม่มี

ลักษณะแห่งสิทธิ	ประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณา ความอาญา	พระราชบัญญัติฯ หรือ ระเบียบฯ
8. สิทธิที่จะตรวจพยานหลักฐาน	มีมาตรา 173/1	มีระเบียบฯ ข้อ 40
9. สิทธิที่ผู้ถูกกล่าวหาจะได้ รับทราบสิทธิต่าง ๆ ของตน	มีมาตรา 7/1 และ 134/4	ไม่มี

หมายเหตุ 1. พระราชบัญญัติฯ หมายถึง พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม

2. ระเบียบฯ หมายถึง ระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการไต่สวนข้อเท็จจริง พ.ศ. 2555

4. การสอบสวนคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ และการคุ้มครองสิทธิผู้ถูกกล่าวหาในต่างประเทศ

4.1 การสอบสวนคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ และการคุ้มครองสิทธิผู้ถูกกล่าวหาในประเทศฝรั่งเศส

ระบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศฝรั่งเศสถือเป็นแม่แบบของระบบการพิจารณาแบบไต่สวนที่ประเทศต่าง ๆ ในโลกยอมรับ และนำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับระบบการพิจารณาแบบไต่สวนในประเทศของตน รวมทั้งประเทศไทยก็ได้รับแนวคิดและหลักการการพิจารณาแบบไต่สวนในประเทศฝรั่งเศสมาประยุกต์ใช้เช่นเดียวกัน โดยเฉพาะในการพิจารณาคดีความผิดของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง และคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐ การศึกษาระบบการยุติธรรมทางอาญาของประเทศฝรั่งเศสจึงจะทำให้เข้าใจแนวคิดและหลักการที่ประเทศไทยนำมาใช้ในการบัญญัติกฎหมายได้ดียิ่งขึ้น

4.1.1 คดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการในประเทศฝรั่งเศส

ประมวลกฎหมายอาญาของประเทศฝรั่งเศสบัญญัติความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ ไว้ในมาตรา 432-1 ถึงมาตรา 432-17 โดยแยกเป็น 3 ส่วน ได้แก่⁹⁴

⁹⁴ ปกป้อง ศรีสนิท “ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 157 ในฐานะเกราะคุ้มกันเจ้าพนักงานในการปฏิบัติหน้าที่” วารสารวิชาการศาลปกครอง ปีที่ 8 ฉบับที่ 3 น. 13 – 15 (กันยายน – ธันวาคม 2551)

1) เจ้าพนักงานใช้อำนาจโดยมิชอบต่อฝ่ายปกครอง (Des abus' autorite' contre l'administration) ซึ่งในส่วนนี้กำหนดความผิดไว้ 2 ลักษณะ กล่าวคือ

ก. มาตรา 432-1 และมาตรา 432-2 ซึ่งเป็นความผิดฐานเจ้าพนักงานเข้าป้องกันหรือขัดขวางมิให้การเป็นไปตามกฎหมาย

ข. มาตรา 432 -3 ซึ่งเป็นความผิดฐานเจ้าพนักงานที่ได้รับคำสั่งให้หยุดปฏิบัติหน้าที่แล้วยังฝ่าฝืนกระทำการในตำแหน่งหน้าที่นั้น

2) เจ้าพนักงานใช้อำนาจโดยมิชอบต่อบุคคลอื่น (Des abus' autorite' commis contre les particuliers) ซึ่งในส่วนนี้กำหนดความผิดไว้ 4 ลักษณะ กล่าวคือ

ก. มาตรา 432-4 ถึงมาตรา 432-6 ซึ่งเป็นความผิดฐานเจ้าพนักงานกระทำการอันมิชอบเพื่อให้เกิดความเสียหายแก่เสรีภาพประชาชน

ข. มาตรา 432-7 ซึ่งเป็นความผิดฐานเจ้าพนักงานเลือกปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรม

ค. มาตรา 432-8 ซึ่งเป็นความผิดฐานเจ้าพนักงานบุกรุกเคหสถานของผู้อื่นโดยมิชอบ

ง. มาตรา 432-9 ซึ่งเป็นความผิดฐานเจ้าพนักงานเปิดเผยข้อความในจดหมายหรือสิ่งที่ส่งทางไปรษณีย์

3) เจ้าพนักงานปฏิบัติหน้าที่โดยขาดความซื่อสัตย์สุจริต (Des manquements au devior de probite) ซึ่งในส่วนนี้กำหนดความผิดไว้ 4 ลักษณะ คือ

ก. มาตรา 432-10 ซึ่งเป็นความผิดฐานเจ้าพนักงานเรียกเก็บภาษีโดยทุจริต

ข. มาตรา 432-11 ซึ่งเป็นความผิดฐานเจ้าพนักงานรับสินบนหรือกระทำตัวเป็นคนกลางเรียกหรือรับสินบน

ค. มาตรา 432-12 และมาตรา 432-13 ซึ่งเป็นความผิดฐานเจ้าพนักงานเข้ามามีส่วนได้เสียในกิจการที่ตนดูแล

ง. มาตรา 432-14 ซึ่งเป็นความผิดฐานเจ้าพนักงานทุจริตในการประมวลงานของรัฐ

ความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศส มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว โดยแบ่งลักษณะความผิดออกได้เป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

1) ความผิดอุกฤษฏ์โทษ คือ ความผิดที่มีโทษจำคุกตั้งแต่สิบปีขึ้นไป จนถึงจำคุกตลอดชีวิตหรือกักขังตลอดชีวิต⁹⁵

⁹⁵ Le Code Pénal, Article 131-1

2) ความผิดฆนัตโทษ คือ ความผิดที่มีโทษจำคุกตั้งแต่สองเดือนถึงสิบปี⁹⁶

3) ความผิดลหุโทษ คือ ความผิดที่มีโทษปรับเท่านั้น ไม่มีโทษจำคุก⁹⁷

การแบ่งลักษณะความผิดเป็น 3 กลุ่มดังกล่าว ทำให้สามารถจัดกลุ่มประเภทความผิดตามความร้ายแรงของโทษ และจะมีความสัมพันธ์กับการดำเนินกระบวนการพิจารณาของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมด้วย

4.1.2 การสอบสวนคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ในประเทศฝรั่งเศส

การดำเนินคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการในประเทศฝรั่งเศสลงมีการดำเนินคดีเช่นเดียวกับการดำเนินคดีอาญาทั่วไป โดยระบบการดำเนินคดีอาญาของประเทศฝรั่งเศสยึดหลักการดำเนินคดีโดยรัฐ ผู้เสียหายที่เป็นเอกชน ไม่มีอำนาจฟ้องคดีอาญาได้โดยตรง คงมีแต่อำนาจในการร้องทุกข์กล่าวโทษต่อตำรวจ อัยการ หรือผู้พิพากษาไต่สวน เมื่อมีความผิดอาญาเกิดขึ้นเท่านั้น ประเทศฝรั่งเศสแยกขั้นตอนการดำเนินคดีอาญาเป็นสองขั้นตอน กล่าวคือ ขั้นตอนก่อนการฟ้องคดี กับ ขั้นตอนหลังการฟ้องคดี โดยขั้นตอนก่อนการฟ้องคดี คือการแสวงหาข้อเท็จจริงก่อนการฟ้องคดี หรือ “การสอบสวน” ซึ่งอำนาจสอบสวนจะตกอยู่ภายใต้การควบคุมของพนักงานอัยการ การสอบสวนคดีอาญาของประเทศฝรั่งเศส แบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ

1) การสอบสวนความผิดซึ่งหน้า (L'enquête de flagrance)

ความผิดซึ่งหน้าในความหมายของประเทศฝรั่งเศสมีความหมายใกล้เคียงกับกฎหมายไทย กล่าวคือ ความผิดซึ่งเห็นกำลังกระทำ หรือพบเห็นว่าเป็นการทำความผิดมาแล้วสดๆ ร้อนๆ หรือพบบุคคลกำลังวิ่งหนีและถูกไล่ติดตาม มีเสียงร้องเอะอะของประชาชน หรือพบร่องรอยตามร่างกาย เสื้อผ้าที่บ่งชี้ได้ว่าบุคคลนั้นเพิ่งกระทำความผิดมา การสอบสวนความผิดซึ่งหน้านี้อยู่ภายใต้อำนาจของเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดี (Les officiers de police judiciaire)⁹⁸ ที่จะแสวงหาและรวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ แต่ไม่จำเป็นว่าเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีจะต้องเป็นผู้พบเห็นการกระทำความผิดซึ่งหน้านั้นด้วยตนเอง เพียงแต่ผู้เสียหายเป็นผู้พบความผิดซึ่งหน้าหรือเห็นว่ามีบุคคลกำลังกระทำความผิด เช่นนี้ก็อยู่ในความหมายของความผิดซึ่งหน้าเช่นเดียวกัน

เมื่อพบการกระทำความผิดซึ่งหน้าหรือได้รับแจ้งเหตุดังกล่าว เจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีจะต้องรีบแจ้งไปยังอัยการแห่งสาธารณรัฐโดยทันที พร้อมกับรีบไปยังที่เกิดเหตุเพื่อ

⁹⁶ Le Code Pénal, Article 131-4

⁹⁷ Le Code Pénal, Article 131-13

⁹⁸ บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 16 ได้แก่ นายกเทศมนตรี และรองนายกเทศมนตรี เจ้าพนักงานหรือทหารชั้นสัญญาบัตรของกองบัญชาการรักษาสงบเรียบร้อยแห่งชาติ ผู้ตรวจการตำรวจ รองผู้อำนวยการตำรวจฝ่ายปฏิบัติการ สารวัตรตำรวจ เป็นต้น

ดำเนินการสอบสวน โดยสามารถใช้มาตรการทั้งหลายที่จำเป็นเพื่อตรวจตรา และตรวจค้นสถานที่เกิดเหตุโดยไม่จำเป็นต้องได้รับความยินยอมหรือต้องมีหมาย เมื่อตรวจค้นแล้วพบสิ่งของที่将会ใช้เป็นหลักฐานที่จะเป็นประโยชน์แก่คดีก็มีอำนาจยึดสิ่งของนั้นไว้ โดยจัดทำบัญชีรายชื่อสิ่งของนั้นไว้ และต้องรักษาความลับในสิ่งของที่ได้มาจากการค้นนั้น อาทิ เอกสารสำคัญในทางวิชาชีพบางอย่าง รวมถึงมีอำนาจสั่งห้ามบุคคลออกจากสถานที่เกิดเหตุ และอำนาจสั่งให้บุคคลที่อยู่ในสถานที่เกิดเหตุให้ถ้อยคำ โดยมีมาตรการบังคับหากบุคคลมิยอมให้ถ้อยคำโดยจะถือว่ามีความผิดทางอาญา

2) การสอบสวนเบื้องต้น (L'enquête préliminaire)

การสอบสวนเบื้องต้นเป็นการแสวงหาและรวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับความผิดเช่นเดียวกับการสอบสวนความผิดซึ่งหน้า แต่ขอบเขตในการสอบสวนจะมีมากกว่า เนื่องจากการสอบสวนเบื้องต้นจะไม่จำกัดประเภทความผิด กล่าวคือ ทั้งความผิดลหุโทษที่มีเพียงโทษปรับ หรือความผิดมหัศจรรย์โทษที่กำหนดไว้แต่เพียงโทษปรับก็อยู่ในขอบเขตของการสอบสวนเบื้องต้นด้วย ส่วนมาตรการบังคับที่กระหนาบสิทธิผู้ต้องหาจะมีน้อยกว่าการสอบสวนความผิดซึ่งหน้า โดยการสอบสวนเบื้องต้นจะกระทำต่อเมื่อบุคคลที่มีส่วนได้เสียให้ความยินยอมโดยชัดแจ้ง หรือโดยพฤตินัย การสอบสวนเบื้องต้นจะเกิดขึ้นใน 2 กรณี คือ กรณีที่พนักงานอัยการได้รับคำร้องทุกข์กล่าวโทษแล้วส่งให้เจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีดำเนินการ สอบสวนเบื้องต้น หรือ กรณีที่เจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีได้รับแจ้งจากเจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายคดี (Les agents de police judiciaire)⁹⁹ หรือได้รับคำร้องทุกข์กล่าวโทษเอง แล้วรายงานไปยังพนักงานอัยการ ซึ่งพนักงานอัยการได้มีคำสั่งเป็นลายลักษณ์อักษรให้เจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีดำเนินการสอบสวนเบื้องต้นการสอบสวนเบื้องต้นกระทำโดยเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดี และเจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายคดี โดยการควบคุมของเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดี นอกจากนั้นการสอบสวนเบื้องต้นยังมีการกำหนดระยะเวลาในการสอบสวนไว้ด้วยเพื่อมิให้ระยะเวลาในการดำเนินการสอบสวนยาวนานจนเกินไป โดยกำหนดให้ระยะเวลาการดำเนินการสอบสวนอยู่ในกำหนดเวลาที่มีเหตุผลตามสมควร¹⁰⁰

⁹⁹ บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 20 เปรียบเสมือนผู้ช่วยเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดี ได้แก่ ทหารตำรวจซึ่งไม่มีฐานะของเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดี ข้าราชการซึ่งเป็นผู้บังคับหน่วยและสังกัดของสำนักงานตำรวจแห่งชาติซึ่งไม่มีฐานะเป็นเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดี เป็นต้น

¹⁰⁰ อุทัย อาทิเวช “ตำรวจกับการสอบสวนคดีอาญาในประเทศฝรั่งเศส” ใน *รวมบทความกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส* หน้า 67-102 กรุงเทพฯ ห้างหุ้นส่วนจำกัด วิ.เจ.พรินต์ติ้ง 2554 หน้า 96

3) การสอบสวนโดยผู้พิพากษาไต่สวน (L'instruction préparatoire)

การสอบสวนโดยผู้พิพากษาไต่สวนถือเป็นลักษณะเฉพาะตัวของวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศสเรียกชื่อการสอบสวนดังกล่าวว่า “การไต่สวนคดีอาญา” (L'instruction) ซึ่งการไต่สวนมีความแตกต่างจากการสอบสวน 3 ประการ คือ¹⁰¹

3.1) การไต่สวนกระทำไม่ได้โดยไม่จำกัดเวลาในการดำเนินงาน

3.2) การกระทำของผู้พิพากษาไต่สวนนั้นมีความหลากหลายและมีขอบเขตที่ไม่จำกัดเหมือนการสอบสวนของเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดี

3.3) การไต่สวนจะกระทำไม่ได้เมื่อได้มีการเริ่มคดีอาญา บุคคลที่อยู่ในกระบวนการไต่สวนจะไม่ใช้อยู่ในฐานะของผู้ต้องสงสัยหรือผู้เสียหายอีกต่อไป แต่จะมีฐานะเป็นผู้ถูกไต่สวน และคู่ความฝ่ายแพ่ง

ผู้พิพากษาไต่สวนถือเป็นตุลาการของศาลชั้นต้น โดยดำรงสถานะเป็นทั้งพนักงานสอบสวน และตุลาการ มีหน้าที่ในการแสวงหาความจริง โดยการรวบรวมพยานหลักฐาน ในชั้นสอบสวน หรือมอบหมายให้เจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีทำการไต่สวนแทนก็ได้ โดยผู้พิพากษาไต่สวนไม่มีอำนาจเริ่มคดีด้วยตนเอง ต้องมีบุคคลมีคำร้องขอเปิดการไต่สวนคดี บุคคลดังกล่าวได้แก่ อัยการแห่งสาธารณรัฐ หรือบุคคลที่เสียหายและยื่นคำร้องขอให้ดำเนินคดีพร้อมคำขอเข้าเป็นคู่ความฝ่ายแพ่ง ซึ่งคดีที่จะเข้าไปสอบสวนจะเป็นคดีความผิดใน 2 ลักษณะคือ คดีความผิดอุกฉกรฐโทษ และคดีความผิดฉ้อฉลโทษที่ร้ายแรง และยุ่งยาก การสอบสวนโดยผู้พิพากษาไต่สวนนี้จะไม่มีการกำหนดระยะเวลาไว้แต่อย่างใด แต่หากการไต่สวนใช้เวลาเกินสองปีผู้พิพากษาไต่สวนจะต้องแสดงเหตุผลต่อประธานศาลไต่สวน เพื่อให้ประธานศาลไต่สวนพิจารณาเหตุผลนั้น¹⁰² ผู้พิพากษาไต่สวนไม่ใช่ผู้พิพากษาที่ทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดี แต่เป็นตุลาการที่มีอำนาจในการไต่สวนบุคคลที่มีพยานหลักฐานบ่งชี้ว่าเป็นผู้กระทำความผิด หรือบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่อยู่ในฐานะพยานต้องสงสัย โดยต้องแจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ถูกไต่สวนทราบ รวมทั้งข้อเท็จจริงที่เป็นมูลเหตุของข้อกล่าวหา¹⁰³ และเมื่อเห็นว่าการไต่สวนเสร็จสิ้น จะต้องแจ้งให้คู่ความและทนายความทราบ คู่ความและทนายความจะมีเวลาสี่สิบวันเพื่อที่จะยื่นคำร้องขอและนำพยานหลักฐานใหม่เข้ามาแสดงความจริง¹⁰⁴ เมื่อครบกำหนดสี่สิบวันแล้วผู้พิพากษาไต่สวนจะมีคำสั่งปิดการไต่สวน โดยอาจเป็นคำสั่งส่งคดีไปยัง

¹⁰¹ เรื่องเดียวกัน หน้า 100-101

¹⁰² อุทัย อาทิวา “ผู้พิพากษาไต่สวน” ใน *รวมบทความกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส* หน้า 184-190 กรุงเทพฯ ห้างหุ้นส่วนจำกัด วิ.เจ.พรินต์ 2554 หน้า 188

¹⁰³ เรื่องเดียวกัน หน้า 186

¹⁰⁴ เรื่องเดียวกัน หน้า 187

ศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาหรือหากมีคำสั่งว่าคดีไม่มีมูลก็จะทำให้คดีนั้นระงับ กรณีผู้พิพากษาไต่สวนมีคำสั่งให้ฟ้องคดี ผู้ถูกไต่สวนมีอำนาจอุทธรณ์คำสั่งให้ฟ้องคดีดังกล่าวได้ โดยศาลไต่สวนจะเป็นผู้มีอำนาจพิจารณาอุทธรณ์ดังกล่าว

4.1.3 การคุ้มครองสิทธิผู้ถูกกล่าวหาในประเทศฝรั่งเศส

4.1.3.1 สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีโดยเร็ว

สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีโดยเร็วไม่ปรากฏบทบัญญัติชัดเจน แต่พอจะพิจารณาได้จากการกำหนดให้การสอบสวนเบื้องต้นในคดีอาญาของประเทศฝรั่งเศสจะมีการกำหนดระยะเวลาในการสอบสวนไว้โดยให้อยู่ในกำหนดเวลาที่มีเหตุผลตามสมควร เพื่อมิให้ระยะเวลาในการดำเนินการสอบสวนยาวนานเกินไป และหากเป็นการสอบสวนโดยผู้พิพากษาไต่สวน แม้จะไม่มีกำหนดระยะเวลาในการไต่สวนไว้แน่ชัด แต่หากการไต่สวนใช้เวลาเกินสองปีผู้พิพากษาไต่สวนจะต้องแสดงเหตุผลต่อประธานศาลไต่สวน เพื่อให้ประธานศาลไต่สวนพิจารณาเหตุผล อันเป็นการคุ้มครองสิทธิผู้ถูกกล่าวหาให้ได้รับการพิจารณาโดยเร็วนั่นเอง

4.1.3.2 การแจ้งสิทธิแก่ผู้ถูกควบคุมตัว

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส มาตรา 63-1 บัญญัติให้บุคคลผู้ถูกควบคุมตัวจะต้องได้รับแจ้งสิทธิทั้งหลายของเขาโดยทันที ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำ ความผิด รวมทั้งสิทธิของเขาในกรณีที่ได้รับการปล่อยตัว การที่จะรับทราบผลการดำเนินคดีของอัยการแห่งสาธารณรัฐ อย่างไรก็ตามถ้าบุคคลผู้ถูกควบคุมตัวอยู่ในสภาพที่ไม่สามารถจะเข้าใจถึงสิทธิทั้งหลายของเขาได้ เช่น บุคคลนั้นอยู่ในสภาพของการเมาสุราจนครองสติไม่ได้ การแจ้งสิทธิจะต้องกระทำภายหลังที่เขาอยู่ในสภาพที่จะเข้าใจได้แล้ว¹⁰⁵

4.1.3.3 สิทธิที่จะได้รับการแจ้งข้อกล่าวหา และสิทธิที่จะชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา

สิทธิที่จะได้รับการแจ้งข้อกล่าวหา และสิทธิที่จะชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาในการดำเนินคดีอาญาของประเทศฝรั่งเศส ปรากฏอยู่ในกระบวนการไต่สวนของผู้พิพากษาไต่สวน กล่าวคือ เมื่อผู้พิพากษาไต่สวนเห็นว่า การไต่สวนเสร็จสิ้นแล้ว จะต้องแจ้งให้คู่ความและทนายความทราบ เพื่อให้โอกาสคู่ความและทนายความยื่นคำร้องขอและนำพยานหลักฐานใหม่เข้ามาแสดงความบริสุทธิ์ภายในเวลายี่สิบวัน

¹⁰⁵ อุทัย อาทิวา “การควบคุมตัวในกฎหมายฝรั่งเศส (ตอนที่ 2)” ใน *รวมบทความกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส* หน้า 113-127 กรุงเทพฯ ห้างหุ้นส่วนจำกัด วิ.เจ.พรินต์ 2554 หน้า 113

4.1.3.4 สิทธิที่จะมีล่ามแปลภาษา

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส มาตรา 63-3 บัญญัติให้บุคคลที่ถูกควบคุมตัวจะต้องได้รับแจ้งสิทธิทั้งหลายของเขาในภาษาที่เขาเข้าใจ และเป็นหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีจะต้องจัดหาล่ามมาให้โดยไม่ชักช้า¹⁰⁶

4.1.3.5 สิทธิที่จะพบปรึกษากับทนายความ

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส มาตรา 63-4 บัญญัติให้บุคคลผู้ถูกควบคุมตัวสามารถปรึกษากับทนายความเป็นเวลา 30 นาทีได้ตั้งแต่ชั่วโมงแรกของการควบคุมตัว แต่ทนายความไม่มีสิทธิขอคู่สำนวนการสอบสวน และไม่อาจร่วมในการสอบปากคำของตำรวจฝ่ายคดี โดยก่อนที่จะมีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเมื่อปี ค.ศ. 1993 ผู้ต้องหาจะมีสิทธิพบทนายความได้ต่อเมื่อระยะเวลาได้ล่วงพ้น 20 ชั่วโมงไปแล้วนับแต่เวลาที่มีการควบคุมตัว ต่อมาได้มีการตรารัฐบัญญัติฉบับเมื่อวันที่ 4 มกราคม ค.ศ. 1993 ทำให้กฎหมายฝรั่งเศสมีบทบัญญัติที่สอดคล้องกับอนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชนดังกล่าว หลังจากนั้นมีการตรารัฐบัญญัติฉบับลงวันที่ 24 สิงหาคม ค.ศ. 1993 ให้กลับไปใช้บทบัญญัติเดิม กล่าวคือผู้ต้องหาจะมีสิทธิพบทนายความได้ต่อเมื่อระยะเวลาได้ล่วงพ้น 20 ชั่วโมงไปแล้วนับแต่เวลาที่มีการควบคุมตัว จนในที่สุดมีการประกาศใช้กฎหมายอีกปี ค.ศ. 2000 ผู้ถูกควบคุมจึงกลับมามีสิทธิที่จะพบปรึกษาทนายความได้ตั้งแต่เริ่มระยะเวลาการควบคุมตัว¹⁰⁷

4.1.3.6 สิทธิที่จะขอให้รัฐจัดหาทนายความให้

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กำหนดให้บุคคลผู้ถูกควบคุมตัวไม่อยู่ในฐานะที่จะกำหนดตัวทนายความหรือไม่สามารถที่จะติดต่อทนายความที่ได้รับการคัดเลือกได้ บุคคลนั้นสามารถร้องขอให้มีการจัดหาทนายความให้ โดยประธานสภาทนายความ ตามที่เห็นสมควร¹⁰⁸

4.2 การสอบสวนคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ และการคุ้มครองสิทธิ ผู้ถูกกล่าวหาในประเทศสหรัฐอเมริกา

4.2.1 การสอบสวนคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการในประเทศสหรัฐอเมริกา

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาในประเทศสหรัฐอเมริกาคือเป็นระบบ Dual Sovereignty กล่าวคือ

¹⁰⁶ เรื่องเดียวกัน หน้า 115

¹⁰⁷ เรื่องเดียวกัน หน้า 118 - 119

¹⁰⁸ เรื่องเดียวกัน หน้า 120

มีการแยกอำนาจในการดำเนินคดีระหว่างรัฐบาลกลาง (Federal System) และมลรัฐ (State System) ออกจากกันชัดเจน ซึ่งทั้งรัฐบาลกลางและมลรัฐมีอำนาจในการพิจารณาเพื่อดำเนินคดีจำเลยในการกระทำเดียวกันหากพบว่าการกระทำนั้นเป็นความผิดตามกฎหมายของรัฐบาลกลางและกฎหมายของแต่ละมลรัฐในคราวเดียวกัน ถือเป็นข้อยกเว้นของหลัก Double Jeopardy¹⁰⁹

การดำเนินคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการของประเทศสหรัฐอเมริกา มีการดำเนินคดีเช่นเดียวกับการดำเนินคดีอาญาทั่วไป โดยคดีอาญาแบ่งประเภทคดีออกเป็น 5 กลุ่มประเภทคดี¹¹⁰ ได้แก่

- 1) ความผิดร้ายแรง (Felonies) มีโทษจำคุกตั้งแต่ 1 ปีขึ้นไป
- 2) ความผิดไม่ร้ายแรง (Misdemeanors) มีโทษจำคุกน้อยกว่า 1 ปี
- 3) ความผิดทางอาญาทั่วไป (Criminal Offenses) มีโทษปรับแล้วปล่อยตัวไป
- 4) ความผิดฐานก่อขบถและเป็นสายลับ (Treason and Espionage) เป็นคดีอาญาที่ร้ายแรงมาก ได้แก่ การกระทำที่เป็นการช่วยเหลือรัฐบาลต่างประเทศในการล้มล้างรัฐบาลของสหรัฐอเมริกา

- 5) ความผิดที่เป็นส่วนหนึ่งของการกระทำผิดอื่น ๆ หรือ Inchoate Crime อาจเป็นกรณีที่ได้ลงมือกระทำความผิดแล้วแต่ยังไม่สำเร็จหรือกระทำไปไม่ตลอด หรือ มีส่วนร่วมวางแผนหรือสมคบในการกระทำผิด

กระบวนการดำเนินคดีอาญาเกิดขึ้นเมื่อเจ้าหน้าที่ตำรวจได้รับแจ้งหรือรายงานเหตุจากประชาชน หรือเจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นผู้พบกระทำความผิดด้วยตนเอง เจ้าหน้าที่ตำรวจจะพิจารณาว่าจะสืบสวนสอบสวนคดีนั้นหรือไม่ หากมีการสืบสวนสอบสวน เจ้าหน้าที่ตำรวจมีอำนาจจับกุมผู้กระทำความผิดได้ ซึ่งหากคู่ความไม่พอใจเอาความเจ้าหน้าที่ตำรวจอาจใช้ดุลพินิจปล่อยตัวผู้กระทำความผิดไปก็ได้ หรืออาจส่งสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการเพื่อพิจารณาว่าจะสั่งฟ้องคดีหรือไม่ ซึ่งพนักงานอัยการอาจต่อรองคำรับสารภาพ หรือ ใช้ดุลพินิจไม่ฟ้องคดีก็ได้ กรณีเป็นความผิดร้ายแรง เมื่อผู้ต้องหาปรากฏตัวต่อศาลเพื่อทำการไต่สวนเบื้องต้น (Preliminary Hearing) อาจมีการปล่อยตัวผู้ต้องหาโดยมีประกัน หรือควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ระหว่างการสืบสวนสอบสวนต่อไปก็ได้ อาจมีการสืบสวนสอบสวนโดยคณะลูกขุนใหญ่ซึ่งพนักงานอัยการและเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือผู้บังคับใช้กฎหมายอื่น จะร่วมกันเสนอพยานหลักฐานต่อหน้าคณะลูกขุนเพื่อทำการตัดสินใจว่าจะฟ้องคดีอาญานั้นต่อไปหรือไม่ หากฟ้องคดีพนักงานอัยการก็จะจัดทำคำฟ้องเสนอต่อศาลต่อไป แต่ในกรณีทั่วไปแล้วอาจจะทำการสืบสวนสอบสวนโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจ

¹⁰⁹ น้ำแท้ มินูญสร้าง กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเปรียบเทียบ กรุงเทพฯ สุตราไพศาล 2554 หน้า 1

¹¹⁰ Frank Schmalleger, Criminal Justice Today, An Introduction Text for the 21st Century, 8ed (2005), 145-48

ซึ่งอาจจะร่วมกับพนักงานอัยการหรือไม่ก็ได้ แล้วแต่กรณี หากมีพยานหลักฐานเพียงพอ และพนักงานอัยการเห็นสมควรฟ้องก็จะจัดทำคำฟ้องเสนอต่อศาลเพื่อกำหนดนัดการพิจารณาพิพากษาคดีต่อไป¹¹¹

นอกจากนั้นแล้วพนักงานอัยการยังสามารถเริ่มการสอบสวนคดีอาญาได้เอง โดยอาจให้เจ้าพนักงานตำรวจดำเนินการสอบสวนต่อไป หรือดำเนินการสอบสวนด้วยตนเอง หรือร่วมทำการสอบสวนพร้อมกับเจ้าพนักงานตำรวจก็ได้ ซึ่งทั้งพนักงานตำรวจและพนักงานอัยการต่างต้องมีการพ้องกันในการรวบรวมพยานหลักฐาน¹¹² พนักงานอัยการจะมีบทบาทควบคุมพนักงานสอบสวนอย่างใกล้ชิด เนื่องจากพนักงานอัยการสามารถร่วมอยู่ในการสอบสวนได้ อันจะเป็นการคุ้มครองให้การสอบสวนเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมาย

4.2.2 การคุ้มครองสิทธิผู้ถูกกล่าวหาในประเทศสหรัฐอเมริกา

กฎหมายวิธีพิจารณาความในประเทศสหรัฐอเมริกาจะคำนึงถึงหลักความชอบด้วยกฎหมาย (Due Process of Law) เป็นอย่างยิ่ง โดยหลักความชอบด้วยกฎหมายถือเป็นหลักประกันในการคุ้มครองสิทธิของบุคคลที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรม โดยหลักประกันในการคุ้มครองสิทธิผู้ต้องหาและจำเลยที่สำคัญที่สุดปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกา ร่างเสร็จเมื่อวันที่ 17 กันยายน ค.ศ. 1787 ถือเป็นรัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษรที่เก่าแก่ที่สุดในโลกที่ยังคงใช้อยู่ในปัจจุบัน ซึ่งมีการแก้ไขเพิ่มเติมเรื่อยมาโดยมีลักษณะสำคัญที่โดดเด่นเป็นที่รู้จักกันทั่วไปใน 3 ประการ¹¹³ คือ

ประการแรก รัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกาคือรัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษรฉบับแรกของโลก ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1787

ประการที่สอง รัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกาคือรัฐธรรมนูญที่มีความสั้นมากที่สุดในโลกที่ยังมีผลใช้บังคับอยู่ถึงปัจจุบัน โดยรัฐธรรมนูญที่ประกาศใช้ครั้งแรกจำนวน 7 มাত্রานั้น มีจำนวนคำเพียง 4,200 คำ และแม้จะมีการแก้ไขเพิ่มเติมอีก 27 ครั้ง ก็มีคำเพิ่มมาอีกเพียง 3,000 คำ ในขณะที่รัฐธรรมนูญของประเทศในแถบยุโรปนั้นมีความยาวประมาณ 60,000 คำ

¹¹¹ สิริพล กุศลศิลป์วุฒิ “หลักการสืบสวนสอบสวนคดีอาญาในประเทศสหรัฐอเมริกา : บทเรียนที่อาจนำมาใช้สำหรับประเทศไทย” *บทบัญญัติ* 66, ตอน 3 (กันยายน 2553) : 18 – 55 หน้า 19 – 20

¹¹² ภัทรพร สุคนธวิษ *ความเป็นธรรมของการดำเนินคดีชั้นเจ้าพนักงาน* วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต 2551 หน้า 65 - 66

¹¹³ มานิตย์ จุมปา และพรสันต์ เลียงบุญเลิศชัย *รัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกา คำอธิบายเรียงมาตรา พร้อมคำพิพากษาศาลฎีกา* กรุงเทพฯ วิทยุชน 2552 หน้า 5

ประการที่สาม รัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกาเป็นรัฐธรรมนูญที่มีผลใช้บังคับมายาวนานที่สุดในโลกนับถึงปัจจุบัน (พ.ศ. 2554) ก็เป็นระยะเวลา 224 ปี

รัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกาที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิผู้ถูกกล่าวหาและจำเลย มีดังนี้

1) บทแก้ไขเพิ่มเติมที่ 1 สิทธิและเสรีภาพในการพูด

บัญญัติรับรองสิทธิของบุคคลที่จะมีเสรีภาพในการพูดไว้ว่า รัฐจะออกกฎหมายใด ๆ ในการจำกัดเสรีภาพในการพูดไม่ได้ การรับรองสิทธิดังกล่าวมีความสำคัญเกี่ยวกับการพูดคุยนทนาระหว่างผู้ถูกกล่าวหาทนายความในแง่ที่ว่ารัฐจะต้องไม่กระทำการใด ๆ ที่จะก่อให้เกิดผลกระทบต่อเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาในการตัดสินใจที่จะเล่าข้อเท็จจริงให้กับทนายความได้รับทราบ รัฐจึงมีหน้าที่ต้องจัดสถานที่ที่เหมาะสมเป็นสัดส่วนให้ผู้ถูกกล่าวหาและทนายความได้มีโอกาสพูดคุยกัน หากสถานที่ที่รัฐจัดให้ไม่เหมาะสมหรือเป็นสัดส่วนแล้วยอมส่งผลกระทบต่อตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหาที่เล่าข้อเท็จจริงให้ทนายความได้รับทราบ¹¹⁴

2) บทแก้ไขเพิ่มเติมที่ 4 สิทธิเกี่ยวกับการค้น การจับ

บัญญัติรับรองสิทธิของประชาชนที่จะมีความปลอดภัยในร่างกาย เภสัชสถาน เอกสารและทรัพย์สินจากการถูกตรวจค้น การยึดโดยไม่มีเหตุอันสมควรนั้น จะถูกกล่าวละเมิดมิได้ และห้ามออกหมายใด ๆ เว้นแต่จะมีเหตุอันสมควร ที่ได้รับการยืนยันโดยการสาบาน หรือการปฏิญาณตน และโดยเฉพาะหมายอาญาจะต้องระบุสถานที่ที่จะค้น หรือบุคคลที่จะถูกจับ หรือสิ่งของที่จับไว้ในหมายนั้น¹¹⁵

ศาลสูงสุดของสหรัฐอเมริกาได้ตีความรัฐธรรมนูญมาตรานี้ โดยเฉพาะเรื่อง “การค้นและการยึด” อย่างกว้างขวาง โดยให้รวมถึงสิทธิและผลประโยชน์ที่บุคคลมีความคาดหวังอันสมเหตุสมผลที่จะได้รับความเป็นส่วนตัว ดังนั้น การละเมิดสิทธิส่วนตัวในกรณีอื่น เช่น การลักลอบดักฟังโทรศัพท์โดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ ก็ถือเป็นการค้นที่จำเป็นต้องได้รับการคุ้มครองสิทธิภายใต้รัฐธรรมนูญมาตรานี้เช่นเดียวกัน ส่วน “การจับ” เป็นการที่เจ้าหน้าที่ผู้บังคับการใช้กฎหมายของรัฐ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ตำรวจใช้อำนาจในการจำกัดเสรีภาพในการเคลื่อนไหวของบุคคล ศาลสูงสุดของสหรัฐอเมริกาจึงตีความว่าเป็น “การยึด” อย่างหนึ่ง คือเป็นการยึดตัวบุคคล

¹¹⁴ United States Constitution. First Amendment. “Congress shall make no law...abridging the freedom of speech...”

¹¹⁵ United States Constitution. Fourth Amendment. “The right of the people to be secure in their persons, houses, papers, and effects, against unreasonable searches and seizures, shall not be violated, and no Warrants shall issue, but upon probable cause, supported by Oath or affirmation, and particularly describing the place to be searched, and the persons or things to be seized,”

ดังนั้น การจับที่ชอบด้วยกฎหมายจึงต้องมีความสมเหตุสมผล เช่นเดียวกับการค้นและการยึด และหากจะมีการออกหมายจับก็ต้องมีเหตุอันควรสงสัยจึงจะสามารถออกหมายได้¹¹⁶

3) บทแก้ไขเพิ่มเติมที่ 5 สิทธิที่จะไม่ถูกบังคับให้ถ้อยคำอันเป็นการปรักปรำตนเอง

บัญญัติรับรองว่า “บุคคลไม่อาจที่จะถูกบังคับให้เป็นพยานอันเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองในคดีอาญา...”¹¹⁷ หมายความว่า รัฐมีอาจบังคับให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยให้ถ้อยคำใดๆ อันจะเป็นการปรักปรำตนเองได้ ต่อมาศาลสูงสุดของสหรัฐอเมริกาได้ตีความขยายบทบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมนี้ในคดี *Miranda V. Arizona* โดยศาลสูงสหรัฐอเมริกาตัดสินว่า “ผู้ใดก็ตามที่ถูกควบคุมตัวไว้เพื่อสอบสวน จะต้องได้รับการแจ้งโดยชัดเจนว่าตนเองมีสิทธิที่จะหารือกับทนายความ และอาจให้ทนายความอยู่ด้วยกับตนเองขณะที่มีการสอบสวนเพื่อคุ้มครองสิทธิที่กล่าวไว้โดยละเอียด ในส่วนของการเตือนว่าจำเลยมีสิทธิที่จะอยู่นิ่งเฉย และสิ่งใดที่มีการกล่าวออกมา อาจสามารถใช้เป็นพยานหลักฐานยื่นเขาได้ คำเตือนนี้ถือเป็นเรื่องเด็ดขาดก่อนมีการสอบสวน เพื่อให้บุคคลที่ถูกสอบสวนทราบถึงสิทธิของตนเองอย่างเต็มที่ เจ้าพนักงานไม่เพียงแต่ต้องแจ้งให้จำเลยทราบถึงสิทธิที่จะหารือกับทนายความเท่านั้น หากเขาเป็นคนอนาถา จะต้องมีการแต่งตั้ง ทนายความเพื่อแก้ต่างให้เขาด้วย” จากคำพิพากษาของศาลสูงดังกล่าวต่อมาจึงได้รู้จักกันในชื่อ “หลักเกณฑ์มิเรนด์” (Miranda Rules)¹¹⁸ กล่าวคือ

- 1) ผู้ต้องหาสิทธิที่จะไม่ให้การใด ๆ ก็ได้
- 2) ถ้อยคำของผู้ต้องหาอาจถูกใช้เป็นพยานในชั้นพิจารณาได้
- 3) ผู้ต้องหาสิทธิที่จะมีทนายความอยู่ร่วมในการสอบสวน
- 4) ถ้าผู้ต้องหาไม่สามารถจัดหาทนายความได้เอง รัฐจะแต่งตั้ง

ทนายความให้แก่ผู้ต้องหา ก่อนเริ่มการสอบสวน

โดยผลแห่งคดี *Miranda v. Arizona* เป็นเหตุให้พนักงานเจ้าหน้าที่ทั้งของรัฐบาลกลางและของมลรัฐ จะต้องแจ้งให้จำเลยทราบถึงสิทธิของตนเองตามรัฐธรรมนูญในเรื่องดังกล่าว

¹¹⁶ สุรศิษฏ์ เหลืองอรุณภา บทบาทของทนายความในขั้นตอนการจับกุมและสอบสวนของเจ้าหน้าที่ตำรวจ สารนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารงานยุติธรรม) คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2551 หน้า 48 - 49

¹¹⁷ United States Constitution. Fifth Amendment. “...no person...shall be compelled in any Criminal case to be a witness against himself...”

¹¹⁸ พรทิพย์ ชุ่มวัฒนะ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 กับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาและจำเลย ภาคนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารงานยุติธรรม) คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2546 หน้า 32

อย่างไรก็ตามยังมีฝ่ายที่มีความเห็นแย้งว่าศาลสูงสหรัฐอเมริกาตีความขยาย บทบัญญัติเกินกว่าเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ ทำให้การปราบปรามอาชญากรรมขาด ประสิทธิภาพ

4) บทแก้ไขเพิ่มเติมที่ 6 สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีโดยเร็ว และสิทธิที่จะได้รับการแจ้งข้อกล่าวหา

บัญญัติรับรองว่า “ในกระบวนการฟ้องร้องทางอาญาทุกคดี ผู้ถูกกล่าวหาจะต้องมีสิทธิได้รับการพิจารณาคดีในศาลที่เปิดเผยและรวดเร็ว โดยมีคณะลูกขุนที่เป็นกลางในเขตหรือมลรัฐที่เกิดคดีอาญาขึ้นผู้ถูกกล่าวหาต้องได้รับแจ้งถึงข้อกล่าวหาโดยละเอียด, ต้องได้เผชิญหน้าพยานที่กล่าวหาตน สามารถที่จะเรียกพยานฝ่ายตนมาให้การ และมีสิทธิที่จะมีทนายความให้¹¹⁹

บทแก้ไขเพิ่มเติมที่ 6 นี้ รับรองสิทธิผู้ถูกกล่าวหาประกอบด้วย สิทธิในการได้รับการพิจารณาคดีโดยมีคณะลูกขุน สิทธิในการพิจารณาคดีโดยเปิดเผย สิทธิในการพิจารณาคดีโดยเร็ว สิทธิในการได้รับการแจ้งข้อกล่าวหา สิทธิในการเผชิญหน้าพยานที่กล่าวหาตน และสิทธิที่จะได้รับความช่วยเหลือในการมีทนายความ

5) บทแก้ไขเพิ่มเติมที่ 8 สิทธิที่จะได้รับการประกันตัว

บัญญัติรับรองว่า “ต้องไม่มีการเรียกเงินประกันตัวหรือกำหนดค่าปรับสูงเกินกว่าความจำเป็น ต้องไม่มีการลงโทษอย่างโหดร้ายหรือผิดปกติวิสัย¹²⁰

บทแก้ไขเพิ่มเติมนี้เป็นการรับรองสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยเกี่ยวกับเรื่องการประกันตัวว่าห้ามมิให้มีการเรียกหลักประกันในการปล่อยตัวชั่วคราวที่สูงเกินไป การพิจารณาเรื่องค่าประกันตัว ค่าปรับหรือการลงโทษนั้นต้องพิจารณาให้เหมาะสมกับสัดส่วนความผิด และการห้ามมิให้มีการลงโทษที่โหดร้ายผิดปกติ

¹¹⁹ United States Constitution. Sixth Amendment. “In all criminal prosecutions, the accused shall enjoy the right to a speedy and public trial, by an impartial jury of the State and district wherein The crime shall have been committed, which district shall have been previously ascertained by law, and to be informed of the nature and cause of the accusation; to be confronted with the witnesses Against him; to have compulsory process for obtaining witnesses in his favor, and to have the Assistance of Counsel for his defense.”

¹²⁰ United States Constitution. Eighth Amendment. “Excessive bail shall not be required, nor Excessive fines imposed, nor cruel and unusual punishments inflicted.”

5. เปรียบเทียบการคุ้มครองสิทธิผู้ถูกกล่าวหาในกฎหมายไทย กับกฎหมายต่างประเทศ

5.1 สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาโดยเร็ว

การคุ้มครองสิทธิผู้ถูกกล่าวหาที่จะได้รับการพิจารณาโดยเร็วตามกฎหมายไทยมีกฎหมายที่เป็นแม่บทหรือเป็นกฎหมายพื้นฐานที่มีบทบัญญัติคุ้มครองในเรื่องนี้ไว้ก็คือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 40 ซึ่งกำหนดให้บุคคลย่อมมีสิทธิในกระบวนการยุติธรรม โดยมีสิทธิที่จะให้คดีของตนได้รับการพิจารณาอย่างถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม โดยเฉพาะในคดีอาญาผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิที่จะได้รับการสอบสวนหรือการพิจารณาคดีที่ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม ซึ่งในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาก็ปรากฏบทบัญญัติรับรองสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาโดยเร็วไว้ในมาตรา 130 และมาตรา 134 เช่นกัน โดยกำหนดให้พนักงานสอบสวนเริ่มทำการสอบสวนโดยไม่ชักช้า และผู้ต้องหาสิทธิที่จะได้รับการสอบสวนด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรม

สำหรับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ลงมติแต่บทบัญญัติในมาตรา 66 ที่กำหนดให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงโดยเร็ว เฉพาะการไต่สวนข้อเท็จจริงผู้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือข้าราชการการเมืองอื่น ที่กระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการตามประมวลกฎหมายอาญา หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ตามกฎหมายอื่นเท่านั้น มิได้มีบทบัญญัติให้มีการไต่สวนข้อเท็จจริงโดยเร็วกับข้าราชการประเภทต่าง ๆ ที่กระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการด้วยดังที่ได้วิเคราะห์ไว้ในบทที่ 3

ส่วนการคุ้มครองสิทธิผู้ถูกกล่าวหาที่จะได้รับการพิจารณาโดยเร็วในประเทศสหรัฐอเมริกา ปรากฏอยู่ในรัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกา บทแก้ไขเพิ่มเติมที่ 6 ซึ่งมีบทบัญญัติว่า “ผู้ถูกกล่าวหาจะต้องมีสิทธิได้รับการพิจารณาคดีในศาลที่เปิดเผยและรวดเร็ว”

สำหรับการสอบสวนเบื้องต้นในคดีอาญาของประเทศฝรั่งเศสจะมีการกำหนดระยะเวลาในการสอบสวนไว้โดยให้อยู่ในกำหนดเวลาที่มีเหตุผลตามสมควร เพื่อมิให้ระยะเวลาในการดำเนินการสอบสวนยาวนานเกินไป และหากเป็นการสอบสวนโดยผู้พิพากษาไต่สวนแม้จะไม่มีกำหนดระยะเวลาในการไต่สวนไว้แน่ชัด แต่หากการไต่สวนใช้เวลาเกินสองปีผู้พิพากษาไต่สวนจะต้องแสดงผลต่อประธานศาลไต่สวน เพื่อให้ประธานศาลไต่สวนพิจารณาเหตุผลอันเป็นการรับรองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาให้ได้รับการพิจารณาคดีอาญาโดยเร็วนั่นเอง

5.2 สิทธิที่จะได้รับการแจ้งข้อกล่าวหา

การคุ้มครองสิทธิที่จะได้รับการแจ้งข้อกล่าวหาตามกฎหมายไทยปรากฏตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาบัญญัติรับรองสิทธิที่จะได้รับการแจ้งข้อกล่าวหาไว้ในมาตรา 134 วรรคแรก และตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 47 ที่บัญญัติว่าในการดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงให้แจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบ และระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการไต่สวนข้อเท็จจริง พ.ศ. 2555 ข้อ 37 เมื่อองค์คณะอนุกรรมการไต่สวนเห็นว่าจากทางไต่สวนข้อเท็จจริงมีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะสนับสนุนข้อกล่าวหาว่าผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำการอันมีมูลความผิด ให้คณะอนุกรรมการไต่สวนมีหนังสือเรียกผู้ถูกกล่าวหามาพบและแจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบ

ส่วนการรับรองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาที่จะได้รับการแจ้งข้อกล่าวหาในประเทศสหรัฐอเมริกาปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกา บทแก้ไขเพิ่มเติมที่ 6 โดยบัญญัติรับรองว่า “ผู้ถูกกล่าวหาต้องได้รับแจ้งถึงข้อกล่าวหาโดยละเอียด”

สำหรับการรับรองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาที่จะได้รับการแจ้งข้อกล่าวหาในประเทศฝรั่งเศสนั้น ได้บัญญัติรับรองไว้ในกระบวนการไต่สวนของผู้พิพากษาไต่สวน กล่าวคือ เมื่อผู้พิพากษาไต่สวนเห็นว่ากระบวนไต่สวนเสร็จสิ้นแล้ว จะต้องแจ้งให้คู่ความและทนายความทราบ เพื่อให้โอกาสคู่ความและทนายความยื่นคำร้องขอและนำพยานหลักฐานใหม่เข้ามาแสดงความบริสุทธิ์ภายในเวลาสี่สิบวัน

5.3 สิทธิที่จะชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา หรือต่อสู้คดี

การคุ้มครองสิทธิที่จะชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาในกฎหมายไทย ปรากฏตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 134 วรรค 4 บัญญัติให้พนักงานสอบสวนต้องให้โอกาสผู้ต้องหาที่จะแก้ข้อหา และที่จะแสดงข้อเท็จจริงอันเป็นประโยชน์แก่ตนได้ และตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 47 ที่บัญญัติว่าเมื่อแจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบแล้วให้กำหนดระยะเวลาตามสมควรที่ผู้ถูกกล่าวหาจะมาชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาแสดงพยานหลักฐานหรือนำพยานบุคคลมาให้ปากคำประกอบการชี้แจง และระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการไต่สวนข้อเท็จจริง พ.ศ. 2555 ข้อ 37 กำหนดว่าเมื่อองค์คณะพนักงานไต่สวนเห็นว่าพยานหลักฐานเพียงพอที่จะสนับสนุนข้อกล่าวหาว่า ผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำการอันมีมูลความผิด ให้คณะอนุกรรมการไต่สวนมีหนังสือเรียกผู้ถูกกล่าวหาพบและแจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ถูก

กล่าวหาทราบ และให้โอกาสผู้ถูกกล่าวหาที่จะชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาและนำสืบแก้ข้อกล่าวหาภายในเวลาอันสมควร แต่อย่างช้าไม่เกินสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับทราบข้อกล่าวหา

ส่วนการรับรองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาที่จะชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา หรือต่อสู้คดีในประเทศฝรั่งเศสนั้น บัญญัติรับรองไว้ในกระบวนการไต่สวนของผู้พิพากษาไต่สวน กล่าวคือ หลังจากที่ผู้พิพากษาเสร็จสิ้นการไต่สวนและได้แจ้งให้คู่ความและทนายความทราบแล้ว ภายในเวลาสี่สิบวัน คู่ความและทนายความมีสิทธิยื่นคำร้องขอและนำพยานหลักฐานใหม่เข้ามาแสดงความบริสุทธิ์ของตน

5.4 สิทธิที่จะพบและปรึกษาทนายความ

การคุ้มครองสิทธิที่จะพบและปรึกษาทนายความในกฎหมายไทย ปรากฏตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 40 บัญญัติให้บุคคลย่อมมีสิทธิในกระบวนการยุติธรรม ดังต่อไปนี้ (7) ในคดีอาญา ผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิได้รับการสอบสวนหรือการพิจารณาคดีที่ถูกต้องรวดเร็ว และเป็นธรรม โอกาสในการต่อสู้คดีอย่างเพียงพอ การตรวจสอบหรือได้รับทราบพยานหลักฐานตามสมควร การได้รับความช่วยเหลือในทางคดีจากทนายความ และการได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 7/1 (1) บัญญัติให้ผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาซึ่งถูกควบคุมหรือยังมีสิทธิที่จะพบและปรึกษาผู้ซึ่งทนายความเป็นการเฉพาะตัว มาตรา 8 (3) บัญญัติให้จำเลยมีสิทธิปรึกษาทนายความหรือผู้ซึ่งจะเป็นทนายความเป็นการเฉพาะตัว ส่วนในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ไม่ปรากฏว่ามีบทบัญญัติไว้โดยชัดแจ้งในพระราชบัญญัติดังกล่าวแต่อย่างใด คงมีการกำหนดไว้แต่เพียงว่าให้สิทธิผู้ถูกกล่าวหาที่จะชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา มีสิทธินำทนายความหรือบุคคลที่ไว้วางใจเข้าฟังการชี้แจงหรือให้ปากคำของตนได้ และให้สิทธิผู้ถูกกล่าวหาที่จะนำทนายความหรือบุคคลที่ไว้วางใจเข้าช่วยเหลือในการตรวจพยานหลักฐาน ในแบบ ตส.ป.ป.ช. 15 บันทึกการแจ้งข้อกล่าวหา ซึ่งระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการไต่สวนข้อเท็จจริง พ.ศ. 2555 กำหนดให้บันทึกแจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบให้เป็นไปตามแบบ ตส.ป.ป.ช. 15 เท่านั้น

ส่วนการรับรองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาที่จะพบและปรึกษาทนายความของประเทศสหรัฐอเมริกา ปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกา บทแก้ไขเพิ่มเติมที่ 6 โดยรับรองสิทธิที่จะมีทนายไว้ว่า “ผู้ถูกกล่าวหาจะมีสิทธิที่จะมีทนายว่าความให้”

สำหรับการรับรองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในประเทศฝรั่งเศสปรากฏในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส มาตรา 63-4 ซึ่งบัญญัติให้บุคคลผู้ถูกควบคุมตัวสามารถปรึกษากับทนายความเป็นเวลา 30 นาทีได้ตั้งแต่วินาทีแรกของการควบคุมตัว

5.5 สิทธิที่จะได้รับการสอบถามเรื่องทนายความและให้รัฐจัดหาทนายความให้

การคุ้มครองสิทธิที่จะได้รับการสอบถามเรื่องทนายความและให้รัฐจัดหาทนายความให้ในกฎหมายไทย ปรากฏตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134/1 บัญญัติว่า ในคดีที่มีอัตราโทษประหารชีวิต หรือในคดีที่ต้องหาอายุไม่เกินสิบแปดปีในวันที่พนักงานสอบสวนแจ้งข้อหา ก่อนเริ่มถามคำให้การให้พนักงานสอบสวนถามผู้ต้องหาว่ามีทนายความหรือไม่ ถ้าไม่มีให้รัฐจัดหาทนายความให้ ส่วนในคดีที่มีอัตราโทษจำคุก ก่อนเริ่มถามคำให้การให้พนักงานสอบสวนถามผู้ต้องหาว่ามีทนายความหรือไม่ ถ้าไม่มีและผู้ต้องหาต้องการทนายความ ให้รัฐจัดหาทนายความให้ ส่วนในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ประกอบระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการไต่สวนข้อเท็จจริง พ.ศ. 2555 ไม่ปรากฏว่ามีบทบัญญัติรับรองสิทธิในเรื่องดังกล่าวไว้แต่อย่างใด

ส่วนการรับรองสิทธิที่จะได้รับการสอบถามเรื่องทนายความและให้รัฐจัดหาทนายความให้แก่ผู้ถูกกล่าวหาในประเทศสหรัฐอเมริกา ปรากฏตามรัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกาบทแก้ไขเพิ่มเติมที่ 6 ซึ่งบัญญัติว่า “ผู้ถูกกล่าวหาที่มีสิทธิที่จะมีทนายว่าความให้”

สำหรับการรับรองสิทธิที่จะได้รับการสอบถามเรื่องทนายความและให้รัฐจัดหาทนายความให้แก่ผู้ถูกกล่าวหาในประเทศฝรั่งเศส ปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส ซึ่งกำหนดให้บุคคลผู้ถูกควบคุมตัวไม่อยู่ในฐานะที่จะกำหนดตัวทนายความหรือไม่สามารถที่จะติดต่อทนายความที่ได้รับการคัดเลือกได้ บุคคลนั้นสามารถร้องขอให้มีการจัดทนายความให้ โดยประธานสภาทนายความ

5.6 สิทธิที่จะให้ทนายความหรือบุคคลที่ไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำ

การคุ้มครองสิทธิที่จะให้ทนายความหรือบุคคลที่ไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำผู้ถูกกล่าวหาในประเทศไทย ปรากฏตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134/3 บัญญัติว่าผู้ต้องหาที่มีสิทธิให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำตนได้ ในส่วนพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 47 บัญญัติว่า ในการชี้แจงข้อกล่าวหาและการให้ปากคำของผู้ถูกกล่าวหา ให้มีสิทธินำทนายความหรือบุคคลซึ่งผู้ถูกกล่าวหาไว้วางใจเข้าฟังในการชี้แจงหรือให้ปากคำของตนได้ และระเบียบคณะกรรมการป้องกัน และปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการไต่สวนข้อเท็จจริง พ.ศ. 2555 ข้อ 39 กำหนดว่าในการชี้แจงแก่ข้อกล่าวหา ผู้ถูกกล่าวหาที่มีสิทธินำทนายความหรือบุคคลที่ไว้วางใจเข้าฟังการชี้แจงหรือให้ปากคำของตนได้

ส่วนสิทธิที่จะให้ทนายความหรือบุคคลที่ไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำผู้ถูกกล่าวหา ในประเทศสหรัฐอเมริกา รับรองสิทธิดังกล่าวโดยศาลสูงสหรัฐอเมริกาพิพากษาขยายความ รัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกาบทแก้ไขเพิ่มเติมที่ 5 ซึ่งได้พิพากษาไว้ในคดี Miranda v. Arizona และในเวลาต่อมาได้ถือเป็น “หลักเกณฑ์มิแรนด้า” (Miranda Rules) โดยกำหนดให้ผู้ต้องหาที่มีสิทธิที่จะมีทนายความอยู่ร่วมในการสอบสวน

ส่วนการสอบสวนเบื้องต้นในประเทศฝรั่งเศสนั้น ทนายความไม่อาจร่วมในการสอบปากคำของตำรวจฝ่ายคดีได้

5.7 สิทธิที่ผู้ถูกกล่าวหาจะได้รับทราบสิทธิของตน

การคุ้มครองสิทธิที่ผู้ถูกกล่าวหาจะได้รับทราบสิทธิของตน ในประเทศไทยปรากฏตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 7/1 บัญญัติให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจซึ่งรับมอบตัวผู้ถูกจับ หรือผู้ต้องหาที่มีหน้าที่แจ้งให้ผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาทราบในโอกาสแรกถึงสิทธิดังต่อไปนี้

- 1) สิทธิที่ผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาซึ่งถูกควบคุมหรือยังมีสิทธิแจ้งหรือขอให้เจ้าพนักงานแจ้งให้ญาติ หรือผู้ซึ่งผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาไว้วางใจทราบถึงการถูกจับกุมและสถานที่ที่ถูกควบคุมในโอกาสแรก
- 2) สิทธิพบและปรึกษาผู้ซึ่งจะเป็นทนายความเป็นการเฉพาะตัว
- 3) สิทธิให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำของตนได้ในชั้นสอบสวน
- 4) สิทธิได้รับการเยี่ยมหรือติดต่อกับญาติได้ตามสมควร
- 5) สิทธิได้รับการรักษาพยาบาลโดยเร็วเมื่อเกิดการเจ็บป่วย

นอกจากนั้นมาตรา 134/4 บัญญัติว่าในการถามคำให้การผู้ต้องหา ให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบก่อนว่า

1) ผู้ต้องหาที่มีสิทธิที่จะให้การหรือไม่ก็ได้ ถ้าผู้ต้องหาให้การ ถ้อยคำที่ผู้ต้องหาให้การนั้นอาจใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีได้

2) ผู้ต้องหาที่มีสิทธิให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำตนได้

ส่วนในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ประกอบระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วย

การไต่สวนข้อเท็จจริง พ.ศ. 2555 ไม่ปรากฏว่ามีบทบัญญัติรับรองสิทธิในเรื่องดังกล่าวไว้ซึ่งได้วิเคราะห์เรื่องดังกล่าวไว้ในบทที่ 4 ต่อไป

สำหรับการรับรองสิทธิผู้ถูกกล่าวหาที่จะได้รับทราบสิทธิของตนในประเทศสหรัฐอเมริกา ปรากฏจากคำพิพากษาศาลสูงสหรัฐอเมริกาในคดี *Miranda v. Arizona* ที่พิพากษาเป็นบรรทัดฐานให้พนักงานเจ้าหน้าที่ทั้งของรัฐบาลกลางและรัฐบาลมลรัฐต้องแจ้งให้จำเลยทราบถึงสิทธิของตนเองตามรัฐธรรมนูญอันเป็นการพิพากษาขยายความรัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกา ในบทแก้ไขเพิ่มเติมที่ 5 นั้นเอง

ส่วนการรับรองสิทธิผู้ถูกกล่าวหาที่จะได้รับทราบสิทธิของตนในประเทศฝรั่งเศส ปรากฏในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศฝรั่งเศส บัญญัติให้บุคคลผู้ถูกควบคุมตัวจะต้องได้รับแจ้งสิทธิทั้งหลายของเขาโดยทันที ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิด รวมทั้งสิทธิของเขาในกรณีที่ได้รับการปล่อยตัว การที่จะรับทราบผลการดำเนินคดีของอัยการแห่งสาธารณรัฐ และถ้าบุคคลผู้ถูกควบคุมตัวอยู่ในสภาพที่ไม่สามารถจะเข้าใจถึงสิทธิทั้งหลายของเขาได้ การแจ้งสิทธิจะต้องกระทำภายหลังที่เขาอยู่ในสภาพที่จะเข้าใจได้แล้ว

บทที่ 4

วิเคราะห์ปัญหาการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในคดีความผิด ต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการตามพระราชบัญญัติประกอบ รัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม

การไต่สวนคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ประกอบระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ว่าด้วยการไต่สวนข้อเท็จจริง พ.ศ. 2555 มีกระบวนการดำเนินการที่มีลักษณะพิเศษแตกต่างไปจากการสอบสวนคดีอาญาทั่วไป ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในหลายประการ เริ่มตั้งแต่ผู้มีอำนาจไต่สวนคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ได้แก่ คณะกรรมการ ป.ป.ช. ส่วนผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญาความผิดทั่วไป ได้แก่ พนักงานสอบสวน ทั้งกระบวนการดำเนินการไต่สวนคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ กับกระบวนการสอบสวนคดีความผิดอาญาทั่วไปก็มีความแตกต่างกัน แต่อย่างไรก็ตาม การไต่สวนคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ และการสอบสวนคดีอาญาทั่วไปก็มีวัตถุประสงค์เช่นเดียวกัน คือ เพื่อแสวงหาและทราบข้อเท็จจริง และรวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ หรือพิสูจน์ความผิดและเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษนั่นเอง ซึ่งการแสวงหาข้อเท็จจริงและการรวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ เพื่อพิสูจน์ความผิดดังกล่าวย่อมส่งผลกระทบต่อบุคคลที่เกี่ยวข้องกับคดีอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยเฉพาะผู้ต้องหาหรือผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด ซึ่งเป็นบุคคลสำคัญที่สุดในคดีย่อมได้รับผลกระทบโดยตรง การที่รัฐมุ่งเพียงแต่นำวิธีการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ มาใช้เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่จะพิสูจน์ความผิดในตัวผู้ต้องหาหรือผู้ถูกกล่าวหาแต่เพียงอย่างเดียว โดยไม่คำนึงถึงผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของเขาจะเป็นการไม่ถูกต้องเนื่องจากการขัดกับหลักสิทธิมนุษยชน และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีบทบัญญัติหรือข้อกำหนดอันเป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือผู้ถูกกล่าวหาในทุกขั้นตอนของการสอบสวนหรือการไต่สวนข้อเท็จจริง

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม และระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริต

แห่งชาติ ว่าด้วยการไต่สวนข้อเท็จจริง พ.ศ. 2555 ก็ได้มีบทบัญญัติและข้อกำหนดอันเป็นการคุ้มครองสิทธิผู้ถูกกล่าวหาอยู่หลายประการในขั้นตอนต่าง ๆ ระหว่างการไต่สวนข้อเท็จจริง แต่ก็ยังมีความบกพร่องอยู่ในหลายประการ ซึ่งต่อไปผู้เขียนจะได้รวบรวมปัญหาข้อบกพร่องดังกล่าว โดยจะได้วิเคราะห์ให้เห็นถึงสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้น และแสวงหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยเปรียบเทียบกับบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของต่างประเทศ และมาตรฐานสากลเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิผู้ถูกกล่าวหา อันจะเป็นประโยชน์ต่อการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ว่าด้วยการไต่สวนข้อเท็จจริง พ.ศ. 2555 ให้ได้รับความคุ้มครองอย่างมีประสิทธิภาพ โดยไม่กระทบถึงกระบวนการไต่สวนข้อเท็จจริงต่อไป

1. ปัญหาความล่าช้า และขาดความต่อเนื่องในการไต่สวน

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการเป็นคดีอาญาที่มีลักษณะพิเศษ การจะใช้กระบวนการในการดำเนินคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเช่นคดีอาญาทั่วไปมักจะไม่ได้ได้รับความร่วมมือในการสืบสวนสอบสวนจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง เพราะบุคคลเหล่านั้นล้วนแต่มีส่วนร่วมในการกระทำความผิดด้วย จึงทำให้การแสวงหาและรวบรวมพยานหลักฐานเป็นไปด้วยความยากลำบาก ด้วยเหตุผลดังกล่าวทำให้รัฐพยายามสร้างกลไกการตรวจสอบพิเศษขึ้นโดยไม่นำวิธีการดำเนินคดีดังเช่นคดีอาญาทั่วไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาใช้ โดยจัดตั้งคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ (ป.ป.ป.) ขึ้นเพื่อสืบสวนสอบสวนข้อเท็จจริง เมื่อมีผู้กล่าวหา ร้องเรียน หรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐทุจริต หรือประพฤติมิชอบในวงราชการตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ พ.ศ. 2518 แต่การดำเนินการของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริต และประพฤติมิชอบในวงราชการ ก็มีข้อจำกัดและข้อบกพร่องอยู่หลายประการ ทำให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) ขึ้นเพื่อแก้ไขข้อจำกัดและข้อบกพร่องต่าง ๆ ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542

อย่างไรก็ตาม การดำเนินคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการโดยคณะกรรมการ ป.ป.ช. ก็ยังคงมีข้อจำกัดในหลายประการ เนื่องจากในระยะแรกการไต่สวนข้อเท็จจริงคดีความผิด

ต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการคงดำเนินการโดยคณะกรรมการ ป.ป.ช.หรือคณะอนุกรรมการไต่สวน เท่านั้น พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 ที่บังคับใช้ในขณะนั้นยังมีได้มีบทบัญญัติให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. มอบหมายให้องค์คณะพนักงานไต่สวน ดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงได้ด้วย ประกอบกับในช่วงระยะเวลาตั้งแต่วันที่ 22 กันยายน 2547 ถึงวันที่ 19 กันยายน 2549 เป็นช่วงที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. ว่างลง เนื่องจากคณะกรรมการ ป.ป.ช. ที่ดำรงตำแหน่งอยู่ในขณะนั้นต้องพ้นจากตำแหน่งไป ทำให้มีเรื่องกล่าวหา ร้องเรียนค้างการพิจารณาอยู่เป็นจำนวนมาก เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาความล่าช้า และจำนวนเรื่อง กล่าวหา ร้องเรียนที่ค้างการพิจารณาดังกล่าว เมื่อมีการแต่งตั้งคณะกรรมการ ป.ป.ช. ชุดใหม่แล้ว ได้มีการออกระเบียบคณะกรรมการ ป.ป.ช. ให้อำนาจพนักงานไต่สวนดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริง แทนคณะกรรมการ ป.ป.ช. เพิ่มขึ้นอีกช่องทางหนึ่ง เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาความล่าช้าดังกล่าว แต่ด้วยความจำกัดของจำนวนคณะกรรมการ ป.ป.ช. ที่มีอยู่เพียง 9 ท่าน ทำให้การควบคุมดูแลการไต่สวนข้อเท็จจริงโดยคณะอนุกรรมการไต่สวน และพนักงานไต่สวน มิได้เป็นไปอย่างทั่วถึงขาดการ เร่งรัดการดำเนินการให้เกิดความรวดเร็ว ทำให้ปัญหาความล่าช้าในการไต่สวนข้อเท็จจริงเรื่อง กล่าวหา ร้องเรียนยังคงมีอยู่

เมื่อพิจารณากระบวนการไต่สวนข้อเท็จจริงตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ประกอบระเบียบ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ว่าด้วยการไต่สวนข้อเท็จจริง พ.ศ. 2555 จะเห็นได้ว่ามาตรา 51 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปราม การทุจริต พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม และข้อ 43 แห่งระเบียบคณะกรรมการป้องกันและ ปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ว่าด้วยการไต่สวนข้อเท็จจริง พ.ศ. 2555 เท่านั้น ที่มีบทบัญญัติและ ข้อกำหนดเกี่ยวกับระยะเวลาในการประชุมเพื่อพิจารณาสำนวนไต่สวนข้อเท็จจริงไว้ชัดเจน กล่าวคือ เมื่อประธานกรรมการได้รับสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงแล้ว ให้จัดให้มีการประชุมเพื่อ พิจารณาภายในสามสิบวัน นอกจากที่กล่าวนี้แล้วพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญฯ และ ระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติดังกล่าว มิได้มีบทบัญญัติหรือ ข้อกำหนดเกี่ยวกับระยะเวลาในการดำเนินการของแต่ละขั้นตอนไว้อย่างชัดเจนอีกแต่อย่างใด จะ กำหนดไว้ก็แต่เพียงว่าหากล่วงพ้นกำหนดระยะเวลาแล้วจะเกิดผลทางกฎหมายในขั้นตอน ดำเนินการนั้นอย่างไร เช่น ข้อ 14 ระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ว่าด้วยการไต่สวนข้อเท็จจริง พ.ศ. 2555 กำหนดว่าให้แจ้งคำสั่งให้ไต่สวนข้อเท็จจริงและแต่งตั้ง คณะอนุกรรมการไต่สวนให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบ โดยให้ส่งสำเนาคำสั่งทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบ รับไปให้ผู้ถูกกล่าวหา ณ ที่อยู่ของผู้ถูกกล่าวหา ซึ่งปรากฏตามหลักฐานของทางราชการหรือตาม

หลักฐานที่ปรากฏจากการไต่สวนข้อเท็จจริงก็ได้ ในกรณีนี้เมื่อได้ล่วงพ้นกำหนดระยะเวลาสิบห้าวัน นับแต่วันที่ได้ส่งสำเนาคำสั่งให้ผู้ถูกกล่าวหา ให้ถือว่าผู้ถูกกล่าวหาได้รับทราบคำสั่งให้ไต่สวน ข้อเท็จจริงและแต่งตั้งคณะกรรมการไต่สวนดังกล่าวแล้ว เป็นต้น หรือเพียงแต่มีข้อกำหนดกว้าง ๆ ให้ดำเนินการบางขั้นตอน “โดยเร็ว” เช่น ข้อ 21 และข้อ 42 วรรคแรก ระเบียบคณะกรรมการ ป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ว่าด้วยการไต่สวนข้อเท็จจริง พ.ศ. 2555 ซึ่งกำหนดว่าให้ องค์คณะกรรมการไต่สวนกำหนดประเด็น และแนวทางในการไต่สวนข้อเท็จจริง โดยให้ พิจารณาคำร้องหรือคำร้องขอ คำกล่าวหา หรือรายงานการตรวจสอบข้อเท็จจริงหรือรายงานการ แสวงหาข้อเท็จจริง แล้วแต่กรณี รวมทั้งเอกสารหลักฐานต้นเรื่องต่าง ๆ ข้อเท็จจริง และพฤติการณ์ ที่เกี่ยวข้องในการกระทำความผิดตามข้อกล่าวหาเพื่อกำหนดประเด็นที่จะทำการไต่สวนและวิธีการ รวบรวมพยานหลักฐาน หรือกำหนดกรอบระยะเวลาในการไต่สวนข้อเท็จจริงเพื่อให้การรวบรวม พยานหลักฐานแล้วเสร็จโดยเร็ว และเป็นธรรมแก่คู่กรณีทุกฝ่าย และ ให้องค์คณะกรรมการไต่ สวนดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริง และรวบรวมพยานหลักฐานทั้งปวงเพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริง หรือพิสูจน์ความผิดตามที่มีการกล่าวหา โดยหากได้ไต่สวนพยานหลักฐานของคู่กรณีทุกฝ่ายที่ เกี่ยวข้องในคดีและเห็นว่าการไต่สวนข้อเท็จจริงได้ข้อเท็จจริงเพียงพอต่อการวินิจฉัยมูลความผิด ของผู้ถูกกล่าวหาแล้ว ให้มีการพิจารณาวินิจฉัยความผิดของผู้ถูกกล่าวหาและบุคคลที่มีส่วน เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายที่ปรากฏในสำนวนคดี โดยเร็ว

การที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญฯ และระเบียบคณะกรรมการป้องกันและ ปราบปรามการทุจริตแห่งชาติฯ ดังกล่าว มิได้มีบทบัญญัติหรือข้อกำหนดเกี่ยวกับระยะเวลาของ การดำเนินการในแต่ละขั้นตอนของการไต่สวนข้อเท็จจริงทำให้ไม่อาจทราบระยะเวลาการดำเนินการ ในแต่ละขั้นตอนของการไต่สวนข้อเท็จจริงได้ ส่งผลให้ไม่อาจทราบระยะเวลารวมทั้งหมดในการ ไต่สวนข้อเท็จจริงของเรื่องกล่าวหาหรือเรียนในแต่ละเรื่องไปด้วย นอกจากนั้นยังทำให้ไม่มี กรอบระยะเวลาของการดำเนินการที่แน่นอนในแต่ละขั้นตอนของการไต่สวนข้อเท็จจริง คณะกรรมการ ป.ป.ช. รวมถึงคณะกรรมการไต่สวน และองค์คณะพนักงานไต่สวน แล้วแต่ กรณี จึงอาจขาดความกระตือรือร้นที่จะไต่สวนข้อเท็จจริงโดยต่อเนื่องให้แล้วเสร็จไปในแต่ละ เรื่องอันเนื่องจากไม่มีกรอบระยะเวลาบังคับให้ต้องรีบดำเนินการในแต่ละขั้นตอนภายใน ระยะเวลาที่กำหนดไว้แน่นอน ซึ่งหากคณะกรรมการ ป.ป.ช. ไม่รีบดำเนินการไต่สวน ข้อเท็จจริงในแต่ละเรื่องอย่างต่อเนื่องให้แล้วเสร็จจะส่งผลต่อการไต่สวนข้อเท็จจริง และต่อตัว ผู้ถูกกล่าวหา ดังนี้

1) คณะกรรมการ ป.ป.ช. หรือคณะอนุกรรมการไต่สวน หรือองค์คณะพนักงานไต่สวน จะขาดความต่อเนื่องในการไต่สวนข้อเท็จจริง และรวบรวมพยานหลักฐาน อาจทำให้ข้อเท็จจริงในเรื่องกล่าวหาหรือเรียนเกิดความคลาดเคลื่อนได้ อันจะส่งผลกระทบต่อความเป็นธรรมกับผู้ถูกกล่าวหาได้

2) อาจก่อให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับการแสวงหาข้อเท็จจริง และรวบรวมพยานหลักฐาน ได้แก่ พยานหลักฐานที่เกี่ยวข้อง หากเป็นพยานเอกสาร และพยานวัตถุอาจสูญหาย บุกสลาย เลอะเลือน มีจำนวนไม่ครบถ้วน หรือค้นหาได้ยาก หากเป็นพยานบุคคล อาจทำให้พยานบุคคล หลงลืมเหตุการณ์หรือข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น หรือพยานบุคคลอาจเกิดความเบื่อหน่ายที่จะให้ข้อเท็จจริง ยิ่งหากเรื่องกล่าวหาเรื่องเดียวกันมีการร้องเรียนไปยังหลายหน่วยงาน ทำให้มีการสอบถามข้อเท็จจริงกับพยานบุคคลนั้น บ่อยครั้งจากหลายหน่วยงาน ย่อมทำให้พยานบุคคลเกิดความเบื่อหน่ายที่จะให้ข้อเท็จจริงซ้ำๆ ในเรื่องเดียวกันหลายครั้ง อาจทำให้ไม่ได้รับข้อเท็จจริงจากพยานบุคคล หรือได้รับข้อเท็จจริงที่ไม่ครบถ้วน ถูกต้องก็เป็นได้

3) ผู้ถูกกล่าวหาย่อมได้รับความทุกข์ทรมานทางจิตใจเป็นระยะเวลานาน ที่จะต้องตกเป็นผู้ถูกกล่าวหาในคดี โดยไม่มีกำหนดระยะเวลาสิ้นสุดของคดีที่แน่นอนชัดเจน

4) การที่ผู้ถูกกล่าวหาต้องเข้าสู่กระบวนการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ทำให้ผู้ถูกกล่าวหาตกเป็นจำเลยของสังคม ผู้คนรอบข้างที่ทราบเรื่องอาจสงสัยในความบริสุทธิ์ และความซื่อสัตย์สุจริตของผู้ถูกกล่าวหาจนกว่าการไต่สวนข้อเท็จจริงจะแล้วเสร็จ ส่งผลให้ผู้ถูกกล่าวหาเสื่อมเสียชื่อเสียง เกียรติยศ และอาจเสียโอกาสความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน ยิ่งการไต่สวนข้อเท็จจริงใช้ระยะเวลาดำเนินการนานเพียงใด ผู้ถูกกล่าวหาย่อมได้รับผลกระทบดังกล่าวมากขึ้นเพียงนั้น

5) ในบางครั้งเรื่องกล่าวหาหรือเรียนอาจขาดอายุความฟ้องร้องเสียก่อน ทำให้ผู้ถูกกล่าวหาไม่ได้ใช้สิทธิเพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนเอง

ด้วยสาเหตุของปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นทำให้จำเป็นต้องมีแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ซึ่งเมื่อพิจารณารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 40 ได้วางหลักเกณฑ์เพื่อคุ้มครองสิทธิผู้ถูกกล่าวหาไว้ว่า บุคคลย่อมมีสิทธิที่จะให้คดีของตนได้รับการพิจารณาอย่างถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม และผู้ต้องหามีสิทธิในการได้รับการสอบสวนอย่างถูกต้อง รวดเร็ว เป็นธรรม ซึ่งสิทธิดังกล่าวได้รับการรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญของทุกประเทศ และสอดคล้องกับ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ข้อ 14 วรรค 3 ซึ่งคุ้มครองสิทธิผู้ที่ถูกกล่าวหาไว้ว่าผู้ถูกกล่าวหามีสิทธิในการได้รับการดำเนินคดีอย่างรวดเร็ว ส่วนกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศฝรั่งเศส และประเทศสหรัฐอเมริกา ก็มี

การกำหนดระยะเวลาในการสอบสวนคดีอาญาไว้ชัดเจนแต่อย่างใด รวมถึงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 130 บัญญัติให้เริ่มทำการสอบสวนโดยมิชักช้า ซึ่งมีได้มีบทบัญญัติที่กำหนดระยะเวลาการสอบสวนไว้แน่นอนชัดเจนเช่นเดียวกัน คงมีแต่การดำเนินการสอบสวนวินัยข้าราชการพลเรือนสามัญซึ่งได้ศึกษามาแล้วที่มีการกำหนดระยะเวลาการสอบสวนผู้ถูกกล่าวหาในแต่ละขั้นตอนไว้อย่างชัดเจน ทั้งการสอบสวนผู้ถูกกล่าวหาในความผิดทางวินัยข้าราชการพลเรือนสามัญ กับการไต่สวนข้อเท็จจริงในคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการก็มีความใกล้เคียงกัน ดังจะเห็นได้จากกระบวนการขั้นตอนต่าง ๆ ในการสอบสวนความผิดทางวินัยข้าราชการพลเรือนสามัญ กับการไต่สวนข้อเท็จจริงในคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการก็มีลักษณะคล้ายคลึงกัน เหตุที่มีความคล้ายคลึงดังกล่าว เนื่องจากการไต่สวนข้อเท็จจริงคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หากปรากฏว่าคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติว่าผู้ถูกกล่าวหากระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการแล้ว หากผู้ถูกกล่าวหาเป็นข้าราชการ คณะกรรมการ ป.ป.ช. อาจมีมติว่าผู้ถูกกล่าวหากระทำความผิดทางวินัยด้วย อันจะให้ถือว่ารายงานเอกสารและความเห็นของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นสำนวนการสอบสวนทางวินัยของคณะกรรมการสอบสวนทางวินัยด้วย เพื่อให้การดำเนินการสอบสวนทางวินัยชอบด้วยกฎหมาย และเป็นการคุ้มครองสิทธิผู้ถูกกล่าวหา กระบวนการไต่สวนข้อเท็จจริงความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการโดยคณะกรรมการ ป.ป.ช. จึงจำเป็นต้องคำนึงถึงกระบวนการสอบสวนความผิดทางวินัยด้วย กระบวนการไต่สวนข้อเท็จจริงโดยคณะกรรมการ ป.ป.ช. จึงมีขั้นตอนและหลักเกณฑ์ที่คล้ายคลึงกับการดำเนินการทางวินัย ซึ่งเมื่อการดำเนินการทางวินัยมีการกำหนดระยะเวลาในแต่ละขั้นตอนไว้ชัดเจน ผู้เขียนจึงเห็นว่าควรนำกำหนดระยะเวลาในการสอบสวนความผิดทางวินัยในแต่ละขั้นตอนมาร่วมวิเคราะห์เพื่อประกอบการแก้ไขปัญหาความล่าช้า และความต่อเนื่องของการไต่สวนข้อเท็จจริงคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการโดยคณะกรรมการ ป.ป.ช. จึงมีความสมเหตุผล

เมื่อพิจารณากระบวนการขั้นตอนในการสอบสวนทางวินัยข้าราชการสามัญตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2551 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ประกอบ กฎ ก.พ. ฉบับที่ 18 (พ.ศ. 2540) ว่าด้วยการสอบสวนพิจารณา จะเห็นได้ว่ากฎหมายกำหนดขั้นตอนและระยะเวลาในการดำเนินการตามขั้นตอนนั้น ๆ ไว้โดยชัดเจน กล่าวคือ เมื่อมีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนแล้ว ให้ผู้สั่งแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนแจ้งคำสั่งให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบโดยเร็ว กรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาไม่ยอมรับทราบคำสั่งหรือไม่อาจแจ้งให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบได้ ให้ส่งสำเนาคำสั่งทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับให้ผู้ถูกกล่าวหา ณ ที่อยู่ของผู้ถูกกล่าวหา ซึ่งปรากฏตามหลักฐานของทางราชการ ในกรณีเช่นนี้ เมื่อล่วงพ้นสิบห้าวันนับแต่วันที่ส่งสำเนาคำสั่งดังกล่าวให้ถือว่าผู้ถูกกล่าวหาได้รับทราบคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนแล้ว และส่งสำเนาคำสั่งแต่งตั้ง

คณะกรรมการสอบสวนให้คณะกรรมการสอบสวน และส่งหลักฐานการรับทราบหรือถือว่ารับทราบคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวน

คณะกรรมการสอบสวนดำเนินการสอบสวนภายในกำหนดระยะเวลา ดังนี้

- 1) ดำเนินการประชุมเพื่อพิจารณาวางแผนทางการสอบสวน และแจ้งและอธิบายข้อกล่าวหาที่ปรากฏตามเรื่องที่ถูกกล่าวหาให้ทราบว่าผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำการใด เมื่อใด อย่างไร ให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ประธานกรรมการได้รับทราบคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวน
- 2) รวบรวมพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ถูกกล่าวหาเท่าที่มีภายในหกสิบวัน นับแต่วันที่ได้ดำเนินการตาม 1) แล้วเสร็จ
- 3) แจ้งข้อกล่าวหาและสรุปพยานหลักฐานที่สนับสนุนข้อกล่าวหาว่าผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำการใดเมื่อใด อย่างไร และเป็นความผิดวินัยกรณีใดตามมาตราใด ให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้ดำเนินการตาม 2) แล้วเสร็จ
- 4) รวบรวมพยานหลักฐานของผู้ถูกกล่าวหาให้แล้วเสร็จภายในหกสิบวัน นับแต่วันที่ได้ดำเนินการตาม 3)
- 5) ประชุมพิจารณาลงมติและทำรายงานการสอบสวนเสนอต่อผู้สั่งแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้ดำเนินการตาม 4) แล้วเสร็จ

ในกรณีที่คณะกรรมการสอบสวนไม่สามารถดำเนินการให้แล้วเสร็จภายในกำหนดระยะเวลาตาม 1) 2) 3) 4) หรือ 5) ได้ ให้คณะกรรมการสอบสวนรายงานเหตุที่ทำให้การสอบสวนไม่แล้วเสร็จต่อผู้สั่งแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนเพื่อขอขยายระยะเวลาการสอบสวน ในกรณีเช่นนี้ให้ผู้สั่งแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนสั่งขยายระยะเวลาดำเนินการได้ตามความจำเป็นครั้งละไม่เกินหกสิบวัน

การสอบสวนเรื่องใดที่คณะกรรมการสอบสวนดำเนินการไม่แล้วเสร็จภายในสองร้อยเจ็ดสิบวัน ให้ประธานกรรมการรายงานเหตุให้ผู้สั่งแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนรายงานให้ อ.ก.พ.กระทรวงทราบ เพื่อติดตามเร่งรัดการสอบสวนต่อไป

เมื่อพิจารณาระยะเวลาตามขั้นตอนการสอบสวนความผิดทางวินัยดังกล่าว จะพบว่าหากใช้ระยะเวลาดำเนินการในแต่ละขั้นตอนอย่างเต็มที่ ตั้งแต่ขั้นตอนแจ้งคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนจนถึงขั้นตอนลงมติและทำรายงานการสอบสวนเสนอต่อผู้สั่งแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวน เมื่อรวมแล้วในทุกขั้นตอนจะใช้ระยะเวลารวมทั้งสิ้นหนึ่งร้อยเก้าสิบห้าวัน ซึ่งหากดำเนินการไม่แล้วเสร็จภายในกำหนดระยะเวลาของแต่ละขั้นตอน คณะกรรมการสอบสวนสามารถรายงานเหตุที่ทำให้การสอบสวนในขั้นตอนนี้ ๆ ไม่แล้วเสร็จต่อผู้สั่งแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวน

เพื่อขยายระยะเวลาการสอบสวนได้ และให้เป็นอำนาจของผู้แต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนที่จะสั่งขยายระยะเวลาดำเนินการได้ตามความจำเป็น แต่ครั้งละไม่เกินหกสิบวัน แต่ถ้าคณะกรรมการสอบสวนดำเนินการไม่แล้วเสร็จภายในสองร้อยเจ็ดสิบวันให้ประธานกรรมการสอบสวนรายงานเหตุให้ผู้แต่งตั้งฯ รายงานให้ อ.ก.พ. กระทรวงทราบเพื่อติดตามเร่งรัดต่อไป ผู้เขียนจึงเห็นว่าเพื่อความเหมาะสม และสอดคล้องระหว่างกันได้สวนข้อเท็จจริงคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการโดยคณะกรรมการ ป.ป.ช. กับการสอบสวนความผิดทางวินัย จึงควรกำหนดระยะเวลาในการไต่สวนข้อเท็จจริงให้แน่นอน ชัดเจน กล่าวคือ กำหนดให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. หรือคณะอนุกรรมการไต่สวน หรือพนักงานไต่สวนจะต้องดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงไปตามขั้นตอน โดยแต่ละขั้นตอนจะต้องมีกำหนดระยะเวลาที่ชัดเจน ดังนี้

1) เมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีคำสั่งให้ไต่สวนข้อเท็จจริงและแต่งตั้งอนุกรรมการไต่สวน หรือมอบหมายพนักงานไต่สวนเพื่อดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงในคดีเรื่องใดแล้ว ให้ประธานอนุกรรมการ หรืออนุกรรมการและเลขานุการ หรือพนักงานไต่สวนแจ้งคำสั่งแต่งตั้งอนุกรรมการไต่สวน หรือคำสั่งมอบหมายพนักงานไต่สวนให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบ โดยให้ส่งสำเนาคำสั่งทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับไปให้ผู้ถูกกล่าวหา ณ ที่อยู่ของผู้ถูกกล่าวหาซึ่งปรากฏตามหลักฐานของทางราชการหรือตามหลักฐานที่ปรากฏจากการไต่สวนข้อเท็จจริง ภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีคำสั่งไต่สวนข้อเท็จจริงและแต่งตั้งอนุกรรมการไต่สวน หรือมอบหมายพนักงานไต่สวน กรณีเมื่อได้ล่วงพ้นกำหนดระยะเวลาสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้ส่งสำเนาคำสั่งให้ผู้ถูกกล่าวหา ให้ถือว่าผู้ถูกกล่าวหาได้รับทราบคำสั่งดังกล่าวแล้ว

2) ให้ผู้ถูกกล่าวหาใช้สิทธิคัดค้านผู้ได้รับแต่งตั้งเป็นอนุกรรมการไต่สวน หรือมอบหมายให้เป็นพนักงานไต่สวนภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่ได้รับทราบคำสั่ง

3) ให้คณะอนุกรรมการไต่สวน หรือองค์คณะพนักงานไต่สวน จัดให้มีการประชุมปรึกษาคดี เพื่อดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้แจ้งคำสั่งให้ไต่สวนและแต่งตั้งอนุกรรมการไต่สวน หรือคำสั่งมอบหมายพนักงานไต่สวนให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบ

4) ให้คณะอนุกรรมการไต่สวน หรือองค์คณะพนักงานไต่สวนทำการไต่สวนข้อเท็จจริงให้แล้วเสร็จภายในหกสิบวันนับแต่วันที่ได้จัดให้มีการประชุมปรึกษาคดี

5) ให้คณะอนุกรรมการไต่สวน หรือองค์คณะพนักงานไต่สวน แจ้งข้อกล่าวหาและสรุปพยานหลักฐานที่สนับสนุนข้อกล่าวหาให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบ ภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่การไต่สวนข้อเท็จจริงตาม 4) แล้วเสร็จ

6) ให้ผู้ถูกกล่าวหาชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา หรือนำสืบพยานหลักฐานเพื่อแก้ข้อกล่าวหา ภายในหกสิบวันนับแต่วันที่แจ้งข้อกล่าวหา หรือถือว่าแจ้งข้อกล่าวหา

7) ให้คณะกรรมการไต่สวน หรือองค์คณะพนักงานไต่สวน ประชุมปรึกษาเพื่อพิจารณาชี้แจงนำพนักงานหลักฐานทั้งปวงจากข้อกล่าวหา คำแก้ข้อกล่าวหา ข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องซึ่งได้จากการไต่สวนข้อเท็จจริง แล้วมีมติว่าผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำการอันเป็นมูลความผิดตามข้อกล่าวหาหรือไม่ อย่างไร หรือมีมติว่าสมควรดำเนินคดีอาญา หรือคดีความผิดวินัยกับผู้ถูกกล่าวหาหรือไม่ พร้อมด้วยเหตุผลในการพิจารณาทำความเห็น และให้จัดทำสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงเสนอต่อประธานกรรมการ ป.ป.ช. ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ผู้ถูกกล่าวหาชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา หรือนำสืบพยานหลักฐานเพื่อแก้ข้อกล่าวหา

8) กรณีที่องค์คณะอนุกรรมการไต่สวนไม่สามารถดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงให้แล้วเสร็จภายในกำหนดระยะเวลาในข้อ 1) – 7) ให้องค์คณะอนุกรรมการไต่สวนรายงานเหตุที่ทำให้การไต่สวนข้อเท็จจริงไม่แล้วเสร็จต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. เพื่อขอขยายระยะเวลา ในกรณีเช่นนี้ ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีคำสั่งขยายระยะเวลาดำเนินการได้ตามความจำเป็นครั้งละไม่เกินหกสิบวัน ทั้งนี้ ให้อยู่ภายใต้ดุลพินิจของคณะกรรมการ ป.ป.ช. โดยการไต่สวนจะต้องแล้วเสร็จก่อนที่อายุความฟ้องร้องในความผิดฐานนั้น ๆ จะขาดอายุความไม่น้อยกว่าหกเดือน

9) เมื่อคณะกรรมการไต่สวน หรือพนักงานไต่สวนดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานทั้งปวงแล้วมีมติว่าสมควรดำเนินคดีอาญา หรือคดีความผิดวินัย จะต้องทำความเห็นและจัดทำสำนวนการไต่สวนเสนอต่อประธานกรรมการ ป.ป.ช. ซึ่งระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ว่าด้วยการไต่สวนข้อเท็จจริง พ.ศ. 2555 ข้อ 43 กำหนดว่าเมื่อประธานกรรมการ ป.ป.ช. ได้รับสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงแล้ว ให้จัดให้มีการประชุมเพื่อพิจารณาภายในสามสิบวัน

ดังนั้น การกำหนดระยะเวลาในการไต่สวนข้อเท็จจริงดังที่ผู้เขียนได้วิเคราะห์น่าจะเป็นแนวทางในการลดปัญหาความล่าช้าในการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้ในระดับหนึ่ง ทั้งนี้ย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยที่เกี่ยวข้องอื่นด้วย กล่าวคือ ระบบงานธุรการภายในสำนักงาน ป.ป.ช. การแต่งตั้งอนุกรรมการไต่สวนหรือมอบหมายพนักงานไต่สวนโดยคณะกรรมการ ป.ป.ช. ควรอยู่บนพื้นฐานความเหมาะสม จำนวนเรื่องที่แต่งตั้งหรือมอบหมายให้พนักงานเจ้าหน้าที่แต่ละคนเป็นอนุกรรมการไต่สวนหรือพนักงานไต่สวนไม่มากจนเกินไป เป็นต้น

2. ปัญหาการมีทัศนคติ

เดิมกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทย ทัศนคติที่มีบทบาทสำคัญในฐานะองค์กรที่ช่วยเหลือคู่ความในการดำเนินคดีในชั้นศาล ต่อมาทัศนคติที่มีบทบาทมากขึ้นตั้งแต่ในชั้นจับกุม กล่าวคือ ได้มีการแก้ไขบทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ให้ผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาซึ่งถูกควบคุมหรือขัง และจำเลยมีสิทธิพบและปรึกษานายความเป็นการเฉพาะตัว¹²¹ นอกจากนี้ในชั้นสอบสวนได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ว่าในคดีที่มีอัตราโทษประหารชีวิต ก่อนเริ่มถามคำให้การให้พนักงานสอบสวนถามผู้ต้องหาว่ามีทัศนคติหรือไม่ ถ้าไม่มีให้รัฐจัดหาทนายความให้ และในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกก่อนเริ่มถามคำให้การให้พนักงานสอบสวนถามผู้ต้องหาว่ามีทัศนคติหรือไม่ ถ้าไม่มีและผู้ต้องหาต้องการทนายความ ให้รัฐจัดหาทนายความให้¹²² ซึ่งผู้ต้องหาไม่มีสิทธิให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำตนได้¹²³ ซึ่งสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 40 (7) ที่กำหนดว่าในคดีอาญาผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือในทางคดีจากทนายความ ทั้งในกฎหมายต่างประเทศ เช่น กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส บัญญัติให้บุคคลผู้ถูกควบคุมตัวสามารถปรึกษากับทนายความเป็นเวลา 30 นาที ได้ตั้งแต่ชั่วโมงแรกของการควบคุมตัว แต่ทนายความไม่มีสิทธิขอสู้นานการสอบสวน และกำหนดให้บุคคลผู้ถูกควบคุมตัวไม่อยู่ในฐานะที่จะกำหนดตัวทนายความหรือไม่สามารถที่จะติดต่อทนายความที่ได้รับการคัดเลือกได้ บุคคลนั้นสามารถร้องขอให้มีการจัดหาทนายความให้ ส่วนในรัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกาก็ได้มีบทบัญญัติรับรองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาที่จะได้รับความช่วยเหลือในการมีทัศนคติ จึงเห็นได้ว่าทัศนคติที่มีบทบาทในการช่วยเหลือผู้ถูกกล่าวหาหรือผู้ต้องหาในคดีเป็นอย่างมากถึงขนาดมีการบัญญัติรับรองไว้ทั้งในรัฐธรรมนูญและกฎหมายวิธีพิจารณาความทั้งของไทย และต่างประเทศ ซึ่งถือเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในการต่อสู้คดีในอีกลักษณะหนึ่ง

จากการพิจารณาบทบัญญัติพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ประกอบระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการไต่สวนข้อเท็จจริง พ.ศ. 2555 จะเห็นได้ว่าทัศนคติอาจสามารถเข้ามามีบทบาทในการไต่สวนข้อเท็จจริงคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ในขั้นตอนการชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา เมื่อผู้ถูกกล่าวหาจะชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา

¹²¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 7/1 และมาตรา 7/2

¹²² เรื่องเดียวกัน มาตรา 134/1

¹²³ เรื่องเดียวกัน มาตรา 134/3

มีสิทธินำทนายความ หรือบุคคลที่ไว้วางใจเข้าฟังการชี้แจงหรือให้ปากคำของตนได้¹²⁴ นอกจากนั้น ยังให้สิทธิผู้ถูกกล่าวหาที่จะนำทนายความหรือบุคคลที่ไว้วางใจเข้าช่วยเหลือในการตรวจ พยานหลักฐาน ซึ่งบทบัญญัติดังกล่าวมิได้มีการบัญญัติไว้โดยแจ้งชัดเป็นลายลักษณ์อักษรแต่อย่าง ใด คงมีการเขียนไว้ในแบบ ตส. ป.ป.ช. 15 บันทึกการแจ้งข้อกล่าวหา ซึ่งระเบียบคณะกรรมการ ป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการไต่สวนข้อเท็จจริง พ.ศ. 2555 ข้อ 37 วรรคท้าย กำหนดให้บันทึกการแจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบ ให้เป็นไปตามแบบ ตส. ป.ป.ช. 15 จึง ถือว่านอกจากทนายความจะมีบทบาทในการเข้าร่วมฟังการชี้แจงแก่ข้อกล่าวหาหรือให้ปากคำของ ผู้ถูกกล่าวหาแล้วยังมีบทบาทเข้าช่วยเหลือผู้ถูกกล่าวหาในการตรวจพยานหลักฐานด้วยเท่านั้น

เมื่อพิจารณาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย และประเทศฝรั่งเศส แล้ว การที่ทนายความจะเข้ามามีบทบาทช่วยเหลือผู้ถูกกล่าวหาหรือผู้ต้องหาได้นั้นนอกจากผู้ถูก กล่าวหาหรือผู้ต้องหาจะเป็นผู้จัดหาทนายความมาเองแล้ว รัฐยังมีหน้าที่ต้องจัดหาทนายความมาให้ ทั้งที่กฎหมายบัญญัติบังคับให้ต้องจัดหา และกรณีผู้ถูกกล่าวหาหรือผู้ต้องหาร้องขอด้วย กล่าวคือ ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย บัญญัติให้คดีที่มีอัตราโทษประหารชีวิต ก่อน เริ่มถามคำให้การให้พนักงานสอบสวนถามผู้ต้องหาว่ามีทนายความหรือไม่ ถ้าไม่มีกฎหมายบังคับ ให้รัฐจัดหาทนายความให้ และในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกก่อนเริ่มถามคำให้การให้พนักงาน สอบสวนถามผู้ต้องหาว่ามีทนายความหรือไม่ ถ้าไม่มีและผู้ต้องหาต้องการทนายความ ให้รัฐจัดหา ทนายความให้ เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับการไต่สวนข้อเท็จจริงโดยคณะกรรมการ ป.ป.ช. ตาม พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และที่ แก้ไขเพิ่มเติม ประกอบระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการ ไต่สวนข้อเท็จจริง พ.ศ. 2555 แล้ว จะเห็นได้ว่าพระราชบัญญัติฯ และระเบียบฯ ดังกล่าวมิได้มีการ รับรองสิทธิเกี่ยวกับการจัดหาทนายความให้แก่ผู้ถูกกล่าวหาแต่อย่างใด ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้วจะเห็น ได้ว่าประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยกำหนดให้รัฐต้องมีการจัดหาทนายความให้ แยกตามประเภทคดีเป็นหลัก กล่าวคือ คดีที่มีอัตราโทษประหารชีวิต ก่อนเริ่มถามคำให้การ พนักงานสอบสวนต้องถามผู้ต้องหาเกี่ยวกับเรื่องทนายถ้าไม่มีเป็นหน้าที่ของรัฐต้องจัดหาให้ ส่วน คดีที่มีอัตราโทษจำคุก ก่อนเริ่มถามคำให้การพนักงานสอบสวนต้องถามผู้ต้องหาเกี่ยวกับเรื่อง ทนาย ถ้าไม่มีและผู้ต้องหาต้องการทนายความรัฐต้องจัดหาให้ อันเป็นกรณีที่เกิดจากความประสงค์ ของผู้ต้องหาตามที่กฎหมายบัญญัติรับรองให้ ถือเป็น การรับรองคุ้มครองสิทธิผู้ต้องหาที่จะต้องมี ทนายความให้การช่วยเหลือขณะผู้ต้องหาให้ปากคำต่อพนักงานสอบสวนในคดีที่มีอัตราโทษสูง

¹²⁴ ระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการไต่สวนข้อเท็จจริง พ.ศ. 2555 ข้อ 39 วรรคแรก

ตั้งแต่จำคุกขึ้นไปนั่นเอง เมื่อพิจารณาคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ซึ่งบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา ตั้งแต่มาตรา 147 ถึงมาตรา 166 แล้ว จะเห็นได้ว่าในทุกมาตรามีอัตราโทษจำคุก และ/หรือปรับทั้งสิ้น โดยมาตรา 148 และมาตรา 149 มีอัตราโทษสูงสุดถึงประหารชีวิต นอกจากนั้นคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการตามกฎหมายอื่น ได้แก่พระราชบัญญัติว่าด้วยความรับผิดชอบเกี่ยวกับการเสนอราคาต่อหน่วยงานของรัฐ พ.ศ. 2542 และกฎหมายในส่วนสารบัญญัติตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 100 – 103/2 ในทุกมาตราที่เกี่ยวข้องก็มีอัตราโทษจำคุกและ/หรือปรับทั้งสิ้น ดังนั้น เมื่อเป็นคดีความผิดอาญาที่มีอัตราโทษจำคุกเช่นเดียวกันจึงควรต้องมีการสอบถามเรื่องนายความ และจัดหาทนายความให้ผู้ถูกกล่าวหาเช่นเดียวกับการสอบสวนคดีอาญาทั่วไป

3. ปัญหาการที่ศาลยึดรายงานและสำนวนคดีของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นหลักในการพิจารณา

ดังที่ได้ศึกษามาแล้วว่าระบบการดำเนินคดีอาญาสามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือระบบกล่าวหา และระบบไต่สวน ทั้งสองระบบมีวิธีการดำเนินคดีที่แตกต่างกัน ซึ่งประเทศไทยจะนำระบบกล่าวหามาใช้ในการดำเนินคดีอาญาทั่วไป ส่วนคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการให้เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ที่จะได้ไต่สวนและวินิจฉัย โดยการเริ่มต้นคดีที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. จะมีคำสั่งไต่สวนไต่สวนไต่สวนได้หลายช่องทาง กล่าวคือ

- 1) กรณีมีผู้กล่าวหาหรือเรียนต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ไม่ว่าจะด้วยวาจาหรือทำเป็นหนังสือ หรือ
- 2) กรณีคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีเหตุอันควรสงสัยว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการก็มีอำนาจหยิบยกขึ้นไต่สวนและวินิจฉัยได้เอง หรือ
- 3) กรณีผู้เสียหายได้ร้องทุกข์หรือมีผู้กล่าวโทษต่อพนักงานสอบสวนให้ดำเนินคดีกับเจ้าหน้าที่ของรัฐว่ากระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ซึ่งมาตรา 89 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติมบัญญัติให้พนักงานสอบสวนส่งเรื่องให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ดำเนินการ ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่มีการร้องทุกข์หรือกล่าวโทษ หรือ
- 4) คณะกรรมการ ป.ป.ช. เรียกให้หน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น โอนเรื่องกล่าวหาเจ้าหน้าที่ของรัฐว่ากระทำความผิด

ต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ซึ่งหน่วยงานนั้นได้รับไว้พิจารณามาให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ดำเนินการไต่สวน

ในการไต่สวนข้อเท็จจริงโดยคณะกรรมการ ป.ป.ช. ดังกล่าวจะมีลักษณะของระบบการไต่สวนเป็นหลัก โดยผู้มีอำนาจไต่สวน ได้แก่ คณะอนุกรรมการไต่สวน หรือองค์คณะพนักงานไต่สวน จะมีบทบาทอย่างสูงในการค้นหาความจริง ผู้กล่าวหาหรือผู้เสียหายจะไม่มีบทบาทในการค้นหาความจริงเท่าใดนัก เป็นแต่เพียงผู้ช่วยเหลือคณะกรรมการไต่สวน หรือองค์คณะพนักงานไต่สวน ตามที่มีการร้องขอเท่านั้น ซึ่งเมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ดำเนินการไต่สวนและมีมติว่า ผู้ถูกกล่าวหากระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ อันเป็นความผิดอาญา มาตรา 97 และมาตรา 98/1 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม บัญญัติให้ประธานกรรมการ ส่งรายงาน เอกสาร และความเห็นไปยังอัยการสูงสุด เพื่อดำเนินคดีอาญาในศาลซึ่งมีเขตอำนาจพิจารณาพิพากษาคดี โดยให้ถือว่ารายงานของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นสำนวนการสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และให้ศาลประทับฟ้องไว้พิจารณาโดยไม่ต้องไต่สวนมูลฟ้อง และให้ศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดียึดรายงานและสำนวนคดีของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นหลักในการพิจารณาและอาจไต่สวนหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ตามที่เห็นสมควร โดยให้ศาลดำเนินกระบวนการไต่สวนไปโดยใช้ระบบไต่สวน

จากบทบัญญัติดังกล่าวจะเห็นได้ว่าการดำเนินคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หากเป็นการไต่สวนและวินิจฉัยโดยคณะกรรมการ ป.ป.ช. แล้ว ศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีดังกล่าวจะยึดรายงานของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นหลักในการพิจารณา โดยให้ถือเป็นสำนวนการสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยศาลไม่ต้องไต่สวนมูลฟ้องแต่อย่างใด และอาจไต่สวนหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ตามที่เห็นสมควร แสดงให้เห็นว่ารายงานและสำนวนคดีของคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีความสำคัญต่อการพิจารณาพิพากษาคดีในชั้นศาลเป็นอย่างมาก ศาลจะใช้รายงานและสำนวนคดีของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นพยานหลักฐานสำคัญในการวินิจฉัยความผิดของผู้ถูกกล่าวหา โดยการไต่สวนหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมนอกจากในรายงานและสำนวนคดีจะเป็นส่วนเสริมเท่านั้น ดังนั้นเพื่อความบริสุทธิ์ยุติธรรม การไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. จึงต้องดำเนินการด้วยความละเอียดรอบคอบ เป็นไปตามที่ระเบียบกฎหมายกำหนด รวมถึงต้องคำนึงถึงเรื่องการคุ้มครองสิทธิของผู้ที่เกี่ยวข้องในคดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาด้วย การที่ศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีมิได้มีการสืบพยานหลักฐานเอง โดยรับฟังแต่เพียงรายงานและสำนวนการไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นพยานหลักฐานเท่านั้น ทำให้การคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในชั้นไต่สวนข้อเท็จจริงของ

คณะกรรมการ ป.ป.ช. มิได้มีการตรวจสอบกลิ่นกรองซ้ำอีกครั้งในชั้นพิจารณาคดีของศาล เป็นไปได้ว่าผู้ถูกกล่าวหาอาจไม่ได้รับความคุ้มครองสิทธิของตนในชั้นไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ในบางประการได้

นอกจากคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการจะอยู่ในอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ ป.ป.ช.แล้ว ยังมีกรณีที่พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาด้วยกล่าวคือ มาตรา 89/2 บัญญัติว่า ในกรณีที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. พิจารณาเห็นสมควร อาจส่งเรื่องที่มีการกล่าวหาเจ้าหน้าที่ของรัฐว่ากระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการให้พนักงานสอบสวนดำเนินการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาต่อไปก็ได้ ซึ่งจะสังเกตได้ว่าบทบัญญัติดังกล่าวมิได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์ หรือเงื่อนไขว่าเรื่องที่มีการกล่าวหาเจ้าหน้าที่ของรัฐว่ากระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการในลักษณะเช่นใดที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. จะพิจารณาส่งเรื่องให้พนักงานสอบสวนดำเนินการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา จึงเป็นเรื่องการใช้ดุลพินิจของคณะกรรมการ ป.ป.ช. โดยไม่มีหลักเกณฑ์ใด ๆ รองรับ ซึ่งการสอบสวนโดยพนักงานสอบสวนจะใช้ระบบกล่าวหาเป็นหลัก ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และที่แก้ไขเพิ่มเติม เช่นเดียวกับการดำเนินคดีอาญาทั่วไป เมื่อพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบเห็นว่าสอบสวนแล้วเสร็จก็จะส่งสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการเพื่อมีความเห็นควรสั่งฟ้อง หรือสั่งไม่ฟ้องต่อไป หากพนักงานอัยการมีความเห็นควรสั่งฟ้องก็จะนำคดีฟ้องต่อศาลที่มีเขตอำนาจพิจารณาพิพากษาต่อไป ซึ่งการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลจะมีการนำสืบพยานหลักฐานในคดีใหม่ โดยไม่ยึดสำนวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวนเป็นหลักในการพิจารณาพิพากษาคดีดังเช่นรายงานและสำนวนคดีของคณะกรรมการ ป.ป.ช. แต่อย่างใด ทำให้ศาลได้มีโอกาสตรวจสอบกลิ่นกรองพยานหลักฐานอีกครั้ง รวมถึงมีโอกาสตรวจสอบถึงการคุ้มครองสิทธิผู้ต้องหาในชั้นสอบสวนด้วย โอกาสที่สิทธิของผู้ต้องหาในชั้นสอบสวนโดยพนักงานสอบสวนจะถูกละเมิดย่อมเกิดขึ้นได้ยาก

ดังนั้น การกำหนดให้ศาลยึดรายงานและสำนวนคดีของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ที่ได้ไต่สวนและวินิจฉัยแล้วเป็นหลักในการพิจารณาพิพากษาคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ จึงไม่น่าจะเหมาะสมที่จะนำมาใช้ เนื่องจากอาจมีการละเมิดสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาบางประการในชั้นไต่สวนโดยคณะกรรมการ ป.ป.ช. และศาลที่พิจารณาพิพากษาคดีก็มิได้มีการตรวจสอบอีกครั้งในชั้นพิจารณาพิพากษาคดีของศาล ซึ่งแตกต่างจากการสอบสวนคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการโดยพนักงานสอบสวนที่แม้ในชั้นสอบสวนจะมีการละเมิดสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา ในชั้นพิจารณาพิพากษาคดีศาลจะมีการนำสืบพยานหลักฐานใหม่ จึงมีการตรวจสอบสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาซ้ำในชั้นศาลอีกครั้ง

4. ปัญหาการแจ้งสิทธิให้ผู้ถูกกล่าวหาได้ทราบ

การไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม และระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการไต่สวนข้อเท็จจริง พ.ศ. 2555 ซึ่งกำหนดกระบวนการ และขั้นตอนต่าง ๆ ในการไต่สวนข้อเท็จจริงไว้ โดยในแต่ละกระบวนการ ขั้นตอนเหล่านั้นจะกระทบสิทธิผู้ถูกกล่าวหาในหลาย ๆ ประการดังที่ได้วิเคราะห์ไว้ในบทที่ 2 นอกจากจะกระทบสิทธิต่าง ๆ ของผู้ถูกกล่าวหาแล้ว ยังมีบทบัญญัติหรือข้อกำหนดที่ให้สิทธิแก่ผู้ถูกกล่าวหาในขั้นตอนต่าง ๆ ของการไต่สวนข้อเท็จจริงด้วย ซึ่งสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาดังกล่าวมีความสำคัญยิ่งต่อผลการไต่สวนข้อเท็จจริง กล่าวคือหากผู้ถูกกล่าวหาละเลยสิทธิที่ตนพึงมีตามที่กฎหมายกำหนดไว้ อาจถึงขั้นทำให้ตกเป็นผู้ถูกชี้มูลความผิดอาญาได้ การสร้างความรู้ความเข้าใจในกระบวนการ ขั้นตอนการไต่สวนข้อเท็จจริง และการรับรู้รับทราบถึงสิทธิของตนเมื่อตกเป็นผู้ถูกกล่าวหาจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อที่จะนำไปเป็นข้อมูลในการที่จะตัดสินใจ ดำเนินการตามสิทธิที่ได้รับดังกล่าวหรือไม่ ผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างความรู้ความเข้าใจ และแจ้งให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบถึงสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา ได้แก่ อนุกรรมการไต่สวน หรือพนักงานไต่สวน ซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับมอบหมายจากคณะกรรมการ ป.ป.ช. ให้ดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงนั่นเอง แต่การที่อนุกรรมการไต่สวน หรือพนักงานไต่สวน จะสามารถแจ้งสิทธิให้ผู้ถูกกล่าวหาได้ทราบได้นั้น ต้องปรากฏว่าพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม หรือระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการไต่สวนข้อเท็จจริง พ.ศ. 2555 กำหนดให้สิทธิผู้ถูกกล่าวหาในเรื่องนั้น ๆ ไว้ด้วย ซึ่งถึงแม้จะมีการกำหนดสิทธิผู้ถูกกล่าวหาในเรื่องนั้น ๆ ไว้แล้ว แต่หากพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญฯ และระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติฯ ดังกล่าว มิได้กำหนดให้อนุกรรมการไต่สวน หรือพนักงานไต่สวนจะต้องแจ้งสิทธินั้น ๆ ให้แก่ผู้ถูกกล่าวหา อาจทำให้อนุกรรมการไต่สวน หรือพนักงานไต่สวนละเลย หรือหลงลืมที่จะแจ้งสิทธินั้น ๆ ให้แก่ผู้ถูกกล่าวหา อันอาจส่งผลให้เกิดความเสียหายต่อตัวผู้ถูกกล่าวหาได้ แม้อกฎหมายจะให้สิทธิดำเนินการในเรื่องหนึ่งเรื่องใดไว้แล้ว ดังนั้น หากพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม หรือระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ว่าด้วยการไต่สวนข้อเท็จจริง พ.ศ. 2555 มีบทบัญญัติหรือข้อกำหนดให้ต้องมีการแจ้งสิทธิต่าง ๆ ของผู้ถูกกล่าวหาให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบจะทำให้สิทธิของผู้ถูกกล่าวหาได้รับความคุ้มครอง

นอกจากนี้แล้วหากพิจารณาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจะเห็นได้ว่ามีบทบัญญัติที่กำหนดให้ต้องมีการแจ้งสิทธิให้ผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาในมาตรา 84 ซึ่งบัญญัติให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจซึ่งรับมอบตัวผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาหน้าที่แจ้งให้ผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาทราบ ในโอกาสแรกถึงสิทธิดังต่อไปนี้

1) สิทธิของผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาซึ่งถูกควบคุมหรือยังมีสิทธิแจ้งหรือขอให้เจ้าพนักงานแจ้งให้ญาติหรือผู้ซึ่งผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาไว้วางใจทราบถึงการจับกุมและสถานที่ที่ถูกควบคุมในโอกาสแรก

2) สิทธิที่จะพบและปรึกษาผู้ซึ่งจะเป็นทนายความเป็นการเฉพาะตัว

3) สิทธิให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำตนได้ในชั้นสอบสวน

4) สิทธิที่จะได้รับการเยี่ยมหรือติดต่อกับญาติได้ตามสมควร

5) สิทธิได้รับการรักษาพยาบาลโดยเร็วเมื่อเกิดการเจ็บป่วย

ส่วนในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศฝรั่งเศส ก็มีบทบัญญัติให้บุคคลผู้ถูกควบคุมตัวจะต้องได้รับแจ้งสิทธิทั้งหลายของเขาโดยทันที ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิดรวมทั้งสิทธิของเขาในกรณีที่ได้รับการปล่อยตัว การที่จะรับทราบผลการดำเนินคดีของอัยการแห่งสาธารณรัฐ และถ้าบุคคลผู้ถูกควบคุมตัวอยู่ในสภาพที่ไม่สามารถจะเข้าใจถึงสิทธิทั้งหลายของเขาได้ การแจ้งสิทธิจะต้องกระทำภายหลังที่เขาอยู่ในสภาพที่จะเข้าใจได้แล้ว

เมื่อพิจารณาพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม และระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการไต่สวนข้อเท็จจริง พ.ศ. 2555 จะพบว่ามีข้อกำหนดให้สิทธิแก่ผู้ถูกกล่าวหาไว้ในหลายเรื่องแต่กลับมีบทบัญญัติหรือข้อกำหนดเพียงให้แจ้งสิทธิผู้ถูกกล่าวหาในเรื่องการคัดค้านอนุกรรมการ กล่าวคือ เมื่อมีการแจ้งคำสั่งให้ไต่สวนข้อเท็จจริงและแต่งตั้งคณะอนุกรรมการไต่สวนให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบ ให้ระบุเหตุแห่งการคัดค้านอนุกรรมการไว้ด้วยว่าผู้ถูกกล่าวหาสิทธิคัดค้านผู้ได้รับแต่งตั้งเป็นอนุกรรมการได้ ถือเป็นกรแจ้งสิทธิผู้ถูกกล่าวหาให้มีสิทธิคัดค้านผู้ได้รับแต่งตั้งเป็นอนุกรรมการ โดยใช้การแจ้งสิทธิเป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งยังมีข้อกำหนดที่คุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาอีกหลายเรื่องที่ระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการไต่สวนข้อเท็จจริง พ.ศ. 2555 มิได้กำหนดโดยแจ้งชัดให้ต้องแจ้งสิทธิแก่ผู้ถูกกล่าวหาแต่อย่างใด อาทิ ในขั้นตอนการชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาผู้ถูกกล่าวหาสิทธินำทนายความหรือบุคคลที่ไว้วางใจเข้าฟังการชี้แจงหรือให้ปากคำของตนได้ และในการนำสืบแก้ข้อกล่าวหาผู้ถูกกล่าวหาจะอ้างพยานบุคคลหรือนำพยานหลักฐานมาเองหรือจะอ้าง

พยานหลักฐานโดยขอให้คณะอนุกรรมการไต่สวนเรียกหรือไต่สวนพยานหลักฐานนั้นก็ได้อาศัยสิทธิของผู้ถูกลงโทษในเรื่องดังกล่าวไม่ได้มีการบัญญัติไว้โดยชัดแจ้งในระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการไต่สวนข้อเท็จจริง พ.ศ. 2555 ว่าจะต้องมีการแจ้งสิทธิดังกล่าวให้ผู้ถูกลงโทษทราบ แต่กลับมีการระบุสิทธิดังกล่าวไว้ในแบบ ตส.ป.ป.ช. 15 (บันทึกแจ้งข้อกล่าวหา) โดยระบุไว้ในระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการไต่สวนข้อเท็จจริง พ.ศ. 2555 ข้อ 37 วรรคท้ายว่า บันทึกการแจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ถูกลงโทษทราบ ให้เป็นไปตามแบบ ตส.ป.ป.ช. 15 อันเป็นการกำหนดการแจ้งสิทธิให้ผู้ถูกลงโทษทราบไว้โดยอ้อมนั่นเอง

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

1. บทสรุป

ในประเทศไทยความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ เป็นความผิดอาญาที่มีลักษณะเฉพาะ ซึ่งบุคคลที่จะสามารถกระทำความผิดได้จะต้องเป็นเจ้าของพนักงานตามที่กฎหมายบัญญัติไว้เท่านั้น หากเป็นราษฎรทั่วไป ย่อมไม่อาจตกเป็นผู้กระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการได้ หากร่วมกระทำความผิดกับเจ้าพนักงานจะเป็นได้ก็แต่เพียงผู้สนับสนุนให้เจ้าพนักงานกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการเท่านั้น ด้วยลักษณะเฉพาะดังกล่าวทำให้เกิดปัญหาในการดำเนินคดีเพื่อพิสูจน์ความผิด และนำตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ กล่าวคือ ผู้กระทำความผิดซึ่งเป็นเจ้าพนักงานของรัฐมักเป็นผู้มีส่วนร่วมในการกระทำความผิด จึงมักไม่ให้ความร่วมมือในการแสวงหาพยานหลักฐานต่าง ๆ เท่าที่ควร ทั้งเจ้าพนักงานของรัฐดังกล่าวซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่ในงานราชการ จะมีความรู้ ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับหน้าที่งานของตน การกระทำความผิดมีลักษณะที่แยบยล มีการวางแผนเป็นขั้นตอน ไม่ทิ้งหลักฐานไว้ให้พิสูจน์ได้โดยง่าย จึงยากต่อการที่จะแสวงหาพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความผิดได้ ดังนั้น เมื่อคดีความผิดต่อตำแหน่งราชการมีลักษณะเฉพาะดังกล่าว การดำเนินคดีจึงจำเป็นต้องมีลักษณะพิเศษ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ สามารถพิสูจน์ความผิด และนำตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษได้ ในระยะแรกรัฐบาลได้มอบหมายให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ (ป.ป.ป.) มีอำนาจหน้าที่ในการสอบสวนข้อเท็จจริงคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ แต่เนื่องจากการสอบสวนข้อเท็จจริงมิได้เสร็จสิ้นที่คณะกรรมการ ป.ป.ป. เท่านั้น ยังต้องให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนซ้ำอีกครั้ง เพื่อส่งเรื่องให้พนักงานอัยการดำเนินการฟ้องร้องต่อศาลต่อไป ความซ้ำซ้อนและอำนาจการสอบสวนที่ไม่เด็ดขาดของคณะกรรมการ ป.ป.ป. ทำให้ต้องมีการปรับปรุงประสิทธิภาพในการดำเนินคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้มีบทบัญญัติให้มีคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ หรือคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีอำนาจหน้าที่ในการดำเนินคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ โดยมีการตราพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 ขึ้น เพื่อเป็นกฎหมายแม่บทในการดำเนินคดีความผิดต่อ

ตำแหน่งหน้าที่ราชการ และได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมใน พ.ศ. 2550 และ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554 ซึ่งการดำเนินคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว ใช้ระบบไต่สวนในการค้นหาความจริงโดยคณะกรรมการ ป.ป.ช. แตกต่างจากการค้นหาความจริงในคดีอาญาทั่วไปที่ใช้ระบบกล่าวหา ซึ่งพนักงานสอบสวนเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ในการสอบสวน

การไต่สวนข้อเท็จจริงตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม คงเป็นเพียงกรอบกว้าง ๆ ที่วางไว้ เพื่อให้การไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ดำเนินการได้เป็นผลสำเร็จในทางปฏิบัติ จึงได้มีการออกระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการไต่สวนข้อเท็จจริงของพนักงานไต่สวน พ.ศ. 2550 โดยระเบียบฯ ดังกล่าวมีสาระสำคัญที่กำหนดให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีอำนาจมอบหมายให้พนักงานไต่สวนดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงแทนคณะกรรมการ ป.ป.ช. นอกเหนือจากเดิมที่พระราชบัญญัติ ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม กำหนดให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. แต่งตั้งคณะอนุกรรมการไต่สวน ดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงแทนได้ ทำให้การไต่สวนดำเนินการได้รวดเร็วยิ่งขึ้น

ต่อมาเมื่อมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 จึงได้มีการปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 เพื่อให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ ทั้งยังได้มีการปรับปรุงกระบวนการขั้นตอนการไต่สวนข้อเท็จจริงให้มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น โดยได้ออกระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการไต่สวนข้อเท็จจริง พ.ศ. 2555 กำหนดรายละเอียดของกระบวนการไต่สวนในแต่ละขั้นตอนให้ชัดเจนยิ่งขึ้น และมีผลบังคับใช้จนกระทั่งปัจจุบัน

เมื่อพิจารณากระบวนการขั้นตอนในการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เปรียบเทียบกับการสอบสวนคดีอาญาทั่วไปของพนักงานสอบสวน จะเห็นได้ว่ามีลักษณะคล้ายคลึงกัน คงแตกต่างกันเพียงลักษณะปลีกย่อยในบางเรื่อง อาทิ การไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นอำนาจของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ที่จะดำเนินการเอง หรือแต่งตั้งอนุกรรมการไต่สวน หรือมอบหมายพนักงานไต่สวน ให้ดำเนินการแทน ซึ่งเป็นการระบุตัวบุคคลที่จะทำการไต่สวนในเรื่องกล่าวหาแต่ละเรื่อง เป็นรายเรื่อง หรือรายกรณีไป ซึ่งจะไม่มีหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนแน่นอนว่าผู้ใดจะเป็นผู้ไต่สวนในเรื่องนั้น ๆ ขึ้นอยู่กับดุลพินิจของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นหลัก แตกต่างกับการสอบสวนคดีอาญาทั่วไปที่กฎหมายจะกำหนดหลักเกณฑ์ไว้ชัดเจนแน่นอน โดยหลักหากเป็นเขตพื้นที่กรุงเทพมหานครให้เป็นอำนาจของเจ้าหน้าที่ตำรวจศตั้งแต่

นายร้อยตำรวจตรีหรือเทียบเท่า นายร้อยตำรวจตรีขึ้นไป โดยมีอำนาจสอบสวนความผิดอาญาซึ่งได้เกิดหรืออ้าง หรือเชื่อว่าได้เกิดภายในเขตอำนาจของเจ้าหน้าที่ตำรวจนายนั้น หรือผู้ต้องหามีที่อยู่ หรือถูกจับภายในเขตอำนาจของเจ้าหน้าที่ตำรวจนายนั้น ส่วนพื้นที่ต่างจังหวัดให้เป็นอำนาจของพนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ ปลัดอำเภอ และเจ้าหน้าที่ตำรวจศตั้งแต่นายร้อยตำรวจตรี หรือเทียบเท่า นายร้อยตำรวจตรีขึ้นไป โดยมีเขตอำนาจในลักษณะเช่นเดียวกับในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานครนั่นเอง ซึ่งจะเห็นว่าใช้หลักเกณฑ์เรื่องเขตพื้นที่และอำนาจหน้าที่ของบุคคลที่เกี่ยวข้องเป็นหลักในการกำหนดตัวบุคคลที่มีอำนาจสอบสวน เป็นต้น

ดังที่กล่าวมาแล้วว่า การได้สวนข้อเท็จจริงโดยคณะกรรมการ ป.ป.ช. จะมีบทบัญญัติและข้อกำหนดที่เกี่ยวข้องทั้งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม และระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการได้สวนข้อเท็จจริง พ.ศ. 2555 โดยกฎหมายและระเบียบดังกล่าวต่างมีพัฒนาการมาโดยลำดับ ซึ่งบทบัญญัติในกฎหมายและข้อกำหนดในระเบียบดังกล่าวจะระบุถึงกระบวนการขั้นตอนการได้สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ที่จะกระหนาบสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา ในขณะที่เดียวกันก็มีบทบัญญัติหรือข้อกำหนดให้ผู้ถูกกล่าวหาได้รับความคุ้มครองสิทธิของตนในการได้สวนข้อเท็จจริง ซึ่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ประกอบระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการได้สวนข้อเท็จจริง พ.ศ. 2555 ที่ใช้บังคับในการได้สวนข้อเท็จจริงอยู่ในปัจจุบัน ถือว่ามีบทบัญญัติและข้อกำหนดที่คุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา มากกว่ากฎหมายหรือระเบียบฉบับที่ผ่านมาอย่างไรก็ตาม จากการศึกษายังพบว่าสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในบางเรื่อง ยังมิได้รับความคุ้มครองเท่าที่ควร ซึ่งเมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับการดำเนินคดีอาญาทั่วไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแล้ว สิทธิของผู้ถูกกล่าวหาตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ประกอบระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการได้สวนข้อเท็จจริง พ.ศ. 2555 จะมีการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาทั้งในส่วนที่เหมือนกัน และในส่วนที่แตกต่างกัน แม้ว่ากระบวนการขั้นตอนในการได้สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. กับการสอบสวนคดีอาญาทั่วไปของพนักงานสอบสวน จะมีลักษณะที่คล้ายคลึงกันดังที่ได้กล่าวมาแล้วก็ตาม

นอกจากนั้นแล้ว หลักสากลในการคุ้มครองสิทธิผู้ถูกกล่าวหา ทั้งปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights) และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights) รวมทั้ง

กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศฝรั่งเศส และรัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกา ต่างก็มีบทบัญญัติคุ้มครองสิทธิผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญาไว้ในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน กล่าวคือ รับรองสิทธิผู้ถูกกล่าวหาในการที่จะได้รับการแจ้งข้อกล่าวหา สิทธิที่จะแก้ข้อกล่าวหา สิทธิที่จะมีทนายความเข้าช่วยเหลือในคดี สิทธิที่จะได้รับความช่วยเหลือจากรัฐในการมีทนายความ สิทธิที่จะได้รับการแจ้งสิทธิต่าง ๆ และสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีโดยถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม เป็นต้น ซึ่งสามารถนำหลักการคุ้มครองสิทธิผู้ถูกกล่าวหาดังกล่าวมาใช้เป็นแนวทางในการพิจารณาข้อบกพร่องในสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ประกอบระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการไต่สวนข้อเท็จจริง พ.ศ. 2555 ดังที่ได้วิเคราะห์ไว้แล้วในบทที่ 4 และจะได้เสนอแนะแนวทางในการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม และระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการไต่สวนข้อเท็จจริง พ.ศ. 2555 ในหัวข้อถัดไป

2. ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ประกอบระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการไต่สวนข้อเท็จจริง พ.ศ. 2555 พบว่าในการไต่สวนข้อเท็จจริง แม้จะมีบทบัญญัติคุ้มครองสิทธิผู้ถูกกล่าวหาไว้ในกระบวนการ ขั้นตอนต่าง ๆ แต่วัตถุประสงค์หลักในการไต่สวนข้อเท็จจริงก็ยังคงเป็นการแสวงหาข้อเท็จจริง รวบรวมพยานหลักฐาน เพื่อจะพิสูจน์ความผิด และนำตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษอยู่นั่นเอง ทำให้อาจละเลยสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาที่พึงจะได้รับความคุ้มครองในบางประการ ซึ่งผู้เขียนขอเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ดังนี้

2.1 ปัญหาความล่าช้า และขาดความต่อเนื่องในการไต่สวน

ควรมีการกำหนดระยะเวลาในการไต่สวนข้อเท็จจริงให้มีความแน่นอนชัดเจน เพื่อมิให้ผู้ถูกกล่าวหาตกอยู่ในฐานะเป็นผู้ถูกกล่าวหานานเกินสมควร โดยไม่ทราบระยะเวลาแล้วเสร็จของเรื่อง ที่แน่นอน ซึ่งจะส่งผลให้ผู้ถูกกล่าวหาได้รับความทุกข์ทรมานทางจิตใจ ตกเป็นจำเลยสังคม เสื่อมเสียชื่อเสียง ในบางครั้งอาจเสียโอกาสความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน ทั้งการกำหนดระยะเวลาการไต่สวนข้อเท็จจริงให้มีความชัดเจนแน่นอนยังทำให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. สามารถกำหนดกรอบ

ระยะเวลาการไต่สวนข้อเท็จจริงในแต่ละเรื่องได้ ส่งผลให้สามารถวางแผนการดำเนินการของเรื่อง ร้องเรียนทั้งหมดที่มีอยู่ได้ง่ายขึ้น เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการไต่สวนข้อเท็จจริงของ คณะกรรมการ ป.ป.ช. ให้มีความรวดเร็วมากยิ่งขึ้น โดยผู้เขียนเห็นว่าควรกำหนดระยะเวลาในการไต่สวนข้อเท็จจริงในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการไต่สวนไว้ให้ชัดเจน ซึ่งเมื่อรวมระยะเวลาสูงสุดที่ใช้ ในแต่ละขั้นตอนตลอดกระบวนการไต่สวนแล้วต้องไม่เกินหนึ่งร้อยเก้าสิบห้าวัน โดยเทียบเคียงได้กับ ระยะเวลาารวมสูงสุดในทุกขั้นตอนของการสอบสวนความผิดทางวินัย ซึ่งได้นำเสนอกระบวนการ ขั้นตอนการสอบสวนทางวินัยข้าราชการสามัญไว้โดยละเอียดในบทที่ 4 การวิเคราะห์ปัญหาความ ล่าช้า และขาดความต่อเนื่องในการไต่สวนแล้ว ทั้งนี้ โดยควรแก้ไขระเบียบคณะกรรมการป้องกัน และปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการไต่สวนข้อเท็จจริง พ.ศ. 2555 ดังนี้

1) แก้ไขข้อ 13 เป็น “เมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้มีคำสั่งให้ไต่สวนข้อเท็จจริงและ แต่งตั้งคณะอนุกรรมการไต่สวนเพื่อดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงในคดีเรื่องใดแล้ว ให้ประธาน อนุกรรมการไต่สวน หรืออนุกรรมการและเลขานุการแจ้งคำสั่งแต่งตั้งคณะอนุกรรมการไต่สวนให้ผู้ ถูกกล่าวหาทราบ ภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีคำสั่ง และจัดให้มีการประชุม ปรีกษาคติ เพื่อดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้ส่งสำเนาคำสั่งให้ผู้ถูก กล่าวหาทราบ โดยในการประชุมครั้งแรกให้คณะอนุกรรมการไต่สวนพิจารณาเรื่องดังต่อไปนี้

- (1) พิจารณาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานที่ได้มาตามมาตรา 44/1
- (2) การกำหนดประเด็นและแนวทางในการไต่สวนข้อเท็จจริงตามข้อ 21
- (3) การมอบหมายให้อนุกรรมการคนใดคนหนึ่งหรือหลายคนปฏิบัติหน้าที่ ตามที่มอบหมายตามข้อ 24
- (4) การแจ้งข้อกล่าวหาและรับฟังคำชี้แจงตามข้อ 37 และข้อ 39
- (5) เรื่องอื่น ๆ ที่จำเป็น”

2) แก้ไขข้อ 22 วรรคแรก เป็น “ให้องค์คณะอนุกรรมการไต่สวน มีอำนาจหน้าที่ ในการแสวงหาข้อเท็จจริง และรวบรวมพยานหลักฐาน เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือมูลความผิด หรือเพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงและพิสูจน์ความร้ายแรงผิดปกติ ในคดีที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้มีมติ สั่งให้ไต่สวนข้อเท็จจริง โดยให้ทำการไต่สวนข้อเท็จจริงให้แล้วเสร็จภายในหกสิบวันนับแต่วันที่ ได้จัดให้มีการประชุมปรีกษาคติ” ส่วนในวรรค 2 และวรรค 3 คงไว้ซึ่งบทบัญญัติเดิม

3) แก้ไขข้อ 37 วรรคแรก เป็น “เมื่อองค์กรคณะอนุกรรมการไต่สวนเห็นว่า จากทางไต่สวนข้อเท็จจริงมีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะสนับสนุนข้อกล่าวหาว่าผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำการอันมี มูลความผิด ให้คณะอนุกรรมการไต่สวนมีหนังสือเรียกผู้ถูกกล่าวหามาพบและแจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ถูก กล่าวหาทราบ ภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่การไต่สวนข้อเท็จจริงแล้วเสร็จตามข้อ 22 และให้โอกาส

ผู้ถูกกล่าวหาที่จะชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา หรือนำสืบแก้ข้อกล่าวหาภายในหกสิบวันนับแต่วันที่แจ้งข้อกล่าวหา หรือถือว่าแจ้งข้อกล่าวหา” ส่วนในวรรค 2 วรรค 3 วรรค 4 วรรค 5 และวรรค 6 คงไว้ซึ่งบทบัญญัติเดิม

4) แก้ไขข้อ 42 วรรคแรกและวรรคสอง เป็น “ให้องค์คณะอนุกรรมการไต่สวนดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานที่เพียงพอที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิดตามที่มีการกล่าวหา โดยหากได้ไต่สวนพยานหลักฐานของคู่กรณีทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในคดี และเห็นว่าการไต่สวนข้อเท็จจริงได้ข้อเท็จจริงเพียงพอต่อการวินิจฉัยมูลความผิดของผู้ถูกกล่าวหาแล้ว ให้มีการวินิจฉัยความผิดของผู้ถูกกล่าวหาและบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย

ให้คณะอนุกรรมการไต่สวน หรือองค์คณะพนักงานไต่สวน ประชุมปรึกษาเพื่อพิเคราะห์ซึ่งน้ำหนักพยานหลักฐานที่เพียงพอจากข้อกล่าวหา คำแก้ข้อกล่าวหา ข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องซึ่งได้จากการไต่สวนข้อเท็จจริง แล้วมีมติว่าผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำการอันเป็นมูลความผิดตามข้อกล่าวหาหรือไม่ อย่างไร หรือมีมติว่าสมควรดำเนินคดีอาญา คดีร้ายผิดปกติ หรือคดีความผิดวินัยกับผู้ถูกกล่าวหาหรือไม่ พร้อมด้วยเหตุผลในการพิจารณาทำความเข้าใจและพยานหลักฐานประกอบคำวินิจฉัยรวมทั้งบทบัญญัติของกฎหมายที่ยกขึ้นอ้างอิง และให้จัดทำสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงเสนอต่อประธานกรรมการ ป.ป.ช. ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ผู้ถูกกล่าวหาชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา หรือนำสืบพยานหลักฐานเพื่อแก้ข้อกล่าวหา” ส่วนในวรรค 3 คงไว้ซึ่งบทบัญญัติเดิม

5) เพิ่มเติม ข้อ 43 วรรคสี่ เป็นวรรคท้ายว่า “ในกรณีที่องค์คณะอนุกรรมการไต่สวนไม่สามารถดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงให้แล้วเสร็จภายในกำหนดระยะเวลาในข้อ 13 ข้อ 22 วรรคแรก ข้อ 37 วรรคแรก ข้อ 42 วรรคแรกและวรรคสองได้ ให้องค์คณะอนุกรรมการไต่สวนรายงานเหตุที่ทำให้การไต่สวนข้อเท็จจริงไม่แล้วเสร็จต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. เพื่อขอขยายระยะเวลา ในกรณีเช่นนี้ ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีคำสั่งขยายระยะเวลาดำเนินการได้ตามความจำเป็นครั้งละไม่เกินหกสิบวัน ทั้งนี้ ภายใต้ดุลพินิจของคณะกรรมการ ป.ป.ช.” อย่างไรก็ตามคำสั่งขยายระยะเวลาดังกล่าว คณะกรรมการ ป.ป.ช. ควรคำนึงถึงระยะเวลาที่อัยการสูงสุดจะต้องใช้ในการพิจารณารายงานของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เพื่อฟ้องคดีภายหลังจากที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติว่ามีความผิดทางอาญาแล้วด้วย โดยจะต้องใช้ดุลพินิจเพื่อกำหนดให้การไต่สวนแล้วเสร็จแล้วมีมติว่าผู้ถูกกล่าวหา มีความผิดทางอาญาภายในระยะเวลาไม่น้อยกว่าหกเดือนก่อนที่ความผิดฐานนั้น ๆ จะขาดอายุความเพื่อป้องกันมิให้เกิดความเสียหายต่อคดี และเป็นไปตามข้อตกลงระหว่างสำนักงาน ป.ป.ช. กับสำนักงานอัยการสูงสุดที่กำหนดให้ต้องส่งรายงานของคณะกรรมการ ป.ป.ช.

ให้อัยการสูงสุดก่อนที่ความผิดฐานนั้น ๆ จะขาดอายุความไม่น้อยกว่าหกเดือน ส่วนในวรรคแรก วรรคสองและวรรคสาม คงไว้ซึ่งบทบัญญัติเดิม

อย่างไรก็ตามข้อเสนอแนะดังกล่าวเป็นเพียงการกำหนดระยะเวลาในการไต่สวนข้อเท็จจริงให้เกิดความชัดเจนในแต่ละขั้นตอน ซึ่งอาจทำให้เกิดความรวดเร็ว และมีความต่อเนื่องในการไต่สวนข้อเท็จจริงได้ในระดับหนึ่งเท่านั้น คงต้องนำวิธีการแก้ไขปัญหาในส่วนอื่น ๆ มาช่วยเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพมากขึ้นด้วย อาทิ การบริหารจัดการงานธุรการภายในสำนักงาน การกำหนดจำนวนเรื่องกล่าวหาหรือเรียนที่จะมอบหมายให้พนักงานไต่สวน หรือแต่งตั้งอนุกรรมการไต่สวน ดำเนินการตามความเหมาะสม จำนวนเรื่องกล่าวหาที่ได้รับมอบหมายไม่มากจนเกินไป เป็นต้น

2.2 ปัญหาการมีทนายความ

ควรเพิ่มการคุ้มครองสิทธิผู้ถูกกล่าวหาในการมีทนายความ โดยองค์คณะอนุกรรมการไต่สวนหรือองค์คณะพนักงานไต่สวนจะต้องสอบถามผู้ถูกกล่าวหาเรื่องทนายความ หากผู้ถูกกล่าวหาไม่มีทนายความและต้องการ องค์คณะอนุกรรมการไต่สวนหรือองค์คณะพนักงานไต่สวนต้องจัดหาให้โดยควรแก้ไขเพิ่มเติมระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการไต่สวนข้อเท็จจริง พ.ศ. 2555 ดังนี้

เพิ่มเติม ข้อ 39/1 เป็น “ก่อนที่จะมีการชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา ตามข้อ 39 ให้องค์คณะอนุกรรมการไต่สวนดำเนินการดังนี้

- (1) ในคดีที่มีอัตราโทษประหารชีวิต ให้องค์คณะอนุกรรมการไต่สวนถามผู้ถูกกล่าวหาว่ามีทนายความหรือไม่ ถ้าไม่มีให้จัดหาทนายความให้
- (2) ในคดีที่มีอัตราโทษจำคุก ให้องค์คณะอนุกรรมการไต่สวนถามผู้ถูกกล่าวหาว่ามีทนายความหรือไม่ถ้าไม่มีและผู้ถูกกล่าวหาต้องการทนายความ ให้จัดหาทนายความให้

2.3 ปัญหาการที่ศาลยึดรายงานและสำนวนคดีของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นหลัก

ในการพิจารณา

ควรแก้ไขในเรื่องการกำหนดให้ศาลยึดรายงานและสำนวนคดีของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นหลักในการพิจารณาพิพากษาคดี เพื่อให้ศาลได้มีโอกาสสืบพยานในชั้นศาลอีกครั้ง ซึ่งจะทำให้มีการตรวจสอบการคุ้มครองสิทธิผู้ถูกกล่าวหาตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ประกอบระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการไต่สวนข้อเท็จจริง พ.ศ. 2555 ซ้ำอีกครั้ง ในชั้นพิจารณาพิพากษาของศาล โดยแก้ไขพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและ

ปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 มาตรา 98/1 ที่แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554 เป็น

“ในการดำเนินคดีตามมาตรา 97 ให้ศาลดำเนินกระบวนการพิจารณาไปโดยใช้ระบบไต่สวน ทั้งนี้ ตามระเบียบที่ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกากำหนด โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

ให้นำความในวรรคแรกมาใช้บังคับกับการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลทหารด้วยโดยอนุโลม เว้นแต่ ในการดำเนินกระบวนการให้เป็นไปตามระเบียบที่ที่ประชุมใหญ่ศาลทหารสูงสุดกำหนด โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา”

ส่วนบทบัญญัติในวรรคแรกเดิมให้ยกเลิกทั้งหมด

2.4 ปัญหาการแจ้งสิทธิให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบ

ควรเพิ่มเติมบทบัญญัติเกี่ยวกับการแจ้งสิทธิต่าง ๆ ของผู้ถูกกล่าวหาให้ชัดเจน เนื่องจากพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ประกอบระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการไต่สวนข้อเท็จจริง พ.ศ. 2555 มิได้มีบทบัญญัติให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. หรือองค์คณะอนุกรรมการไต่สวน หรือองค์คณะพนักงานไต่สวน มีหน้าที่ต้องแจ้งสิทธิต่าง ๆ ของผู้ถูกกล่าวหาไว้ชัดเจน เพียงแต่นำสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาที่เกี่ยวข้องในกระบวนการขั้นตอนนั้น ๆ ไปอ้างไว้ในแบบไต่สวนประเภทต่าง ๆ โดยข้อกำหนดในระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการไต่สวนข้อเท็จจริง พ.ศ. 2555 ที่เกี่ยวข้องกับสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในขั้นตอนนั้น ๆ จะกำหนดให้ต้องดำเนินการไปตามแบบไต่สวนประเภทนั้น ๆ ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าเป็นการแจ้งสิทธิโดยทางอ้อมเท่านั้น จึงควรมีการเพิ่มเติมข้อกำหนดในระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการไต่สวนข้อเท็จจริง พ.ศ. 2555 ดังนี้

เพิ่มเติมข้อ 37 ซึ่งปัจจุบันมี 6 วรรค เพิ่มเดิมอีก 1 วรรค ในวรรคท้ายว่า “ในขณะที่ผู้ถูกกล่าวหาได้รับทราบข้อกล่าวหาให้องค์คณะอนุกรรมการไต่สวนแจ้งสิทธิดังต่อไปนี้ให้ผู้ถูกกล่าวหาได้รับทราบ

(1) สิทธิที่จะนำทนายความหรือบุคคลที่ไว้วางใจเข้าฟังการชี้แจงหรือให้ปากคำของผู้ถูกกล่าวหา ตามข้อ 39 วรรคแรก

(2) ในการนำสืบแก่ข้อกล่าวหา ผู้ถูกกล่าวหาที่มีสิทธิที่จะอ้างพยานบุคคลหรือพยานหลักฐานมาเองหรือจะอ้างพยานหลักฐานโดยขอให้คณะอนุกรรมการไต่สวนเรียกหรือไต่สวนพยานหลักฐานนั้นก็ได้ ตามข้อ 39 วรรคสาม

(3) สิทธิที่ผู้ถูกกล่าวหาอาจยื่นคำร้องเพื่อขอตรวจพยานหลักฐานในสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริง โดยขอจดบันทึกหรือคัดลอกเอกสารในสำนวน และอาจนำทนายความหรือบุคคลที่ไว้วางใจเข้าช่วยเหลือในการตรวจพยานหลักฐานนั้น ตามข้อ 40”

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กรมองค์การระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ (2551) *ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน*
กรุงเทพฯ
- กุลพล พลวัน (2544) *การบริหารกระบวนการยุติธรรม* กรุงเทพฯ สำนักพิมพ์นิติบรรณการ
- เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์ (2546) *ถาม-ตอบ ประมวลกฎหมายอาญาภาคความผิด ความผิดเกี่ยวกับการปกครอง และความผิดเกี่ยวกับการยุติธรรม (มาตรา 136 ถึงมาตรา 205)* กรุงเทพฯ หจก.จิวรัชการพิมพ์
- เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์ (2553) *คำอธิบายหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่าด้วยการดำเนินคดี*
ในชั้นตอนก่อนการพิจารณา กรุงเทพฯ ห้างหุ้นส่วนจำกัด สำนักพิมพ์ พลสยาม พรินติ้ง
(ประเทศไทย)
- ชรมันต์ ศิริฤทัยวัฒนา (2554) *บทบาทอัยการในกรณีที่เจ้าพนักงานของรัฐตกเป็นจำเลยในคดีอาญา*
ในความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต
- แจ่มชัย ชุตินวงศ์ (2547) *คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน* กรุงเทพฯ สำนักพิมพ์นิติบรรณการ
คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2553) *กฎหมายลักษณะอาญา*
รัตนโกสินทรศก 127 กรุงเทพฯ โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- คณิต ณ นคร (2553) *กฎหมายอาญา ภาคความผิด* กรุงเทพฯ สำนักพิมพ์วิญญูชน
- คะเนิง ภาไชย (2543) *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1* กรุงเทพฯ บริษัท โรงพิมพ์เดือนตุลา
จำกัด
- จิตรลดา จูวงศ์ (2541) *แนวทางในการตรวจสอบควบคุมการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐในความผิดต่อ*
ตำแหน่งหน้าที่ราชการ วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- จิตรลดา คำสงค์ (2550) *การพิจารณาคดีต่อเนื่องกับความเป็นธรรมในคดีอาญา สารนิพนธ์นิติ*
ศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- จिरพันธ์ แก้วประดิษฐ์ (2553) *อำนาจดำเนินคดีอาญาของผู้เสียหายในความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ :*
ศึกษาเฉพาะคดีที่ขึ้นศาลยุติธรรมปกติ วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต
คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

- ชัยรัตน์ ขนิษฐบุตร (2552) “ความเป็นมาของการเสนอปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ ...) พ.ศ.... ใน บทความทางวิชาการ เกี่ยวกับ ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ ...) พ.ศ. ...” หน้า 57-73 สำนักกฎหมาย สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ
- ชัยวัฒน์ วงศ์วัฒนสานต์ (2553) “หลักนิติธรรม (Rule of Law)” ใน เอกบุณญ วงศ์สวัสดิ์กุล บรรณาธิการ นิติรัฐ นิติธรรม หน้า 103-107 กรุงเทพฯ โรงพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ณรงค์ ใจหาญ (2543) *หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1* กรุงเทพฯ บริษัท โรงพิมพ์เดือนตุลา จำกัด
- ธนา แสงพิทักษ์ (2548) *สิทธิที่จะได้รับทราบข้อกล่าวหา* วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัย คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
- ธานินทร์ กรัยวิเชียร (2552) *หลักนิติธรรม* กรุงเทพฯ บริษัท ธนาเพรส จำกัด
- น้ำแท้ มีบุญสร้าง (2554) *กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเปรียบเทียบ* กรุงเทพฯ สุตรไพศาล
- นภสร วิจักขณบดี (2554) *ปัญหาการคุ้มครองสิทธิผู้ถูกกล่าวหาและจำเลยในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550* วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตร์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- บรรเจิด สิงคะเนติ (2552) *หลักพื้นฐานเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์* กรุงเทพฯ บริษัท สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด
- บรรเจิด สิงคะเนติ (2553) “หลักนิติรัฐ (das Rechtsstaatsprinzip)” ใน เอกบุณญ วงศ์สวัสดิ์กุล บรรณาธิการ นิติรัฐ นิติธรรม หน้า 233-248 กรุงเทพฯ โรงพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ (2553) “ความหมายและองค์ประกอบของหลักนิติรัฐตามรัฐธรรมนูญไทย” ใน เอกบุณญ วงศ์สวัสดิ์กุล บรรณาธิการ นิติรัฐ นิติธรรม หน้า 249-274 กรุงเทพฯ โรงพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ปกป้อง ศรีสนิท (2551) “ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 157 ในฐานะเกราะคุ้มกันเจ้าพนักงานในการปฏิบัติหน้าที่” วารสารวิชาการศาลปกครอง ปีที่ 8 ฉบับที่ 3 น. 13 – 15 (กันยายน – ธันวาคม 2551)
- ประกิจ เพชรรัตน์ (2553) *การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาในชั้นสอบสวน* เอกสารวิชาการ วิทยาลัยการยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม

- พลอย เฟิงเพ็ชร (2554) ความรับผิดชอบทางอาชญาฐานเจ้าพนักงานปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบจากการใช้อำนาจขององค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- พรทิพย์ ชุ่มวัฒนะ (2546) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 กับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาและจำเลย ภาคนิพนธ์ ศิลปะศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารงานยุติธรรม) คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- พรเพชร วิชิตชลชัย (2553) คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน กรุงเทพฯ สำนักอบรมกฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา
- เพลินตา ตันรังสรรค์ (2555) “หลักการพิจารณาคดีอาญาในระบบกล่าวหาและระบบไต่สวน” วารสารจตุรนิติ 55 (มี.ค.-เม.ย. 2555) : 73-86
- มนตรี เหล่าอำนวยชัย (2554) สิทธิผู้ถูกกล่าวหาในการพบทนายความเป็นการเฉพาะตัว วิทยานิพนธ์ ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต
- มรกต ศรีจรูณรัตน์ (2546) การถ่วงดุลเพื่อแก้ไขการดำเนินคดีอาญา (ตามระบบกล่าวหาและระบบไต่สวน) กรุงเทพฯ สำนักงานศาลยุติธรรม
- มานิตย์ จุมปา และพรสันต์ เลี้ยงบุญเลิศชัย (2552) รัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกา คำอธิบายเรียงมาตราพร้อมคำพิพากษาศาลฎีกา กรุงเทพฯ วิญญูชน
- วรพจน์ วิสสุตพิชญ์ (2543) สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 กรุงเทพฯ วิญญูชน
- วรเจตน์ ภาคีรัตน์ (2555) “หลักนิติรัฐและหลักนิติธรรม” จตุรนิติ (มกราคม – กุมภาพันธ์ 2555) : 49-67
- วิชา มหาคุณ (2552) คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ป.ป.ช. กรุงเทพฯ สถาบันการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ สัญญาธรรมศักดิ์
- สถาบันดำรงราชานุภาพ สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย (2554) การดำเนินการทางวินัยข้าราชการพลเรือนสามัญ
- สิทธิพงษ์ ศรีเลอจันทร์ (2553) การสอบสวนที่ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 40(70) ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- สุรศักดิ์ ชูผล (2546) มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิผู้ต้องหาชั้นพนักงานสอบสวน สารนิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต

สุรศิษฏ์ เหลืองอรัญญา (2551) *บทบาทของทนายความในขั้นตอนการจับกุมและสอบสวนของเจ้าหน้าที่ตำรวจ สารนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารงานยุติธรรม)*

คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

สุพจน์ ฌ บางช้าง (2548) *กระบวนการบังคับใช้กฎหมายกับการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540* กรุงเทพฯ บริษัท เอ.พี. กราฟฟิค ดีไซน์และ การพิมพ์ จำกัด

โสภณ รัตนากร (2549) *คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน* กรุงเทพฯ สำนักพิมพ์นิติบรรณการศิริพล กุศลศิลป์วุฒิ “หลักการสืบสวนสอบสวนคดีอาญาในประเทศสหรัฐอเมริกา : บทเรียนที่อาจนำไปใช้สำหรับประเทศไทย *บทบัญญัติ* 62 : 18-55

อุทัย อาทิวะ (2554) “การควบคุมตัวในกฎหมายฝรั่งเศส (ตอนที่ 2)” ใน *รวมบทความกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส* หน้า 113-127 กรุงเทพฯ ห้างหุ้นส่วนจำกัด วิ.เจ.พรีนติ้ง

อุทัย อาทิวะ (2554) “ตำรวจกับการสอบสวนคดีอาญาในประเทศฝรั่งเศส” ใน *รวมบทความกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส* หน้า 67-102 กรุงเทพฯ ห้างหุ้นส่วนจำกัด วิ.เจ.พรีนติ้ง

อุทัย อาทิวะ (2554) “ผู้พิพากษาไต่สวน” ใน *รวมบทความกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส* หน้า 184-190 กรุงเทพฯ ห้างหุ้นส่วนจำกัด วิ.เจ.พรีนติ้ง

อาคม รุ่งแจ้ง (2550) *ปัญหาการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของจำเลยในคดีอาญา : ศึกษากรณีระบบการพิจารณาคดีอาญาโดยรวดเร็ว และต่อเนื่อง* เอกสารวิชาการ วิทยาลัยการยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม

Albert V.Dicey, *Introduction to the Study of the Law of the Constitution* (London: MacMillan, 1959) pp.188-203

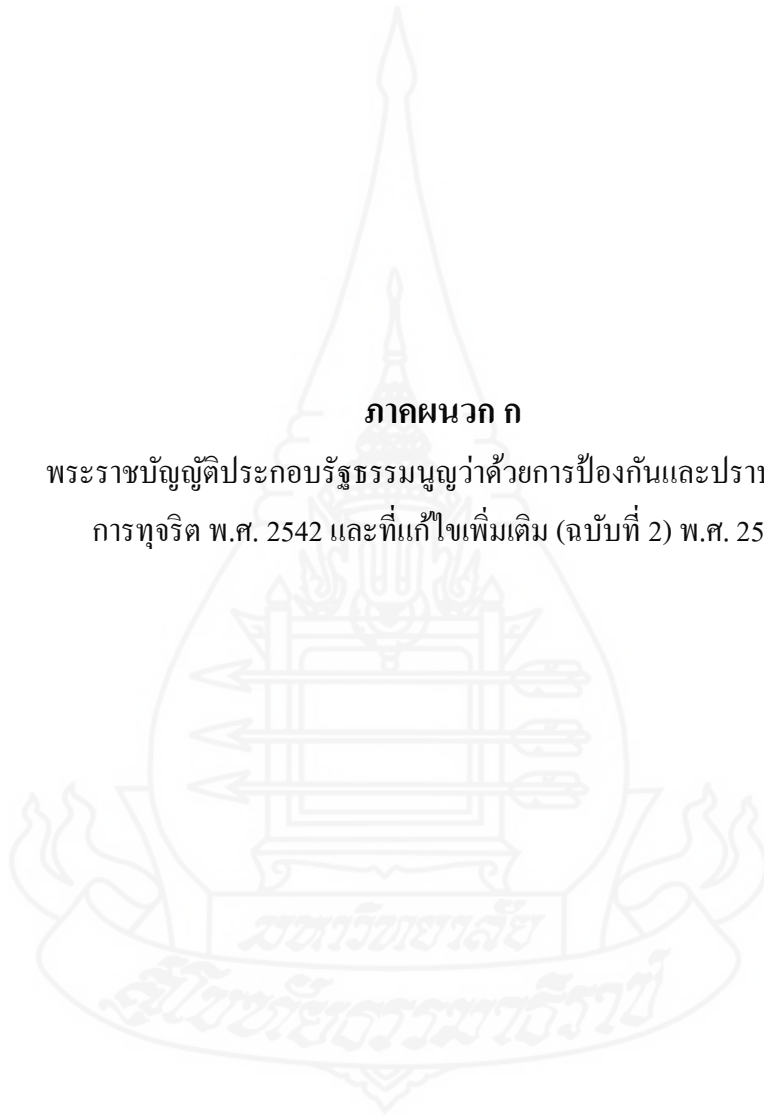
Frank Schmalleger, *Criminal Justice Today, An Introduction Text for the 21st Century*, 8ed (2005), pp.145-48 Pjeroth/Schlink, *Grundrechte-staatsrecht II*, 9, Aufl., S. 289

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปราม
การทุจริต พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554

พระราชบัญญัติ

ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต

พ.ศ. ๒๕๔๒

ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร.

ให้ไว้ ณ วันที่ ๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๔๒

เป็นปีที่ ๕๔ ในรัชกาลปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศว่า โดยที่เป็นการสมควรให้มีกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอมของรัฐสภา ดังต่อไปนี้

มาตรา ๑ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้เรียกว่า “พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๔๒”

มาตรา ๒^๑ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา ๓ ให้ยกเลิก

(๑) พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ พ.ศ. ๒๕๑๘

^๑ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๑๖ ตอนที่ ๑๑๔ ก หน้า ๑ วันที่ ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๔๒

(๒) พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๐

(๓) พระราชบัญญัติการแสดงทรัพย์สินและหนี้สินของสมาชิกวุฒิสภาและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๓๕

มาตรา ๔ ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้

“เจ้าหน้าที่ของรัฐ” หมายความว่า ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ข้าราชการหรือพนักงานส่วนท้องถิ่นซึ่งมีตำแหน่ง หรือเงินเดือนประจำ พนักงานหรือบุคคลผู้ปฏิบัติงานในรัฐวิสาหกิจหรือหน่วยงานของรัฐ ผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่นซึ่งมิใช่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เจ้าพนักงานตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องถิ่น และให้หมายความรวมถึงกรรมการอนุกรรมการ ลูกจ้างของส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานของรัฐ และบุคคลหรือคณะบุคคลซึ่งใช้อำนาจหรือได้รับมอบให้ใช้อำนาจทางการปกครองของรัฐในการดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งตามกฎหมาย ไม่ว่าจะเป็นการจัดตั้งขึ้นในระบบราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือกิจการอื่นของรัฐ

“ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง” หมายความว่า

(๑) นายกรัฐมนตรี

(๒) รัฐมนตรี

(๓) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

(๔) สมาชิกวุฒิสภา

(๕) ข้าราชการการเมืองอื่นนอกจาก (๑) และ (๒) ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการการเมือง

(๖) ข้าราชการรัฐสภาฝ่ายการเมืองตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายรัฐสภา

(๗)^๒ ผู้บริหารท้องถิ่น รองผู้บริหารท้องถิ่น และผู้ช่วยผู้บริหารท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนด โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา^๓

^๒มาตรา ๔ บทนิยามคำว่า “ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง” (๗) แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๔

^๓(๗) และ (๘) ดุรายละเอียดใน “ประกาศคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เรื่อง กำหนดตำแหน่งผู้บริหารท้องถิ่น รองผู้บริหารท้องถิ่น ผู้ช่วยผู้บริหารท้องถิ่น และสมาชิกสภาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๔”

(๘)⁴ สมาชิกสภาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนด โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

(๙)⁵ (ยกเลิก)

“ผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูง”⁶ หมายความว่า ผู้ดำรงตำแหน่งหัวหน้าส่วนราชการระดับกระทรวง ทบวง หรือกรมสำหรับข้าราชการพลเรือน ปลัดกระทรวงกลาโหม ผู้บัญชาการทหารสูงสุด ผู้บัญชาการเหล่าทัพสำหรับข้าราชการทหาร ผู้ดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ ปลัดกรุงเทพมหานคร กรรมการและผู้บริหารสูงสุดของรัฐวิสาหกิจ หัวหน้าหน่วยงานอิสระตามรัฐธรรมนูญ ที่มีฐานะเป็นนิติบุคคล กรรมการและผู้บริหารสูงสุดของหน่วยงานอื่นของรัฐตามที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนด โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา และผู้ดำรงตำแหน่งอื่นที่มีกฎหมายบัญญัติ “ผู้บริหารระดับสูง”⁷ หมายความว่า ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูง กรรมการในองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ กรรมการผู้ช่วยรัฐมนตรี ผู้ดำรงตำแหน่งตั้งแต่ผู้อำนวยการระดับต้นหรือเทียบเท่าของส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ หน่วยงานอื่นของรัฐ หน่วยงานที่ใช้อำนาจหรือได้รับมอบหมายให้ใช้อำนาจทางปกครอง และให้หมายความรวมถึงบุคคลหรือคณะบุคคลที่มีอำนาจหน้าที่ควบคุมกำกับดูแลหน่วยงานดังกล่าว และเจ้าหน้าที่ของรัฐอื่นตามที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา “ผู้อำนวยการกอง”⁸ หมายความว่า ข้าราชการซึ่งดำรงตำแหน่งตั้งแต่ผู้อำนวยการระดับต้นหรือเทียบเท่าขึ้นไป ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือนหรือข้าราชการตามกฎหมายอื่น ทั้งนี้ ตามที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนด โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

⁴มาตรา 4 บทนิยามคำว่า “ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง” (8) แก้ไขเพิ่มเติม โดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554

⁵มาตรา 4 บทนิยามคำว่า “ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง” (9) ยกเลิกโดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554

⁶มาตรา 4 บทนิยามคำว่า “ผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูง” แก้ไขเพิ่มเติม โดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554

⁷มาตรา 4 บทนิยามคำว่า “ผู้บริหารระดับสูง” เพิ่มโดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554

⁸มาตรา 4 บทนิยามคำว่า “ผู้อำนวยการกอง” เพิ่มโดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554

“ผู้เสียหาย” หมายความว่า ผู้เสียหายจากการกระทำอันเป็นเหตุให้เจ้าหน้าที่ของรัฐร้ายวียดปกติ การกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการตามประมวลกฎหมายอาญา หรือกระทำความผิด ต่อตำแหน่งหน้าที่หรือทุจริตต่อหน้าที่ตามกฎหมายอื่น

“ผู้ถูกกล่าวหา” หมายความว่า ผู้ซึ่งถูกกล่าวหาหรือมีพฤติการณ์ปรากฏแก่คณะกรรมการป้องกัน และปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่า ได้กระทำการอันเป็นมูลที่จะนำไปสู่การถอดถอนจาก ตำแหน่ง การดำเนินคดีอาญา การขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน หรือการดำเนินการทาง วินัย ตามที่บัญญัติในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ และให้หมายความรวมถึงตัวการ ผู้ใช้หรือผู้สนับสนุนในการกระทำความผิดดังกล่าวด้วย

“ประธานกรรมการ” หมายความว่า ประธานกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ “กรรมการ” หมายความว่า กรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ

“อนุกรรมการ” หมายความว่า อนุกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ซึ่ง คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติได้แต่งตั้งให้ปฏิบัติการตาม พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้

“เลขาธิการ” หมายความว่า เลขาธิการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ

“พนักงานเจ้าหน้าที่” หมายความว่า เลขาธิการ และข้าราชการในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการ ป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ และให้หมายความรวมถึงข้าราชการ หรือพนักงานซึ่ง มาช่วยราชการในสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติซึ่ง คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติได้แต่งตั้งให้ปฏิบัติการตาม พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้

“พนักงานไต่สวน” หมายความว่า ผู้ซึ่งคณะกรรมการ ป.ป.ช. แต่งตั้งให้ปฏิบัติหน้าที่ตาม พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ โดยแต่งตั้งจากพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งดำรงตำแหน่งระดับ ชำนาญการหรือเทียบเท่าขึ้นไป

“ทุจริตต่อหน้าที่” หมายความว่า ปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติอย่างใดในตำแหน่งหรือหน้าที่ หรือปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติอย่างใดในพฤติการณ์ที่อาจทำให้ผู้อื่นเชื่อว่ามิได้มีตำแหน่งหรือ หน้าที่ทั้งที่ตนมิได้มีตำแหน่งหรือหน้าที่นั้น หรือใช้อำนาจในตำแหน่งหรือหน้าที่ ทั้งนี้ เพื่อ แสวงหาประโยชน์ที่มิควรได้โดยชอบสำหรับตนเองหรือผู้อื่น

มาตรา 4 บทนิยามคำว่า “พนักงานไต่สวน” เพิ่มโดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและ ปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554

“ทรัพย์สินเพิ่มขึ้นผิดปกติ” หมายความว่า การที่ทรัพย์สินหรือหนี้สินในบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินที่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองได้ยื่นเมื่อพ้นจากตำแหน่งมีการเปลี่ยนแปลงไปจากบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินที่ได้ยื่นเมื่อเข้ารับตำแหน่งในลักษณะที่ทรัพย์สินเพิ่มขึ้นผิดปกติหรือหนี้สินลดลงผิดปกติ

“รัวรายผิดปกติ” หมายความว่า การมีทรัพย์สินมากผิดปกติหรือมีทรัพย์สินเพิ่มขึ้นมากผิดปกติ หรือการมีหนี้สินลดลงมากผิดปกติ หรือได้ทรัพย์สินมาโดยไม่สมควร สืบเนื่องมาจากการปฏิบัติตามหน้าที่หรือใช้อำนาจในตำแหน่งหน้าที่

มาตรา ๕ ให้ประธานกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติรักษาการตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ และให้มีอำนาจออกประกาศหรือระเบียบกับแต่งตั้งพนักงานเจ้าหน้าที่โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ ประกาศและระเบียบตามวรรคหนึ่งที่มีผลเป็นการทั่วไป เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้

หมวด ๑

คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ

มาตรา ๖¹⁰ ให้มีคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเรียกโดยย่อว่า “คณะกรรมการ ป.ป.ช.” ประกอบด้วยประธานกรรมการคนหนึ่งและกรรมการอื่นอีกแปดคน ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งตามคำแนะนำของวุฒิสภาให้ประธานวุฒิสภาเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้งประธานกรรมการ และกรรมการ

มาตรา ๗¹¹ การสรรหาและการเลือกกรรมการให้ดำเนินการดังต่อไปนี้

¹⁰มาตรา 6 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554

¹¹มาตรา 7 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554

(๑) ให้มีคณะกรรมการสรรหากรรมการจำนวนห้าคน ประกอบด้วยประธานศาลฎีกา ประธานศาลรัฐธรรมนูญ ประธานศาลปกครองสูงสุด ประธานสภาผู้แทนราษฎรและผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร โดยให้เลือกกันเองให้กรรมการคนหนึ่งเป็นประธานกรรมการสรรหา และให้คณะกรรมการสรรหามีหน้าที่สรรหาและจัดทำบัญชีรายชื่อผู้ได้รับเลือกจำนวนเก้าคนเสนอต่อประธานวุฒิสภา โดยต้องเสนอพร้อมความยินยอมของผู้ได้รับการเสนอชื่อนั้น ทั้งนี้ ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่มิเหตุทำให้ต้องมีการเลือกบุคคลให้ดำรงตำแหน่งดังกล่าว มติในการคัดเลือกดังกล่าวต้องลงคะแนนโดยเปิดเผยและต้องมีคะแนนไม่น้อยกว่าสองในสามของจำนวนกรรมการสรรหาทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ในกรณีที่ไม่มีกรรมการในตำแหน่งใด หรือมีแต่ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ถ้ากรรมการที่เหลืออยู่นั้นมีจำนวนไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่ง ให้คณะกรรมการสรรหาประกอบด้วยกรรมการที่เหลืออยู่

(๒) ให้ประธานวุฒิสภาเรียกประชุมวุฒิสภาเพื่อมีมติให้ความเห็นชอบบุคคลผู้ได้รับการคัดเลือกตาม (๑) ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับรายชื่อ การลงมติให้ใช้วิธีลงคะแนนลับ ในกรณีที่วุฒิสภาให้ความเห็นชอบ ให้ประธานวุฒิสภานำความกราบบังคมทูลเพื่อทรงแต่งตั้งต่อไป ในกรณีที่วุฒิสภาไม่เห็นชอบในรายชื่อใด ไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วนให้ส่งรายชื่อเหล่านั้นกลับไปยังคณะกรรมการสรรหาพร้อมด้วยเหตุผลเพื่อให้ดำเนินการสรรหาใหม่ หากคณะกรรมการสรรหาไม่เห็นด้วยกับวุฒิสภา และมีมติยืนยันตามมติเดิมด้วยคะแนนเอกฉันท์ ให้ส่งรายชื่อเหล่านั้นให้ประธานวุฒิสภานำความกราบบังคมทูลเพื่อทรงแต่งตั้งต่อไป แต่ถ้ามติที่ยืนยันตามมติเดิมไม่เป็นเอกฉันท์ให้เริ่มกระบวนการสรรหาใหม่ ซึ่งต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จภายในสามสิบวันนับแต่วันที่มิเหตุให้ต้องดำเนินการดังกล่าว

ในกรณีที่มิอาจสรรหาบุคคลตาม (๑) ได้ภายในเวลาที่กำหนดไม่ว่าด้วยเหตุใดๆ ให้ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาแต่งตั้งผู้พิพากษาในศาลฎีกาซึ่งดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้พิพากษาศาลฎีกาจำนวนสามคน และให้ที่ประชุมใหญ่ตุลาการศาลปกครองสูงสุดแต่งตั้งตุลาการในศาลปกครองสูงสุดจำนวนสองคนเป็นกรรมการสรรหาเพื่อดำเนินการตาม (๑) แทน

ให้ผู้ได้รับเลือกตามวรรคหนึ่งประชุมและเลือกกันเองให้คนหนึ่งเป็นประธานกรรมการแล้วแจ้งผลให้ประธานวุฒิสภาทราบ

มาตรา ๘¹² ผู้ได้รับการเสนอชื่อเป็นกรรมการต้องเป็นผู้ซึ่งมีความซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ประจักษ์ มีคุณสมบัติตามมาตรา ๕ และไม่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๑๐

มาตรา ๙¹³ ผู้ได้รับการเสนอชื่อเป็นกรรมการต้องมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้

(๑) มีสัญชาติไทยโดยการเกิด

(๒) มีอายุไม่ต่ำกว่าสี่สิบห้าปีบริบูรณ์

(๓) เคยเป็นรัฐมนตรี ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ตุลาการพระธรรมนูญในศาลทหารสูงสุด กรรมการการเลือกตั้ง ผู้ตรวจการแผ่นดิน กรรมการตรวจเงินแผ่นดิน หรือกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ หรือเคยรับราชการในตำแหน่งไม่ต่ำกว่ารองอัยการสูงสุด อธิบดีหรือผู้ดำรงตำแหน่งทางบริหารในหน่วยราชการที่มีอำนาจบริหารเทียบเท่าอธิบดี หรือดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าศาสตราจารย์ หรือเคยเป็นทนายความ หรือผู้อำนวยการพัฒนาเอกชน หรือผู้ประกอบการวิชาชีพที่มีองค์กรวิชาชีพตามกฎหมายโดยประกอบวิชาชีพอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่องมาเป็นเวลาไม่น้อยกว่าสามสิบปีนับถึงวันที่ได้รับการเสนอชื่อ ซึ่งสภานายความ หรือองค์การพัฒนาเอกชน หรือองค์กรวิชาชีพนั้นให้การรับรองและเสนอชื่อเข้าสู่กระบวนการสรรหา

มาตรา ๑๐¹⁴ ผู้ได้รับการเสนอชื่อเป็นกรรมการต้องไม่มีลักษณะต้องห้ามดังต่อไปนี้

(๑) เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา ข้าราชการการเมือง สมาชิกสภาท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่น

(๒) เป็นหรือเคยเป็นสมาชิกหรือผู้ดำรงตำแหน่งอื่นของพรรคการเมืองในระยะสามปีก่อนดำรงตำแหน่ง

(๓) เป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ กรรมการการเลือกตั้ง ผู้ตรวจการแผ่นดิน กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ตุลาการศาลปกครอง หรือกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน

(๔) เป็นภิกษุ สามเณร นักพรต หรือนักบวช

(๕) อยู่ในระหว่างถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง

(๖) ต้องคุมขังอยู่โดยหมายของศาลหรือโดยคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมาย

¹²มาตรา 8 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554

¹³มาตรา 9 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554

¹⁴มาตรา 10 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554

- (๓) วิกลจริต หรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ
- (๔) ดิถยาเสพติดให้โทษ
- (๕) เป็นบุคคลล้มละลายหรือเคยเป็นบุคคลล้มละลายทุจริต
- (๑๐) ต้องคำพิพากษาให้จำคุกและถูกคุมขังอยู่โดยหมายของศาล
- (๑๑) เคยต้องคำพิพากษาให้จำคุกโดยได้พ้นโทษมายังไม่ถึงห้าปีในวันได้รับการเสนอชื่อ เว้นแต่ในความผิดอันได้กระทำโดยประมาท หรือความผิดลหุโทษ
- (๑๒) เคยต้องคำพิพากษาให้จำคุกในความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่
- (๑๓) เคยถูกไล่ออก ปลดออก หรือให้ออกจากราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ เพราะทุจริตต่อหน้าที่หรือถือว่ากระทำการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ
- (๑๔) เคยต้องคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดินเพราะร่ำรวยผิดปกติ หรือมีทรัพย์สินเพิ่มขึ้นผิดปกติ
- (๑๕) อยู่ในระหว่างต้องห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามมาตรา ๓๔ และมาตรา ๔๑
- (๑๖) เคยถูกวุฒิสภามีมติให้ถอดถอนออกจากตำแหน่ง

มาตรา ๑๑¹⁵ ผู้ได้รับความเห็นชอบเป็นกรรมการต้อง

- (๑) ไม่เป็นข้าราชการซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำ
- (๒) ไม่เป็นพนักงานหรือลูกจ้างของหน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น หรือไม่เป็นกรรมการหรือที่ปรึกษาของรัฐวิสาหกิจหรือของหน่วยงานของรัฐ
- (๓) ไม่ดำรงตำแหน่งใดในห้างหุ้นส่วน บริษัท หรือองค์การที่ดำเนินธุรกิจโดยมุ่งหาผลกำไรหรือรายได้มาแบ่งปันกัน หรือเป็นลูกจ้างของบุคคลใด
- (๔) ไม่ประกอบวิชาชีพอิสระอื่นใด

เมื่อวุฒิสภาให้ความเห็นชอบบุคคลตาม (๑) (๒) (๓) หรือ (๔) โดยได้รับความยินยอมของบุคคลนั้น ผู้ได้รับเลือกหรือได้รับความเห็นชอบจะเริ่มปฏิบัติหน้าที่ได้ต่อเมื่อได้ลาออกจากการเป็นบุคคลตาม (๑) (๒) หรือ (๓) หรือแสดงหลักฐานให้เป็นที่เชื่อได้ว่าตนได้เลิกประกอบวิชาชีพอิสระตาม (๔) แล้ว ซึ่งต้องกระทำภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับเลือกหรือได้รับความเห็นชอบ แต่ถ้าผู้นั้นมิได้ลาออกหรือเลิกประกอบวิชาชีพอิสระภายในเวลาที่กำหนด ให้ถือว่าผู้นั้นมิได้ยอมรับเลือกหรือได้รับความเห็นชอบให้เป็นกรรมการ และให้นำบทบัญญัติมาตรา ๑๔ มาใช้บังคับ

¹⁵มาตรา 11 แก้ไขเพิ่มเติม โดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554

มาตรา ๑๒ กรรมการมีวาระการดำรงตำแหน่งเก้าปีนับแต่วันที่พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้ง และให้ดำรงตำแหน่งได้เพียงวาระเดียว

กรรมการซึ่งพ้นจากตำแหน่งตามวาระต้องปฏิบัติหน้าที่ต่อไปจนกว่ากรรมการซึ่งได้รับแต่งตั้งใหม่จะเข้ารับหน้าที่

มาตรา ๑๓ นอกจากการพ้นจากตำแหน่งตามวาระตามมาตรา ๑๒ กรรมการพ้นจากตำแหน่ง เมื่อ

(๑) ตาย

(๒) มีอายุครบเจ็ดสิบปีบริบูรณ์

(๓) ลาออก

(๔) ขาดคุณสมบัติตามมาตรา ๕ หรือมีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๑๐

(๕) กระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนมาตรา ๑๑

(๖) วุฒิสภามีมติให้พ้นจากตำแหน่งตามมาตรา ๑๖

(๗) ต้องคำพิพากษาให้จำคุก

เมื่อมีกรณีตามวรรคหนึ่ง ให้กรรมการเท่าที่เหลืออยู่ปฏิบัติหน้าที่ต่อไปได้และให้ถือว่าคณะกรรมาการ ป.ป.ช. ประกอบด้วยกรรมการเท่าที่มีอยู่

มาตรา ๑๔¹⁶ เมื่อกรรมการพ้นจากตำแหน่ง ให้เริ่มดำเนินการตามมาตรา ๗ ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่พ้นจากตำแหน่ง

ในกรณีที่กรรมการพ้นจากตำแหน่งตามมาตรา ๑๓ ให้นำบทบัญญัติมาตรา ๗ มาใช้บังคับโดยอนุโลม ในกรณีที่กรรมการพ้นจากตำแหน่งในระหว่างที่อยู่นอกสมัยประชุมของรัฐสภา ให้ดำเนินการตามมาตรา ๗ ภายในสามสิบวันนับแต่วันเปิดสมัยประชุมของรัฐสภา

มาตรา ๑๕¹⁷ ให้กรรมการมีหน้าที่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินของตน คู่สมรส และบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ รวมถึงทรัพย์สินที่มอบหมายให้อยู่ในความครอบครองหรือดูแลของบุคคลอื่นไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม ต่อประธานวุฒิสภาเมื่อเข้ารับตำแหน่งและพ้นจากตำแหน่ง และให้นำบทบัญญัติมาตรา ๓๒ มาตรา ๓๓ มาตรา ๓๕ วรรคหนึ่ง มาตรา ๔๑ และมาตรา ๑๑๕ มาใช้บังคับด้วยโดยอนุโลม บัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินตามวรรคหนึ่งจะเปิดเผยได้แต่เฉพาะกรณีที่ต้องดำเนินการตามวรรคสาม หรือเพื่อประโยชน์ต่อการพิจารณา

¹⁶มาตรา 14 แก้ไขเพิ่มเติม โดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554

¹⁷มาตรา 15 แก้ไขเพิ่มเติม โดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554

พิพากษาคดีหรือการวินิจฉัยชี้ขาด และได้รับการร้องขอจากศาลหรือผู้มีส่วนได้เสียหรือคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน หรือกรณีที่เจ้าของบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินนั้นยินยอมให้มีการเปิดเผย ซึ่งในกรณีนี้ให้ประธานวุฒิสภาประกาศในราชกิจจานุเบกษา ให้ประธานวุฒิสภาจัดให้มีการตรวจสอบบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินของบุคคลตามวรรคหนึ่ง และให้นำบทบัญญัติมาตรา ๒๕ มาใช้กับการปฏิบัติหน้าที่ของประธานวุฒิสภาในกรณีนี้ด้วยโดยอนุโลม

มาตรา ๑๖¹⁸ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสี่ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎร หรือประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่น้อยกว่าสองหมื่นคนมีสิทธิเข้าชื่อร้องขอต่อประธานวุฒิสภาว่ากรรมการผู้ใดกระทำการขาดความเที่ยงธรรมจงใจฝ่าฝืนรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย หรือมีพฤติการณ์ที่เป็นการเสื่อมเสียแก่เกียรติศักดิ์ของการดำรงตำแหน่งอย่างร้ายแรง เพื่อให้วุฒิสภามีมติให้พ้นจากตำแหน่งได้มติของวุฒิสภาให้กรรมการพ้นจากตำแหน่งตามวรรคหนึ่ง ต้องมีคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสามในสี่ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของวุฒิสภา

มาตรา ๑๗¹⁹ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือสมาชิกของทั้งสองสภามีจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้าของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภามีสิทธิเข้าชื่อร้องขอต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองว่ากรรมการผู้ใดร้ายวยผิดปกติ กระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ คำร้องขอตามวรรคหนึ่งต้องระบุพฤติการณ์ที่กล่าวหาว่าผู้ดำรงตำแหน่งดังกล่าว กระทำการตามวรรคหนึ่งเป็นข้อๆ ให้ชัดเจนและให้ยื่นต่อประธานวุฒิสภา เมื่อประธานวุฒิสภาได้รับคำร้องแล้ว ให้ส่งคำร้องดังกล่าวไปยังศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเพื่อพิจารณาพิพากษา

ในกรณีที่ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีคำสั่งรับคำร้อง กรรมการผู้ถูกกล่าวหาจะปฏิบัติหน้าที่ในระหว่างนั้นมิได้ จนกว่าจะมีคำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองให้ยกคำร้องดังกล่าว

¹⁸มาตรา 16 แก้ไขเพิ่มเติม โดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554

¹⁹มาตรา 17 แก้ไขเพิ่มเติม โดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554

ในกรณีที่กรรมการไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ตามวรรคสาม และมีกรรมการเหลืออยู่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการทั้งหมด ให้ประธานสภาฎีกาและประธานศาลปกครองสูงสุดร่วมกันแต่งตั้งบุคคลซึ่งมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามเช่นเดียวกับกรรมการ ทำหน้าที่เป็นกรรมการเป็นการชั่วคราว โดยให้ผู้ที่ได้รับแต่งตั้งอยู่ในตำแหน่งได้จนกว่ากรรมการที่ตนดำรงตำแหน่งแทนจะปฏิบัติหน้าที่ได้หรือจนกว่าจะมีคำพิพากษาของสภาฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองว่าผู้นั้นกระทำความผิด

ในกรณีที่สภาฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีคำพิพากษาให้ยกคำร้อง ให้กรรมการที่ยุติการปฏิบัติหน้าที่ตามวรรคสามมีสิทธิได้รับเงินเดือน เงินประจำตำแหน่ง และประโยชน์อื่นใดในระหว่างที่ยุติการปฏิบัติหน้าที่นั้นเต็มจำนวน

การดำเนินคดีในชั้นศาลให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

มาตรา ๑๘ เงินเดือน เงินประจำตำแหน่ง และประโยชน์ตอบแทนอื่นของประธานกรรมการ และกรรมการ ให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น

หมวด ๒

อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ

มาตรา ๑๙²⁰ คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

- (๑) ใ้ส่วนข้อเท็จจริงและสรุปสำนวนพร้อมทั้งทำความเห็นเสนอต่อวุฒิสภามาตามหมวด ๕ การถอดถอนจากตำแหน่ง
- (๒) ใ้ส่วนข้อเท็จจริงและสรุปสำนวนพร้อมทั้งทำความเห็นเพื่อส่งไปยังอัยการสูงสุดเพื่อฟ้องคดีต่อสภาฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามหมวด ๖ การดำเนินคดีอาญาผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามมาตรา ๒๗๕ ของรัฐธรรมนูญ

²⁰มาตรา 19 แก้ไขเพิ่มเติม โดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554

(๓) ใต้สวนและวินิจฉัยว่าผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองอื่นซึ่งมิใช่บุคคลตาม (๒) และเจ้าหน้าที่ของรัฐร้ายรายผิดปกติเพื่อร้องขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้

(๔) ใต้สวนและวินิจฉัยว่าผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองอื่นซึ่งมิใช่บุคคลตาม (๒) หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐตั้งแต่ผู้บริหารระดับสูงหรือข้าราชการซึ่งดำรงตำแหน่งตั้งแต่ผู้อำนวยการกองร้ายรายผิดปกติ กระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการหรือความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมหรือความผิดที่เกี่ยวข้องกัน รวมทั้งดำเนินการกับเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือข้าราชการในระดับต่ำกว่าที่ร่วมกระทำความผิดกับผู้ดำรงตำแหน่งดังกล่าว หรือกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง หรือที่กระทำความผิดในลักษณะที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. เห็นสมควรดำเนินการด้วย ตามที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนด โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

(๕) กำหนดตำแหน่งของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่จะต้องยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน ตามมาตรา ๒๖๔ ของรัฐธรรมนูญ

(๖) ตรวจสอบความถูกต้องและความมีอยู่จริง รวมทั้งความเปลี่ยนแปลงของทรัพย์สินและหนี้สินของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีหน้าที่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินตามหมวด ๓ การตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สิน ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนด

(๗) กำกับดูแลคุณธรรมและจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

(๘) กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการเปิดเผยบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบของผู้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกวุฒิสภาและเจ้าหน้าที่ของรัฐ²¹

(๙) กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการการยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่น และเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีหน้าที่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินตามหมวด ๓ การตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สิน

²¹ดูรายละเอียดใน “ประกาศคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการเปิดเผยบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบของผู้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกวุฒิสภาและเจ้าหน้าที่ของรัฐ พ.ศ. ๒๕๕๔”

(๑๐) รายงานผลการตรวจสอบและผลการปฏิบัติหน้าที่พร้อมข้อสังเกตต่อคณะรัฐมนตรี สภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาทุกปี ทั้งนี้ ให้ประกาศรายงานดังกล่าวในราชกิจจานุเบกษาและเปิดเผยต่อสาธารณะด้วย

(๑๑) เสนอมาตรการ ความเห็น และข้อเสนอแนะต่อคณะรัฐมนตรี รัฐสภา ศาลหรือคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน เพื่อให้มีการปรับปรุงการปฏิบัติราชการ หรือวางแผนงานโครงการของส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานของรัฐ เพื่อป้องกันหรือปราบปรามการทุจริตต่อหน้าที่การกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือการกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม

(๑๒) ดำเนินการส่งเรื่องให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อขอให้ศาลมีคำสั่งหรือคำพิพากษาให้ยกเลิกหรือเพิกถอนสิทธิหรือเอกสารสิทธิที่เจ้าหน้าที่ของรัฐได้อนุมัติหรืออนุญาตให้สิทธิประโยชน์หรือออกเอกสารสิทธิแก่บุคคลใดไปโดยมิชอบด้วยกฎหมายหรือระเบียบของทางราชการอันเป็นเหตุให้เสียหายแก่ทางราชการ

(๑๓) ดำเนินการเพื่อป้องกันการทุจริตและเสริมสร้างทัศนคติและค่านิยมเกี่ยวกับความซื่อสัตย์สุจริต รวมทั้งดำเนินการให้ประชาชนหรือกลุ่มบุคคลมีส่วนร่วมในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต

(๑๔) ดำเนินการเกี่ยวกับด้านการต่างประเทศโดยเป็นศูนย์กลางความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อประโยชน์ในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต ทั้งนี้ เพื่อให้เป็นไปตามพันธกรณีและข้อตกลงระหว่างประเทศในการต่อต้านการทุจริต

(๑๕) ให้ความเห็นชอบในการแต่งตั้งเลขานุการ

(๑๖) แต่งตั้งบุคคลหรือคณะบุคคลเพื่อปฏิบัติหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมาย

(๑๗) ดำเนินการอื่นตามที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้บัญญัติหรือกฎหมายอื่นกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ทั้งนี้ ในกรณีที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ไม่เป็นการตัดอำนาจคณะกรรมการ ป.ป.ช. ที่จะดำเนินคดีตามที่เห็นสมควรต่อไป หรืออาจส่งเรื่องให้หน่วยงานที่รับผิดชอบรับไปดำเนินการต่อไปก็ได้ การไต่สวนข้อเท็จจริง หรือการตรวจสอบตาม (๑) (๒) (๓) (๔) และ (๖) คณะกรรมการ ป.ป.ช. จะมอบหมายให้พนักงานไต่สวนเป็นผู้รับผิดชอบสำนวนเพื่อดำเนินการแทนก็ได้ แล้วรายงานต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. เพื่อพิจารณาวินิจฉัยต่อไป ทั้งนี้ การปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานไต่สวนดังกล่าว ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และระยะเวลาที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนด

มาตรา ๒๐²² การประชุมของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ต้องมีกรรมการมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ จึงจะเป็นองค์ประชุม

มาตรา ๒๑ การประชุมให้เป็นไปตามระเบียบการที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนด การนัดประชุมต้องทำเป็นหนังสือและแจ้งให้กรรมการทุกคนทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่าสามวัน เว้นแต่กรรมการนั้นจะได้ทราบการบอกนัดในที่ประชุมแล้ว กรณีดังกล่าวนี้จะทำหนังสือแจ้งนัดเฉพาะกรรมการที่ไม่ได้มาประชุมก็ได้

บทบัญญัติในวรรคสองมิให้นำมาใช้บังคับในกรณีมีเหตุจำเป็นเร่งด่วนซึ่งประธานกรรมการจะนัดประชุมเป็นอย่างอื่นก็ได้

มาตรา ๒๒ ประธานกรรมการมีอำนาจหน้าที่ดำเนินการประชุมและเพื่อรักษาความเรียบร้อยในการประชุม ให้ประธานกรรมการมีอำนาจออกคำสั่งใดๆ ตามความจำเป็นได้ ถ้าประธานกรรมการไม่อยู่ในที่ประชุมหรือไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ให้กรรมการที่มาประชุมเลือกกรรมการคนหนึ่งทำหน้าที่เป็นประธานในที่ประชุม

มาตรา ๒๓ การลงมติของที่ประชุมให้ถือเสียงข้างมากของจำนวนกรรมการทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ไม่ว่าเป็นการลงมติในการวินิจฉัย หรือให้ความเห็นชอบตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้²³

กรรมการคนหนึ่งให้มีเสียงหนึ่งในการลงคะแนน ถ้าคะแนนเสียงเท่ากันให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาด

มาตรา ๒๔ ในการประชุมต้องมีรายงานการประชุมเป็นหนังสือ ถ้ามีความเห็นแย้งให้บันทึกความเห็นแย้งพร้อมทั้งเหตุผลไว้ในรายงานการประชุม และถ้ากรรมการฝ่ายข้างน้อยเสนอความเห็นแย้งเป็นหนังสือก็ให้บันทึกไว้ด้วย

มาตรา ๒๕ ในการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีอำนาจดังต่อไปนี้

(๑) มีคำสั่งให้ข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น ปฏิบัติการทั้งหลายอันจำเป็นแก่การปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการ

²²มาตรา 20 แก้ไขเพิ่มเติม โดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554

²³มาตรา 23 วรรคหนึ่ง แก้ไขเพิ่มเติม โดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554

ป.ป.ช. หรือเรียกเอกสารหรือหลักฐานที่เกี่ยวข้องจากบุคคลใด หรือเรียกบุคคลใดมาให้ถ้อยคำ หรือให้ให้ถ้อยคำเพื่อประโยชน์แห่งการไต่สวนข้อเท็จจริง

(๒) คำเนิการขอให้ศาลที่มีเขตอำนาจออกหมายเพื่อเข้าไปในเคหสถาน สถานที่ทำการหรือสถานที่อื่นใด รวมทั้งยานพาหนะของบุคคลใดๆ ในเวลาระหว่างพระอาทิตย์ขึ้นและพระอาทิตย์ตกหรือในระหว่างเวลาที่มีการประกอบกิจการเพื่อตรวจสอบ ค้น ยึด หรืออายัด เอกสาร ทรัพย์สิน หรือพยานหลักฐานอื่นใดซึ่งเกี่ยวข้องกับเรื่องที่ไต่สวนข้อเท็จจริง และหากยังดำเนินการไม่แล้วเสร็จในเวลาดังกล่าวให้สามารถดำเนินการต่อไปได้จนกว่าจะแล้วเสร็จ

(๓) มีหนังสือขอให้หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ ราชการส่วนท้องถิ่น หรือหน่วยงานเอกชนดำเนินการเพื่อประโยชน์แห่งการปฏิบัติหน้าที่ การไต่สวนข้อเท็จจริง หรือการวินิจฉัยชี้ขาดของคณะกรรมการ ป.ป.ช.

(๔) วางระเบียบเกี่ยวกับหลักเกณฑ์และวิธีการจ่ายค่าเบียดเบียน ค่าเดินทางและค่าตอบแทนของพยานบุคคล และเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานเจ้าหน้าที่หรือเรื่องอื่นใดเพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้²⁴

(๕) วางระเบียบเกี่ยวกับการจ่ายเงินสินบนตามมาตรา ๓๐

มาตรา ๒๕/๑²⁵ เพื่อประโยชน์ในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต คณะกรรมการ ป.ป.ช. จะแจ้งให้หน่วยงาน หรือสถาบันการเงินใดดำเนินการจัดให้กรรมการหรืออนุกรรมการไต่สวนเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับผู้ถูกกล่าวหา หรือบุคคลอื่นที่มีหลักฐานเพียงพอว่าเกี่ยวข้องในเรื่องที่กล่าวหา เพื่อประโยชน์ในการไต่สวนข้อเท็จจริงหรือเพื่อประโยชน์ในการพิจารณาของคณะกรรมการ ป.ป.ช. หรือคณะอนุกรรมการไต่สวน หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กรรมการหรืออนุกรรมการไต่สวนจะขอเข้าถึงข้อมูลของหน่วยงาน หรือสถาบันการเงินใดตามวรรคหนึ่งให้เป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนด ทั้งนี้ ภายใต้บังคับของกฎหมายหรือระเบียบ ข้อบังคับเกี่ยวกับการคุ้มครองข้อมูลข่าวสารของหน่วยงานนั้น ข้อมูลของหน่วยงานหรือสถาบันการเงินใดที่กรรมการหรืออนุกรรมการไต่สวนไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลได้ ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ยื่นคำร้องต่อศาลที่มีเขตอำนาจเพื่อขอให้ศาลมีคำสั่งให้มีการเข้าถึงข้อมูลดังกล่าวได้

²⁴ดูรายละเอียดใน “ระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ว่าด้วยการแต่งตั้งทนายความและการจ่ายเงินรางวัลและค่าใช้จ่ายแก่ทนายความ พ.ศ. ๒๕๕๒”

²⁵มาตรา 25/1 เพิ่มโดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554

มาตรา ๒๖ ในการดำเนินคดีอาญาเกี่ยวกับเจ้าหน้าที่ของรัฐตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีอำนาจดังต่อไปนี้

(๑) แสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิด และเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ

(๒) ดำเนินการขอให้ศาลที่มีเขตอำนาจออกหมายเพื่อให้มีการจับและควบคุมตัวผู้ถูกกล่าวหาซึ่งระหว่างการไต่สวนข้อเท็จจริงปรากฏว่าเป็นผู้กระทำความผิดหรือเป็นผู้ซึ่งคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้มีมติว่าข้อกล่าวหาไม่มูล เพื่อส่งตัวไปยังอัยการสูงสุดเพื่อดำเนินการต่อไป

ในการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานตาม (๑) คณะกรรมการ ป.ป.ช. จะมอบหมายให้พนักงานไต่สวน ดำเนินการแทนก็ได้²⁶

การดำเนินการของพนักงานไต่สวนตามวรรคสอง ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนด²⁷

มาตรา ๒๗²⁸ ในการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ ให้ประธานกรรมการ กรรมการ หรือเลขาธิการ มีอำนาจลงนามในหนังสือเพื่อดำเนินการให้เป็นไปตามอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ในการนี้ประธานกรรมการ กรรมการ หรือเลขาธิการ จะมอบหมายให้รองเลขาธิการหรือผู้ช่วยเลขาธิการดำเนินการแทนก็ได้ โดยสำหรับกรณีตามมาตรา ๒๘/๒ มาตรา ๓๗/๒ มาตรา ๔๒ และมาตรา ๔๕/๑ ให้สามารถมอบหมายให้พนักงานไต่สวนซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบสำนวนลงนามแทนด้วยก็ได้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนด

มาตรา ๒๘²⁹ ในกรณีที่ไม่มีประธานกรรมการหรือประธานกรรมการไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้กรรมการที่เหลืออยู่เลือกกรรมการคนหนึ่งทำหน้าที่ประธานกรรมการแทน

²⁶มาตรา 26 วรรคสอง เพิ่ม โดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554

²⁷มาตรา 26 วรรคสาม เพิ่ม โดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554

²⁸มาตรา 27 แก้ไขเพิ่มเติม โดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554

²⁹มาตรา 28 แก้ไขเพิ่มเติม โดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554

ให้ผู้ทำหน้าที่ประธานกรรมการแทนตามวรรคหนึ่งมีอำนาจและหน้าที่เช่นเดียวกับประธานกรรมการ

มาตรา ๒๘/๑³⁰ ในกรณีที่มีการตั้งคณะกรรมการขึ้นระหว่างคณะกรรมการ ป.ป.ช. และอัยการสูงสุดตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ ให้สำนักงาน ป.ป.ช. ทำหน้าที่เป็นฝ่ายเลขานุการ โดยคณะกรรมการมีอำนาจหน้าที่พิจารณาพยานหลักฐานที่ไม่สมบูรณ์และรวบรวมพยานหลักฐานให้สมบูรณ์แล้วส่งให้อัยการสูงสุดเพื่อยื่นคำร้องต่อศาลหรือฟ้องคดีต่อไป

มาตรา ๒๘/๒³¹ ในกรณีที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้หรือกฎหมายอื่นบัญญัติให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. หรือประธานกรรมการต้องยื่นคำร้องต่อศาลหรือมีอำนาจฟ้องคดีเอง คณะกรรมการ ป.ป.ช. หรือประธานกรรมการ แล้วแต่กรณี จะพิจารณามอบหมายให้พนักงานได้สวนซึ่งมีวุฒิการศึกษาในระดับเนติบัณฑิตหรือวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรีทางกฎหมายและมีประสบการณ์ที่เป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานดำเนินการดังกล่าวในศาลแทนในฐานะผู้รับมอบอำนาจ หรือจะพิจารณาแต่งตั้งทนายความเพื่อดำเนินคดีแทนก็ได้ ทั้งนี้ ตามระเบียบที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนด

ให้พนักงานได้สวนซึ่งได้รับมอบอำนาจให้ดำเนินการตามวรรคหนึ่งมีอำนาจว่าความและดำเนินกระบวนการพิจารณาในชั้นศาลได้

มาตรา ๒๙ ในกรณีที่กรรมการ อนุกรรมการ หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ผู้ใดเป็นผู้มีส่วนได้เสียไม่ว่าโดยตรงหรือโดยอ้อมในเรื่องใด ๆ ห้ามมิให้ผู้นั้นเข้าร่วมในการได้สวนข้อเท็จจริงพิจารณาหรือวินิจฉัยเรื่องดังกล่าว

มาตรา ๓๐ ในการได้สวนข้อเท็จจริงกรณีที่มีการกล่าวหาว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐร้ายวผิดปกติหรือการตรวจสอบความเปลี่ยนแปลงของทรัพย์สินหรือหนี้สินของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง หากผู้ใดชี้ช่อง แจ้งเบาะแส หรือให้ข้อมูลหรือข้อเท็จจริงเกี่ยวกับทรัพย์สินหรือหนี้สินของผู้ถูกกล่าวหาหรือผู้ถูกตรวจสอบ รวมทั้งตัวการ ผู้ใช้หรือผู้สนับสนุนต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. และการชี้ช่อง แจ้งเบาะแส หรือให้ข้อมูลหรือข้อเท็จจริงดังกล่าวเป็นผลให้ทรัพย์สินที่ร้ายวผิดปกติ

³⁰มาตรา 28/1 เพิ่มโดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554

³¹มาตรา 28/2 เพิ่มโดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554

หรือทรัพย์สินที่เพิ่มขึ้นผิดปกตินั้นตกเป็นของแผ่นดินโดยคำสั่งถึงที่สุดของศาลแล้ว ให้ผู้นั้นได้เงินสินบนตามระเบียบที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนด³²

มาตรา ๓๑³³ ในการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้

(๑) ให้ประธานกรรมการและกรรมการ เป็นเจ้าพนักงานในการยุติธรรมตามกฎหมาย

(๒) ให้อนุกรรมการ พนักงานได้สวน และพนักงานเจ้าหน้าที่เป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา ในการดำเนินการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานหรือการได้สวนข้อเท็จจริงตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ ให้ประธานกรรมการ กรรมการ อนุกรรมการ และพนักงานได้สวน เป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่และมีอำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเช่นเดียวกับพนักงานสอบสวนด้วย โดยในการจับและคุมขังบุคคล คณะกรรมการ ป.ป.ช. หรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย อาจร่วมกับเจ้าพนักงานตำรวจหรือพนักงานสอบสวนหรือเจ้าพนักงานอื่น หรือแจ้งให้เจ้าพนักงานตำรวจหรือพนักงานสอบสวนหรือเจ้าพนักงานอื่นดำเนินการก็ได้ เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ ในการจับ คุมขัง และการปล่อยชั่วคราว สำหรับการจัดการให้ได้ตัวผู้ถูกกล่าวหาตามคดี ให้นำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในส่วนที่เกี่ยวข้องมาใช้บังคับโดยอนุโลม

หมวด ๓

การตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สิน

ส่วนที่ ๑

การแสดงบัญชีรายการทรัพย์สินและหนี้สินของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

มาตรา ๓๒ ให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีหน้าที่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินของตน คู่สมรส และบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะตามที่มีอยู่จริงในวันที่เข้ารับตำแหน่งหรือวันที่

³²ดูรายละเอียดใน “ระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการจ่ายเงินสินบน พ.ศ. ๒๕๕๓”

³³มาตรา 31 แก้ไขเพิ่มเติม โดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554

พ้นจากตำแหน่งต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ทุกครั้งที่เข้ารับตำแหน่งและพ้นจากตำแหน่ง แล้วแต่กรณี ตามแบบที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. ประกาศกำหนด³⁴ ททรัพย์สินและหนี้สินที่ต้องแสดงรายการให้รวมทั้งทรัพย์สินและหนี้สินในต่างประเทศและให้รวมถึงทรัพย์สินของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่มอบหมายให้อยู่ในความครอบครองหรือดูแลของบุคคลอื่นไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อมด้วย³⁵

ในกรณีที่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามวรรคหนึ่งผู้ใดดำรงตำแหน่งทางการเมืองมากกว่าหนึ่งตำแหน่ง ให้ผู้นั้นแยกการยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินทุกตำแหน่ง ตามระยะเวลาการยื่นบัญชีที่กำหนดไว้สำหรับตำแหน่งนั้น ๆ

มาตรา ๓๓ การยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินตามมาตรา ๓๒ ให้ยื่นพร้อมเอกสารประกอบซึ่งเป็นสำเนาหลักฐานที่พิสูจน์ความมีอยู่จริงของทรัพย์สินและหนี้สินดังกล่าว รวมทั้งสำเนาแบบแสดงรายการภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาในรอบปีภาษีที่ผ่านมา โดยผู้ยื่นจะต้องลงลายมือชื่อรับรองความถูกต้องกำกับไว้ในบัญชีและสำเนาหลักฐานที่ยื่นไว้ทุกหน้า พร้อมทั้งจัดทำรายละเอียดของเอกสารประกอบบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินที่ยื่นด้วย และต้องยื่นภายในกำหนดเวลาดังต่อไปนี้

- (๑) ในกรณีที่เป็นการเข้ารับตำแหน่ง ให้ยื่นภายในสามสิบวันนับแต่วันเข้ารับตำแหน่ง
- (๒) ในกรณีที่เป็นการพ้นจากตำแหน่ง ให้ยื่นภายในสามสิบวันนับแต่วันพ้นจากตำแหน่ง
- (๓) ในกรณีที่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองซึ่งได้ยื่นบัญชีไว้แล้ว ตายในระหว่างดำรงตำแหน่งหรือก่อนยื่นบัญชีหลังจากพ้นจากตำแหน่ง ให้ทายาทหรือผู้จัดการมรดกยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินที่มีอยู่ในวันที่ผู้ดำรงตำแหน่งนั้นตายภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่ผู้ดำรงตำแหน่งตาย ผู้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี ผู้บริหารท้องถิ่น สมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองซึ่งพ้นจากตำแหน่ง นอกจากต้องยื่นบัญชีตาม (๒) แล้ว ให้มีหน้าที่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินที่มีอยู่จริงในวันครบหนึ่งปีนับแต่วันที่พ้นจาก

³⁴มาตรา 32 วรรคหนึ่ง แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554

ดูรายละเอียดใน “ระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เรื่อง แบบบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๕๔”

³⁵มาตรา 32 วรรคสอง แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554

ตำแหน่งอีกครั้งหนึ่ง โดยให้ยื่นภายในสามสิบวันนับแต่วันที่พ้นจากตำแหน่งดังกล่าวมาแล้วเป็นเวลาหนึ่งปีด้วย³⁶

ในกรณีที่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองผู้ใดพ้นจากตำแหน่งที่ดำรงอยู่เพื่อไปดำรงตำแหน่งทางการเมืองอื่นภายในเวลาสามสิบวันนับแต่วันที่พ้นจากตำแหน่งดังกล่าว ถ้าทรัพย์สินและหนี้สินของผู้นั้นมีได้เปลี่ยนแปลงไปจากบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินที่ได้ยื่นไว้ จะแจ้งต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. เพื่อขอใช้บัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินดังกล่าวแทนการยื่นใหม่ก็ได้ แต่ถ้าทรัพย์สินและหนี้สินของผู้นั้นมีการเปลี่ยนแปลงไปจากบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินที่ได้ยื่นไว้ จะยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินเฉพาะรายการที่มีการเปลี่ยนแปลงก็ได้ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนด ซึ่งจะกำหนดให้นำวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในการแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินด้วยก็ได้³⁷

ความในวรรคสามให้ใช้บังคับกับกรณีของผู้ดำรงตำแหน่งซึ่งได้ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินไว้แล้ว และต่อมาได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งอื่นที่ต้องยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินด้วยโดยอนุโลม ทั้งนี้ ระยะเวลาในการยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินสำหรับตำแหน่งอื่นซึ่งได้รับแต่งตั้งดังกล่าว ให้เป็นไปตามที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนด³⁸

มาตรา ๓๔³⁹ เมื่อความปรากฏต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ว่าผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองผู้ใดจงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ภายในเวลาที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้กำหนด หรือจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จ หรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. เสนอเรื่องให้ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองวินิจฉัยต่อไป และเมื่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองวินิจฉัยชี้ขาดตามที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. เสนอแล้ว ให้ผู้นั้นพ้นจากตำแหน่งในวันที่ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้

³⁶มาตรา 33 วรรคสอง แก้ไขเพิ่มเติม โดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554

³⁷มาตรา 33 วรรคสาม เพิ่ม โดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554

³⁸มาตรา 33 วรรคสี่ เพิ่ม โดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554

³⁹มาตรา 34 แก้ไขเพิ่มเติม โดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554

ดำรงตำแหน่งทางการเมืองวินิจัย และห้ามมิให้ผู้นั้นดำรงตำแหน่งทางการเมืองหรือดำรงตำแหน่งใดในพรรคการเมืองเป็นเวลาห้าปีนับแต่วันที่ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองวินิจัยด้วย แต่ไม่กระทบกระเทือนกิจการที่ผู้นั้นได้กระทำไปในตำแหน่งดังกล่าว รวมทั้งการได้รับเงินเดือน เงินประจำตำแหน่งหรือประโยชน์ตอบแทนอย่างอื่น

ในกรณีที่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามวรรคหนึ่งพ้นจากตำแหน่งก่อนวันที่ความปรากฏต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ระยะเวลาห้าปีตามวรรคหนึ่งให้นับแต่วันที่ผู้นั้นพ้นจากตำแหน่งดังกล่าว

มาตรา ๓๕⁴⁰ เมื่อได้รับบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบตามมาตรา ๓๓ แล้ว ให้ประธานกรรมการหรือกรรมการซึ่งประธานกรรมการมอบหมายลงลายมือชื่อหรือกระทำด้วยวิธีอื่นใดแทนการลงลายมือชื่อกำกับไว้ในบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินดังกล่าว ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนด⁴¹

บัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบของนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา ให้เปิดเผยให้สาธารณชนทราบโดยเร็ว แต่ต้องไม่เกินสามสิบวันนับแต่วันที่ครบกำหนดต้องยื่นบัญชีดังกล่าว บัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินของผู้ดำรงตำแหน่งอื่นจะเปิดเผยได้ก็ต่อเมื่อการเปิดเผยดังกล่าวจะเป็นประโยชน์ต่อการพิจารณาพิพากษาคดีหรือการวินิจัยชี้ขาด และได้รับการร้องขอจากศาลหรือผู้มีส่วนได้เสียหรือคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน หรือในกรณีที่เจ้าของบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินนั้นยินยอมให้มีการเปิดเผย การเปิดเผยบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบตามวรรคสองให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนด ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลด้วย ให้ประธานกรรมการจัดให้มีการประชุมคณะกรรมการ ป.ป.ช. เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและความมีอยู่จริงของทรัพย์สินและหนี้สินดังกล่าวโดยเร็ว ในการนี้คณะกรรมการ ป.ป.ช. จะมอบหมายให้พนักงานเจ้าหน้าที่ตรวจสอบและรายงานคณะกรรมการ ป.ป.ช. เพื่อพิจารณาก็ได้ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนด

⁴⁰ มาตรา 35 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554

⁴¹ ดูรายละเอียดใน “ประกาศคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการลงลายมือชื่อหรือกระทำด้วยวิธีอื่นใดแทนการลงลายมือชื่อประธานกรรมการหรือกรรมการซึ่งประธานกรรมการมอบหมายกำกับไว้ในบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน พ.ศ. ๒๕๕๔”

มาตรา ๓๖ ในกรณีที่มีการยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินเพราะเหตุที่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองผู้ใดพ้นจากตำแหน่งหรือตาย ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ทำการตรวจสอบความเปลี่ยนแปลงของทรัพย์สินและหนี้สินของผู้นั้นแล้วจัดทำรายงานผลการตรวจสอบและประกาศรายงานผลการตรวจสอบดังกล่าวในราชกิจจานุเบกษา

มาตรา ๓๗ ในกรณีที่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองผู้ใดพ้นจากตำแหน่งหรือตายและปรากฏว่าผู้ นั้นหรือทายาทหรือผู้จัดการมรดกของผู้นั้นตั้งใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีอำนาจทำการตรวจสอบความเปลี่ยนแปลงของทรัพย์สินและหนี้สินของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองหรือของกองมรดกได้โดยไม่ต้องอาศัยบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินที่จะต้องยื่นตามมาตรา ๓๓ (๒) และ (๓) ทั้งนี้ ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ทำการเปรียบเทียบทรัพย์สินและหนี้สินที่มีอยู่ในวันที่พ้นจากตำแหน่งหรือตาย กับบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินที่ได้ยื่นไว้เมื่อครั้งเข้ารับตำแหน่ง แล้วจัดทำรายงานผลการตรวจสอบและประกาศรายงานผลการตรวจสอบดังกล่าวในราชกิจจานุเบกษา

มาตรา ๓๗/๑⁴² รายงานผลการตรวจสอบตามมาตรา ๓๖ และมาตรา ๓๗ ให้รายงานว่ามีความเปลี่ยนแปลงของทรัพย์สินและหนี้สินเพิ่มขึ้นผิดปกติหรือไม่ แต่ในกรณีที่ปรากฏว่ามีทรัพย์สินเพิ่มขึ้นผิดปกติหรือเป็นกรณีที่ต้องเปิดเผยตามมาตรา ๓๕ วรรคสอง จะแสดงรายการที่มีการเปลี่ยนแปลงด้วยก็ได้

มาตรา ๓๗/๒⁴³ การตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สินเพื่อพิสูจน์ความถูกต้องและความมีอยู่จริงของทรัพย์สินและหนี้สิน หรือการตรวจสอบความเปลี่ยนแปลงของทรัพย์สินจากการยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน หากมีพฤติการณ์ปรากฏหรือมีเหตุอันควรสงสัยเกี่ยวกับการได้มาซึ่งทรัพย์สินและหนี้สินรายการใดโดยไม่ชอบ หรือมีพฤติการณ์อันควรเชื่อได้ว่าจะมีการโอน ยักย้ายแปรสภาพ หรือซุกซ่อนทรัพย์สิน หรือปรากฏพฤติการณ์ว่ามีการถือครองทรัพย์สินแทน อันมีลักษณะเป็นการมีทรัพย์สินเพิ่มขึ้นผิดปกติ ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีอำนาจดำเนินการตรวจสอบธุรกรรมทางการเงินหรือการได้มาซึ่งทรัพย์สินและหนี้สินนั้นได้ เพื่อร้องขอให้ทรัพย์สินนั้นตก

⁴²มาตรา 37/1 เพิ่มโดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554

⁴³มาตรา 37/2 เพิ่มโดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554

เป็นของแผ่นดิน การตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สินของผู้ยื่นบัญชีที่มีพฤติการณ์ตามวรรคหนึ่ง ให้กระทำได้ต่อเมื่อมีการยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินแล้ว

ในการตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สินตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีอำนาจเรียกข้อมูลเกี่ยวกับการทำธุรกรรมทางการเงินของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับผู้ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินจากสำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินหรือสถาบันการเงินและผู้มีหน้าที่รายงานการทำธุรกรรมทางการเงิน ในกรณีที่มีความจำเป็นเพื่อตรวจสอบความถูกต้องและความมีอยู่จริงและความเปลี่ยนแปลงของทรัพย์สินและหนี้สิน ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. สามารถใช้อำนาจของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินและคณะกรรมการธุรกรรมตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินได้ด้วย ให้นำบทบัญญัติมาตรา ๘๘ มาใช้บังคับกับการตรวจสอบความถูกต้องและความมีอยู่จริงและความเปลี่ยนแปลงของทรัพย์สินและหนี้สินของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตามมาตรานี้ด้วยโดยอนุโลม เพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สิน ให้นำบทบัญญัติมาตรา ๒๕ (๑) (๒) และ (๓) และมาตรา ๒๕/๑ มาใช้บังคับกับการตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สินด้วย

มาตรา ๘๘ ในกรณีที่ผลการตรวจสอบปรากฏว่าทรัพย์สินมีความเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นผิดปกติให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. แจ้งให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ทายาทหรือผู้จัดการมรดก แล้วแต่กรณี ซึ่งแจ้งการได้มาของทรัพย์สินดังกล่าวก่อนที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. จะมิมติว่ามีทรัพย์สินเพิ่มขึ้นผิดปกติ

ในกรณีที่ปรากฏว่าผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองผู้ใดมีทรัพย์สินเพิ่มขึ้นผิดปกติให้ประธานกรรมการส่งเอกสารทั้งหมดที่มีอยู่พร้อมทั้งรายงานผลการตรวจสอบไปยังอัยการสูงสุดเพื่อดำเนินคดีในศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เพื่อให้ทรัพย์สินที่เพิ่มขึ้นผิดปกตินั้นตกเป็นของแผ่นดินต่อไป และให้นำบทบัญญัติมาตรา ๘๐ วรรคสอง มาใช้บังคับโดยอนุโลม ในระหว่างที่ยังไม่มีคำสั่งของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามวรรคสอง คณะกรรมการ ป.ป.ช. จะมีคำสั่งให้ยึดหรืออายัดทรัพย์สินที่เพิ่มขึ้นผิดปกตินั้นไว้ชั่วคราวก็ได้ และให้นำบทบัญญัติมาตรา ๘๘ มาใช้บังคับด้วยโดยอนุโลม⁴⁴

⁴⁴มาตรา 38 วรรคสาม เพิ่มโดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554

ส่วนที่ ๒

การแสดงผลชี้รายการทรัพย์สินและหนี้สินของเจ้าหน้าที่ของรัฐ

มาตรา ๓๕ ให้ผู้ดำรงตำแหน่งดังต่อไปนี้มีหน้าที่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินของตน คู่สมรส และบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ทุกครั้งที่เข้ารับตำแหน่ง ทุกสามปีที่อยู่ในตำแหน่ง และเมื่อพ้นจากตำแหน่ง ตามแบบที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนด

- (๑) ประธานศาลฎีกา
- (๒) ประธานศาลรัฐธรรมนูญ
- (๓) ประธานศาลปกครองสูงสุด
- (๔) อัยการสูงสุด
- (๕) กรรมการการเลือกตั้ง
- (๖)⁴⁵ ผู้ตรวจการแผ่นดิน
- (๗) ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
- (๘) กรรมการตรวจเงินแผ่นดิน
- (๙) รองประธานศาลฎีกา
- (๑๐) รองประธานศาลปกครองสูงสุด
- (๑๑) หัวหน้าสำนักตุลาการทหาร
- (๑๒) ผู้พิพากษาในศาลฎีกา
- (๑๓) ตุลาการในศาลปกครองสูงสุด
- (๑๔) รองอัยการสูงสุด
- (๑๕) ผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูง

การยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินเมื่อพ้นจากตำแหน่งของบุคคลตาม (๑) (๔) (๕) (๑๑) (๑๒) (๑๓) (๑๔) และ (๑๕) ให้ยื่นเมื่อผู้นั้นพ้นจากการเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐเท่านั้น ให้นำบทบัญญัติมาตรา ๓๒ มาตรา ๓๓ และมาตรา ๓๕ วรรคหนึ่งและวรรคสามมาใช้บังคับกับการแสดง การยื่น การรับบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน และการตรวจสอบความถูกต้องและความมีอยู่จริงของทรัพย์สินและหนี้สินของบุคคลตามวรรคหนึ่งโดยอนุโลม

⁴⁵มาตรา 39(6) แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554

มาตรา ๔๐⁴⁶ ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีอำนาจกำหนดตำแหน่งของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งจะต้องยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินเพิ่มเติมจากมาตรา ๓๕ ได้ โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนดตำแหน่งของเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งจะต้องยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินตามวรรคหนึ่งแล้ว ให้ดำเนินการดังนี้

(๑) ในกรณีที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งดำรงตำแหน่งผู้บริหารระดับสูงให้นำบทบัญญัติมาตรา ๓๒ มาตรา ๓๓ และมาตรา ๓๕ วรรคหนึ่งและวรรคสาม มาใช้บังคับกับการยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินโดยอนุโลม

(๒) ในกรณีที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งดำรงตำแหน่งต่ำกว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐตาม (๑) ให้การยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินเป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และระยะเวลาที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนด โดยจะกำหนดให้ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินเป็นระยะหรือให้มีการแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินเฉพาะรายการที่เปลี่ยนแปลงไปจากที่ยื่นไว้เดิมด้วยก็ได้ เพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีอำนาจกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการตรวจสอบบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินของเจ้าหน้าที่ของรัฐได้

มาตรา ๔๑⁴⁷ บุคคลตามมาตรา ๓๕ หรือมาตรา ๔๐ ผู้ใดจงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ภายในเวลาที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้กำหนด หรือจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. เสนอเรื่องให้ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองวินิจฉัยต่อไป และให้ผู้นั้นพ้นจากตำแหน่งนับแต่วันที่มิคำวินิจฉัยว่ามีการกระทำความผิด และห้ามมิให้ผู้นั้นดำรงตำแหน่งเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นเวลาห้าปีนับแต่วันที่พ้นจากตำแหน่ง แต่ไม่กระทบกระเทือนกิจการที่ผู้นั้นได้กระทำไปในตำแหน่งดังกล่าว รวมทั้งการได้รับเงินเดือน เงินประจำตำแหน่ง หรือประโยชน์ตอบแทนอย่างอื่น คณะกรรมการ ป.ป.ช. อาจเปิดเผยบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบที่มีการยื่นไว้แก่ผู้มีส่วนได้เสียได้ ถ้าเป็นประโยชน์ในการดำเนินคดีหรือการวินิจฉัยการกระทำความผิด หรือในกรณีที่เจ้าของบัญชีแสดงรายการ

⁴⁶มาตรา 40 แก้ไขเพิ่มเติม โดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554

⁴⁷มาตรา 41 แก้ไขเพิ่มเติม โดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554

ทรัพย์สินและหนี้สินนั้นยินยอมให้มีการเปิดเผย ตามหลักเกณฑ์ที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้

มาตรา ๔๒⁴⁸ ในการตรวจสอบบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ให้นำบทบัญญัติมาตรา ๓๗/๒ และมาตรา ๓๘ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

หมวด ๔ การไต่สวนข้อเท็จจริง

มาตรา ๔๓⁴⁹ ภายใต้บังคับมาตรา ๑๕ และมาตรา ๔๔ ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงตามบทบัญญัติในหมวดนี้ ในกรณีดังต่อไปนี้

(๑) ประธานวุฒิสภาส่งเรื่องให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริง เนื่องจากได้มีการเข้าชื่อร้องขอเพื่อให้วุฒิสภามีมติให้ถอดถอนผู้ถูกกล่าวหาออกจากตำแหน่งตามมาตรา ๕๕ หรือกรณีที่ผู้ตรวจการแผ่นดินส่งเรื่องให้ถอดถอนบุคคลออกจากตำแหน่งเนื่องจากการกระทำผิดมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรง

(๒) มีกรณีที่ต้องดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงตามมาตรา ๖๖

(๓) มีการกล่าวหาต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. เพื่อให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดินตามมาตรา ๗๕

(๔) มีเหตุอันควรสงสัยว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐร้ายผิดปกติดังตามมาตรา ๗๗ หรือกระทำความผิดตามมาตรา ๘๘

(๕) มีการกล่าวหาเจ้าหน้าที่ของรัฐต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ตามมาตรา ๘๔

ระเบียบ หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนดขึ้นจะต้องไม่กระทบถึงสิทธิของบุคคลในกระบวนการยุติธรรม และจะต้องไม่ทำให้สิทธิในการต่อสู้คดีของผู้ถูกกล่าวหาลดน้อยลงกว่าที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย

มาตรา ๔๔ ห้ามมิให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงในกรณีดังต่อไปนี้

⁴⁸มาตรา 42 แก้ไขเพิ่มเติม โดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554

⁴⁹มาตรา 43 แก้ไขเพิ่มเติม โดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554

(๑) เรื่องที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้ไต่สวนข้อเท็จจริงเสร็จแล้วและไม่มีพยานหลักฐานใหม่อันเป็นสาระสำคัญแก่การไต่สวน

(๒) ผู้ถูกกล่าวหาเป็นบุคคลคนเดียวกับผู้ถูกกล่าวหาในเรื่องที่อยู่ระหว่างการไต่สวนข้อเท็จจริงและมูลกรณีแห่งการกล่าวหาเป็นเรื่องเดียวกัน

มาตรา ๔๔/๑⁵⁰ ก่อนดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงตามมาตรา ๔๓ คณะกรรมการ ป.ป.ช. อาจมอบหมายให้เลขาธิการดำเนินการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานในเรื่องกล่าวหาขึ้นเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงเพียงพอต่อการไต่สวนข้อเท็จจริงต่อไปก็ได้ ในการนี้ เลขาธิการอาจมอบหมายให้พนักงานเจ้าหน้าที่เป็นผู้ดำเนินการแทนก็ได้ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนด โดยให้ถือว่าเลขาธิการและพนักงานเจ้าหน้าที่ที่เลขาธิการมอบหมายเป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

มาตรา ๔๔/๒⁵¹ เมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้รับเรื่องกล่าวหาใดไว้พิจารณาไต่สวนข้อเท็จจริงแล้ว บรรดาสิ่งของหรือบันทึก รวมถึงเอกสารหลักฐานต่างๆ ที่ได้มาตามมาตรา ๔๔/๑ ให้ถือเป็นอันใช้ได้และสามารถนำมาใช้เป็นพยานหลักฐานประกอบสำนวนคดีในชั้นไต่สวนข้อเท็จจริงได้

มาตรา ๔๕⁵² ในการไต่สวนข้อเท็จจริงตามมาตรา ๔๓ คณะกรรมการ ป.ป.ช. จะแต่งตั้งคณะอนุกรรมการไต่สวนเพื่อดำเนินการแทนคณะกรรมการ ป.ป.ช. ก็ได้ ทั้งนี้ การปฏิบัติหน้าที่ของคณะอนุกรรมการให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนด คณะอนุกรรมการที่แต่งตั้งตามวรรคหนึ่งต้องประกอบด้วยประธานอนุกรรมการและอนุกรรมการตามที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนด โดยมีพนักงานเจ้าหน้าที่เป็นอนุกรรมการและเลขานุการ และอนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ แต่ถ้าเป็นการแต่งตั้งคณะอนุกรรมการเพื่อไต่สวนกรณีตามมาตรา ๖๓ หรือมาตรา ๖๖ ประธานอนุกรรมการต้องเป็นกรรมการ ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงความเหมาะสมกับฐานะ ระดับของตำแหน่ง และการคุ้มครองผู้ถูกกล่าวหาตามสมควร

⁵⁰มาตรา 44/1 เพิ่มโดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554

⁵¹มาตรา 44/2 เพิ่มโดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554

⁵²มาตรา 45 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554

มาตรา ๔๕/๑⁵³ ในการไต่สวนข้อเท็จจริง คณะกรรมการ ป.ป.ช. อาจมอบหมายให้พนักงานไต่สวนดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริง รวบรวมพยานหลักฐาน และสรุปสำนวนเสนอคณะกรรมการ ป.ป.ช. เพื่อพิจารณาวินิจฉัยก็ได้ ทั้งนี้ ตามระเบียบที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนด ในการไต่สวนข้อเท็จจริง ให้พนักงานไต่สวนที่ได้รับมอบหมายตามวรรคหนึ่งมีอำนาจตาม มาตรา ๒๕ (๑) (๒) และ (๓)

มาตรา ๔๖ ห้ามมิให้แต่งตั้งบุคคลซึ่งมีเหตุดังต่อไปนี้เป็นอนุกรรมการไต่สวน

(๑)⁵⁴ ฐึเห็นเหตุการณ์หรือเคยสอบสวนหรือพิจารณาเกี่ยวกับเรื่องที่กล่าวหาในฐานะอื่นที่มีไว้ในฐานะพนักงานเจ้าหน้าที่หรือพนักงานไต่สวนมาก่อน

(๒) มีส่วนได้เสียในเรื่องที่กล่าวหา

(๓) มีสาเหตุโกรธเคืองกับผู้กล่าวหาหรือผู้ถูกกล่าวหา

(๔) เป็นผู้กล่าวหาหรือเป็นคู่สมรส บุพการี ผู้สืบสันดาน หรือพี่น้องร่วมบิดามารดา หรือร่วมบิดาหรือมารดากับผู้กล่าวหาหรือผู้ถูกกล่าวหา

(๕) มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดในฐานะญาติหรือเป็นหุ้นส่วนหรือมีผลประโยชน์ร่วมกันหรือขัดแย้งกันทางธุรกิจกับผู้กล่าวหาหรือผู้ถูกกล่าวหา

ในกรณีที่ปรากฏว่ามีการแต่งตั้งบุคคลตามวรรคหนึ่งเป็นอนุกรรมการไต่สวน ให้อนุกรรมการผู้นั้นแจ้งต่อประธานกรรมการโดยเร็ว ระหว่างนั้นห้ามมิให้อนุกรรมการผู้นั้นยุ่งเกี่ยวกับการดำเนินการของคณะอนุกรรมการไต่สวนความในวรรคสองให้ใช้บังคับในกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาคัดค้านว่าอนุกรรมการผู้ใดมีเหตุตามวรรคหนึ่งด้วยโดยอนุโลมการยื่นคำคัดค้าน การพิจารณาคำคัดค้าน และการแต่งตั้งบุคคลเป็นอนุกรรมการไต่สวนแทนให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนด⁵⁵

มาตรา ๔๗ ในการดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงให้แจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบและกำหนดระยะเวลาตามสมควรที่ผู้ถูกกล่าวหาจะมาชี้แจงข้อกล่าวหาแสดงพยานหลักฐานหรือนำพยานบุคคลมาให้ปากคำประกอบการชี้แจง

⁵³มาตรา 45/1 เพิ่มโดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554

⁵⁴มาตรา 46 (1) แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554

⁵⁵ดูรายละเอียดใน “ระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยกรปฏิบัติหน้าที่ของคณะอนุกรรมการไต่สวน พ.ศ. ๒๕๕๗”

ในการชี้แจงข้อกล่าวหาและการให้ปากคำของผู้ถูกกล่าวหา ให้มีสิทธินำทนายความหรือบุคคล ซึ่งผู้ถูกกล่าวหาไว้วางใจเข้าฟังในการชี้แจงหรือให้ปากคำของตนได้

มาตรา ๔๘ กรณีที่มีการแต่งตั้งคณะอนุกรรมการไต่สวน การรับฟังคำชี้แจงของผู้ถูกกล่าวหาหรือ การถามปากคำผู้ถูกกล่าวหาหรือพยาน ต้องมีอนุกรรมการไต่สวนอย่างน้อยสองคนร่วมในการ ดำเนินการในจำนวนนั้นจะต้องเป็นอนุกรรมการไต่สวนที่เป็นพนักงานเจ้าหน้าที่อย่างน้อยหนึ่ง คน แต่ถ้าเป็นการรับฟังคำชี้แจงหรือการถามปากคำบุคคลตามมาตรา ๕๘ จะต้องมีอนุกรรมการ ไต่สวนที่เป็นกรรมการเข้าร่วมดำเนินการด้วย ห้ามมิให้อนุกรรมการไต่สวนทำหรือจัดให้ทำการ ใดๆ ซึ่งเป็นการล่อลวงหรือขู่เข็ญ หรือให้สัญญากับผู้ถูกกล่าวหาหรือพยานเพื่อจูงใจให้เขาให้ ถ้อยคำอย่างใด ๆ ในเรื่องที่กล่าวหา

มาตรา ๔๙ เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติหน้าที่ของคณะอนุกรรมการไต่สวน ให้ คณะอนุกรรมการไต่สวนมีอำนาจดำเนินการตามมาตรา ๒๕ (๑) (๒) หรือ (๓) หรือมาตรา ๒๖ ได้ตามที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. มอบหมาย

มาตรา ๕๐ เมื่อดำเนินการรวบรวมพยานหลักฐานเสร็จแล้ว ให้จัดทำสำนวนการ ไต่สวนข้อเท็จจริงเสนอต่อประธานกรรมการ ประกอบด้วยสาระสำคัญดังต่อไปนี้

- (๑) ชื่อและตำแหน่งหน้าที่ของผู้กล่าวหาและผู้ถูกกล่าวหา
- (๒) เรื่องที่ผู้ถูกกล่าวหา
- (๓)⁵⁶ ข้อกล่าวหา คำแก้ข้อกล่าวหา สรุปข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องซึ่งได้จากการ ไต่สวนข้อเท็จจริง
- (๔) เหตุผลในการพิจารณาวินิจฉัยทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย
- (๕) บทบัญญัติของกฎหมายที่ยกขึ้นอ้างอิง
- (๖) สรุปความเห็นเกี่ยวกับเรื่องที่กล่าวหา

มาตรา ๕๑ เมื่อประธานกรรมการได้รับสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงตามมาตรา ๕๐ แล้ว ให้จัด ให้มีการประชุมเพื่อพิจารณาภายในสามสิบวัน เพื่อประโยชน์แห่งความเป็นธรรม ในกรณีที่มีการแต่งตั้งคณะอนุกรรมการไต่สวน คณะกรรมการ ป.ป.ช. อาจมีมติให้คณะอนุกรรมการไต่ สวนชุดเดิมไต่สวนข้อเท็จจริงเพิ่มเติม หรือแต่งตั้งคณะอนุกรรมการไต่สวนชุดใหม่ทำการไต่ สวนข้อเท็จจริงเพิ่มเติมแทนก็ได้

⁵⁶มาตรา 50 (3) แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการ ทูจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554

มาตรา ๕๒ ห้ามมิให้กรรมการซึ่งมีเหตุตามมาตรา ๔๖ เข้าร่วมประชุมพิจารณาสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริง เว้นแต่เป็นกรรมการซึ่งรู้เห็นเหตุการณ์เกี่ยวกับเรื่องที่กล่าวหาเนื่องจากได้รับแต่งตั้งให้เป็นอนุกรรมการไต่สวน

มาตรา ๕๓⁵⁷ ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. พิจารณาสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงและมีมติวินิจฉัยว่าข้อกล่าวหามีมูลหรือไม่ ในกรณีที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติวินิจฉัยว่าข้อกล่าวหาใดไม่มีมูล ให้ข้อกล่าวหาอันเป็นอันตกไป

ในกรณีที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติว่าข้อกล่าวหาใดไม่มีมูลตามวรรคหนึ่ง ให้สำนักงาน ป.ป.ช. จัดให้บุคคลทั่วไปสามารถเข้าตรวจดูเหตุผลที่มีมติของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ดังกล่าวได้ตามระเบียบที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนด

มาตรา ๕๔ เมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้มีมติตามมาตรา ๕๓ แล้ว ถ้าข้อกล่าวหาอันเป็นเรื่องที่ประธานวุฒิสภาส่งมาตามมาตรา ๔๓ (๑) หรือผู้เสียหายยื่นคำร้องเพื่อดำเนินคดีกับผู้ถูกกล่าวหาตามมาตรา ๔๓ (๒) ให้ประธานกรรมการส่งรายงานไปยังประธานวุฒิสภาหรือแจ้งไปยังผู้เสียหายแล้วแต่กรณี โดยเร็วรายงานตามวรรคหนึ่งต้องมีลายมือชื่อของกรรมการที่เข้าร่วมการพิจารณาและต้องระบุความเป็นมาหรือข้อกล่าวหา สรุปข้อเท็จจริงที่ได้จากการไต่สวนข้อเท็จจริงเหตุผลในการพิจารณาวินิจฉัยและบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญและกฎหมายที่เกี่ยวข้องอ้างอิง

มาตรา ๕๕⁵⁸ ในกรณีที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติว่าข้อกล่าวหาใดมีมูล และข้อกล่าวหาอันเป็นเรื่องตามมาตรา ๔๓ (๑) หรือ (๒) นับแต่วันที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติดังกล่าว ผู้ถูกกล่าวหาจะปฏิบัติหน้าที่ต่อไปมิได้จนกว่าวุฒิสภาจะมีมติหรือศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองจะมีคำพิพากษา แล้วแต่กรณี

มาตรา ๕๖ ในกรณีที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติว่าข้อกล่าวหาใดมีมูล ให้ประธานกรรมการส่งรายการตามมาตรา ๕๔ วรรคสอง และเอกสารที่มีอยู่พร้อมทั้งความเห็นไปยัง

(๑)⁵⁹ ประธานวุฒิสภา ถ้าข้อกล่าวหาอันเป็นเรื่องตามมาตรา ๔๓ (๑) หรือ (๒)

⁵⁷มาตรา 53 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554

⁵⁸มาตรา ๕๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๔๒ พ.ศ. ๒๕๕๐

⁵⁹มาตรา ๕๖ (๑) แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๔๒ พ.ศ. ๒๕๕๐

(๒) อัยการสูงสุด ถ้าผลการไต่สวนข้อเท็จจริงปรากฏว่ามีมูลความผิดอาญาหรือร้ายแรงผิดปกติ และผู้ถูกกล่าวหาเป็นบุคคลตามมาตรา ๕๘ เว้นแต่อัยการสูงสุด หรือเป็นข้าราชการการเมืองอื่น นอกเหนือจากบุคคลตามมาตรา ๕๘ (๑) และ (๒)

(๓) อัยการสูงสุด ถ้าผลการไต่สวนข้อเท็จจริงปรากฏว่ามีมูลความผิดอาญาหรือร้ายแรงผิดปกติและ ผู้ถูกกล่าวหาเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งมิใช่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูง

(๔) ผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนผู้ถูกกล่าวหา ถ้าผลการไต่สวนข้อเท็จจริง ปรากฏว่ามีมูลความผิดทางวินัย หรือมีมูลความผิดต้องให้พ้นจากตำแหน่ง และผู้ถูกกล่าวหาเป็น เจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งมิใช่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

ในกรณีที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. เห็นว่าข้อกล่าวหาใดที่ประธานวุฒิสภาส่งมาตามมาตรา ๔๓ (๑) เป็นเรื่องสำคัญ จะแยกทำรายงานเฉพาะข้อกล่าวหาที่ส่งไปให้วุฒิสภาพิจารณาก่อนก็ได้

มาตรา ๕๖ ในระหว่างการไต่สวนข้อเท็จจริง หากปรากฏว่าผู้ถูกกล่าวหาพ้นจากตำแหน่งหรือ พ้นจากราชการเพราะเหตุใด ๆ นอกจากถึงแก่ความตาย ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีอำนาจ ดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงเพื่อจะดำเนินคดีอาญา ดำเนินการทางวินัย หรือขอให้ทรัพย์สินตก เป็นของแผ่นดิน แล้วแต่กรณี ต่อไปได้

ในกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาพ้นจากตำแหน่งหรือพ้นจากราชการอันเนื่องมาจากความตาย ให้ คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีอำนาจดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงเพื่อขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของ แผ่นดินต่อไปได้

หมวด ๕

การถอดถอนจากตำแหน่ง

มาตรา ๕๘⁶⁰ เมื่อปรากฏว่าผู้ดำรงตำแหน่งดังต่อไปนี้ผู้ใดมีพฤติการณ์ร้ายแรงผิดปกติ ส่อไป ในทางทุจริตต่อหน้าที่ ส่อว่ากระทำผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ส่อว่ากระทำผิดต่อตำแหน่ง หน้าที่ในการยุติธรรม ส่อว่าจงใจใช้อำนาจหน้าที่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย

⁶⁰มาตรา 58 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554

หรือฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรง วุฒิสภามีอำนาจดำเนินการถอดถอนผู้นั้นออกจากตำแหน่งได้ตามบทบัญญัติในหมวดนี้

- (๑) นายกรัฐมนตรี
- (๒) รัฐมนตรี
- (๓) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
- (๔) สมาชิกวุฒิสภา
- (๕) ประธานศาลฎีกา
- (๖) ประธานศาลรัฐธรรมนูญ
- (๗) ประธานศาลปกครองสูงสุด
- (๘) อัยการสูงสุด
- (๙) ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
- (๑๐) กรรมการการเลือกตั้ง
- (๑๑) ผู้ตรวจการแผ่นดิน
- (๑๒) กรรมการตรวจเงินแผ่นดิน
- (๑๓) ผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน
- (๑๔) รองประธานศาลฎีกา
- (๑๕) รองประธานศาลปกครองสูงสุด
- (๑๖) หัวหน้าสำนักตุลาการทหาร
- (๑๗) รองอัยการสูงสุด
- (๑๘) ผู้พิพากษาหรือตุลาการ พนักงานอัยการตามที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. ประกาศกำหนด
- (๑๙) ผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูงหรือผู้ดำรงตำแหน่งระดับอื่นที่เทียบเท่า

มาตรา ๕๘/๑^๖ ในกรณีที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้รับรายงานจากผู้ตรวจการแผ่นดิน ขอให้ถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภาหรือผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองอื่น หรือผู้บริหารระดับสูง อันเนื่องมาจากกระทำการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรง ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ดำเนินการตามหมวด ๔ การไต่สวนข้อเท็จจริงโดยเร็ว

^๖มาตรา 58/1 เพิ่มโดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554

ในกรณีที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติว่าผู้ดำรงตำแหน่งตามวรรคหนึ่งกระทำการฝ่าฝืน หรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรงนั้นมีมูล ให้รายงานไปยังประธานวุฒิสภา เพื่อให้ประธานวุฒิสภาจัดให้มีการประชุมวุฒิสภาเพื่อพิจารณาถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งดังกล่าวโดยเร็ว และให้นำบทบัญญัติในมาตรา ๖๔ วรรคสอง มาใช้บังคับด้วยโดยอนุโลม

มาตรา ๕๕ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสี่ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎร หรือประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่น้อยกว่าสองหมื่นคนมีสิทธิเข้าชื่อร้องขอต่อประธานวุฒิสภา เพื่อให้วุฒิสภามีมติให้ถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งตามมาตรา ๕๔ ออกจากตำแหน่งได้⁶² สมาชิกวุฒิสภาจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสี่ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของวุฒิสภามีสิทธิเข้าชื่อร้องขอต่อประธานวุฒิสภาเพื่อให้วุฒิสภามีมติให้ถอดถอนสมาชิกวุฒิสภาออกจากตำแหน่งได้

มาตรา ๖๐ กรณีประชาชนร้องขอให้ถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งตามมาตรา ๕๔ ออกจากตำแหน่งต้องมีผู้ริเริ่มรวบรวมรายชื่อจำนวนไม่เกินหนึ่งร้อยคนเพื่อดำเนินการจัดทำคำร้องและรับรองลายมือชื่อของประชาชนที่เข้าชื่อจำนวนไม่น้อยกว่าสองหมื่นคน⁶³ ผู้ริเริ่มรวบรวมรายชื่อและผู้เข้าชื่อต้องเป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้งตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา ผู้ริเริ่มรวบรวมรายชื่อต้องไปแสดงตนต่อประธานวุฒิสภาก่อนเริ่มรวบรวมรายชื่อประชาชนผู้มีสิทธิเข้าชื่อร้องขอ

มาตรา ๖๑ การร้องขอให้ถอดถอนจากตำแหน่งตามมาตรา ๕๕ และมาตรา ๖๐ ต้องทำเป็นหนังสือระบุชื่อ อายุ ที่อยู่ หมายเลขประจำตัวประชาชนพร้อมสำเนาบัตรประจำตัวประชาชน บัตรประจำตัวประชาชนที่หมดอายุ หรือบัตรหรือหลักฐานอื่นใดของทางราชการที่มีรูปถ่ายสามารถแสดงตนได้ และลงลายมือชื่อของผู้ร้องขอ โดยระบุวัน เดือน ปี ที่ลงลายมือชื่อให้ชัดเจน และต้องระบุพฤติการณ์ที่กล่าวหาผู้ดำรงตำแหน่งตามมาตรา ๕๔ เป็นข้อๆ อย่างชัดเจนว่ามีพฤติการณ์ร้ายวณผิดปกติ ส่อไปในทางทุจริตต่อหน้าที่ ส่อว่ากระทำผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ส่อว่ากระทำผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม หรือส่อว่าจงใจใช้อำนาจหน้าที่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายใด และต้องระบุพยานหลักฐานหรือเบาะแสตามสมควรและเพียงพอที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. จะดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงต่อไปได้ และให้ยื่น

⁶²มาตรา 59 วรรคหนึ่ง แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554

⁶³มาตรา 60 วรรคหนึ่ง แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554

คำร้องขอดังกล่าวต่อประธานวุฒิสภาภายในหนึ่งร้อยแปดสิบวันนับแต่วันที่ผู้ริเริ่มรวบรวมรายชื่อไปแสดงตนต่อประธานวุฒิสภา

มาตรา ๖๒ ในกรณีที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรร้องขอให้ถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งตามมาตรา ๕๘ ออกจากตำแหน่ง หรือในกรณีที่สมาชิกวุฒิสภาร้องขอให้ถอดถอนสมาชิกวุฒิสภาออกจากตำแหน่ง ให้นำบทบัญญัติมาตรา ๖๑ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา ๖๓⁶⁴ เมื่อประธานวุฒิสภาได้รับคำร้องขอแล้ว ให้ประธานวุฒิสภาคำเนินการตรวจสอบและพิจารณาว่าคำร้องขอถูกต้องและครบถ้วนตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ และตามมาตรา ๖๑ หรือมาตรา ๖๒ ให้แล้วเสร็จภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับคำร้องขอ ในกรณีที่เห็นว่าถูกต้องและครบถ้วนแล้วให้ประธานวุฒิสภาส่งเรื่องให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. เพื่อดำเนินการตามหมวด ๔ การไต่สวนข้อเท็จจริง โดยเร็ว หากเห็นว่าคำร้องขอไม่ถูกต้องหรือไม่ครบถ้วน ให้ประธานวุฒิสภาแจ้งให้ผู้ร้องขอหรือผู้ริเริ่มทราบโดยเร็วเพื่อดำเนินการให้ถูกต้อง โดยผู้ร้องขอหรือผู้ริเริ่มต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จ และส่งให้ประธานวุฒิสภาภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งจากประธานวุฒิสภา

ในกรณีที่ประธานวุฒิสภาได้รับคำร้องขอที่ได้แก้ไขตามวรรคหนึ่ง ให้ตรวจสอบคำร้องขอดังกล่าวให้เสร็จภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่ได้รับคำร้องขอนั้นว่าได้แก้ไขครบถ้วนถูกต้องแล้วหรือไม่ ในกรณีที่เห็นว่าผู้ร้องขอหรือผู้ริเริ่มได้แก้ไขถูกต้องหรือครบถ้วน ให้ประธานวุฒิสภาส่งเรื่องให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. เพื่อดำเนินการตามหมวด ๔ การไต่สวนข้อเท็จจริง โดยเร็ว แต่หากเห็นว่าคำร้องขอนั้นมิได้แก้ไขให้ถูกต้องหรือครบถ้วน ให้ประธานวุฒิสภาส่งคำร้องขอคืนให้แก่ผู้ร้องขอหรือผู้ริเริ่ม แต่ทั้งนี้ ไม่ตัดสิทธิที่ผู้ร้องขอหรือผู้ริเริ่มจะยื่นคำร้องขอในประเด็นดังกล่าวเข้ามาใหม่

มาตรา ๖๔ เมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติเสียงข้างมากว่าข้อกล่าวหาที่มาจากกรเข้าชื่อร้องขอเพื่อให้วุฒิสภามีมติถอดถอนผู้ถูกกล่าวหาออกจากตำแหน่งมีมูล และได้รายงานไปยังประธานวุฒิสภาตามมาตรา ๕๖ (๑) แล้ว ให้ประธานวุฒิสภาจัดให้มีการประชุมวุฒิสภาเพื่อพิจารณามติโดยเร็ว⁶⁵

⁶⁴มาตรา 63 แก้ไขเพิ่มเติม โดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554

⁶⁵มาตรา 64 วรรคหนึ่ง แก้ไขเพิ่มเติม โดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554

ในกรณีที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. ส่งรายงานให้นอกสมัยประชุม ให้ประธานวุฒิสภาแจ้งให้ประธานรัฐสภาทราบ เพื่อนำความกราบบังคมทูลเพื่อมีพระบรมราชโองการเรียกประชุมรัฐสภาเป็นการประชุมสมัยวิสามัญเพื่อพิจารณากรณีดังกล่าว และให้ประธานรัฐสภาลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ

มาตรา ๖๕ สมาชิกวุฒิสภามีอิสระในการออกเสียงลงคะแนน ซึ่งต้องกระทำโดยวิธีลงคะแนนลับ มติที่ให้ถอดถอนผู้ใดออกจากตำแหน่งให้ถือเอาคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสามในห้าของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของวุฒิสภา ผู้ใดถูกถอดถอนออกจากตำแหน่ง ให้ผู้นั้นพ้นจากตำแหน่งหรือให้ออกจากราชการนับแต่วันที่วุฒิสภามีมติให้ถอดถอน และให้ตัดสิทธิผู้นั้นในการดำรงตำแหน่งใดในทางการเมืองหรือในหน่วยงานของรัฐ หรือในการรับราชการเป็นเวลาห้าปี มติของวุฒิสภาตามมาตรา^{๖๕} ให้เป็นที่สุด และจะมีการร้องขอให้ถอดถอนบุคคลดังกล่าวโดยอาศัยเหตุเดียวกันอีกมิได้ แต่ไม่กระทบกระเทือนการพิจารณาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง หรือศาลที่มีเขตอำนาจพิจารณาพิพากษาคดี แล้วแต่กรณี เมื่อวุฒิสภามีมติให้ถอดถอนผู้ใดออกจากตำแหน่งแล้ว ให้ประธานวุฒิสภาแจ้งมติให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ผู้ถูกถอดถอนจากตำแหน่ง เลขาธิการคณะรัฐมนตรี และเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องโดยเร็ว

หมวด ๖

การดำเนินคดีอาญาผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

ตามมาตรา 275 ของรัฐธรรมนูญ^{๖๖}

มาตรา ๖๖^{๖๗} ในกรณีที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีเหตุอันควรสงสัยหรือมีผู้กล่าวหาว่าผู้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือข้าราชการการเมืองอื่นร้ายชัดผิดปกติ กระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการตามประมวลกฎหมายอาญา หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่หรือทุจริตต่อหน้าที่ตามกฎหมายอื่นให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงโดยเร็ว เว้นแต่ในกรณีที่ผู้กล่าวหามิใช่

^{๖๖}ชื่อของหมวด 6 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554

^{๖๗}มาตรา ๖๖ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๔๒ พ.ศ. ๒๕๕๐

ผู้เสียหาย และคำกล่าวหาไม่ระบุชื่อยานหลักฐานเพียงพอที่จะดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงต่อไปได้ คณะกรรมการ ป.ป.ช. จะไม่ดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงก็ได้ คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีอำนาจระเบียบเกี่ยวกับการกล่าวหาตามวรรคหนึ่งได้⁶⁸ บทบัญญัติตามวรรคหนึ่งให้ใช้บังคับกับกรณีที่บุคคลดังกล่าวหรือบุคคลอื่นเป็นตัวการ ผู้ใช้ หรือผู้สนับสนุน รวมทั้งผู้ให้ ผู้ขอให้ หรือรับว่าจะให้ทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดแก่บุคคลตามวรรคหนึ่ง เพื่อจูงใจให้กระทำการ ไม่กระทำการ หรือประวิงการกระทำอันมิชอบด้วยหน้าที่ด้วย⁶⁹

ในกรณีที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีเหตุอันควรสงสัยว่าผู้เสียหายจะยื่นคำร้องต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกากล่าวหาผู้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี ประธานสภาผู้แทนราษฎร หรือประธานวุฒิสภา ว่ากระทำความผิดตามวรรคหนึ่ง หากคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติให้รับเรื่องกล่าวหาผู้ดำรงตำแหน่งดังกล่าวด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ในกรณีนี้ผู้เสียหายจะยื่นคำร้องต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาได้⁷⁰ กรณีตามวรรคสี่ ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงโดยเร็ว และให้นำบทบัญญัติในหมวด ๔ การไต่สวนข้อเท็จจริง และหมวด ๕ การถอดถอนจากตำแหน่ง มาใช้บังคับโดยอนุโลม⁷¹

มาตรา ๖๗ (ยกเลิก)⁷²

มาตรา ๖๘ (ยกเลิก)⁷³

มาตรา ๖๙ (ยกเลิก)⁷⁴

⁶⁸ดูรายละเอียดใน “ระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ว่าด้วยการกล่าวหาบุคคลตามมาตรา ๖๖ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๔๒ พ.ศ. ๒๕๕๐”

⁶⁹มาตรา 66 วรรคสาม แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554

⁷⁰มาตรา 66 วรรคสี่ เพิ่ม โดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554

⁷¹มาตรา 66 วรรคห้า เพิ่ม โดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554

⁷²มาตรา ๖๗ ยกเลิกโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๔๒ พ.ศ. ๒๕๕๐

⁷³มาตรา ๖๘ ยกเลิกโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๔๒ พ.ศ. ๒๕๕๐

มาตรา ๗๐ ในกรณีที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติว่าข้อกล่าวหาที่มีมูลความผิดตามมาตรา ๖๖ ให้ประธานกรรมการส่งรายงานและเอกสารที่มีอยู่พร้อมทั้งความเห็นไปยังอัยการสูงสุดเพื่อดำเนินการฟ้องคดีต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองต่อไป ทั้งนี้ ตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาความอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

มาตรา ๗๑ให้นำบทบัญญัติมาตรา ๗๐ มาใช้บังคับกับกรณีที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติว่าข้อกล่าวหาที่มาจากการเข้าชื่อร้องขอต่อวุฒิสภามีมูลความผิดตามมาตรา ๕๕ มีมูลความผิดตามมาตรา ๖๖ โดยอนุโลม

มาตรา ๗๒ ในกรณีที่ผู้เสียหายหรือคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้ร้องทุกข์กล่าวโทษบุคคลตามที่ระบุไว้ในมาตรา ๖๖ ว่าได้กระทำความผิดตามที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา ๖๖ ต่อพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจซึ่งมีเขตอำนาจเหนือท้องที่ที่เกิดการกระทำความผิดดังกล่าว ให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจที่ได้รับคำร้องทุกข์กล่าวโทษมีอำนาจยื่นคำร้องต่อศาลที่มีเขตอำนาจเพื่อให้ออกหมายจับบุคคลดังกล่าวได้ หรือในกรณีที่มีเหตุจำเป็นอย่างอื่นให้จับได้โดยไม่มีหมายตามที่ถูกกฎหมายบัญญัติให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจนั้นมีอำนาจจับบุคคลดังกล่าวได้ให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจที่จับบุคคลดังกล่าวไว้ ส่งตัวผู้ถูกจับพร้อมทั้งบันทึกการจับมายังคณะกรรมการ ป.ป.ช. ภายในสี่สิบแปดชั่วโมง

มาตรา ๗๓ ในกรณีที่ไม่จำเป็นต้องมีการควบคุมตัวผู้ถูกจับไว้ คณะกรรมการ ป.ป.ช. อาจปล่อยตัวผู้ถูกจับไป โดยมีประกันหรือไม่มีประกันก็ได้ ในกรณีที่มีความจำเป็นต้องมีการควบคุมตัวผู้ถูกจับไว้ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ยื่นคำร้องต่อศาลอาญาเพื่อขอให้ศาลออกหมายขังผู้ถูกจับไว้ได้ตามหลักเกณฑ์และระยะเวลาที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาสำหรับความผิดที่มีการร้องทุกข์กล่าวโทษนั้น

มาตรา ๗๓/๑⁷⁵ กรณีที่มีการฟ้องคดีอาญาผู้ถูกกล่าวหาต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง หากการกระทำของผู้ถูกกล่าวหาเป็นเหตุให้เกิดความเสียหายในทางทรัพย์สินหรือเป็นการละเมิดต่อหน่วยงานของรัฐหรือบุคคลอื่น อัยการสูงสุดอาจยื่นคำร้องขอให้ศาลมีคำพิพากษาเพิกถอนการกระทำหรือคำสั่งอันมิชอบที่เป็นการละเมิดนั้นด้วยก็ได้

⁷⁴มาตรา ๖๕ ยกเลิกโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๔๒ พ.ศ. ๒๕๕๐

⁷⁵มาตรา 73/1 เพิ่มโดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554

สำหรับความเสียหายที่เกิดขึ้นตามวรรคหนึ่ง ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. แจ้งให้หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องดำเนินการให้ผู้ถูกกล่าวหาหรือผู้ซึ่งเกี่ยวข้องกับความเสียหายนั้นชดเชยค่าเสียหายตามกฎหมายว่าด้วยการนั้นต่อไป

มาตรา ๗๔ เมื่อจะมีการฟ้องคดีอาญาตามมาตรา ๗๐ ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีหนังสือแจ้งผู้ถูกกล่าวหาให้ไปรายงานตัวต่อบุคคลที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. มอบหมายตามวันเวลาที่กำหนด หากผู้ถูกกล่าวหาไม่ไปรายงานตัวตามกำหนด ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. แจ้งพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจจัดการให้ตัวผู้ถูกกล่าวหา เพื่อส่งอัยการสูงสุดหรือคณะกรรมการ ป.ป.ช. แล้วแต่กรณี ดำเนินคดีต่อไป การควบคุมตัวผู้ถูกกล่าวหาและการปล่อยชั่วคราว ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. หรือบุคคลที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. มอบหมาย หรืออัยการสูงสุด แล้วแต่กรณี เป็นผู้ที่มีอำนาจพิจารณา ทั้งนี้ ให้นำกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง หรือประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แล้วแต่กรณี มาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา ๗๔/๑⁷⁶ ในการดำเนินคดีอาญาตามหมวดนี้ ถ้าผู้ถูกกล่าวหาหลบหนีไปในระหว่างถูกดำเนินคดี มิให้นับระยะเวลาที่ผู้ถูกกล่าวหาหลบหนีรวมเป็นส่วนหนึ่งของอายุความ

หมวด ๗

การร้องขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน

มาตรา ๗๕⁷⁷ อกรกล่าวหาว่าผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ใดรักรวยผิดปกติ ให้ผู้กล่าวหาดำเนินการกล่าวหาต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ในขณะที่ผู้ถูกกล่าวหายังดำรงตำแหน่งทางการเมืองหรือเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือพ้นจากตำแหน่งทางการเมืองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่เกินห้าปี โดยให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. พิจารณาวินิจฉัยเบื้องต้นก่อนว่าพฤติการณ์หรือเรื่องที่กล่าวหา นั้นเข้าหลักเกณฑ์ที่จะรับไว้พิจารณาได้หรือไม่ ถ้าผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้ซึ่งได้ยื่น

⁷⁶มาตรา 74/1 เพิ่มโดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554

⁷⁷มาตรา 75 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554

บัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินไว้แล้ว ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. นำบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินนั้นมาประกอบการพิจารณาด้วย

ในกรณีที่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐพ้นจากการดำรงตำแหน่งทางการเมือง หรือพ้นจากการเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐเกินห้าปีแล้ว ห้ามมิให้มีการกล่าวหาผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐนั้นตามวรรคหนึ่งอีก แต่ไม่เป็นการตัดอำนาจของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ที่จะยกคำกล่าวหาที่ได้มีการกล่าวหาไว้แล้วหรือกรณีที่มีเหตุอันควรสงสัยว่าผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐนั้นร่ำรวยผิดปกติขึ้นไต่สวนได้ ทั้งนี้ ต้องไม่เกินสิบปีนับแต่วันที่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐนั้นพ้นจากการดำรงตำแหน่งทางการเมือง หรือพ้นจากการเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ แล้วแต่กรณี

มาตรา ๗๖⁷⁸ การกล่าวหาตามมาตรา ๗๕ จะทำด้วยวาจาหรือทำเป็นหนังสือก็ได้ ทั้งนี้ ตามระเบียบที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนด

มาตรา ๗๗⁷⁹ ในกรณีที่เรื่องที่ถูกกล่าวหาเข้าหลักเกณฑ์ตามมาตรา ๗๕ หรือในกรณีที่มีเหตุอันควรสงสัยว่าผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐร่ำรวยผิดปกติ ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ดำเนินการตามหมวด ๔ การไต่สวนข้อเท็จจริง ต่อไป

มาตรา ๗๘ ในกรณีที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. ตรวจสอบพบว่าทรัพย์สินรายได้ของผู้ถูกกล่าวหาเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการร่ำรวยผิดปกติและมีพฤติการณ์น่าเชื่อว่าจะมีการโอน ยักย้ายแปรสภาพ หรือซุกซ่อนทรัพย์สินดังกล่าว ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีอำนาจออกคำสั่งยึดหรืออายัดทรัพย์สินนั้นไว้ชั่วคราว ทั้งนี้ ไม่ตัดสิทธิผู้ถูกกล่าวหาที่จะยื่นคำร้องขอผ่อนผันเพื่อขอรับทรัพย์สินนั้นไปใช้ประโยชน์โดยมีหรือไม่มีประกันหรือหลักประกันก็ได้ เมื่อมีการยึดหรืออายัดทรัพย์สินชั่วคราวตามวรรคหนึ่งแล้ว ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. จัดให้มีการพิสูจน์เกี่ยวกับทรัพย์สินโดยเร็ว ในกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาไม่สามารถแสดงหลักฐานได้ว่าทรัพย์สินที่ถูกยึดหรืออายัดชั่วคราวมิได้เกี่ยวข้องกับการร่ำรวยผิดปกติ ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีอำนาจยึดหรืออายัดทรัพย์สินนั้นไว้ต่อไป จนกว่าคณะกรรมการ ป.ป.ช. จะมิมติว่าข้อกล่าวหาไม่มีมูลซึ่งต้องไม่เกิน

⁷⁸มาตรา 76 แก้ไขเพิ่มเติม โดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554

⁷⁹มาตรา 77 แก้ไขเพิ่มเติม โดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554

หนึ่งปีนับแต่วันยึดหรืออายัด หรือจนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ยกฟ้องในคดีนั้น แต่ถ้าสามารถพิสูจน์ได้ก็ให้คืนทรัพย์สินแก่ผู้นั้น

มาตรา ๗๕ เพื่อประโยชน์ในการไต่สวนข้อเท็จจริง ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. สั่งให้ผู้ถูกกล่าวหา แสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินของผู้ถูกกล่าวหาตามรายการ วิธีการและภายในระยะเวลาที่ คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนดซึ่งต้องไม่น้อยกว่าสามสิบวันแต่ไม่เกินหกสิบวัน

มาตรา ๗๖ ถ้าคณะกรรมการ ป.ป.ช. ไต่สวนข้อเท็จจริงและมีมติว่าผู้ถูกกล่าวหาร่ำรวยผิดปกติ ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ดำเนินการดังต่อไปนี้

(๑) ในกรณีเป็นผู้ถูกกล่าวหาตามมาตรา ๖๖ ให้ประธานกรรมการส่งเรื่องให้อัยการสูงสุดยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเพื่อขอให้ศาลสั่งให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน

(๒)⁸⁰ ในกรณีผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้ดำรงตำแหน่งประธานศาลฎีกา ประธานศาลรัฐธรรมนูญ ประธานศาลปกครองสูงสุด ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ กรรมการการเลือกตั้ง ผู้ตรวจการแผ่นดิน กรรมการตรวจเงินแผ่นดิน รองประธานศาลฎีกา รองประธานศาลปกครองสูงสุด หัวหน้าสำนักตุลาการทหาร รองอัยการสูงสุด หรือผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูง ให้ประธานกรรมการส่งเรื่องให้อัยการสูงสุดยื่นคำร้องต่อศาล ซึ่งมีเขตอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีเพื่อขอให้ศาลสั่งให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน

(๓) ในกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้ดำรงตำแหน่งอัยการสูงสุด ให้ประธานกรรมการยื่นคำร้องต่อศาล ซึ่งมีเขตอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีเพื่อขอให้ศาลสั่งให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน

(๔) ในกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีชื่อบุคคลตาม (๑) (๒) และ (๓) ให้ประธานกรรมการส่งเรื่องให้อัยการสูงสุดยื่นคำร้องต่อศาล ซึ่งมีเขตอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีเพื่อขอให้ศาลสั่งให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน และให้ประธานกรรมการแจ้งให้ผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนผู้ถูกกล่าวหาสั่งลงโทษไล่ออกหรือปลดออก โดยให้ถือว่ากระทำ ความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ เว้นแต่กรณีผู้ถูกกล่าวหาเป็นข้าราชการตุลาการตามกฎหมายว่า ด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ ข้าราชการตุลาการศาลปกครองตามกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้ง ศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง หรือข้าราชการอัยการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบ ข้าราชการฝ่ายอัยการ ให้ประธานกรรมการแจ้งไปยังประธานคณะกรรมการตุลาการ ประธาน

⁸⁰มาตรา 80(2) แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554

คณะกรรมการตุลาการศาลปกครอง หรือประธานคณะกรรมการอัยการ แล้วแต่กรณี เพื่อพิจารณาดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ กฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง หรือกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายอัยการ กรณีตาม (๑) และ (๒) เมื่ออัยการสูงสุดได้รับรายงานและเอกสาร พร้อมทั้งความเห็นจากคณะกรรมการ ป.ป.ช. แล้ว เห็นว่ารายงาน เอกสาร และความเห็นที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. ส่งให้ ยังไม่สมบูรณ์พอที่จะดำเนินคดีได้ ให้อัยการสูงสุดแจ้งให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ทราบเพื่อดำเนินการต่อไป โดยให้ระบุข้อที่ไม่สมบูรณ์นั้นให้ครบถ้วนในคราวเดียวกัน ในกรณีนี้ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. และอัยการสูงสุดตั้งคณะทำงานขึ้นคณะหนึ่ง โดยมีผู้แทนจากแต่ละฝ่ายจำนวนฝ่ายละเท่ากันเพื่อดำเนินการรวบรวมพยานหลักฐานให้สมบูรณ์ แล้วส่งให้อัยการสูงสุดเพื่อยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง หรือศาลซึ่งมีเขตอำนาจพิจารณาพิพากษาคดี แล้วแต่กรณี เพื่อขอให้ศาลสั่งให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดินต่อไป ในกรณีที่คณะทำงานดังกล่าว ไม่อาจหาข้อยุติเกี่ยวกับการดำเนินคดีได้ ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีอำนาจยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง หรือศาลซึ่งมีเขตอำนาจพิจารณาพิพากษาคดี แล้วแต่กรณี เพื่อขอให้ศาลสั่งให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน ในการดำเนินคดีตามวรรคหนึ่ง ให้ได้รับการยกเว้นค่าธรรมเนียมศาล โดยกรณีตาม (๒) (๓) และ (๔) ให้นำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลม⁸¹

มาตรา ๘๑ ให้อัยการสูงสุด หรือประธานกรรมการ แล้วแต่กรณี ดำเนินการยื่นคำร้องเพื่อขอให้ศาลสั่งให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดินตามมาตรา ๘๐ ภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่ได้รับเรื่องจากคณะกรรมการ ป.ป.ช. ในคดีที่ร้องขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน ให้ผู้ถูกกล่าวหา มีภาระการพิสูจน์ที่ต้องแสดงให้ศาลเห็นว่าทรัพย์สินดังกล่าวมิได้เกิดจากการร่ำรวยผิดปกติ

มาตรา ๘๑/๑⁸² ในกรณีที่มิใช่คำสั่งของศาลอันเป็นที่สุดให้ยกคำร้องของอัยการสูงสุดหรือประธานกรรมการที่ยื่นตามมาตรา ๘๑ และถ้าผู้ถูกกล่าวหามิใช่เป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง และได้ถูกลงโทษทางวินัยไปก่อน โดยอาศัยเหตุที่มีมติของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ว่าผู้ถูกกล่าวหา ร่ำรวยผิดปกติ ให้ผู้บังคับบัญชาของผู้ถูกกล่าวหาสั่งยกเลิกคำสั่งลงโทษและดำเนินการให้ผู้นั้นได้รับความเป็นธรรมตามกฎหมาย ระเบียบ หรือข้อบังคับว่าด้วยการบริหารงานบุคคลสำหรับผู้ถูก

⁸¹มาตรา 80 วรรคสาม แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554

⁸²มาตรา 81/1 เพิ่มโดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554

กล่าวหาอื่นๆ ในกรณีที่ไม่มีความหมาย ระเบียบ หรือข้อบังคับดังกล่าว ให้ดำเนินการตามมติ คณะรัฐมนตรี ทั้งนี้ ในการดำเนินการดังกล่าวห้ามไม่ให้หน่วยงานของรัฐยกอายุความใดขึ้นอ้าง อันจะเป็นเหตุให้ไม่สามารถให้ความเป็นธรรมแก่บุคคลดังกล่าวได้

ในกรณีผู้ถูกกล่าวหาที่ถูกดำเนินคดีตามวรรคหนึ่งเป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ให้ คณะกรรมการ ป.ป.ช. ดำเนินการให้ผู้ถูกกล่าวหาได้รับความเป็นธรรมตามสมควรตามที่มี กฎหมาย ระเบียบ หรือข้อบังคับว่าด้วยการบริหารงานบุคคลสำหรับการดำรงตำแหน่งทาง การเมืองนั้น แล้วแต่กรณี และให้นำความในวรรคหนึ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลม ทั้งนี้ ตามระเบียบ ที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนด

มาตรา ๘๒ การ โอนหรือการกระทำใดๆ เกี่ยวกับทรัพย์สินของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ได้กระทำ หลังจากคณะกรรมการ ป.ป.ช. สั่งให้เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้นั้นแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินของ ผู้ถูกกล่าวหาตามมาตรา ๗๕ ถ้าคณะกรรมการ ป.ป.ช. หรืออัยการสูงสุด แล้วแต่กรณี มีคำขอ โดย ทำเป็นคำร้อง ศาลมีอำนาจสั่งเพิกถอนการ โอนหรือระงับการกระทำนั้น ๆ ได้ เว้นแต่ผู้รับโอน หรือผู้รับประโยชน์จะแสดงให้เห็นที่พอใจแก่ศาลว่าตนได้รับ โอนทรัพย์สินหรือประโยชน์นั้นมา โดยสุจริตและมีค่าตอบแทน

มาตรา ๘๓ ถ้าศาลมีคำสั่งให้ทรัพย์สินของผู้ถูกกล่าวหาที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติว่าร้ายวย ผิดปกติหรือมีทรัพย์สินเพิ่มขึ้นผิดปกติตกเป็นของแผ่นดิน แต่ไม่สามารถบังคับคดีเอาแก่ ทรัพย์สินเหล่านั้นได้ทั้งหมดหรือได้แต่บางส่วน ให้บังคับคดีเอาแก่ทรัพย์สินอื่นของผู้ถูก กล่าวหาได้ภายในอายุความสิบปี แต่ต้องไม่เกินมูลค่าของทรัพย์สินที่ศาลสั่งให้ตกเป็นของ แผ่นดิน

หมวด ๘

การตรวจสอบเจ้าหน้าที่ของรัฐ

ซึ่งมิใช่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามมาตรา 275 ของรัฐธรรมนูญ⁸³

มาตรา ๘๔⁸⁴ ภายใต้บังคับมาตรา ๑๕ การกล่าวหาเจ้าหน้าที่ของรัฐดังต่อไปนี้ว่ากระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ กระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม ให้กล่าวหาต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ในขณะที่ผู้ถูกกล่าวหาเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือพ้นจากการเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่เกินห้าปี

(๑) ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองหรือผู้บริหารระดับสูงซึ่งมิใช่บุคคลตามมาตรา ๖๖

(๒) ผู้พิพากษาและตุลาการ

(๓) พนักงานอัยการ

(๔) เจ้าหน้าที่ของรัฐในหน่วยงานของศาลและองค์กรตามรัฐธรรมนูญ

(๕) ผู้บริหารท้องถิ่น รองผู้บริหารท้องถิ่น ผู้ช่วยผู้บริหารท้องถิ่น และสมาชิกสภาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

(๖) เจ้าหน้าที่ของรัฐในสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรและสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา

(๗) เจ้าหน้าที่ของรัฐในหน่วยงานป้องกันและปราบปรามการทุจริตตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น

(๘) เจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งกระทำความผิดในลักษณะที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. เห็นสมควรดำเนินการ ทั้งนี้ ตามที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนด

(๙) เจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งร่วมกระทำความผิดกับบุคคลตาม (๑) (๒) (๓) (๔) (๕) (๖) (๗) หรือ (๘)

การกล่าวหาตามวรรคหนึ่งจะทำได้ด้วยวาจาหรือทำเป็นหนังสือก็ได้ ทั้งนี้ ตามระเบียบที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนด ให้นำความในวรรคหนึ่งมาใช้บังคับกับกรณีที่เจ้าหน้าที่ของรัฐหรือบุคคลอื่นเป็นตัวการ ผู้ชี้ หรือผู้สนับสนุนด้วย ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยอายุความ ในกรณีที่เจ้าหน้าที่ของรัฐตามวรรคหนึ่งได้พ้นจากการเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ ไปเกินห้าปีแล้ว ย่อมไม่เป็นการตัดอำนาจของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ที่จะยกคำกล่าวหาที่ได้มีการกล่าวหา

⁸³ชื่อของหมวด 8 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554

⁸⁴มาตรา 84 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554

ไว้แล้วหรือกรณีที่มีเหตุอันควรสงสัยว่าผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐนั้น
กระทำผิดขึ้นได้สวนได้ ทั้งนี้ ต้องไม่เกินสิบปีนับแต่วันที่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองพ้นจาก
ตำแหน่งหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐนั้นพ้นจากการเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐแล้วแต่กรณี

มาตรา ๘๕ คำกล่าวหาตามมาตรา ๘๔ อย่างน้อยต้องมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

(๑) ชื่อและที่อยู่ของผู้กล่าวหา

(๒) ชื่อหรือตำแหน่งของผู้ถูกกล่าวหา

(๓) ข้อกล่าวหาและพฤติการณ์แห่งการกระทำผิดตามข้อกล่าวหา พร้อมพยานหลักฐานหรืออ้าง
พยานหลักฐาน

มาตรา ๘๖ ห้ามมิให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. รับหรือยกคำกล่าวหาตามมาตรา ๘๔ ที่มีลักษณะ
ดังต่อไปนี้ขึ้นพิจารณา

(๑) เรื่องที่มีข้อกล่าวหาหรือประเด็นเกี่ยวกับเรื่องที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้วินิจฉัยเสร็จ
เด็ดขาดแล้ว และไม่มีพยานหลักฐานใหม่ซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งคดี หรือ

(๒)^{๘๕} เรื่องที่เป็นคดีอาญาในประเด็นเดียวกันและศาลประทับฟ้องหรือพิพากษาหรือมีคำสั่งเสร็จ
เด็ดขาดแล้ว เว้นแต่คดีนั้นได้มีการถอนฟ้องหรือตั้งฟ้อง หรือเป็นกรณีที่ศาลยังมีได้วินิจฉัยใน
เนื้อหาแห่งคดี คณะกรรมการ ป.ป.ช. จะรับหรือยกคำกล่าวหานั้นขึ้นพิจารณาก็ได้

มาตรา ๘๗^{๘๖} คณะกรรมการ ป.ป.ช. อาจไม่รับหรือยกเรื่องกล่าวหาที่มีลักษณะดังต่อไปนี้ขึ้น
พิจารณาก็ได้

(๑) เรื่องที่ไม่ระบุพยานหลักฐานหรือไม่ปรากฏพฤติการณ์แห่งการกระทำชัดเจนเพียงพอที่จะ
ดำเนินการได้สวนข้อเท็จจริงได้

(๒) เรื่องที่ล่วงเลยมาแล้วเกินห้าปีนับแต่วันเกิดเหตุจนถึงวันที่มีการกล่าวหา และเป็นเรื่องที่ไม่
อาจหาพยานหลักฐานเพียงพอที่จะดำเนินการได้สวนข้อเท็จจริงต่อไปได้

(๓) เรื่องที่เป็นการกล่าวหาเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งคณะกรรมการ ป.ป.ช. เห็นว่าการดำเนินการต่อผู้
ถูกกล่าวหาตามกฎหมายอื่นเสร็จสิ้นและเป็นไปโดยชอบแล้ว และไม่มีเหตุอันควรสงสัยว่าการ
ดำเนินการนั้นไม่เที่ยงธรรม

^{๘๕} มาตรา ๘๖ (๒) แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการ
ทุจริต (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๔

^{๘๖} มาตรา ๘๗ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต
(ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๔

มาตรา ๘๓/๑⁸⁷ เรื่องที่กล่าวหาเจ้าหน้าที่ของรัฐเรื่องใดที่หน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตตามกฎหมายว่าด้วยการนั้นรับไว้พิจารณา ถ้าคณะกรรมการ ป.ป.ช. เห็นว่าเป็นเรื่องสำคัญที่มีผลกระทบต่อส่วนรวม หรือเป็นกรณีที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. เห็นว่าเป็นกรณีที่อยู่ในอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีอำนาจเรียกให้หน่วยงานนั้น โอนเรื่องและส่งเอกสารที่เกี่ยวข้องมาให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ดำเนินการต่อไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ได้

มาตรา ๘๔ เมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้รับคำกล่าวหาเจ้าหน้าที่ของรัฐตามมาตรา ๘๔ หรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ใดกระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ กระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ดำเนินการตามหมวด ๔ การไต่สวนข้อเท็จจริง

มาตรา ๘๕ ในกรณีที่ผู้เสียหายได้ร้องทุกข์หรือมีผู้กล่าวโทษต่อพนักงานสอบสวนให้ดำเนินคดีกับเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งมิใช่บุคคลตามมาตรา ๖๖ อันเนื่องมาจากได้กระทำการตามมาตรา ๘๔ ให้พนักงานสอบสวนส่งเรื่องให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่มีการร้องทุกข์หรือกล่าวโทษเพื่อจะดำเนินการตามบทบัญญัติในหมวดนี้ ในการนี้หากคณะกรรมการ ป.ป.ช. พิจารณาแล้วเห็นว่าเรื่องดังกล่าวมิใช่กรณีตามมาตรา ๘๔ ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ส่งเรื่องกลับไปยังพนักงานสอบสวนเพื่อดำเนินการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาต่อไป

มาตรา ๘๕/๑⁸⁸ ในกรณีที่มีการควบคุมตัวผู้ถูกกล่าวหาไว้ในอำนาจของศาลเนื่องจากการจับผู้ถูกกล่าวหาไว้ระหว่างดำเนินคดีตามมาตรา ๘๕ ให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจขอให้ศาลควบคุมตัวผู้ถูกกล่าวหาไว้ได้ต่อไป และให้พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบแจ้งให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ทราบเพื่อดำเนินคดีต่อไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาโดยไม่ต้องส่งเรื่องมาให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ดำเนินการ กรณีที่พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการมีคำสั่งไม่ฟ้องผู้ถูกกล่าวหา ให้รายงานให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ทราบ กรณีดังกล่าวคณะกรรมการ ป.ป.ช. อาจเรียกสำนวนการสอบสวนพร้อมพยานหลักฐานและเอกสารที่เกี่ยวข้องจากพนักงานสอบสวน

⁸⁷มาตรา 87/1 เพิ่มโดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554

⁸⁸มาตรา 89/1 เพิ่มโดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554

หรือพนักงานอัยการมาพิจารณาหรือไต่สวนข้อเท็จจริงใหม่ก็ได้ การดำเนินการของพนักงานสอบสวนตามวรรคหนึ่ง ย่อมไม่ตัดอำนาจของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ที่จะดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงเอง หรือมอบหมายให้พนักงานไต่สวนเข้าร่วมสอบสวนกับพนักงานสอบสวนก็ได้ ให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้ผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนของผู้ถูกกล่าวหา ดำเนินการทางวินัยตามกฎหมาย กฎ ข้อบังคับหรือระเบียบ ที่ใช้บังคับกับผู้ถูกกล่าวหา นั้นด้วย

มาตรา ๘๕/๒^{๘๙} ในกรณีที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. พิจารณาเห็นสมควร อาจส่งเรื่องที่มีการกล่าวหาเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งมีใช้บุคคลตามมาตรา ๖๖ ว่ากระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ กระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม ที่อยู่ระหว่างดำเนินการ ให้ผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนดำเนินการทางวินัยหรือดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ แล้วแต่กรณี หรือส่งเรื่องให้พนักงานสอบสวนดำเนินการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาต่อไปก็ได้

มาตรา ๘๕/๓^{๙๐} เมื่อพนักงานสอบสวนได้รับเรื่องจากคณะกรรมการ ป.ป.ช. แล้ว ให้ดำเนินการสอบสวนความผิดในเรื่องที่มีการกล่าวหา ร้องเรียนต่อไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแล้วรายงานให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ทราบ โดยให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้ผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนของผู้ถูกกล่าวหา ดำเนินการทางวินัยตามกฎหมาย กฎ ข้อบังคับหรือระเบียบที่ใช้บังคับกับผู้ถูกกล่าวหา นั้นด้วย

ในกรณีที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. ไม่เห็นด้วยกับความเห็นของพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการตามวรรคหนึ่ง ให้สั่งการอย่างใดอย่างหนึ่งหรืออาจเรียกสำนวนการสอบสวนมาดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงใหม่ได้ โดยถือว่าการดำเนินการของพนักงานสอบสวนไม่เสียไป และอาจถือเป็นสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ทั้งหมดหรือแต่บางส่วนก็ได้

ในกรณีที่ผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนของผู้ถูกกล่าวหาได้ดำเนินการทางวินัยไปตามวรรคหนึ่ง และได้มีคำสั่งลงโทษทางวินัยผู้ถูกกล่าวหา ในการลงโทษทางวินัยดังกล่าวให้บังคับตามมาตรา ๘๕/๔

^{๘๙}มาตรา ๘๙/๒ เพิ่มโดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๔

^{๙๐}มาตรา ๘๙/๓ เพิ่มโดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๔

มาตรา ๘๕/๔⁹¹ ในกรณีให้ผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนได้รับเรื่องจากคณะกรรมการ ป.ป.ช. เพื่อให้ดำเนินการไปตามอำนาจหน้าที่ ให้ผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้ง ถอดถอนดำเนินการสอบสวนความผิดไปตามกฎหมาย กฎ ข้อบังคับหรือระเบียบ ที่ใช้บังคับสำหรับการดำเนินการทางวินัยของผู้ถูกกล่าวหาหรือการแต่งตั้งถอดถอนสำหรับผู้ถูกกล่าวหา นั้น แล้วรายงานผลการดำเนินการให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. พิจารณาคำเนินการและให้มีผลบังคับตามมาตรา ๘๒ เมื่อได้รับทราบรายงานตามวรรคหนึ่งแล้ว หากคณะกรรมการ ป.ป.ช. เห็นว่าการดำเนินการเกี่ยวกับวินัย หรือการดำเนินการเกี่ยวกับการแต่งตั้งถอดถอนนั้นไม่ถูกต้องหรือไม่เหมาะสม คณะกรรมการ ป.ป.ช. อาจดำเนินการตามมาตรา ๘๕ ก็ได้

มาตรา ๘๖ ในการไต่สวนข้อเท็จจริง หากคณะกรรมการ ป.ป.ช. เห็นว่าการให้ผู้ถูกกล่าวหายังคงปฏิบัติหน้าที่ต่อไปอาจจะก่อความเสียหายให้แก่ทางราชการหรือเป็นอุปสรรคในการไต่สวนข้อเท็จจริง ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ส่งเรื่องให้ผู้บังคับบัญชาของผู้ถูกกล่าวหาสั่งพักราชการหรือพักงาน เพื่อรอฟังผลการพิจารณาของคณะกรรมการ ป.ป.ช. และหากผู้บังคับบัญชาของผู้ถูกกล่าวหาได้สั่งพักราชการหรือพักงาน แล้วต่อมาผลการไต่สวนข้อเท็จจริงปรากฏว่าข้อกล่าวหาไม่มีมูล ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. แจ้งให้ผู้บังคับบัญชาของผู้ถูกกล่าวหาทราบเพื่อดำเนินการสั่งให้ผู้ถูกกล่าวหา กลับเข้ารับราชการหรือทำงานในตำแหน่งเดิม

มาตรา ๘๖ เมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ไต่สวนข้อเท็จจริงแล้วมีมติว่าข้อกล่าวหาใดไม่มีมูลให้ข้อกล่าวหา นั้นเป็นอันตกไป ข้อกล่าวหาใดที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติว่ามีมูลความผิดให้ดำเนินการดังต่อไปนี้

(๑) ถ้ามีมูลความผิดทางวินัย ให้ดำเนินการตามมาตรา ๘๒

(๒) ถ้ามีมูลความผิดทางอาญา ให้ดำเนินการตามมาตรา ๘๗

มาตรา ๘๒ ในกรณีมีมูลความผิดทางวินัย เมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้พิจารณาพฤติการณ์แห่งการกระทำผิดแล้วมีมติว่าผู้ถูกกล่าวหาผู้ใดได้กระทำความผิดวินัย ให้ประธานกรรมการส่งรายงานและเอกสารที่มีอยู่ พร้อมทั้งความเห็น ไปยังผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนผู้ถูกกล่าวหาผู้นั้นเพื่อพิจารณาโทษทางวินัยตามฐานความผิดที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้มีมติโดย ไม่ต้องแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนวินัยอีก ในการพิจารณาโทษทางวินัยแก่ผู้ถูกกล่าวหา ให้ถือว่ารายงานเอกสารและความเห็นของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นสำนวนการสอบสวนทางวินัย

⁹¹มาตรา 89/4 เพิ่มโดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่

ของคณะกรรมการสอบสวนวินัย ตามกฎหมายหรือระเบียบหรือข้อบังคับว่าด้วยการบริหารงานบุคคลของผู้ถูกกล่าวหา นั้น ๆ แล้วแต่กรณี

กรณีผู้ถูกกล่าวหาเป็นข้าราชการตุลาการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ ข้าราชการตุลาการศาลปกครองตามกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง หรือข้าราชการอัยการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายอัยการ ให้ประธานกรรมการส่งรายงานและเอกสารที่มีอยู่ พร้อมทั้งความเห็นไปยังประธานคณะกรรมการตุลาการ ประธานคณะกรรมการตุลาการศาลปกครอง หรือประธานคณะกรรมการอัยการ แล้วแต่กรณี เพื่อพิจารณาคำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ กฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง หรือกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายอัยการ โดยเร็ว โดยให้ถือเอารายงานและเอกสารของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นส่วนหนึ่งของสำนวนการสอบสวนด้วย และเมื่อดำเนินการได้ผลประการใดแล้วให้แจ้งให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ทราบภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้มีคำสั่งลงโทษทางวินัยหรือวันที่ได้มีคำวินิจฉัยว่าไม่มีความผิดวินัย สำหรับผู้ถูกกล่าวหาซึ่งไม่มีกฎหมาย ระเบียบ หรือข้อบังคับเกี่ยวกับวินัยเมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติว่าผู้ถูกกล่าวหาดังกล่าวได้กระทำความผิดในเรื่องที่ถูกกล่าวหาให้ประธานกรรมการส่งรายงานและเอกสารที่มีอยู่ พร้อมทั้งความเห็นของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ไปยังผู้บังคับบัญชา หรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนเพื่อดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ต่อไป

มาตรา ๕๓ เมื่อได้รับรายงานตามมาตรา ๕๒ วรรคหนึ่งและวรรคสามแล้ว ให้ผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนพิจารณาลงโทษภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับเรื่อง และให้ผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนส่งสำเนาคำสั่งลงโทษดังกล่าวไปให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ทราบภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้ออกคำสั่ง

มาตรา ๕๔ ผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนผู้ใดละเลยไม่ดำเนินการตามมาตรา ๕๓ ให้ถือว่าผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนผู้นั้นกระทำความผิดวินัยหรือกฎหมายตามกฎหมายหรือระเบียบหรือข้อบังคับว่าด้วยการบริหารงานบุคคลของผู้ถูกกล่าวหา นั้น ๆ

มาตรา ๕๕ ในกรณีที่ผู้บังคับบัญชาของผู้ถูกกล่าวหาไม่ดำเนินการทางวินัยตามมาตรา ๕๓ หรือคณะกรรมการ ป.ป.ช. เห็นว่าการดำเนินการทางวินัยของผู้บังคับบัญชาตามมาตรา ๕๓ ไม่ถูกต้องหรือไม่เหมาะสม ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. เสนอความเห็นไปยังนายกรัฐมนตรี และให้นายกรัฐมนตรีมีอำนาจสั่งการตามที่เห็นสมควรหรือในกรณีที่จำเป็นคณะกรรมการ ป.ป.ช. จะสั่งให้คณะกรรมการข้าราชการพลเรือนตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือน หรือคณะกรรมการอื่นซึ่งมีหน้าที่ควบคุมดูแลการปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบ หรือข้อบังคับว่าด้วย

การบริหารงานบุคคลสำหรับเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือคณะกรรมการที่ทำหน้าที่บริหารรัฐวิสาหกิจ หรือผู้สั่งแต่งตั้งกรรมการ อนุกรรมการ ลูกจ้างของส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจ แล้วแต่กรณี พิจารณาดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ให้ถูกต้องเหมาะสมต่อไปก็ได้ เว้นแต่ในกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาผู้นั้นเป็นข้าราชการตุลาการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ ข้าราชการตุลาการศาลปกครองตามกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง หรือข้าราชการอัยการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายอัยการ ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. แจ้งความเห็นไปยังประธานคณะกรรมการตุลาการ ประธานคณะกรรมการตุลาการศาลปกครอง หรือประธานคณะกรรมการอัยการ แล้วแต่กรณี

มาตรา ๕๖^๒ ผู้ถูกกล่าวหาที่ถูกลงโทษตามมาตรา ๔๕/๔ หรือมาตรา ๕๓ จะใช้สิทธิอุทธรณ์ดุลพินิจในการกำหนดโทษของผู้บังคับบัญชาตามกฎหมาย ระเบียบ หรือข้อบังคับว่าด้วยการบริหารงานบุคคลสำหรับผู้ถูกกล่าวหาเหล่านั้นก็ได้ ทั้งนี้ ต้องใช้สิทธิดังกล่าวภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับทราบคำสั่งดังกล่าว

มาตรา ๕๗ ในกรณีที่ข้อกล่าวหาใดที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติว่ามีความผิดทางอาญา ให้ประธานกรรมการส่งรายงาน เอกสาร และความเห็นไปยังอัยการสูงสุด หรือฟ้องคดีต่อศาลกรณีผู้ถูกกล่าวหาเป็นอัยการสูงสุด เพื่อดำเนินคดีอาญาในศาลซึ่งมีเขตอำนาจพิจารณาพิพากษาคดี โดยให้ถือว่ารายงานของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นสำนวนการสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและให้ศาลประทับฟ้องไว้พิจารณาโดยไม่ต้องไต่สวนมูลฟ้อง เมื่ออัยการสูงสุดได้รับรายงานและเอกสาร พร้อมทั้งความเห็นจากคณะกรรมการ ป.ป.ช. ตามวรรคหนึ่งแล้ว เห็นว่ารายงาน เอกสาร และความเห็นที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. ส่งให้ยังไม่สมบูรณ์พอที่จะดำเนินคดีได้ ให้อัยการสูงสุดแจ้งให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ทราบเพื่อดำเนินการต่อไป โดยให้ระบุข้อที่ไม่สมบูรณ์นั้นให้ครบถ้วนในคราวเดียวกัน ในกรณีนี้ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. และอัยการสูงสุดตั้งคณะทำงานขึ้น โดยมีผู้แทนจากแต่ละฝ่ายจำนวนฝ่ายละเท่ากันเพื่อดำเนินการรวบรวมพยานหลักฐานให้สมบูรณ์แล้วส่งให้อัยการสูงสุดเพื่อฟ้องคดีต่อไป ในกรณีที่คณะทำงานดังกล่าวไม่อาจหาข้อยุติเกี่ยวกับการดำเนินการฟ้องคดีได้ ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีอำนาจฟ้องคดีเอง หรือแต่งตั้งทนายความให้ฟ้องคดีแทน

^๒มาตรา ๑๖ แก้ไขเพิ่มเติม โดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๔

ในกรณีผู้ถูกกล่าวหาเป็นข้าราชการทหาร ให้อัยการสูงสุดเป็นผู้ฟ้องคดีโดยถือเป็นอัยการทหาร ตามกฎหมายว่าด้วยพระธรรมนูญศาลทหาร หรือจะมอบหมายให้อัยการทหารเป็นผู้ฟ้องคดีแทน ก็ได้⁹³

มาตรา ๕๕⁹⁴ เมื่อจะมีการฟ้องคดีอาญาตามมาตรา ๕๓ให้นำบทบัญญัติมาตรา ๗๒ มาตรา ๗๓ มาตรา ๗๔ และมาตรา ๗๔/๑ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา ๕๕/๑⁹⁵ กรณีที่มีการฟ้องผู้ถูกกล่าวหาเป็นคดีอาญาต่อศาลที่มีเขตอำนาจ ในการพิจารณาคดี ให้ศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดียึดรายงานและสำนวนคดีของ คณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นหลักในการพิจารณาและอาจไต่สวนหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐาน เพิ่มเติมได้ตามที่เห็นควร

ในการดำเนินคดีตามวรรคหนึ่ง ให้ศาลดำเนินกระบวนการพิจารณาไปโดยใช้ระบบไต่สวน ทั้งนี้ ตามระเบียบที่ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกากำหนด โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา ให้นำความใน วรรคหนึ่งและวรรคสอง มาใช้บังคับกับการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลทหารด้วยโดยอนุโลม เว้นแต่ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาให้เป็นไปตามระเบียบที่ที่ประชุมใหญ่ศาลทหารสูงสุด กำหนด โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

มาตรา ๕๕/๒⁹⁶ ให้นำบทบัญญัติมาตรา ๗๓/๑ มาใช้บังคับกับการดำเนินคดีกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ด้วยโดยอนุโลม

มาตรา ๕๕ ในกรณีที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติว่า ข้อกล่าวหาใดมีมูลความผิดตามมาตรา ๕๑ นอกจากดำเนินการตามมาตรา ๕๒ หรือมาตรา ๕๓ แล้วหากปรากฏข้อเท็จจริงในการไต่สวน ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ว่าผู้ถูกกล่าวหาได้อนุมัติหรืออนุญาตให้สิทธิประโยชน์หรือออก เอกสารสิทธิแก่บุคคลใดไปโดยมิชอบด้วยกฎหมายหรือระเบียบของทางราชการอันเป็นเหตุให้ เสียหายแก่ทางราชการ ให้ประธานกรรมการส่งรายงานและเอกสารที่มีอยู่ พร้อมทั้งความเห็น ไป

⁹³มาตรา 97 วรรคสาม เพิ่ม โดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554

⁹⁴มาตรา 98 แก้ไขเพิ่มเติม โดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554

⁹⁵มาตรา 98/1 เพิ่ม โดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554

⁹⁶มาตรา 98/2 เพิ่ม โดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554

ยังผู้บังคับบัญชาหรือหัวหน้าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อขอให้ศาลมีคำสั่งหรือคำพิพากษาให้ยกเลิกหรือเพิกถอนสิทธิหรือเอกสารสิทธิที่ผู้ถูกกล่าวหาได้อนุมัติหรืออนุญาตนั้นด้วย ให้นำบทบัญญัติมาตรา ๕๓ มาตรา ๕๔ และมาตรา ๕๕ มาใช้บังคับกับกรณีตามวรรคหนึ่งโดยอนุโลม

หมวด ๕

การขัดกันระหว่างประโยชน์ส่วนบุคคลและประโยชน์ส่วนรวม

มาตรา ๑๐๐ ห้ามมิให้เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ใดดำเนินการดังต่อไปนี้

(๑) เป็นคู่สัญญาหรือมีส่วนได้เสียในสัญญาที่ทำกับหน่วยงานของรัฐที่เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้นั้นปฏิบัติหน้าที่ในฐานะที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งมีอำนาจกำกับ ดูแล ควบคุม ตรวจสอบ หรือ ดำเนินคดี

(๒) เป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นในห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทที่เข้าเป็นคู่สัญญากับหน่วยงานของรัฐที่เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้นั้นปฏิบัติหน้าที่ในฐานะที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งมีอำนาจกำกับ ดูแล ควบคุม ตรวจสอบ หรือดำเนินคดี

(๓) รับสัมปทานหรือคงถือไว้ซึ่งสัมปทานจากรัฐ หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น หรือเข้าเป็นคู่สัญญากับรัฐ หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่นอันมีลักษณะเป็นการผูกขาดตัดตอน ทั้งนี้ ไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม หรือเป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นในห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทที่รับสัมปทาน หรือเข้าเป็นคู่สัญญาในลักษณะดังกล่าว

(๔) เข้าไปมีส่วนได้เสียในฐานะเป็นกรรมการ ที่ปรึกษา ตัวแทน พนักงานหรือลูกจ้างในธุรกิจของเอกชนซึ่งอยู่ภายใต้การกำกับ ดูแล ควบคุม หรือตรวจสอบของหน่วยงานของรัฐที่เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้นั้นสังกัดอยู่หรือปฏิบัติหน้าที่ในฐานะเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งโดยสภาพของผลประโยชน์ของธุรกิจของเอกชนนั้นอาจขัดหรือแย้งต่อประโยชน์ส่วนรวม หรือประโยชน์ทางราชการ หรือกระทบต่อความมีอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้นั้น เจ้าหน้าที่ของรัฐตำแหน่งใดที่ต้องห้ามมิให้ดำเนินการตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา⁹⁷

⁹⁷ดูรายละเอียดใน “ประกาศคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เรื่อง กำหนดตำแหน่งเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ต้องห้ามมิให้ดำเนินการตามความในมาตรา ๑๐๐ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่า

ให้นำบทบัญญัติในวรรคหนึ่งมาใช้บังคับกับคู่สมรสของเจ้าหน้าที่ของรัฐตามวรรคสอง โดยให้ถือว่า การดำเนินกิจการของคู่สมรสดังกล่าว เป็นการดำเนินกิจการของเจ้าหน้าที่ของรัฐ

มาตรา ๑๐๑ ให้นำบทบัญญัติมาตรา ๑๐๐ มาใช้บังคับกับการดำเนินกิจการของผู้ซึ่งพ้นจากการเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐมาแล้วยังไม่ถึงสองปีโดยอนุโลม เว้นแต่การเป็นผู้ถือหุ้นไม่เกินร้อยละห้าของจำนวนหุ้นทั้งหมดที่จำหน่ายได้ในบริษัทมหาชนจำกัด ซึ่งมีใช้บริษัทที่เป็นคู่สัญญา กับหน่วยงานของรัฐตามมาตรา ๑๐๐ (๒) ที่ได้รับอนุญาตตามกฎหมายว่าด้วยหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์

มาตรา ๑๐๒ บทบัญญัติมาตรา ๑๐๐ มิให้นำมาใช้บังคับกับการดำเนินกิจการของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งหน่วยงานของรัฐที่มีอำนาจกำกับ ดูแล ควบคุม หรือตรวจสอบการดำเนินงานของบริษัท จำกัดหรือบริษัทมหาชนจำกัดมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่ในบริษัทจำกัดหรือบริษัทมหาชนจำกัด ที่หน่วยงานของรัฐถือหุ้นหรือเข้าร่วมทุน

มาตรา ๑๐๓ ห้ามมิให้เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ได้รับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดจากบุคคล นอกเหนือจากทรัพย์สินหรือประโยชน์อันควรได้ตามกฎหมาย หรือกฎ ข้อบังคับที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เว้นแต่การรับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดโดยธรรมจรรยา ตามหลักเกณฑ์และจำนวนที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนด^{๙๘}

บทบัญญัติในวรรคหนึ่งให้ใช้บังคับกับการรับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดของผู้ซึ่งพ้นจากการเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐมาแล้วยังไม่ถึงสองปีด้วยโดยอนุโลม

มาตรา ๑๐๓/๑^{๙๙} บรรดาความผิดที่บัญญัติไว้ในหมวดนี้ ให้ถือเป็นความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ หรือความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการหรือความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมตามประมวลกฎหมายอาญาดัง

ด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๔๒ พ.ศ. ๒๕๔๔”

^{๙๘}ดูรายละเอียดใน “ประกาศคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เรื่อง หลักเกณฑ์การรับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดโดยธรรมจรรยาของเจ้าหน้าที่ของรัฐ พ.ศ. ๒๕๔๓”

^{๙๙}มาตรา 103/1 เพิ่มโดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554

หมวด ๕/๑¹⁰⁰

การส่งเสริมการป้องกันและปราบปรามการทุจริต

มาตรา ๑๐๓/๒ ในกรณีที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. เห็นว่า คดีใดสมควรจัดให้มีมาตรการคุ้มครองช่วยเหลือแก่ผู้กล่าวหา ผู้เสียหาย ผู้ทำคำร้อง ผู้ร้องทุกข์กล่าวโทษ ผู้ให้ถ้อยคำ หรือผู้ที่แจ้งเบาะแสหรือข้อมูลใดเกี่ยวกับการทุจริตต่อหน้าที่ การรั่วรัยผิดปกติ หรือข้อมูลอื่นอันเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินการตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. แจ้งให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินการให้มีมาตรการในการคุ้มครองบุคคลดังกล่าว โดยให้ถือว่าบุคคลดังกล่าวเป็นพยานที่มีสิทธิได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองพยานในคดีอาญา ทั้งนี้ ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. เสนอความเห็นด้วยว่าสมควรใช้มาตรการทั่วไปหรือมาตรการพิเศษตามกฎหมายดังกล่าวสำหรับบุคคลเหล่านั้นด้วย¹⁰¹

ในกรณีเกิดความเสียหายแก่ชีวิต ร่างกาย อนามัย ชื่อเสียง ทรัพย์สิน หรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดของบุคคลตามวรรคหนึ่ง หรือสามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน หรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับบุคคลดังกล่าว เพราะมีการกระทำผิดอาญาโดยเจตนา เนื่องจากการดำเนินการหรือการให้ถ้อยคำ หรือแจ้งเบาะแสหรือข้อมูลต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ให้บุคคลนั้นมีสิทธิยื่นคำร้องต่อหน่วยงานที่รับผิดชอบเพื่อขอรับค่าตอบแทนเท่าที่จำเป็นและสมควรตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองพยานในคดีอาญาด้วย

มาตรา ๑๐๓/๓ ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. จัดให้มีเงินสินบนแก่บุคคลตามมาตรา ๓๐ หรืออาจจัดให้มีรางวัลตอบแทนหรือประโยชน์อื่นใดแก่บุคคลตามมาตรา ๑๐๓/๒ วรรคหนึ่ง แล้วแต่กรณีจากงบประมาณตามระเบียบที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนด¹⁰²

มาตรา ๑๐๓/๔ ในกรณีที่บุคคลตามมาตรา ๑๐๓/๒ วรรคหนึ่ง เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐและคณะกรรมการ ป.ป.ช. เห็นว่าการดำเนินการหรือให้ถ้อยคำ หรือแจ้งเบาะแสหรือข้อมูลของ

¹⁰⁰ หมวด 9/1 เพิ่ม โดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554

¹⁰¹ คุราชลละเอียดใน “ระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ว่าด้วยการคุ้มครองช่วยเหลือพยาน พ.ศ. ๒๕๕๔”

¹⁰² คุราชลเอียดใน “ระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ว่าด้วยการจัดให้มีรางวัลตอบแทนหรือประโยชน์อื่นใดเพื่อส่งเสริมการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๕๔”

บุคคลดังกล่าวเป็นประโยชน์ต่อการป้องกันและปราบปรามการทุจริตอย่างยิ่ง และสมควรได้รับยกย่องให้เป็นแบบอย่างแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐและประชาชนโดยทั่วไป ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. เสนอคณะรัฐมนตรีเพื่อการพิจารณาเลื่อนขึ้นเงินเดือน และระดับตำแหน่งให้แก่บุคคลนั้นเป็นกรณีพิเศษ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนด โดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี

มาตรา ๑๐๓/๕ ในกรณีบุคคลตามมาตรา ๑๐๓/๒ วรรคหนึ่ง เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ เมื่อบุคคลนั้นร้องขอต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ว่าหากยังคงปฏิบัติหน้าที่ในสังกัดเดิมต่อไป อาจถูกกีดกันแกล้งหรือได้รับการปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม อันเนื่องจากการกล่าวหาหรือการให้ถ้อยคำ หรือแจ้งเบาะแสหรือข้อมูลนั้นและคณะกรรมการ ป.ป.ช. พิจารณาแล้วเห็นว่ามิพยานหลักฐานเบื้องต้นอันควรเชื่อได้ว่าน่าจะมีเหตุดังกล่าว ให้เสนอต่อนายกรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาสั่งการให้ได้รับความคุ้มครองหรือมีมาตรการอื่นใดตามที่เห็นสมควรต่อไป

มาตรา ๑๐๓/๖ บุคคลหรือผู้ถูกกล่าวหาหายไคซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องในการกระทำความผิดกับเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งเป็นผู้ถูกกล่าวหาคนอื่น หากได้ให้ถ้อยคำ หรือแจ้งเบาะแสหรือข้อมูลอันเป็นสาระสำคัญในการที่จะใช้เป็นพยานหลักฐานในการวินิจฉัยชี้มูลการกระทำผิดของเจ้าหน้าที่ของรัฐรายอื่นนั้น และคณะกรรมการ ป.ป.ช. เห็นสมควรจะกันผู้นั้นไว้เป็นพยานโดยไม่ดำเนินคดีได้ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. ประกาศกำหนด¹⁰³

มาตรา ๑๐๓/๗ ให้หน่วยงานของรัฐดำเนินการจัดทำข้อมูลรายละเอียดค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการจัดซื้อจัดจ้าง โดยเฉพาะราคากลางและการคำนวณราคากลางไว้ในระบบข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าตรวจสอบได้

เพื่อประโยชน์ในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต ในกรณีที่มีการทำสัญญาระหว่างหน่วยงานของรัฐกับบุคคลหรือนิติบุคคลที่เป็นคู่สัญญากับหน่วยงานของรัฐ ให้บุคคลหรือนิติบุคคลที่เป็นคู่สัญญากับหน่วยงานของรัฐนั้น มีหน้าที่แสดงบัญชีรายการรับจ่ายของโครงการที่เป็นคู่สัญญากับหน่วยงานของรัฐต่อกรมสรรพากร นอกเหนือจากบัญชีงบดุลปกติที่ยื่นประจำปี เพื่อให้มีการ

¹⁰³ดูรายละเอียดใน “ประกาศคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เรื่อง หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการกันบุคคลหรือผู้ถูกกล่าวหาไว้เป็นพยานโดยไม่ดำเนินคดี พ.ศ. ๒๕๕๔”

ตรวจสอบเกี่ยวกับการใช้จ่ายเงินและการคำนวณภาษีเงินได้ในโครงการที่เป็นคู่สัญญา กับหน่วยงานของรัฐดังกล่าว ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนด¹⁰⁴

ในกรณีที่ปรากฏจากการตรวจสอบหรือการไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ว่าบุคคลหรือนิติบุคคลใดที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการทุจริตของเจ้าหน้าที่ของรัฐ และกรณีมีความจำเป็นที่จะต้องตรวจสอบธุรกรรมทางการเงินหรือการชำระภาษีเงินได้ของบุคคลหรือนิติบุคคลนั้น แล้วแต่กรณี ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีอำนาจประสานงานและสั่งให้หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องรับเรื่องดังกล่าวไปดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ แล้วให้หน่วยงานของรัฐนั้นมีหน้าที่รายงานผลการดำเนินการให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ทราบต่อไป

นอกจากกรณีตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสอง ในกรณีที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. เห็นสมควร เพื่อดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งอันเป็นการป้องกันและปราบปรามการทุจริต เนื่องจากการใช้อำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งคณะกรรมการ ป.ป.ช. เห็นสมควรในการกำหนดมาตรการเพื่อให้หน่วยงานของรัฐรับไปปฏิบัติ ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีอำนาจสั่งให้หน่วยงานของรัฐนั้นดำเนินการไปตามที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนดมาตรการในเรื่องนั้นแล้วรายงานให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ทราบก็ได้

มาตรา ๑๐๓/๘ ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีหน้าที่รายงานต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อสั่งการให้หน่วยงานของรัฐจัดทำข้อมูลเกี่ยวกับการจัดซื้อจัดจ้างตามมาตรา ๑๐๓/๗ วรรคหนึ่ง โดยหน่วยงานของรัฐจะต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จภายในหนึ่งร้อยแปดสิบวันนับแต่วันที่คณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบให้ดำเนินการดังกล่าว และให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีหน้าที่ติดตามผลการดำเนินการตามมติคณะรัฐมนตรีในกรณีดังกล่าวด้วย

หน่วยงานของรัฐใดฝ่าฝืนหรือไม่ดำเนินการตามวรรคหนึ่ง ให้ถือว่าผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้อง มีความผิดทางวินัยหรือเป็นเหตุที่จะถูกถอดถอนจากตำแหน่งหรือต้องพ้นจากตำแหน่ง แล้วแต่กรณี

มาตรา ๑๐๓/๙ ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. จัดให้มีการเปิดเผยกระบวนการและขั้นตอนการไต่สวนข้อเท็จจริงของคดีที่อยู่ระหว่างการไต่สวนเพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าตรวจดูได้ โดยให้มีการจัดทำข้อมูลดังกล่าวไว้ในระบบข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ของสำนักงาน ป.ป.ช. ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงการคุ้มครองสิทธิของบุคคลและผลกระทบต่อรูปคดีด้วย

¹⁰⁴ คุราลละเอียดใน “ประกาศคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการจัดทำและแสดงบัญชีรายการรับจ่ายของโครงการที่บุคคลหรือนิติบุคคลเป็นคู่สัญญากับหน่วยงานของรัฐ พ.ศ. ๒๕๕๔”

หมวด ๘/๒¹⁰⁵

กรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตประจำจังหวัด

มาตรา ๑๐๓/๑๐ ให้มีกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตประจำจังหวัดจำนวนไม่น้อยกว่าสามคนแต่ไม่เกินห้าคนตามที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนด ประกอบด้วย ประธานกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตประจำจังหวัดคนหนึ่งและกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตประจำจังหวัด ซึ่งได้รับการแต่งตั้งโดยคณะกรรมการ ป.ป.ช. ให้ผู้อำนวยการสำนักงาน ป.ป.ช. ประจำจังหวัดทำหน้าที่เป็นเลขานุการ

มาตรา ๑๐๓/๑๑ ผู้มีสิทธิเข้ารับการสรรหากรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตประจำจังหวัดต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามดังต่อไปนี้

- (ก) มีคุณสมบัติ
 - (๑) เป็นผู้มีความซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ประจักษ์
 - (๒) มีความรู้ความสามารถและมีผลงานเป็นที่ยอมรับในด้านการป้องกันและปราบปรามการทุจริต
 - (๓) มีสัญชาติไทย
 - (๔) มีอายุไม่ต่ำกว่าสี่สิบห้าปีบริบูรณ์
 - (๕) รับหรือเคยรับราชการในระดับไม่ต่ำกว่าผู้อำนวยการกองหรือเทียบเท่า หรือเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้และประสบการณ์หรือมีผลงานเป็นที่ยอมรับในลักษณะที่เป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมการป้องกันและปราบปรามการทุจริต หรือเป็นผู้ซึ่งองค์การพัฒนาเอกชนหรือองค์กรวิชาชีพที่มีกฎหมายรับรองและปฏิบัติงานมาอย่างต่อเนื่องเป็นเวลาไม่น้อยกว่าสิบปีโดยองค์การพัฒนาเอกชนหรือองค์กรวิชาชีพให้การรับรอง
 - (๖) ไม่มีลักษณะต้องห้าม
 - (๑) วิกลจริตหรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ
 - (๒) ต้องคุมขังอยู่โดยหมายของศาลหรือโดยคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมาย
 - (๓) ตัดยาเสพติดให้โทษ
 - (๔) เป็นบุคคลล้มละลาย หรือเคยเป็นบุคคลล้มละลายทุจริต

¹⁰⁵หมวด 9/2 เพิ่ม โดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 2)

- (๕) ต้องคำพิพากษาให้จำคุก แม้ว่าคดีนั้นจะยังไม่ถึงที่สุดหรือมีการรอการลงโทษหรือเคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาอันถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่ในความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ หรือความผิดฐานหมิ่นประมาท
- (๖) เคยถูกไล่ออก ปลดออก หรือให้ออกจากราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ
- (๗) เคยต้องคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดินเพราะร่ำรวยผิดปกติ หรือมีทรัพย์สินเพิ่มขึ้นผิดปกติ
- (๘) เคยถูกถอดถอนออกจากตำแหน่งไม่ว่าด้วยเหตุใด

มาตรา ๑๐๓/๑๒ ในการแต่งตั้งกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตประจำจังหวัด ให้มีคณะกรรมการสรรหาคณะหนึ่งมีจำนวนเก้าคน ทำหน้าที่คัดเลือกบุคคลที่สมควรได้รับการเสนอรายชื่อเป็นกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตประจำจังหวัด ประกอบด้วยผู้แทนหน่วยงานหรือองค์กรในแต่ละจังหวัดตาม (๑) ถึง (๕) โดยการคัดเลือกกันเองให้เหลือหน่วยงานหรือองค์กรละหนึ่งคน

- (๑) สมาคมหรือชมรมครู อาจารย์ หรือสมาคมทางการศึกษา
- (๒) สภานายความหรือผู้ประกอบการวิชาชีพกฎหมาย
- (๓) สมาคมหรือชมรมพนักงานรัฐวิสาหกิจ หรือสภาแรงงาน หรือสหภาพแรงงาน
- (๔) สภาหอการค้าจังหวัดหรือสภาอุตสาหกรรมจังหวัดหรือชมรมธนาคารพาณิชย์จังหวัด
- (๕) กลุ่มอาสาสมัคร
- (๖) องค์กรเอกชน
- (๗) องค์กรเกษตรกร
- (๘) สมาคมหรือชมรมสื่อมวลชน
- (๙) หัวหน้าส่วนราชการประจำจังหวัด

ในกรณีที่มีผู้แทนหน่วยงานหรือองค์กรตามวรรคหนึ่งไม่ครบจำนวน หรือไม่สามารถดำเนินการสรรหากรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตประจำจังหวัดได้ ให้ดำเนินการไปตามที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนดให้ผู้ได้รับเลือกตามวรรคหนึ่งประชุมและเลือกกันเองให้คนหนึ่งเป็นประธานกรรมการสรรหาให้เลขานุการแต่งตั้งข้าราชการในสำนักงาน ป.ป.ช. คนหนึ่งทำหน้าที่เป็นเลขานุการของคณะกรรมการสรรหาหลักเกณฑ์และวิธีการในการคัดเลือกกรรมการสรรหาตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. ประกาศกำหนด

มาตรา ๑๐๓/๑๓ การคัดเลือกกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตประจำจังหวัดให้ดำเนินการดังต่อไปนี้

(๑) ให้ผู้มีสิทธิเข้ารับการสรรหาเป็นกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตประจำจังหวัด ยื่นความประสงค์เพื่อเข้ารับการสรรหาต่อประธานกรรมการสรรหาโดยให้แจ้งความประสงค์ว่า ต้องการเข้ารับการสรรหาเป็นกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตประจำจังหวัดใด

(๒) ให้คณะกรรมการสรรหาจัดทำบัญชีรายชื่อผู้ที่ได้รับการเสนอชื่อจำนวนสองเท่าของ กรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตประจำจังหวัดในแต่ละจังหวัดเสนอต่อประธาน กรรมการเพื่อเสนอให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. พิจารณาคัดเลือกซึ่งจะต้องเสนอพร้อมความ ยินยอมของผู้ที่ได้รับการเสนอชื่อนั้น

(๓) ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. พิจารณาคัดเลือกบุคคลตาม (๒) และแต่งตั้งให้เป็นกรรมการ ป้องกันและปราบปรามการทุจริตประจำจังหวัด

(๔) ให้สำนักงาน ป.ป.ช. ประกาศรายชื่อกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตประจำ จังหวัดที่ได้รับการแต่งตั้งในราชกิจจานุเบกษา

หลักเกณฑ์และวิธีการ ในการเข้ารับการสรรหา การตรวจสอบคุณสมบัติ และวิธีการเลือก กรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตประจำจังหวัด ให้เป็นไปตามระเบียบที่ คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนด

มาตรา ๑๐๓/๑๔ ผู้ที่ได้รับแต่งตั้งเป็นกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตประจำจังหวัดต้อง

(๑) ไม่เป็นกรรมการหรือที่ปรึกษาของรัฐวิสาหกิจหรือหน่วยงานของรัฐ

(๒) ไม่ดำรงตำแหน่งใดในห้างหุ้นส่วน บริษัท หรือองค์การที่ดำเนินธุรกิจโดยมุ่งหาผลกำไร หรือรายได้มาแบ่งปันกัน หรือเป็นลูกจ้างของบุคคลใด

(๓) ไม่ประกอบวิชาชีพอิสระอื่นใด

(๔) ไม่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา ข้าราชการการเมือง สมาชิกสภาท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่น

(๕) ไม่เป็นสมาชิก เจ้าหน้าที่ หรือผู้ดำรงตำแหน่งอื่นของพรรคการเมือง

(๖) ไม่เป็นภิกษุ สามเณร นักพรต หรือนักบวช

(๗) ไม่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้

เมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. แต่งตั้งบุคคลตาม (๑) (๒) (๓) (๔) (๕) (๖) หรือ (๗) ผู้ที่ได้รับแต่งตั้ง จะปฏิบัติหน้าที่ได้ต่อเมื่อได้ลาออกหรือได้พ้นจากการเป็นบุคคลตาม (๑) (๒) (๔) (๕) (๖) หรือ (๗) หรือแสดงหลักฐานให้เป็นที่เชื่อได้ว่าตนได้เลิกประกอบวิชาชีพอิสระตาม (๓) แล้ว ซึ่งต้อง กระทำภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับการแต่งตั้ง แต่ถ้าผู้นั้นมิได้ลาออกหรือได้พ้นหรือเลิก

ประกอบวิชาชีพอิสระภายในเวลาที่กำหนด ให้ถือว่าผู้นั้นมิเคยได้รับการแต่งตั้งให้เป็นกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตประจำจังหวัดและให้ดำเนินการสรรหาและแต่งตั้งใหม่

มาตรา ๑๐๓/๑๕ ให้กรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตประจำจังหวัดมีวาระการดำรงตำแหน่งสี่ปีนับแต่วันที่ได้รับแต่งตั้งและจะดำรงตำแหน่งติดต่อกันเกินหนึ่งวาระไม่ได้ไม่ว่าในจังหวัดใด กรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตประจำจังหวัด ซึ่งพ้นจากตำแหน่งตามวาระต้องปฏิบัติหน้าที่ต่อไปจนกว่ากรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตประจำจังหวัด ซึ่งได้รับแต่งตั้งใหม่จะเข้ารับหน้าที่ เพื่อให้ได้มาซึ่งกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตประจำจังหวัดชุดใหม่เข้ามาปฏิบัติหน้าที่เมื่อสิ้นสุดวาระของกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตประจำจังหวัดชุดเดิม ให้ดำเนินการสรรหาและเลือกกรรมการชุดใหม่เป็นการล่วงหน้าตามสมควร

มาตรา ๑๐๓/๑๖ นอกจากการพ้นจากตำแหน่งตามวาระ กรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตประจำจังหวัดพ้นจากตำแหน่งเมื่อ

(๑) ตาย

(๒) มีอายุครบเจ็ดสิบปีบริบูรณ์

(๓) ลาออก

(๔) ขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๑๐๓/๑๑ หรือกระทำการฝ่าฝืนมาตรา ๑๐๓/๑๔

(๕) กระทำการฝ่าฝืนมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรง ตามที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนด

(๖) กระทำการใดอันมีลักษณะเป็นความผิดเกี่ยวกับการขัดกันระหว่างประโยชน์ส่วนบุคคลและประโยชน์ส่วนรวมตามที่กฎหมายบัญญัติ

(๗) ในกรณีที่ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนไม่น้อยกว่าห้าพันคนเข้าชื่อร้องขอต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ว่ากรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตประจำจังหวัดผู้ใดกระทำการขาดความเที่ยงธรรม จงใจฝ่าฝืนรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย หรือมีพฤติการณ์ที่เป็นการเสื่อมเสียแก่เกียรติศักดิ์ของการดำรงตำแหน่งอย่างร้ายแรง

(๘) คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติว่ากระทำการทุจริตต่อหน้าที่หรือรัววยผิดปกติ หรือมีทรัพย์สินเพิ่มขึ้นผิดปกติหรือจงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบหรือจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบด้วยความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้

(๙) คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติให้พ้นจากตำแหน่ง

ในกรณีที่กรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตประจำจังหวัดผู้ใดถูกกล่าวหาตาม (๓) หรือ (๔) หรือในกรณีที่มีเหตุอันควร คณะกรรมการ ป.ป.ช. อาจกำหนดให้กรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตประจำจังหวัดผู้นั้นยุติการปฏิบัติหน้าที่ไว้ก่อนก็ได้

มาตรา ๑๐๓/๑๗ ในกรณีที่กรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตประจำจังหวัดพ้นจากตำแหน่งตามมาตรา ๑๐๓/๑๖ ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ดำเนินการสรรหาและแต่งตั้งใหม่โดยเร็วและให้ผู้ที่ได้รับแต่งตั้งอยู่ในตำแหน่งเพียงเท่าวาระที่เหลืออยู่ของผู้ซึ่งตนแทน เว้นแต่มีระยะเวลาการดำรงตำแหน่งเหลืออยู่ไม่ถึงหนึ่งร้อยแปดสิบวัน

ในกรณีที่กรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตประจำจังหวัดไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ต่อไปได้ ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีอำนาจดำเนินการตามที่เห็นสมควร

มาตรา ๑๐๓/๑๘ ให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตประจำจังหวัดมีอำนาจหน้าที่ในเขตจังหวัดดังนี้

(๑) ส่งเสริมการป้องกันและปราบปรามการทุจริต โดยการประสานความร่วมมือกับประชาชนและส่วนราชการเพื่อเผยแพร่ความรู้ให้ประชาชนในทุกระดับได้ตระหนักถึงผลกระทบจากการทุจริต โดยดำเนินการเพื่อป้องกันการทุจริตและเสริมสร้างทัศนคติและค่านิยมเกี่ยวกับความซื่อสัตย์สุจริต รวมทั้งดำเนินการให้ประชาชนหรือกลุ่มบุคคลในทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต

(๒) พิจารณาเสนอมาตรการ ความเห็น หรือข้อเสนอแนะต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. เพื่อประโยชน์ในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต

(๓) ตรวจสอบข้อเท็จจริงเรื่องกล่าวหาเจ้าหน้าที่ของรัฐและรวบรวมพยานหลักฐานเสนอคณะกรรมการ ป.ป.ช.

(๔) ตรวจสอบความถูกต้องและความมีอยู่จริง รวมทั้งความเปลี่ยนแปลงของทรัพย์สินและหนี้สินตามบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบที่ยื่นต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช.

(๕) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. มอบหมาย เว้นแต่การไต่สวนข้อเท็จจริงตามมาตรา ๔๓ หลักเกณฑ์และวิธีการในการปฏิบัติหน้าที่ของกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตประจำจังหวัดตาม (๓) และ (๔) ให้เป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนดกรณีตามวรรคหนึ่ง ให้ประธานกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตประจำจังหวัดหรือผู้อำนวยการสำนักงาน ป.ป.ช. ประจำจังหวัด มีอำนาจลงนามในหนังสือเพื่อดำเนินการให้ เป็นไปตามอำนาจหน้าที่ได้

มาตรา ๑๐๓/๑๕ ให้กรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตประจำจังหวัดมีหน้าที่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินตามมาตรา ๑๕

มาตรา ๑๐๓/๒๐ กรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตประจำจังหวัดมีสิทธิได้รับค่าตอบแทนหรือประโยชน์ตอบแทนอื่น ตามที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนด

มาตรา ๑๐๓/๒๑ ให้มีสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติประจำจังหวัด เรียกโดยย่อว่า “สำนักงาน ป.ป.ช. ประจำจังหวัด” เป็นส่วนราชการในสังกัดสำนักงาน ป.ป.ช. โดยมีผู้อำนวยการสำนักงาน ป.ป.ช. ประจำจังหวัดเป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการและเจ้าหน้าที่ซึ่งอยู่ในบังคับบัญชาขึ้นตรงต่อเลขาธิการคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีหน้าที่รับผิดชอบงานของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตประจำจังหวัดหรืองานอื่นใดที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. มอบหมาย

หมวด ๑๐

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ

มาตรา ๑๐๔¹⁰⁶ ให้มีสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เรียกโดยย่อว่า “สำนักงาน ป.ป.ช.” เป็นส่วนราชการที่เป็นหน่วยงานอิสระตามรัฐธรรมนูญ และมีฐานะเป็นนิติบุคคล

มาตรา ๑๐๕ สำนักงาน ป.ป.ช. มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับราชการทั่วไปของคณะกรรมการ ป.ป.ช. และให้มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

- (๑) รับผิดชอบงานธุรการของคณะกรรมการ ป.ป.ช.
- (๒) ศึกษาและรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับงานของคณะกรรมการ ป.ป.ช.
- (๓) ศึกษาและสนับสนุนให้มีการศึกษาวิจัยและเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการทุจริตในวงราชการและการเมือง
- (๔) ปฏิบัติการอื่นตามที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. มอบหมาย

¹⁰⁶มาตรา 104 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554

มาตรา ๑๐๖ ข้าราชการสำนักงาน ป.ป.ช. ได้แก่ บุคคลซึ่งได้รับบรรจุและแต่งตั้งให้เป็นข้าราชการตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ ให้ข้าราชการสำนักงาน ป.ป.ช. เป็นข้าราชการตามกฎหมายว่าด้วยกองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ

มาตรา ๑๐๗ ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีอำนาจออกระเบียบหรือประกาศเกี่ยวกับการบริหารงานทั่วไป การบริหารงานบุคคล การงบประมาณ การเงินและทรัพย์สิน และการดำเนินการอื่นของสำนักงาน โดยเฉพาะในเรื่องดังต่อไปนี้

(๑) การแบ่งส่วนราชการภายในของสำนักงาน ป.ป.ช. และขอบเขตหน้าที่ของส่วนราชการดังกล่าว

(๒) การกำหนดคุณสมบัติ การคัดเลือก การบรรจุ การแต่งตั้ง การทดลองปฏิบัติหน้าที่ราชการ การย้าย การเลื่อนตำแหน่ง การพ้นจากตำแหน่ง การเลื่อนขึ้นเงินเดือน ค่าตอบแทนพิเศษ การออกจากราชการ การสั่งพักราชการ การสั่งให้ออกจากราชการไว้ก่อน วินัย การสอบสวนและการลงโทษทางวินัย การร้องทุกข์และการอุทธรณ์การลงโทษสำหรับข้าราชการและลูกจ้างสำนักงาน

(๓) การรักษาราชการแทนและการปฏิบัติราชการแทนในตำแหน่งของข้าราชการสำนักงาน ป.ป.ช.

(๔) การกำหนดวันเวลาทำงาน วันหยุดราชการตามประเพณี วันหยุดราชการประจำปี และการลาหยุดราชการของข้าราชการสำนักงาน ป.ป.ช.

(๕) การกำหนดเครื่องแบบและการแต่งกายของข้าราชการสำนักงาน ป.ป.ช.

(๖) การจ้างและการแต่งตั้งบุคคลเพื่อเป็นผู้เชี่ยวชาญ หรือเป็นผู้ชำนาญการเฉพาะด้านอันจะเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติราชการของสำนักงาน ป.ป.ช. รวมทั้งอัตราค่าตอบแทนการจ้างด้วย

(๗) การแต่งตั้งบุคคลหรือคณะบุคคลเพื่อดำเนินกิจการใดๆ ตามแต่จะมอบหมาย

(๘) การบริหารจัดการงบประมาณและการพัสดุของสำนักงาน ป.ป.ช.

(๙) การจัดสวัสดิการหรือการสงเคราะห์อื่นแก่ข้าราชการสำนักงาน ป.ป.ช.

(๑๐) การรักษาทะเบียนประวัติและควบคุมการเกษียณอายุของข้าราชการสำนักงาน ป.ป.ช.

(๑๑) การกำหนดวิธีการและเงื่อนไขในการจ้างลูกจ้างสำนักงาน ป.ป.ช. รวมทั้งการกำหนดเครื่องแบบและการแต่งกาย การกำหนดวันเวลาทำงาน วันหยุดราชการตามประเพณี วันหยุดราชการประจำปี การลาหยุดราชการและการจัดสวัสดิการหรือการสงเคราะห์อื่นของลูกจ้างสำนักงาน ป.ป.ช.

(๑๒)¹⁰⁷ การกำหนดค่าเบี้ยประชุมของคณะอนุกรรมการและคณะบุคคลที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. แต่งตั้ง

(๑๓)¹⁰⁸ การวางระเบียบว่าด้วยการจัดทำ การเปิดเผย การเผยแพร่ การเก็บรักษา และการทำลาย เอกสารและข้อมูลที่อยู่ในความครอบครองของคณะกรรมการ ป.ป.ช. และสำนักงาน ป.ป.ช. ทั้งนี้ เอกสารและข้อมูลดังกล่าวต้องอยู่ในรูปแบบ วิธีการหรือช่องทางที่คนพิการสามารถเข้าถึง และใช้ประโยชน์ได้ด้วย ระเบียบหรือประกาศตามวรรคหนึ่ง ให้ประธานกรรมการเป็นผู้ลงนาม และเมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้

มาตรา ๑๐๘ ให้สำนักงาน ป.ป.ช. มีเลขาธิการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติคนหนึ่ง รับผิดชอบการปฏิบัติงานของสำนักงาน ป.ป.ช. ขึ้นตรงต่อประธานกรรมการ และเป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการและลูกจ้างสำนักงาน ป.ป.ช. โดยจะให้ให้มีรองเลขาธิการหรือผู้ช่วยเลขาธิการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเป็นผู้ช่วยสั่งและปฏิบัติราชการด้วยก็ได้ ในกิจการของสำนักงาน ป.ป.ช. ที่เกี่ยวกับบุคคลภายนอก ให้เลขาธิการเป็นผู้แทนของสำนักงาน ป.ป.ช. เพื่อการนี้เลขาธิการจะมอบอำนาจให้บุคคลใดปฏิบัติราชการเฉพาะอย่างแทนก็ได้ ทั้งนี้ ต้องเป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

มาตรา ๑๐๙ ให้เลขาธิการมีวาระการดำรงตำแหน่งหกปี และให้ดำรงตำแหน่งได้เพียงวาระเดียว นอกจากพ้นจากตำแหน่งตามวาระแล้ว เลขาธิการพ้นจากตำแหน่งเมื่อ

(๑) ตาย

(๒) พ้นจากราชการตามกฎหมายว่าด้วยบำเหน็จบำนาญข้าราชการ

(๓) ลาออก

(๔) มีพระบรมราชโองการให้ออกด้วยความเห็นชอบของคณะกรรมการ ป.ป.ช. และวุฒิสภา

(๕) ถูกลงโทษทางวินัยไล่ออก หรือปลดออก

(๖) เป็นบุคคลล้มละลาย

(๗) ต้องโทษตามคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่ในความผิดที่กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

¹⁰⁷มาตรา 107 (12) เพิ่มโดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554

¹⁰⁸มาตรา 107 (13) เพิ่มโดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554

- (๘) เป็นคนไร้ความสามารถหรือเสมือนไร้ความสามารถ
- (๙) เป็นข้าราชการการเมือง สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกพรรคการเมือง กรรมการ หรือผู้ดำรงตำแหน่งที่รับผิดชอบในการบริหารพรรคการเมือง
- (๑๐) เป็นผู้จัดการ กรรมการ ที่ปรึกษา ตัวแทนหรือลูกจ้างของบุคคล ห้างหุ้นส่วน บริษัท หรือ องค์การใด ๆ ซึ่งดำเนินธุรกิจเพื่อหากำไร

มาตรา ๑๑๐¹⁰⁹ ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นองค์กรกลางบริหารงานบุคคลของสำนักงาน ป.ป.ช. และมีอำนาจกำหนดตำแหน่งและการได้รับเงินประจำตำแหน่งของข้าราชการสำนักงาน ป.ป.ช. โดยเทียบเคียงกับการกำหนดตำแหน่งตามที่กำหนดในกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือน การกำหนดตำแหน่งของข้าราชการสำนักงาน ป.ป.ช. ให้จำแนกประเภทตำแหน่งเป็น ตำแหน่งในสาขากระบวนการยุติธรรมและตำแหน่งทั่วไป โดยพิจารณาจากสาขาอาชีพ ความรู้ ความเชี่ยวชาญ และอำนาจหน้าที่ของแต่ละประเภทตำแหน่งนั้น การปฏิบัติหน้าที่ของ คณะกรรมการ ป.ป.ช. ในฐานะองค์กรกลางบริหารงานบุคคล คำว่า “ก.พ.” ให้หมายถึง คณะกรรมการ ป.ป.ช. และ คำว่า “ส่วนราชการที่มีหัวหน้าส่วนราชการรับผิดชอบในการปฏิบัติ ราชการขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรี” ให้หมายถึงสำนักงาน ป.ป.ช. คณะกรรมการ ป.ป.ช. อาจ แต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้และประสบการณ์ด้านการบริหารงานบุคคลร่วมเป็นกรรมการเพื่อ ทำหน้าที่ในฐานะองค์กรกลางบริหารงานบุคคลก็ได้ ในการบริหารงานบุคคลของสำนักงาน ป.ป.ช. คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีอำนาจแต่งตั้งคณะอนุกรรมการเพื่อทำหน้าที่เป็น คณะอนุกรรมการข้าราชการสำนักงาน ป.ป.ช. ก็ได้ โดยมีองค์ประกอบและอำนาจหน้าที่ตาม หลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนด ให้คณะอนุกรรมการที่ได้รับแต่งตั้งทำ หน้าที่เช่นเดียวกับคณะอนุกรรมการสามัญประจำกระทรวงตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบ ข้าราชการพลเรือน ในการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ในฐานะองค์กรกลาง บริหารงานบุคคล และคณะอนุกรรมการที่ได้รับแต่งตั้งให้มีสิทธิได้รับค่าเบี้ยประชุมเช่นเดียวกับ ก.พ. ด้วย

มาตรา ๑๑๐/๑¹¹⁰ ในการกำหนดตำแหน่งข้าราชการสำนักงาน ป.ป.ช. ให้ดำรงตำแหน่งในสาขา กระบวนการยุติธรรมนั้น จะต้องเป็นผู้ที่มีพื้นความรู้ในระดับเนติบัณฑิต หรือเป็นผู้สำเร็จ

¹⁰⁹มาตรา 110 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554

¹¹⁰มาตรา 110/1 เพิ่ม โดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554

ปริญญาทางกฎหมาย และเป็นผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์ในการไต่สวนและวินิจฉัยคดี หรือ การให้ความเห็นทางกฎหมาย ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. ประกาศ กำหนด สำหรับตำแหน่งข้าราชการประเภททั่วไป ให้จำแนกประเภทตำแหน่งตามสาขาอาชีพ และตามภารกิจของลักษณะงานที่ได้รับมอบหมาย ทั้งนี้ โดยจะให้มีความหมายว่าตำแหน่งประเภทวิชาการ ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือนด้วยก็ได้ ในส่วนของตำแหน่งทางบริหารนั้น ให้ เป็นไปตามที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. ประกาศกำหนด

มาตรา ๑๑๑ อัตราเงินเดือน อัตราเงินประจำตำแหน่ง และการให้ได้รับเงินประจำตำแหน่งของ ข้าราชการสำนักงาน ป.ป.ช.ให้นำกฎหมายว่าด้วยเงินเดือนและเงินประจำตำแหน่งมาใช้บังคับ โดยอนุโลม การจ่ายเงินเดือนและเงินประจำตำแหน่งให้แก่ข้าราชการสำนักงาน ป.ป.ช. ให้ เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น

มาตรา ๑๑๒ การบรรจุบุคคลเข้ารับราชการเป็นข้าราชการสำนักงาน ป.ป.ช. และการแต่งตั้งให้ ดำรงตำแหน่ง ให้ผู้มีอำนาจดังต่อไปนี้เป็นผู้สั่งบรรจุและแต่งตั้ง

(๑) การบรรจุและแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเลขาธิการ ให้ประธานกรรมการด้วยความเห็นชอบ ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. และวุฒิสภา เป็นผู้มีอำนาจสั่งบรรจุและนำความกราบบังคมทูลเพื่อ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง

(๒) การบรรจุและแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งรองเลขาธิการหรือเทียบเท่า ให้ประธานกรรมการเป็น ผู้มีอำนาจสั่งบรรจุ และนำความกราบบังคมทูลเพื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง

(๓) การบรรจุและแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งอื่นนอกจาก (๑) และ (๒) ให้เลขาธิการเป็นผู้มีอำนาจ สั่งบรรจุและแต่งตั้ง

มาตรา ๑๑๓¹¹¹ (ยกเลิก)

มาตรา ๑๑๔ ข้าราชการสำนักงาน ป.ป.ช. มีสิทธิได้รับบำเหน็จบำนาญและสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ ตามกฎหมายว่าด้วยการนั้นเช่นเดียวกับข้าราชการพลเรือน

มาตรา ๑๑๕ ให้สำนักงาน ป.ป.ช. เสนอบประมาณรายจ่ายตามมติของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ต่อ คณะรัฐมนตรี เพื่อจัดสรรเป็นเงินอุดหนุนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. และสำนักงาน ป.ป.ช. ไว้ใน ร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีหรือร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติม แล้วแต่กรณี ในการนี้ คณะรัฐมนตรีอาจทำความเห็นเกี่ยวกับการจัดสรรงบประมาณของ

¹¹¹มาตรา 113 ยกเลิกโดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554

คณะกรรมการ ป.ป.ช. และสำนักงาน ป.ป.ช. ไว้ในรายงานการเสนอร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีหรือร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติมด้วยก็ได้

มาตรา ๑๑๖ ในการเสนอหรือพิจารณางบประมาณรายจ่าย ร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีหรือร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติมตามมาตรา ๑๑๕ หรือในการพิจารณาเรื่องใดเกี่ยวกับคณะกรรมการ ป.ป.ช. หรือสำนักงาน ป.ป.ช. ถ้าเลขานุการร้องขอ คณะรัฐมนตรี สภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา หรือคณะกรรมการที่เกี่ยวข้อง อาจอนุญาตให้ เลขานุการหรือผู้ซึ่งเลขานุการมอบหมายมาชี้แจงได้

มาตรา ๑๑๗ ให้สำนักงาน ป.ป.ช. เป็นหน่วยรับตรวจตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการตรวจเงินแผ่นดินเมื่อสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดินได้ทำการตรวจสอบรับรองบัญชีและการเงินทุกประเภทของคณะกรรมการ ป.ป.ช. และสำนักงาน ป.ป.ช. แล้ว ให้เสนอผลการสอบบัญชีต่อสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา และคณะรัฐมนตรีโดยไม่ชักช้า

หมวด ๑๑

บทกำหนดโทษ

มาตรา ๑๑๘ ผู้ใดไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ตามมาตรา ๒๕ (๑) หรือมาตรา ๗๕ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา ๑๑๙ เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ใดจงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ภายในเวลาที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้กำหนด หรือจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จ หรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา ๑๒๐ ผู้ใดเปิดเผยข้อความ ข้อเท็จจริง หรือข้อมูล ที่ได้มาเนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ โดยมิได้รับมอบหมายจากคณะกรรมการ ป.ป.ช. และมีใช่เป็นการกระทำตามหน้าที่ราชการหรือเพื่อประโยชน์แก่การตรวจสอบหรือไต่สวนข้อเท็จจริง หรือเพื่อประโยชน์แก่ทางราชการหรือเพื่อประโยชน์สาธารณะ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา ๑๒๑ ผู้ใดครอบครองหรือรักษาทรัพย์สิน บัญชี เอกสาร หรือหลักฐานอื่นใดที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. ยึดอายัด หรือเรียกให้ส่ง ทำให้เสียหาย ทำลาย ซ่อนเร้น เอาไปเสีย หรือทำให้สูญหายหรือทำให้ไร้ประโยชน์ซึ่งทรัพย์สิน บัญชี เอกสาร หรือหลักฐานนั้น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา ๑๒๒ เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ใดฝ่าฝืนบทบัญญัติมาตรา ๑๐๐ มาตรา ๑๐๑ หรือมาตรา ๑๐๓ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

กรณีความผิดตามมาตรา ๑๐๐ วรรคสาม หากเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ใดพิสูจน์ได้ว่า ตนมิได้รู้เห็นยินยอมด้วยในการที่คู่สมรสของตนดำเนินกิจการตามมาตรา ๑๐๐ วรรคหนึ่ง ให้ถือว่าผู้นั้นไม่มีความผิด

มาตรา ๑๒๓ เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ใดปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติอย่างใดในพฤติการณ์ที่อาจทำให้ผู้อื่นเชื่อว่ามีตำแหน่งหรือหน้าที่ ทั้งที่ตนมิได้มีตำแหน่งหรือหน้าที่นั้น เพื่อแสวงหาประโยชน์ที่มิควรได้โดยชอบด้วยกฎหมายสำหรับตนเองหรือผู้อื่น ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงสิบปี หรือปรับตั้งแต่สองพันบาทถึงสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา ๑๒๓/๑¹¹² เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ใดปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติอย่างใดในตำแหน่งหรือหน้าที่ หรือใช้อำนาจในตำแหน่งหรือหน้าที่โดยมิชอบ เพื่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้หนึ่งผู้ใด หรือปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยทุจริต ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงสิบปี หรือปรับตั้งแต่สองหมื่นบาทถึงสองแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา ๑๒๔¹¹³ (ยกเลิก)

มาตรา ๑๒๕ ประธานกรรมการ กรรมการ อนุกรรมการ พนักงานเจ้าหน้าที่ หรือบุคคลที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. มอบหมาย ผู้ใดปฏิบัติหน้าที่โดยขาดความเที่ยงธรรม กระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ต้องระวางโทษสองเท่าของโทษที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้น

¹¹²มาตรา 123/1 เพิ่ม โดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554

¹¹³มาตรา 124 ยกเลิกโดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554

บทเฉพาะกาล

มาตรา ๑๒๖ ในกรณีที่มีการสรรหากรรมการในระหว่างที่ยังไม่มีประธานศาลปกครองสูงสุดให้ คณะกรรมการสรรหากรรมการตามมาตรา ๗ มีจำนวนสิบสี่คนประกอบด้วย ประธานศาลฎีกา ประธานศาลรัฐธรรมนูญ อธิการบดีของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐที่เป็นนิติบุคคลทุกแห่งซึ่งเลือกกันเองให้เหลือเจ็ดคน และผู้แทนพรรคการเมืองที่มีสมาชิกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคละหนึ่งคนซึ่งเลือกกันเองให้เหลือห้าคน เป็นกรรมการ

มาตรา ๑๒๗ ให้กรรมการที่วุฒิสภาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๓๑๕ วรรคสาม มีมติเลือก มีระยะเวลาดำรงตำแหน่งเพียงกึ่งหนึ่งของวาระการดำรงตำแหน่งตามมาตรา ๑๒ และมีให้นำบทบัญญัติที่ให้ดำรงตำแหน่งได้เพียงวาระเดียว มาใช้บังคับกับกรรมการดังกล่าว

มาตรา ๑๒๘ บรรดาเรื่องกล่าวหาหรือเรียนเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งเป็นเรื่องที่อยู่ในอำนาจหน้าที่ของ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ ที่สำนักงาน คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการได้รับไว้ก่อน วันที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ใช้บังคับ และอยู่ระหว่างการดำเนินการตาม พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ พ.ศ. ๒๕๑๘ ให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติดำเนินการตามพระราชบัญญัติ ประกอบรัฐธรรมนูญนี้ โดยให้การดำเนินการของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริต และประพฤติมิชอบในวงราชการที่กระทำมาแล้วเป็นอันใช้ได้ ส่วนการดำเนินการต่อไปให้เป็นไป ตามที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติกำหนด

ในกรณีที่เรื่องกล่าวหาหรือเรียนตามวรรคหนึ่งเป็นเรื่องที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการ ทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการมีมติว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐประพฤติมิชอบในวงราชการ ให้ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติส่งเรื่องให้ผู้บังคับบัญชาหรือหน่วยงาน ของรัฐที่เกี่ยวข้องดำเนินการต่อไป

มาตรา ๑๒๙ บัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินที่เจ้าหน้าที่ของรัฐได้แสดงไว้ตาม พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ พ.ศ. ๒๕๑๘ และเก็บอยู่ที่สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวง ราชการ ให้สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเก็บรักษาไว้เพื่อ ประโยชน์ในการปฏิบัติงานตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ และหากเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้นั้นพ้นจากตำแหน่งเกินห้าปีแล้วจะทำลายเสียก็ได้

มาตรา ๑๓๐ ให้บรรดาระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศ หรือคำสั่งที่ออกตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย หรือพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ พ.ศ. ๒๕๑๘ ซึ่งใช้บังคับอยู่ในวันที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ใช้บังคับ ยังคงใช้บังคับได้ต่อไปเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ ทั้งนี้ จนกว่าจะได้มีระเบียบหรือประกาศตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ออกใช้บังคับ

มาตรา ๑๓๑ ให้โอนบรรดากิจการ ทรัพย์สิน สิทธิ หนี้สิน ข้าราชการ ลูกจ้าง และเงินงบประมาณของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ พ.ศ. ๒๕๑๘ ไปเป็นของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ ให้ข้าราชการและลูกจ้างที่โอนไปตามวรรคหนึ่ง ดำรงตำแหน่งและได้รับเงินเดือนรวมทั้งเงินประจำตำแหน่งไม่ต่ำกว่าเดิม

มาตรา ๑๓๒ ให้เลขาธิการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ พ.ศ. ๒๕๑๘ ปฏิบัติหน้าที่เลขาธิการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ จนกว่าจะมีการแต่งตั้งเลขาธิการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ

มาตรา ๑๓๓ เจ้าหน้าที่ของรัฐตามมาตรา ๑๐๐ ซึ่งได้รับสัมปทานจากรัฐ หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น หรือเข้าเป็นคู่สัญญากับรัฐ หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่นอันมีลักษณะเป็นการผูกขาดตัดตอน ทั้งนี้ ไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม หรือเป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นในห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทที่รับสัมปทานหรือเข้าเป็นคู่สัญญาในลักษณะดังกล่าว ถ้าได้รับสัมปทานหรือเป็นคู่สัญญา หรือเป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นในห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทที่รับสัมปทานหรือเข้าเป็นคู่สัญญาในลักษณะดังกล่าวอยู่ในวันที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ใช้บังคับ ให้คงถือไว้ซึ่งสัมปทานหรือเป็นคู่สัญญาหรือเป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นในห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทที่รับสัมปทานหรือเข้าเป็นคู่สัญญาในลักษณะดังกล่าวนั้นได้ต่อไปจนกว่าจะครบอายุสัมปทานหรือครบอายุสัญญา

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

ชวน หลีกภัย

นายกรัฐมนตรี

หมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติ

๑. พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๔๒

ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๖๖ ตอนที่ ๑๑๔ ก หน้า ๑ ลงวันที่ ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๔๒

หมายเหตุ :- เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญฉบับนี้ คือ โดยที่มาตรา ๓๐๑ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย บัญญัติให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติมีอำนาจหน้าที่ตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สินของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ ได้สวนข้อเท็จจริงและทำความเข้าใจในกรณีที่มีการร้องขอให้ถอดถอนเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งดำรงตำแหน่งในระดับสูงออกจากตำแหน่ง หรือดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ และได้สวนวินิจฉัยว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐร้ายผิดปกติ ทุจริตต่อหน้าที่ หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ โดยมาตรา ๓๒๕ บัญญัติให้ตรากฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตภายในสองปีนับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ซึ่งมาตรา ๓๓๑ บัญญัติให้กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวต้องมีสาระสำคัญเกี่ยวกับการกระทำความผิดอันเป็นการร้ายผิดปกติและการทุจริตต่อหน้าที่ การกระทำความผิดอันเป็นการขัดกันระหว่างประโยชน์ส่วนบุคคลและประโยชน์ส่วนรวม รวมทั้งหลักเกณฑ์วิธีการ และกระบวนการได้สวนข้อเท็จจริงเกี่ยวกับข้อกล่าวหา ตลอดจนโทษที่ประธานกรรมการหรือกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติจะได้รับในกรณีที่กระทำการโดยขาดความเที่ยงธรรม กระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ประกอบกับมาตรา ๓๐๒ บัญญัติให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติมีสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเป็นหน่วยงานธุรการที่มีอิสระในการบริหารงานบุคคล การงบประมาณ และการดำเนินการอื่น ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้

๒. พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๔๒ พ.ศ. ๒๕๕๐

ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๒๔ ตอนที่ ๒๒ ก หน้า ๔ ลงวันที่ ๑ พฤษภาคม ๒๕๕๐ แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา ๔๓(๒), มาตรา ๕๕, มาตรา ๕๖(๑), มาตรา ๖๖ และยกเลิกมาตรา ๖๗ - ๖๘

หมายเหตุ :- เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ โดยที่การดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ในกรณีมีการกล่าวหาว่าผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองกระทำผิดยังมีข้อจำกัดบางประการ โดยกำหนดให้ต้องมีผู้เสียหายมายื่นคำร้องต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. จึงจะสามารถดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงต่อไปได้ ทำให้บางกรณีแม้มีเหตุอันควรสงสัยว่าบุคคลดังกล่าวกระทำผิด คณะกรรมการ ป.ป.ช. ก็ไม่สามารถดำเนินการกับบุคคลนั้นได้สมควรปรับปรุงบทบัญญัติเกี่ยวกับอำนาจและวิธีการดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เพื่อให้การปราบปรามการทุจริตในกรณีดังกล่าวมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

๓. พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๔

ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๒๘ ตอนที่ ๒๖ ก หน้า ๑ ลงวันที่ ๑๘ เมษายน ๒๕๕๔

มาตรา ๒ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป เว้นแต่บทบัญญัติในหมวด ๕/๒ กรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตประจำจังหวัด ให้ใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนดสองปีนับแต่วันที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ใช้บังคับเป็นต้นไป

มาตรา ๖7 บรรดาข้อบังคับ ระเบียบ ประกาศ และคำสั่งของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ที่ออกตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๔๒ ก่อนการแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ ซึ่งมีผลใช้บังคับอยู่ในวันที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ให้ยังคงมีผลใช้บังคับต่อไปจนกว่าจะได้มีข้อบังคับ ระเบียบ ประกาศ หรือคำสั่งที่ออกตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๔๒ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ใช้บังคับ

มาตรา ๖8 บรรดาการดำเนินการใดๆ ที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. คณะอนุกรรมการไต่สวนพนักงานไต่สวน และพนักงานเจ้าหน้าที่ได้กระทำไปตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๔๒ ก่อนการแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ ให้เป็นอันใช้ได้

มาตรา 69 บรรดาคดีที่ผู้ถูกกล่าวหาเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งดำรงตำแหน่งต่ำกว่าระดับผู้อำนวยการกองหรือเทียบเท่า ซึ่งคณะกรรมการ ป.ป.ช. รับไว้พิจารณาแล้ว ก่อนวันที่

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ใช้บังคับ การดำเนินการต่อไปในคดีดังกล่าวให้เป็นไปตามมติของคณะกรรมการ ป.ป.ช.

มาตรา ๓๐ ในระหว่างที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. ยังมีได้มีการจัดตำแหน่งข้าราชการเพื่อให้ได้รับเงินเดือนและเงินประจำตำแหน่งตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๔๒ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ให้นำบัญชีเงินเดือนและเงินประจำตำแหน่ง ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือนมาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา ๓๑ บรรดาบทบัญญัติใดที่ได้บัญญัติไว้ตามประกาศคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ฉบับที่ ๓๑ เรื่อง การดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ลงวันที่ ๓๐ กันยายน พ.ศ. ๒๕๔๕ ที่เป็นเรื่องเดียวกัน หรือที่ขัดหรือแย้งกับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ให้ใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้แทน

มาตรา ๓๒ ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ดำเนินการวางระเบียบตามมาตรา ๑๐๓/๓ กำหนดหลักเกณฑ์ตามมาตรา ๑๐๓/๗ และดำเนินการตามมาตรา ๑๐๓/๘ ให้แล้วเสร็จภายในกำหนดหนึ่งร้อยยี่สิบวันนับแต่วันที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ใช้บังคับ

ในกรณีที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้บัญญัติให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีอำนาจในการกำหนดระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศ รวมทั้งหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขเพื่อดำเนินการให้เป็นไปตามอำนาจหน้าที่ นอกจากกรณีตามวรรคหนึ่ง ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ดำเนินการให้แล้วเสร็จโดยเร็ว

มาตรา ๓๓ ให้ประธานกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติรักษาการตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้

หมายเหตุ :- เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ โดยที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๓๐๒ ได้บัญญัติให้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๔๒ มีผลใช้บังคับต่อไปโดยให้ถือว่าการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญโดยพระราชบัญญัติที่ได้ประกาศใช้บังคับในระหว่างวันที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๔๕ มีผลใช้บังคับเป็นการแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญนี้ และให้ผู้รักษาการตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดำเนินการปรับปรุงพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญเพื่อให้เป็นไปตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญนี้ภายในหนึ่ง

ปีนับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้ และโดยที่รัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕๐ (๓) ได้กำหนดให้ คณะกรรมการ ป.ป.ช.มีอำนาจไต่สวนและวินิจฉัยว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐตั้งแต่ผู้บริหารระดับสูง หรือข้าราชการซึ่งดำรงตำแหน่งตั้งแต่ผู้อำนวยการกองหรือเทียบเท่าขึ้นไปร้ายวผิดปกติ กระทำ ความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการหรือความผิดต่อ ตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม รวมทั้งดำเนินการกับเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือข้าราชการในระดับที่ ต่ำกว่าที่ร่วมกระทำความผิดกับผู้ดำรงตำแหน่งดังกล่าวหรือกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง หรือที่กระทำความผิดในลักษณะที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. เห็นสมควรดำเนินการด้วย ทั้งนี้ ตาม พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต ซึ่งบทบัญญัติ ของรัฐธรรมนูญดังกล่าวได้กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการไต่สวนเจ้าหน้าที่ของ รัฐขึ้นใหม่ ประกอบกับรัฐธรรมนูญยังได้เปลี่ยนแปลงขอบเขตอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ในหลายประการไม่ว่าจะเป็นเรื่องการสรรหาคณะกรรมการ ป.ป.ช. การตรวจสอบ ทรัพย์สินและหนี้สิน เป็นต้น จึงจำเป็นต้องมีการปรับปรุงหลักเกณฑ์การไต่สวนของ คณะกรรมการ ป.ป.ช. ให้สอดคล้องกับหลักการดังกล่าวข้างต้น รวมทั้งจำเป็นต้องมีการ ปรับปรุงอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. บางประการโดยเฉพาะการตรวจสอบทรัพย์สิน และหนี้สินและการบริหารจัดการองค์กรเพื่อให้การดำเนินงานของคณะกรรมการ ป.ป.ช. มี ประสิทธิภาพยิ่งขึ้นสอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน จึง จำเป็นต้องตราพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้

ภาคผนวก ข

ระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ
ว่าด้วยการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐาน พ.ศ. 2554

ระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ

ว่าด้วยการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐาน

พ.ศ.๒๕๕๔

โดยที่เป็นการสมควรให้มีการกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการมอบหมายให้เลขาธิการ ดำเนินการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานในชั้นก่อนดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงในเรื่องกล่าวหา เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงเพียงพอต่อการไต่สวนข้อเท็จจริง

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๕ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๔๒ ประกอบกับมาตรา ๔๔/๑ มาตรา ๗๖ มาตรา ๘๔ และมาตรา ๑๐๓/๑๘ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๔๒ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๔ อันเป็นกฎหมายที่มีบทบัญญัติบางประการเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ซึ่งมาตรา ๒๕ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยบัญญัติให้กระทำได้โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายหรือกฎที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ประธานกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ จึงออกระเบียบไว้ ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐาน พ.ศ. ๒๕๕๔”

ข้อ ๒ ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

ข้อ ๓ ในระเบียบนี้

“การแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐาน” หมายความว่า การตรวจรับเรื่องและการดำเนินการใด ๆ ที่เลขาธิการ หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งได้รับมอบหมายจากเลขาธิการ ได้ดำเนินการให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานในเรื่องกล่าวหาเพียงพอต่อการไต่สวนข้อเท็จจริงต่อไป

ข้อ ๔ ก่อนดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงตามมาตรา ๔๓ หากคณะกรรมการ ป.ป.ช. มิได้มีมติเป็นประการอื่น ให้เลขาธิการมีอำนาจดำเนินการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานในเรื่องกล่าวหาขึ้นเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงเพียงพอต่อการไต่สวนข้อเท็จจริงต่อไป

การดำเนินการตามวรรคหนึ่ง เลขาธิการอาจมอบหมายให้พนักงานเจ้าหน้าที่เป็นผู้ดำเนินการ

แทนก็ได้ โดยการมอบหมายให้พนักงานเจ้าหน้าที่ดำเนินการแต่ละเรื่อง ให้เลขาธิการหรือผู้ซึ่ง
เลขาธิการมอบหมายเป็นผู้มีอำนาจพิจารณาจ่ายเรื่องกล่าวหาให้แก่พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบ
โดยคำนึงถึงความเชี่ยวชาญ และความเหมาะสมเป็นหลัก

ข้อ ๕ เมื่อได้รับเรื่องกล่าวหาแล้วให้พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบดำเนินการ ดังนี้

(๑) กรณีการกล่าวหาเป็นหนังสือให้พนักงานเจ้าหน้าที่บันทึกคำ กล่าวหาในสารบบ
การดำเนินคดี และดำเนินการสรุปชื่อและที่อยู่ของผู้กล่าวหา ชื่อหรือตำแหน่งหน้าที่ของผู้ถูก
กล่าวหา

หรือบุคคลซึ่งเป็นตัวการ ผู้ใช้ หรือผู้สนับสนุน และข้อกล่าวหาและพฤติการณ์แห่งการกระทำ
ความผิด

ตามข้อกล่าวหาพร้อมพยานหลักฐานหรืออ้างพยานหลักฐาน เสนอผู้อำนวยการสำนักที่เกี่ยวข้องเพื่อ
สั่งการตามที่เห็นสมควร

(๒) กรณีที่มีผู้กล่าวหาได้กล่าวหาด้วยวาจาต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ให้พนักงานเจ้าหน้าที่
อย่างน้อยสองคนร่วมกันบันทึกคำกล่าวหาไว้และกรณีผู้กล่าวหานำบุคคลอื่นซึ่งอ้างว่าเป็นพยานของ
ตน

มาด้วย ให้พนักงานเจ้าหน้าที่บันทึกถ้อยคำไว้เพื่อประกอบการกล่าวหาแล้วดำเนินการตาม (๑)
ต่อไป

(๓) กรณีที่ความปรากฏเบื้องต้นว่าเรื่องกล่าวหาใดเป็นเรื่องกล่าวหาซึ่งไม่อยู่ในอำนาจ
หน้าที่

ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ที่จะต้องรับไว้ดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริง ให้พนักงานเจ้าหน้าที่เสนอ
คณะกรรมการ ป.ป.ช. เพื่อพิจารณาส่งเรื่องให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือมีมติตามที่เห็นสมควร
โดยเร็วต่อไป

ข้อ ๖ ในกรณีที่พนักงานเจ้าหน้าที่เห็นว่าคำกล่าวหาใดซึ่งเป็นเรื่องกล่าวหาที่มีลักษณะ
ดังต่อไปนี้ ให้เสนอคณะกรรมการ ป.ป.ช. เพื่อพิจารณาไม่รับหรือยกเรื่องกล่าวหาขึ้นขึ้นพิจารณาได้

(๑) เรื่องที่มีข้อกล่าวหาหรือประเด็นเกี่ยวกับเรื่องทีคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้วินิจฉัยเสร็จ
เด็ดขาดแล้ว และไม่มีพยานหลักฐานใหม่ซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งคดี หรือ

(๒) เรื่องที่เป็นคดีอาญาในประเด็นเดียวกันและศาลประทับฟ้องหรือพิพากษาหรือมีคำสั่ง
เสร็จ

เด็ดขาดแล้ว เว้นแต่คดีนั้นได้มีการถอนฟ้องหรือทิ้งฟ้อง หรือเป็นกรณีที่ศาลยังมีได้วินิจฉัยในเนื้อหา
แห่งคดี จะเสนอคณะกรรมการ ป.ป.ช. รับหรือยกคำกล่าวหาขึ้นขึ้นพิจารณาก็ได้

ข้อ ๗ เรื่องกล่าวหาที่มีลักษณะดังต่อไปนี้ ให้พนักงานเจ้าหน้าที่เสนอคณะกรรมการ ป.ป.ช.

เพื่อพิจารณาว่าสมควรรับหรือยกขึ้นพิจารณาหรือไม่

(๑) เรื่องที่ไม่ระบุพยานหลักฐานหรือไม่ปรากฏพฤติการณ์แห่งการกระทำชัดเจนเพียงพอที่จะดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงได้

(๒) เรื่องที่ล่วงเลยมาแล้วเกินห้าปีนับแต่วันเกิดเหตุจนถึงวันที่มีการกล่าวหา และเป็นเรื่องที่ไม่อาจหาพยานหลักฐานเพียงพอที่จะดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงต่อไปได้

(๓) เรื่องที่เป็นการกล่าวหาเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งคณะกรรมการ ป.ป.ช. เห็นว่าการดำเนินการต่อผู้ถูกกล่าวหาตามกฎหมายอื่นเสร็จสิ้นและเป็นไปโดยชอบแล้ว และไม่มีเหตุอันควรสงสัยว่าการดำเนินการนั้นไม่เที่ยงธรรม

ข้อ ๘ ในการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานในเรื่องกล่าวหา ให้เลขาธิการหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ดำเนินการเพื่อทราบรายละเอียดตามคำกล่าวหาหรือรายละเอียดของเหตุอันควร

สงสัยว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็นใคร มีตำแหน่งหน้าที่ใดพ้นจากตำแหน่งแล้วหรือไม่ มีข้อกล่าวหาประการใด

พฤติการณ์ในการกระทำความผิดเป็นอย่างไร และมีพยานหลักฐานใด หรือบุคคลใดร่วมกระทำความผิด

ในการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานในเรื่องกล่าวหา ให้เลขาธิการหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ที่เลขาธิการมอบหมายดำเนินการได้ ดังต่อไปนี้

(๑) ขอรายละเอียดเพิ่มเติมตามคำกล่าวหาจากผู้กล่าวหา

(๒) บันทึกถ้อยคำบุคคลใด ๆ ที่เกี่ยวข้อง

(๓) ขอรายข้อเท็จจริงหรือขอเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้องจากหน่วยงานของรัฐ ส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ สถาบันการเงิน หรือจากบุคคลใด ๆ มาประกอบการพิจารณา

(๔) ตรวจสอบสถานที่หรือท้องที่เกิดเหตุ หรือที่เกี่ยวข้องกับประเด็นตามคำกล่าวหา

(๕) เข้าถึงข้อมูลของหน่วยงานหรือสถาบันการเงินตามระเบียบคณะกรรมการ ป.ป.ช. ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการเข้าถึงข้อมูลของหน่วยงานหรือสถาบันการเงิน

(๖) ปฏิบัติหน้าที่เป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และเพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติหน้าที่ ในการจับกุมขัง และการปล่อยชั่วคราว สำหรับการจัดการให้ได้ตัวผู้ถูกกล่าวหามาดำเนินคดี ให้นำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในส่วนที่

เกี่ยวข้องมาใช้บังคับโดยอนุโลม

(๗) ดำเนินการให้เป็นไปตามอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ตามที่กำหนดไว้ใน

มาตรา ๒๕ (๑) (๒) และ (๓) หรือดำเนินการอื่นใดตามที่ได้รับมอบหมาย

ข้อ ๕ ก่อนเริ่มสอบปากคำผู้ให้ถ้อยคำ ให้แจ้งให้ผู้ให้ถ้อยคำทราบว่าพนักงานเจ้าหน้าที่มีฐานะเป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา การให้ถ้อยคำอันเป็นเท็จต่อพนักงานเจ้าหน้าที่อาจเป็นความผิดตามกฎหมาย

ข้อ ๑๐ การสอบปากคำผู้ให้ถ้อยคำ ให้บันทึกถ้อยคำมีสาระสำคัญตามแบบ สว. ป.ป.ช. ๑ ทำระยะเบียดนี้ เมื่อได้บันทึกถ้อยคำเสร็จแล้ว ให้อ่านให้ผู้ให้ถ้อยคำฟัง หรือจะให้ผู้ให้ถ้อยคำอ่านเองก็ได้แล้วให้ผู้ให้ถ้อยคำและผู้บันทึกถ้อยคำลงลายมือชื่อไว้เป็นหลักฐาน หากมีผู้ร่วมให้ถ้อยคำเพื่อประโยชน์ในการแสวงหาข้อเท็จจริงก็ให้ลงลายมือชื่อไว้เป็นหลักฐาน และให้พนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งร่วมในการสอบปากคำลงลายมือชื่อรับรองไว้ในบันทึกถ้อยคำนั้น ถ้าบันทึกถ้อยคำมีหลายหน้า ให้พนักงานเจ้าหน้าที่อย่างน้อยหนึ่งคนกับผู้ให้ถ้อยคำลงลายมือชื่อกำกับไว้ทุกหน้า

ในบันทึกถ้อยคำ ห้ามมิให้ขูดลบหรือบันทึกข้อความทับ ถ้าจะต้องแก้ไขข้อความที่ได้บันทึกไว้

แล้วให้ใช้วิธีขีดฆ่าหรือตอกเติม และให้พนักงานเจ้าหน้าที่อย่างน้อยหนึ่งคนกับผู้ให้ถ้อยคำลงลายมือชื่อ

กำกับไว้ทุกแห่งที่ขีดฆ่าหรือตอกเติม

ในกรณีที่ผู้ให้ถ้อยคำไม่ยอมลงลายมือชื่อให้บันทึกเหตุแห่งการไม่ลงลายมือชื่อไว้ในบันทึกถ้อยคำนั้น ในกรณีที่ผู้ให้ถ้อยคำไม่สามารถลงลายมือชื่อได้ให้นำประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาใช้บังคับโดยอนุโลม

ข้อ ๑๑ ในกรณีที่พนักงานเจ้าหน้าที่เห็นว่าการรวบรวมพยานหลักฐานใดจะทำให้การแสวงหา

ข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานในเรื่องกล่าวหาล่าช้าโดยไม่จำเป็น หรือมิใช่พยานหลักฐานในประเด็นสำคัญพนักงานเจ้าหน้าที่จะงดเสียก็ได้ แต่ต้องบันทึกเหตุนั้นไว้ในรายงานการแสวงหาข้อเท็จจริงด้วย

ข้อ ๑๒ เมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่ได้ดำเนินการแสวงหาข้อเท็จจริงแล้วเสร็จ ให้จัดทำรายงานการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานในเรื่องกล่าวหาเสนอคณะกรรมการ ป.ป.ช.

โดยอย่างน้อยต้องมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

(๑) ชื่อและที่อยู่ของผู้กล่าวหา (ถ้ามี)

(๒) ชื่อและตำแหน่งหน้าที่ของผู้ถูกกล่าวหา

(๓) เรื่องที่ถูกกล่าวหา ข้อกล่าวหา และพฤติการณ์การกระทำผิดตามข้อกล่าวหา

(๔) สรุปข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องซึ่งได้จากการแสวงหาข้อเท็จจริง

(๕) เหตุผลในการพิจารณาทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย บทบัญญัติของกฎหมาย ที่ยกขึ้นอ้างอิง

(๖) สรุปความเห็นเกี่ยวกับเรื่องที่กำลังกล่าวหาว่าเพียงพอต่อการไต่สวนข้อเท็จจริงต่อไปหรือไม่ อย่างไร

เมื่อดำเนินการตามวรรคหนึ่งแล้ว ให้พนักงานเจ้าหน้าที่เสนอรายงานการแสวงหา ข้อเท็จจริง

และรวบรวมพยานหลักฐานในเรื่องกล่าวหาพร้อมทั้งความเห็นต่อผู้บังคับบัญชา เพื่อนำเสนอ คณะกรรมการ ป.ป.ช. พิจารณาโดยเร็ว เว้นแต่ในกรณีที่เลขาธิการหรือผู้ซึ่งเลขาธิการมอบหมาย เห็นว่าควรแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานเพิ่มเติม ให้พนักงานเจ้าหน้าที่จัดการ ตามคำสั่งดังกล่าวโดยเร็ว

ข้อ ๑๓ เรื่องกล่าวหาใดมีข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพียงพอต่อการไต่สวนข้อเท็จจริง ต่อไปได้ ให้พนักงานเจ้าหน้าที่นำเสนอคณะกรรมการ ป.ป.ช. เพื่อดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริง โดยเร็ว

เรื่องกล่าวหาใดไม่ระบุพยานหลักฐานหรือไม่ปรากฏพฤติการณ์แห่งการกระทำชัดเจน เพียงพอ

ที่จะดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงได้ให้พนักงานเจ้าหน้าที่เสนอคณะกรรมการ ป.ป.ช. เพื่อพิจารณา ไม่รับเรื่องกล่าวหา นั้นไว้ดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริง

เรื่องกล่าวหาใดควรส่งให้ผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนของผู้ถูกกล่าวหา ดำเนินการทางวินัยหรือดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ แล้วแต่กรณี หรือส่งเรื่องให้พนักงานสอบสวน ดำเนินการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หรือควรจำหน่ายคดีออกจากสารบบความ เนื่องจากผู้ถูกกล่าวหาถึงแก่ความตาย หรือควรดำเนินการเป็นประการอื่น ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ นำเสนอคณะกรรมการ ป.ป.ช. เพื่อพิจารณาโดยเร็ว

ข้อ ๑๔ ในการปฏิบัติหน้าที่ตามระเบียบนี้ เลขาธิการอาจมอบหมายให้รองเลขาธิการ หรือผู้ช่วยเลขาธิการซึ่งเลขาธิการมอบหมาย มีอำนาจลงนามในหนังสือที่เกี่ยวข้องได้

ข้อ ๑๕ เมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้รับเรื่องกล่าวหาใดไว้พิจารณาไต่สวนข้อเท็จจริงแล้ว บรรดาสิ่งของหรือบันทึกรวมถึงเอกสารหลักฐานต่าง ๆ ที่ได้มาตามระเบียบนี้ ให้ถือเป็นอันใช้ได้ และสามารถนำมาใช้เป็นพยานหลักฐานประกอบสำนวนคดีในชั้นไต่สวนข้อเท็จจริงได้

ข้อ ๑๖ ในกรณีที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. เห็นว่าจำเป็นต้องจับหรือควบคุมบุคคล ให้นำ หลักเกณฑ์และวิธีการในการจับ คุมขัง และการปล่อยชั่วคราว สำหรับการจัดการให้ได้ตัวผู้ถูก กล่าวหา

มาดำเนินคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการออกคำสั่งหรือหมายอาญาในส่วนของข้ออ้างมาใช้บังคับโดยอนุโลม

ในการจัดการตามหมายจับให้พนักงานเจ้าหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายแจ้งให้เจ้าพนักงานตำรวจ

หรือพนักงานสอบสวนหรือเจ้าพนักงานอื่นดำเนินการแทน หรืออาจร่วมดำเนินการกับเจ้าพนักงานตำรวจหรือพนักงานสอบสวนหรือเจ้าพนักงานอื่นก็ได้ แล้วรายงานให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. พิจารณา

ว่าสมควรดำเนินการตามมาตรา ๘๕/๒ หรือไม่ โดยเร็ว

ให้นำหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขตามวรรคหนึ่ง และวรรคสองไปใช้บังคับกับการดำเนินการขอให้ศาลที่มีเขตอำนาจออกหมายเพื่อให้มีการจับและควบคุมตัวผู้ถูกกล่าวหาซึ่งระหว่างการไต่สวนข้อเท็จจริงปรากฏว่าเป็นผู้กระทำความผิดหรือเป็นผู้ซึ่งคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้มีมติว่า ข้อกล่าวหาไม่มูล เพื่อส่งตัวไปยังอัยการสูงสุดเพื่อดำเนินการต่อไป ตามมาตรา ๒๖ ด้วยโดยอนุโลม

ข้อ ๑๓ ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับกับการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการป้องกันและปราบปราม

การทุจริตประจำจังหวัด ตามมาตรา ๑๐๓/๑๘ (๓) และพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่ ณ สำนักงาน ป.ป.ช. จังหวัดเขตพื้นที่ หรือสำนักงาน ป.ป.ช. ประจำจังหวัดด้วยโดยอนุโลม

ข้อ ๑๔ ให้พนักงานเจ้าหน้าที่บันทึกการปฏิบัติงานตามแบบ สว. ป.ป.ช. ๒ ทำระเบียบนี้ทุกครั้ง

ข้อ ๑๕ บรรดาการใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการตรวจสอบข้อเท็จจริง หรือการแสวงหา

ข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานในเรื่องกล่าวหา ที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้ดำเนินการก่อนระเบียบนี้ใช้บังคับ ให้ยังคงมีผลสมบูรณ์ใช้ได้

ข้อ ๒๐ ให้ประธานกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เป็นผู้รักษาการตามระเบียบนี้ และคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีอำนาจตีความและวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาที่เกิดขึ้นจากการบังคับใช้ระเบียบนี้

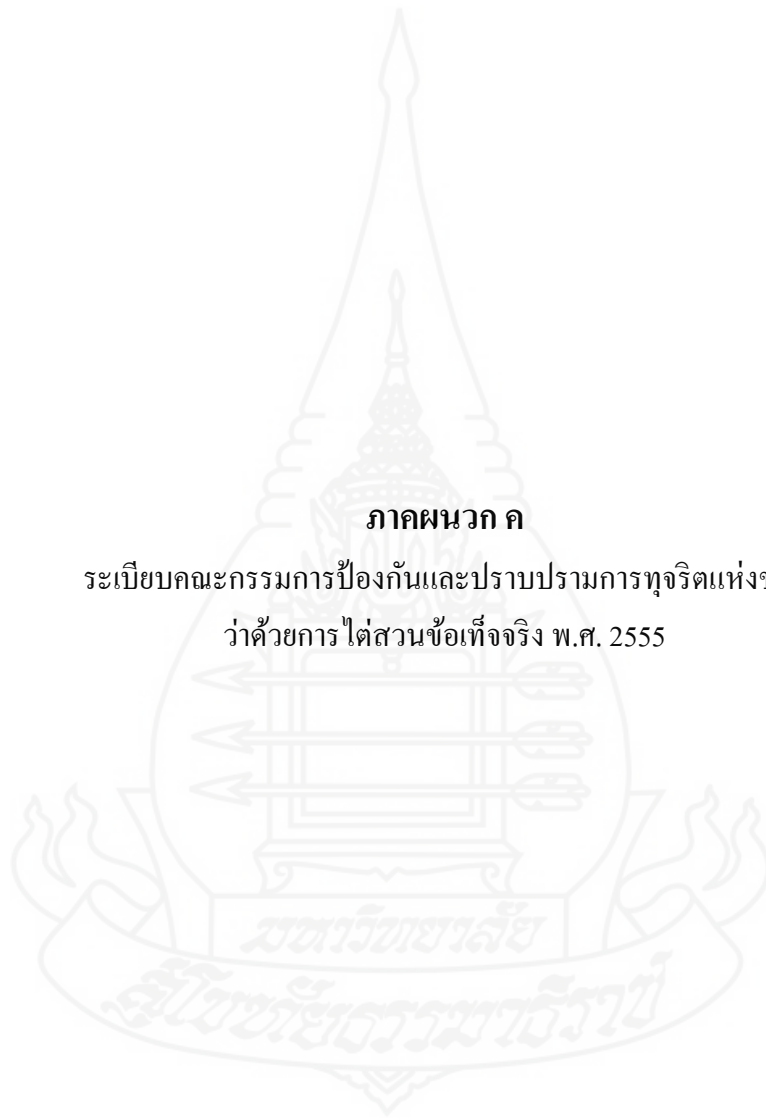
ประกาศ ณ วันที่ ๑๔ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๔

ปานเทพ กล้าณรงค์ราญ

ประธานกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ

ภาคผนวก ค

ระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ
ว่าด้วยการไต่สวนข้อเท็จจริง พ.ศ. 2555

ระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ

ว่าด้วยการไต่สวนข้อเท็จจริง

พ.ศ. ๒๕๕๕

โดยที่เป็นการสมควรกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการไต่สวนข้อเท็จจริงของ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เพื่อให้สอดคล้องกับบทบัญญัติแห่ง พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๔๒ ตามที่แก้ไขเพิ่มเติม โดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปราม การทุจริต (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๔

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๕ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการ ป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๔๒ ประธานกรรมการป้องกันและปราบปรามการ ทุจริตแห่งชาติโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ จึง ออกระเบียบไว้ ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ว่าด้วยการไต่สวนข้อเท็จจริง พ.ศ. ๒๕๕๕”

ข้อ ๒ ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

ข้อ ๓ ให้ยกเลิก

(๑) ระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ว่าด้วยการปฏิบัติ หน้าที่ยของคณะอนุกรรมการไต่สวน พ.ศ. ๒๕๔๗

(๒) ระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ว่าด้วยหลักเกณฑ์ และวิธีการไต่สวนข้อเท็จจริงของพนักงานไต่สวน พ.ศ. ๒๕๕๐

ข้อ ๔ ในระเบียบนี้

“คณะกรรมการ ป.ป.ช.” หมายความว่า คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการ ทุจริตแห่งชาติในฐานะองค์กรตามรัฐธรรมนูญซึ่งใช้อำนาจโดยตรงในการไต่สวนและวินิจฉัย ชี้ขาดข้อเท็จจริงไปตามอำนาจหน้าที่ที่กำหนดไว้ตามรัฐธรรมนูญและกฎหมาย

“ประธานกรรมการ ป.ป.ช.” หมายความว่า ประธานกรรมการป้องกันและปราบปราม การทุจริตแห่งชาติ

“กรรมการ ป.ป.ช.” หมายความว่า กรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ

“ประธานอนุกรรมการ” หมายความว่า ประธานอนุกรรมการไต่สวน

“อนุกรรมการ” หมายความว่า อนุกรรมการไต่สวน และให้หมายความรวมถึงประธานอนุกรรมการไต่สวนในฐานะที่เป็นอนุกรรมการไต่สวนด้วย

“พยาน” หมายความว่ารวมถึง ผู้กล่าวหา ผู้เสียหาย ผู้ทำคำร้อง ผู้ร้องทุกข์กล่าวโทษ ผู้ให้ถ้อยคำหรือผู้ที่แจ้งเบาะแสหรือข้อมูลใดเกี่ยวกับการทุจริตต่อหน้าที่ การร่ำรวยผิดปกติ การตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สิน หรือข้อมูลอื่นอันเป็นประโยชน์ต่อการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐาน และการดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริง ซึ่งได้มาให้ถ้อยคำต่อเลขาธิการหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย หรือคณะอนุกรรมการไต่สวน หรือองค์คณะพนักงานไต่สวน และคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ โดยอาจได้รับความคุ้มครองช่วยเหลือหรืออาจถูกกักไว้เป็นพยานในคดี

“การไต่สวนข้อเท็จจริง” หมายความว่า การดำเนินการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐาน หรือการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานเพิ่มเติมเพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงและมูลความผิด หรือเพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงและพิสูจน์ความร่ำรวยผิดปกติ

ข้อ ๕ ให้ประธานกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ รักษาการตามระเบียบนี้

หมวด ๑

บททั่วไป

ข้อ ๖ ในกรณีที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติสั่งให้ไต่สวนข้อเท็จจริงในเรื่องกล่าวหาใด และบุคคลใดแล้ว ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีคำสั่งให้ไต่สวนข้อเท็จจริงเป็นหนังสือตามแบบที่กำหนด ซึ่งต้องกล่าวถึงชื่อและตำแหน่งผู้ถูกกล่าวหาทุกคน ข้อกล่าวหาและพฤติการณ์ในการกระทำความผิด ตามข้อกล่าวหา และบุคคลที่ประกอบเป็นคณะอนุกรรมการไต่สวนหรือองค์คณะพนักงานไต่สวน หรือคณะกรรมการ ป.ป.ช. ผู้รับผิดชอบสำนวน และพนักงานเจ้าหน้าที่ฝ่ายธุรการ แล้วแต่กรณี

ในการกำหนดเลขคดีสำหรับเรื่องกล่าวหาานั้น ให้สำนักงาน ป.ป.ช. กำหนดเลขคดีเป็นคดีหมายเลขคำตาม พ.ศ. แยกต่างหากจากเลขรับตามมาตรา ๔๔/๑ โดยจะกำหนดให้ใช้รหัสอักษร ตามประเภทคดี หรือสำนักที่รับผิดชอบก็ได้ ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์แห่งการดำเนินการตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต และเพื่อกำหนดเลขคดีในการจัดลงสารบบความตามระบบงานในกระบวนการยุติธรรม

ในกรณีที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติให้ยุติการดำเนินคดีหรือให้ข้อกล่าวหาเป็นอันตกไปหรือมีมติวินิจฉัยชี้มูลความผิดผู้ถูกกล่าวหาแล้ว ให้ออกเลขคดีเป็นคดีหมายเลขแดงตาม พ.ศ. ตามวรรคหนึ่งเพื่อประโยชน์ในการจัดลงสารบบความและการติดตามผลการดำเนินคดี หรือการบังคับให้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายต่อไป

ในการไต่สวนข้อเท็จจริงที่จะต้องกระทำตามแบบที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนดนั้น ให้การดำเนินการเป็นไปตามแบบ ตส. ป.ป.ช. ท้ายระเบียบนี้ โดยคำสั่งให้ไต่สวนข้อเท็จจริงตามวรรคหนึ่งให้เป็นไปตามแบบ ตส. ป.ป.ช. ๑

ข้อ ๗ ให้ผู้อำนวยการสำนักที่รับผิดชอบ มีอำนาจสั่งให้อนุกรรมการและเลขานุการ หรือพนักงานไต่สวนผู้รับผิดชอบสำนวน หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ฝ่ายธุรการ แล้วแต่กรณี รายงานเกี่ยวกับเรื่องที่ไต่สวนหรือรายงานกิจการอื่นที่อยู่ในอำนาจของตน ทั้งนี้ เพื่อให้การไต่สวนข้อเท็จจริงเป็นไปด้วยความรวดเร็ว

ให้สำนักงาน ป.ป.ช. จัดให้มีพนักงานธุรการประจำองค์คณะไต่สวนทุกคณะ เพื่อสนับสนุนงานด้านธุรการขององค์คณะที่รับผิดชอบ

ข้อ ๘ ให้มีการจัดลงสารบบความและจัดแจ้งการดำเนินการตามกระบวนการและขั้นตอนของคดีที่อยู่ระหว่างการไต่สวนข้อเท็จจริง โดยสารบบความที่ต้องจัดแจ้งอย่างน้อยต้องมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

- (๑) เลขคดี
- (๒) ชื่อผู้กล่าวหาและผู้ถูกกล่าวหา
- (๓) สถานที่ วัน และเวลาที่ดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดในการไต่สวน
- (๔) ข้อความโดยย่อเกี่ยวกับเรื่องที่กระทำและรายการข้อสำคัญอื่น ๆ
- (๕) ผู้รับผิดชอบสำนวน

การจัดแจ้งและจัดลงสารบบความตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามแบบสารบบคดี ตส. ป.ป.ช. ๒

ข้อ ๙ ในการดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริง ให้จัดทำรายงานคดีติดไว้ในสำนวนทุกครั้งที่มีการพิจารณาไต่สวนหรือประชุมปรึกษาคดี ตามแบบรายงานคดี ตส. ป.ป.ช. ๓

ข้อ ๑๐ ในกรณีที่มีปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติตามระเบียบนี้ หรือที่ระเบียบนี้มิได้กำหนดวิธีพิจารณาไว้โดยชัดแจ้ง ให้เสนอเรื่องให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. พิจารณา และเมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช.

ได้พิจารณามีมติเป็นประการใดแล้ว ก็ให้ดำเนินการให้เป็นไปตามมตินั้นต่อไป

ในกรณีที่มีการร้องขอให้คุ้มครองช่วยเหลือพยาน หรือขอให้กันบุคคลหรือผู้ถูกกล่าวหาไว้เป็นพยานในระหว่างการตรวจสอบข้อเท็จจริง การแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐาน หรือการไต่สวนข้อเท็จจริง ให้นำระเบียบหรือประกาศคณะกรรมการ ป.ป.ช. ว่าด้วยการนั้นมาใช้บังคับกับกรณีดังกล่าว

การพิจารณามีมติตามวรรคหนึ่ง ให้หมายความรวมถึงการขยายหรือย่นระยะเวลาที่ได้กำหนดไว้ตามระเบียบนี้ด้วย ซึ่งมีใช้เป็นการกำหนดระยะเวลาที่ได้บัญญัติไว้ตามกฎหมาย

ในการนับระยะเวลาตามระเบียบนี้ ให้เป็นไปตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ข้อ ๑๑ การไต่สวนข้อเท็จจริงในกรณีคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นองค์คณะในการไต่สวนข้อเท็จจริงให้นำความในหมวด ๒ ส่วนที่ ๒ ส่วนที่ ๓ และส่วนที่ ๔ มาใช้บังคับกับการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. โดยอนุโลม

หมวด ๒

คณะกรรมการไต่สวน

ส่วนที่ ๑

การแจ้งคำสั่งแต่งตั้งและการคัดค้าน

ข้อ ๑๒ ในการไต่สวนข้อเท็จจริง คณะกรรมการ ป.ป.ช. จะแต่งตั้งคณะกรรมการไต่สวนเพื่อดำเนินการแทนก็ได้ โดยการแต่งตั้งคณะกรรมการไต่สวนต้องประกอบด้วยประธานอนุกรรมการและอนุกรรมการตามที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนดตามความเชี่ยวชาญในแต่ละประเภทคดี โดยมีพนักงาน เจ้าหน้าที่เป็นอนุกรรมการและเลขานุการ และอนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ แต่ถ้าเป็นการแต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อไต่สวนกรณีตามมาตรา ๖๓ หรือมาตรา ๖๖ ประธานอนุกรรมการต้องเป็นกรรมการ ป.ป.ช. ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงความเหมาะสมกับฐานะ ระดับของตำแหน่ง และการคุ้มครองผู้ถูกกล่าวหาตามสมควร

ข้อ ๑๓ เมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้มีคำสั่งให้ไต่สวนข้อเท็จจริงและแต่งตั้งคณะกรรมการไต่สวนเพื่อดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงในคดีเรื่องใดแล้ว ให้ประธานอนุกรรมการ หรืออนุกรรมการและเลขานุการแจ้งคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการไต่สวนให้ผู้

ถูกกล่าวหาทราบ และจัดให้มีการประชุมปรึกษาหารือ เพื่อดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงโดยเร็ว โดยในการประชุมครั้งแรกให้คณะอนุกรรมการไต่สวนพิจารณาเรื่องดังต่อไปนี้

- (๑) พิจารณาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานที่ได้มาตามมาตรา ๔๔/๑
- (๒) การกำหนดประเด็นและแนวทางในการไต่สวนข้อเท็จจริงตามข้อ ๒๑
- (๓) การมอบหมายให้อนุกรรมการคนใดคนหนึ่งหรือหลายคนปฏิบัติหน้าที่ตามที่มอบหมาย ตามข้อ ๒๔
- (๔) การแจ้งข้อกล่าวหาและรับฟังคำชี้แจงตามข้อ ๓๗ และข้อ ๓๘
- (๕) เรื่องอื่น ๆ ที่จำเป็น

ข้อ ๑๔ ให้แจ้งคำสั่งให้ไต่สวนข้อเท็จจริงและแต่งตั้งคณะอนุกรรมการไต่สวนให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบ โดยให้ส่งสำเนาคำสั่งทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับไปให้ผู้ถูกกล่าวหา ณ ที่อยู่ของผู้ถูกกล่าวหา ซึ่งปรากฏตามหลักฐานของทางราชการหรือตามหลักฐานที่ปรากฏจากการไต่สวนข้อเท็จจริงก็ได้ ในกรณีนี้เมื่อได้ล่วงพ้นกำหนดระยะเวลาสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้ส่งสำเนาคำสั่งให้ผู้ถูกกล่าวหา ให้ถือว่าผู้ถูกกล่าวหาได้รับทราบคำสั่งให้ไต่สวนข้อเท็จจริงและแต่งตั้งคณะอนุกรรมการไต่สวนดังกล่าวแล้ว

การแจ้งคำสั่งให้ไต่สวนข้อเท็จจริงและแต่งตั้งคณะอนุกรรมการไต่สวนให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบตามวรรคหนึ่ง ย่อมไม่ตัดสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาที่จะมารับทราบคำสั่งด้วยตนเอง

การแจ้งคำสั่งให้ไต่สวนข้อเท็จจริงและแต่งตั้งคณะอนุกรรมการไต่สวนในกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาได้รับทราบคำสั่งด้วยตนเองและการรับทราบคำสั่งของผู้ถูกกล่าวหา ให้เป็นไปตามแบบ ตส. ป.ป.ช. ๔ และแบบ ตส. ป.ป.ช. ๕

ข้อ ๑๕ ในการแจ้งคำสั่งให้ไต่สวนข้อเท็จจริงและแต่งตั้งคณะอนุกรรมการไต่สวนให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบ ให้ระบุเหตุแห่งการคัดค้านอนุกรรมการไว้ด้วยว่าผู้ถูกกล่าวหา มีสิทธิคัดค้านผู้ได้รับแต่งตั้งเป็นอนุกรรมการได้ ถ้าผู้นั้นมีเหตุอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้

- (๑) รู้เห็นเหตุการณ์หรือเคยสอบสวนหรือพิจารณาเกี่ยวกับเรื่องที่กล่าวหาในฐานะอื่น ที่มีอยู่ในฐานะพนักงานเจ้าหน้าที่หรือพนักงานไต่สวนมาก่อน
- (๒) มีส่วนได้เสียในเรื่องที่กล่าวหา
- (๓) มีสาเหตุโกรธเคืองกับผู้กล่าวหาหรือผู้ถูกกล่าวหา
- (๔) เป็นผู้กล่าวหาหรือเป็นคู่สมรส บุพการี ผู้สืบสันดาน หรือพี่น้องร่วมบิดามารดา หรือร่วมบิดา หรือมารดากับผู้กล่าวหาหรือผู้ถูกกล่าวหา

(๕) มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดในฐานะญาติหรือเป็นส่วนหนึ่งหรือมีผลประโยชน์ร่วมกัน หรือขัดแย้งกันทางธุรกิจกับผู้กล่าวหาหรือผู้ถูกกล่าวหา

ในกรณีที่มีเหตุแห่งการคัดค้านผู้ได้รับแต่งตั้งเป็นอนุกรรมการตามวรรคหนึ่ง ให้ผู้ถูกกล่าวหาทำคำคัดค้านเป็นหนังสือยื่นต่อประธานกรรมการ ป.ป.ช. ภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่ได้รับทราบคำสั่งแต่งตั้งคณะอนุกรรมการไต่สวนหรือถือว่าได้รับทราบการแต่งตั้งคณะอนุกรรมการไต่สวน หรือนับแต่วันที่ได้ทราบเหตุแห่งการคัดค้านนั้น โดยจะต้องแสดงข้อเท็จจริงที่เป็นเหตุแห่งการคัดค้านไว้ให้ปรากฏในคำคัดค้านด้วย ว่าการไต่สวนข้อเท็จจริงจะไม่ได้ความจริงหรือจะทำให้เสียประโยชน์แห่งความยุติธรรมอย่างไร ในกรณีนี้ ให้ประธานกรรมการ ป.ป.ช. ส่งสำเนาคำคัดค้านให้ประธานอนุกรรมการทราบและรวบรวมไว้ในสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริง โดยให้ประธานกรรมการ ป.ป.ช. เสนอคำคัดค้านดังกล่าวให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. พิจารณา

ห้ามมิให้อนุกรรมการผู้ถูกคัดค้านยุ่งเกี่ยวกับการดำเนินการไต่สวนในระหว่างที่ถูกคัดค้านจนกว่าคณะกรรมการ ป.ป.ช. จะมีมติให้ยกคำคัดค้านนั้น แต่ทั้งนี้ ย่อมไม่ตัดสิทธิของผู้ถูกคัดค้านในการจัดทำคำชี้แจงเพื่อประกอบการพิจารณาของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ด้วยก็ได้

ข้อ ๑๖ ในการพิจารณาคำคัดค้าน ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. พิจารณาวินิจฉัยว่าเหตุแห่งการคัดค้านอนุกรรมการเป็นไปตามที่ผู้คัดค้านได้กล่าวอ้างหรือไม่ หากคณะกรรมการ ป.ป.ช. เห็นว่าการณิมิได้เป็นไปตามคำคัดค้าน และมีเหตุผลสมควรที่จะให้อนุกรรมการผู้ถูกคัดค้านปฏิบัติหน้าที่ต่อไปให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติยกคำคัดค้านนั้นเสีย ทั้งนี้ มติของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ที่ให้ยกคำคัดค้านนั้นให้ถือเป็นที่สุด

ในกรณีที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. เห็นว่าคำคัดค้านฟังขึ้นหรือมีเหตุผลเพียงพอที่จะฟังได้ว่าหากให้อนุกรรมการผู้ถูกคัดค้านปฏิบัติหน้าที่ต่อไปอาจทำให้เสียประโยชน์แห่งความยุติธรรมและการไต่สวนข้อเท็จจริงอาจไม่ได้ความปรากฏอย่างแท้จริง ก็ให้มีคำสั่งให้อนุกรรมการผู้นั้นพ้นจากการเป็นอนุกรรมการในคดีเรื่องนั้น

การพ้นจากการเป็นอนุกรรมการตามวรรคสอง ย่อมไม่กระทบถึงการไต่สวนข้อเท็จจริงที่ได้ดำเนินการไปแล้ว

ข้อ ๑๗ ในกรณีที่มีการคัดค้านอนุกรรมการและคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้มีมติให้ยกคำคัดค้านของผู้คัดค้านตามข้อ ๑๖ ให้แจ้งผลการพิจารณานั้นให้ผู้คัดค้านทราบเป็นหนังสือ ข้อ ๑๘ ถ้าอนุกรรมการผู้ใดเห็นว่าตนมีเหตุอันอาจถูกคัดค้านได้ตามข้อ ๑๕ วรรคหนึ่งหรือ

เห็นว่ามิเหตุอันอันอาจกล่าวอ้างในภายหลังได้ว่าตนไม่อยู่ในฐานะที่จะปฏิบัติหน้าที่ได้โดยเที่ยงธรรมให้อนุกรรมการผู้นั้นแจ้งให้ประธานกรรมการ ป.ป.ช. ทราบถึงเหตุดังกล่าวโดยเร็ว โดยในระหว่างนั้น ห้ามมิให้อนุกรรมการผู้ที่มีเหตุอันอาจถูกคัดค้านนั้นยุ่งเกี่ยวกับการดำเนินการของคณะอนุกรรมการไต่สวนและให้นำความในข้อ ๑๖ การพิจารณาคำคัดค้านมาใช้บังคับโดยอนุโลม

ข้อ ๑๕ ในกรณีที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีคำสั่งให้บุคคลใดพ้นจากการเป็นอนุกรรมการในคดีเรื่องใดเนื่องจากอาศัยเหตุตามข้อ ๑๕ หรือข้อ ๑๘ หรือกรณีมีเหตุจำเป็นอันสมควรประการอื่นถ้าการพ้นจากการเป็นอนุกรรมการนั้นมิได้กระทบต่อองค์คณะของคณะอนุกรรมการไต่สวน และความเหมาะสมกับฐานะ ระดับของตำแหน่ง และการคุ้มครองผู้ถูกกล่าวหาตามมาตรา ๔๕ แล้วคณะกรรมการ ป.ป.ช. จะไม่แต่งตั้งอนุกรรมการแทนก็ได้ ในกรณีเช่นว่านี้ ให้อนุกรรมการที่เหลืออยู่ปฏิบัติหน้าที่ต่อไปได้และให้ถือว่าคณะอนุกรรมการไต่สวนประกอบด้วยอนุกรรมการเท่าที่มีอยู่

ความในวรรคหนึ่ง ให้ใช้บังคับกับกรณีที่อนุกรรมการคนใดขอลอนตัวหรือลาออกจากการเป็นอนุกรรมการ หรือตายในระหว่างเป็นอนุกรรมการด้วยโดยอนุโลม

ในกรณีที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. เห็นว่ามีเหตุอันสมควรหรือเหตุจำเป็นอื่นที่ต้องมีการแต่งตั้งอนุกรรมการแทน หรือเปลี่ยนอนุกรรมการ หรือแต่งตั้งอนุกรรมการเพิ่ม แล้วแต่กรณี เมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้มีคำสั่งเช่นว่านั้น โดยแสดงเหตุแห่งการมีคำสั่งไว้ด้วยแล้วให้นำความในข้อ ๑๔ การแจ้งคำสั่งให้ไต่สวนข้อเท็จจริงและแต่งตั้งคณะอนุกรรมการไต่สวนมาใช้บังคับโดยอนุโลม

การเปลี่ยนแปลงอนุกรรมการ ย่อมไม่กระทบถึงการไต่สวนข้อเท็จจริงที่ได้ดำเนินการไปแล้ว

ส่วนที่ ๒

การไต่สวนข้อเท็จจริง

ข้อ ๒๐ ในการประชุมขององค์คณะอนุกรรมการไต่สวน เพื่อพิจารณามีมติวินิจฉัยชี้ขาดประเด็นแห่งคดีหรือให้ความเห็นชอบเกี่ยวกับการดำเนินการตามระเบียบนี้ จะต้องมิให้อนุกรรมการเข้าร่วมประชุมพิจารณาไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนอนุกรรมการทั้งหมด จึงจะเป็นองค์ประชุม

การลงมติขององค์คณะอนุกรรมการได้สวนให้ถือเสียงข้างมาก โดยอนุกรรมการคนหนึ่งให้มีเสียงหนึ่งในการลงคะแนน ถ้าคะแนนเสียงเท่ากันให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาด

ข้อ ๒๑ ในองค์คณะอนุกรรมการได้สวนกำหนดประเด็นและแนวทางการในการได้สวนข้อเท็จจริง โดยให้พิจารณาคำร้องหรือคำร้องขอ คำกล่าวหา หรือรายงานการตรวจสอบข้อเท็จจริงหรือรายงานการแสวงหาข้อเท็จจริง แล้วแต่กรณี รวมทั้งเอกสารหลักฐานต้นเรื่องต่าง ๆ ข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ที่เกี่ยวข้องในการกระทำความผิดตามข้อกล่าวหาเพื่อกำหนดประเด็นที่จะทำการได้สวนและวิธีการรวบรวมพยานหลักฐาน หรือกำหนดกรอบระยะเวลาในการได้สวนข้อเท็จจริงเพื่อให้การรวบรวมพยานหลักฐานแล้วเสร็จโดยเร็ว และเป็นธรรมเนียมแก่คู่กรณีทุกฝ่าย

ในกรณีที่มีการตรวจสอบข้อเท็จจริง หรือการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานหรือการสอบสวนของพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หรือการแสวงหาข้อเท็จจริง หรือการสอบสวนตามกฎหมายหรือระเบียบข้อบังคับว่าด้วยการบริหารงานบุคคลตามกฎหมายอื่น แล้วแต่กรณี ให้ถือว่าพยานหลักฐานที่ได้มาจากการดำเนินการดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของสำนวนการได้สวนข้อเท็จจริงของคณะอนุกรรมการได้สวน หรือเป็นส่วนหนึ่งของพยานหลักฐานในสำนวนการได้สวนข้อเท็จจริง

ความในวรรคสอง ให้ใช้บังคับกับบรรดาสิ่งของหรือบันทึก รวมถึงเอกสารหลักฐานต่าง ๆ ที่ได้มาจากการตรวจสอบข้อเท็จจริงหรือการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานตามมาตรา ๔๔/๑ ซึ่งมาตรา ๔๔/๒ บัญญัติให้ถือเป็นอันใช้ได้และสามารถนำมาใช้เป็นพยานหลักฐานประกอบสำนวนคดีในชั้นได้สวนข้อเท็จจริงได้ด้วย

ข้อ ๒๒ ในองค์คณะอนุกรรมการได้สวนมีอำนาจหน้าที่ในการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐาน เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือมูลความผิดหรือเพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงและพิสูจน์ความร้ายแรงผิดปกติ ในคดีที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้มีมติสั่งให้ได้สวนข้อเท็จจริง

ในการได้สวนข้อเท็จจริง ห้ามมิให้บุคคลที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องเข้าร่วมในการได้สวนของคณะอนุกรรมการได้สวน เว้นแต่จะเป็นบุคคลที่คณะอนุกรรมการได้สวนอนุญาตเพื่อประโยชน์แห่งการได้สวนข้อเท็จจริง

การถอนคำร้องหรือคำร้องขอหรือคำกล่าวหาข้อมไม่เป็นการตัดอำนาจของ คณะอนุกรรมการไต่สวนที่จะดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงต่อไป

ข้อ ๒๓ ในการปฏิบัติหน้าที่ของคณะอนุกรรมการไต่สวน ให้คณะอนุกรรมการไต่สวนมีอำนาจตามมาตรา ๒๕ (๑) (๒) หรือ (๓) มาตรา ๒๖ และมาตรา ๔๕

ให้ประธานอนุกรรมการ หรืออนุกรรมการและเลขานุการ เป็นผู้ลงนามในหนังสือหรือคำสั่งเพื่อดำเนินการให้เป็นไปตามอำนาจหน้าที่ได้

หนังสือหรือคำสั่งเรียกเอกสารหรือหลักฐาน หรือคำสั่งให้ให้ถ้อยคำ หรือคำสั่งให้ปฏิบัติกรให้เป็นไปตามแบบ ตส. ป.ป.ช. ๖ แบบ ตส. ป.ป.ช. ๗ และแบบ ตส. ป.ป.ช. ๘ หรือจะเป็นไปตามแบบที่คณะอนุกรรมการไต่สวนกำหนดขึ้น เพื่อให้เหมาะสมกับสำนวนคดีแต่ละคดีก็ได้

ข้อ ๒๔ ในกรณีที่มีได้มีกฎหมายหรือระเบียบข้อบังคับของคณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนดไว้เป็นประการอื่น คณะอนุกรรมการไต่สวนอาจมอบหมายให้อนุกรรมการที่เป็นพนักงานเจ้าหน้าที่และหรืออนุกรรมการคนใดคนหนึ่งหรือหลายคน ปฏิบัติหน้าที่อย่างใดอย่างหนึ่งตามที่ได้รับมอบหมาย เพื่อดำเนินการให้เป็นไปตามอำนาจหน้าที่ก็ได้

ให้อนุกรรมการที่ได้รับมอบหมายตามวรรคหนึ่ง มีอำนาจเช่นเดียวกับ คณะอนุกรรมการไต่สวน

ข้อ ๒๕ ในการไต่สวนพยานบุคคลหรือการนำเอกสารหรือวัตถุมาใช้เป็นพยานหลักฐานในสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงให้อนุกรรมการผู้รับผิดชอบสำนวนบันทึกการได้มาซึ่งพยานหลักฐานนั้นไว้ในสำนวนคดี

การนำเอกสารมาใช้เป็นพยานหลักฐานให้ใช้ต้นฉบับ แต่ถ้าไม่อาจนำต้นฉบับมาได้ จะใช้สำเนาเอกสารที่ผู้ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบรับรองว่าเป็นสำเนาที่ถูกต้องก็ได้

ถ้าหาต้นฉบับเอกสารไม่ได้เพราะสูญหาย หรือนำเชื่อว่าถูกทำลาย หรือโดยเหตุประการอื่นจะนำสำเนาเอกสารหรือพยานบุคคลมาสืบแทนก็ได้

บันทึกการได้มาซึ่งพยานหลักฐาน ให้เป็นไปตามแบบ ตส. ป.ป.ช. ๕

ข้อ ๒๖ ในกรณีที่คณะอนุกรรมการไต่สวนเห็นสมควรเรียกบุคคลใดที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับ การกระทำความผิดหรือการกล่าวหาในคดีนั้นมาเป็นผู้ให้ถ้อยคำหรือพยาน ให้คณะอนุกรรมการไต่สวนเรียกบุคคลนั้นมาชี้แจงหรือให้ปากคำตามวัน เวลา และสถานที่ที่ คณะอนุกรรมการไต่สวนกำหนด

ในกรณีที่พยานมาพบแต่ไม่ยอมให้ปากคำหรือไม่มาให้ปากคำ หรือคณะกรรมการไต่สวนไม่อาจเรียกพยานมาได้ภายในเวลาอันสมควร คณะกรรมการไต่สวนจะไม่ดำเนินการไต่สวนปากคำพยานบุคคลนั้นไว้ก็ได้ แต่ต้องบันทึกเหตุแห่งการนั้นไว้ในสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงด้วย

บันทึกปากคำผู้กล่าวหาหรือพยาน หรือบันทึกปากคำ ผู้ให้ถ้อยคำ ให้เป็นไปตามแบบ ตส. ป.ป.ช. ๑๐ และแบบ ตส. ป.ป.ช. ๑๑

ข้อ ๒๗ ในการไต่สวนหรือสอบปากคำพยานห้ามมิให้บุคคลอื่นอยู่ในที่นั้นด้วย เว้นแต่คณะกรรมการไต่สวนจะอนุญาตเพื่อประโยชน์แห่งการไต่สวนข้อเท็จจริง

ในกรณีที่เป็นการรับฟังคำชี้แจงหรือสอบปากคำบุคคลตามมาตรา ๕๘ จะต้องมีการไต่สวนที่เป็นกรรมการ ป.ป.ช. ร่วมดำเนินการด้วย

ข้อ ๒๘ ก่อนเริ่มไต่สวนหรือสอบปากคำพยาน ให้แจ้งให้พยานทราบว่าคณะกรรมการมีฐานะเป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา การให้ปากคำอันเป็นเท็จต่อคณะกรรมการ อาจเป็นความผิดตามกฎหมาย

ข้อ ๒๙ ในการไต่สวนหรือสอบปากคำพยาน ให้บันทึกปากคำตามประเด็นที่กำหนดไว้โดยเมื่อบันทึกปากคำเสร็จแล้ว ให้อ่านให้พยานฟังหรือจะให้พยานอ่านเองก็ได้ และให้พยานกับคณะกรรมการผู้ซึ่งไต่สวนปากคำลงลายมือชื่อไว้เป็นหลักฐาน ในกรณีที่มีผู้อื่นร่วมในการไต่สวนหรือสอบปากคำก็ให้ผู้นั้นลงลายมือชื่อไว้เป็นหลักฐานด้วย ถ้าบันทึกปากคำพยานมีหลายหน้าให้อนุกรรมการอย่างน้อยหนึ่งคนกับพยานลงลายมือชื่อกำกับไว้ทุกหน้า

ในบันทึกปากคำ ห้ามมิให้ชุดลบหรือบันทึกข้อความทับ ถ้าจะต้องแก้ไขข้อความที่ได้บันทึกไว้แล้วให้ใช้วิธีขีดฆ่าหรือตอกเติม และให้อนุกรรมการอย่างน้อยหนึ่งคนกับพยานลงลายมือชื่อกำกับไว้ทุกแห่งที่มีการขีดฆ่าหรือตอกเติม

ในกรณีที่พยานไม่ยอมลงลายมือชื่อ ให้บันทึกเหตุแห่งการที่พยานไม่ยอมลงลายมือชื่อไว้ในบันทึกปากคำนั้นเพื่อให้ปรากฏไว้เป็นหลักฐานด้วย

ในกรณีที่พยานไม่สามารถลงลายมือชื่อได้ ให้นำประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาใช้บังคับโดยอนุโลม

ข้อ ๓๐ ในกรณีที่คณะกรรมการไต่สวน เห็นว่าการไต่สวนข้อเท็จจริงหรือการรวบรวมพยานหลักฐานใดจะทำให้การไต่สวนข้อเท็จจริงล่าช้าโดยไม่จำเป็น หรือมิใช่เป็น

พยานหลักฐานสำคัญในประเด็นแห่งคดีคณะกรรมการไต่สวนจะคดีเสียก็ได้ แต่ต้องบันทึกเหตุนั้นไว้ในสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงด้วย

ข้อ ๓๑ ในกรณีที่การไต่สวนข้อเท็จจริงพบว่า ผู้ถูกกล่าวหาหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องในคดีนั้นมีพฤติการณ์ร้ายแรงผิดปกติและต้องดำเนินการเพื่อบังคับเอากับทรัพย์สินที่เกิดจากการร้ายแรงผิดปกตินั้น ให้ประธานอนุกรรมการรายงานให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. เพื่อพิจารณาดำเนินการตามควรแก่กรณีโดยเร็ว

ในกรณีที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. เห็นว่า กรณีมีเหตุอันควรสงสัยว่าผู้ถูกกล่าวหาหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐรายใดมีพฤติการณ์ร้ายแรงผิดปกติ ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. แต่งตั้งคณะอนุกรรมการไต่สวนขึ้นมาพิจารณาดำเนินคดีในกรณีดังกล่าว โดยจะแต่งตั้งคณะอนุกรรมการไต่สวนคณะเดิมให้เป็นองค์คณะไต่สวนข้อเท็จจริง หรือจะแต่งตั้งคณะอนุกรรมการไต่สวนคณะใหม่ขึ้นมาพิจารณาดำเนินการก็ได้ ทั้งนี้ให้คณะกรรมการไต่สวนที่ได้รับแต่งตั้งนั้นดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงต่อไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดไว้ในระเบียบนี้ ในกรณีเช่นว่านี้ ให้ใช้พยานหลักฐานที่ได้จากการไต่สวนข้อเท็จจริงที่ดำเนินการมาแล้วเป็นพยานหลักฐานของการไต่สวนข้อเท็จจริงในคดีเรื่องใหม่

ในกรณีที่คณะกรรมการไต่สวนได้ดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงโดยแยกเป็นสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงใหม่ ให้นำสำเนาพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องในสำนวนคดีเดิมรวมเข้าไว้ในสำนวนคดีใหม่และให้บันทึกไว้ให้ปรากฏด้วยว่าได้นำพยานหลักฐานใดมาจากสำนวนคดีเดิมเพื่อใช้ประกอบการพิจารณาไต่สวนข้อเท็จจริงในสำนวนคดีเรื่องใหม่ด้วย

ข้อ ๓๒ ในการไต่สวนข้อเท็จจริงกรณีกล่าวหาว่าร้ายแรงผิดปกติ หากคณะกรรมการไต่สวนตรวจสอบพบว่ามีกรณีที่เป็นเหตุให้ต้องยึดหรืออายัดทรัพย์สินของผู้ถูกกล่าวหาไว้ชั่วคราวตามมาตรา ๓๘ วรรคหนึ่ง ให้คณะกรรมการไต่สวนรายงานให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ทราบโดยพลัน

กรณีตามวรรคหนึ่ง ถ้าคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีคำสั่งให้ยึดหรืออายัดทรัพย์สินของผู้ถูกกล่าวหาไว้ชั่วคราว และผู้ถูกกล่าวหายื่นคำร้องขอผ่อนผันเพื่อขอรับทรัพย์สินนั้นไปใช้ประโยชน์โดยมิหรือไม่มีประกันหรือหลักประกัน หรือแสดงหลักฐานว่าทรัพย์สินนั้นมิได้เกี่ยวข้องกับการร้ายแรงผิดปกติให้คณะกรรมการไต่สวนตรวจสอบข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานตามคำร้องขอดังกล่าวเพื่อพิสูจน์เกี่ยวกับทรัพย์สิน โดยเร็วแล้วทำความเห็นเพื่อประกอบการพิจารณาของคณะกรรมการ ป.ป.ช.

คำสั่งยึดหรืออายัดทรัพย์สินไว้ชั่วคราว และคำร้องขอผ่อนผันเพื่อขอรับทรัพย์สินไปใช้ประโยชน์ให้เป็นไปตามแบบ ตส. ป.ป.ช. ๑๒ และแบบ ตส. ป.ป.ช. ๑๓

ข้อ ๓๓ ในการไต่สวนข้อเท็จจริงกรณีกล่าวหาว่าร่ำรวยผิดปกติ ถ้าปรากฏพยานหลักฐานน่าเชื่อว่าผู้ถูกกล่าวหาผิดกรณีการร่ำรวยผิดปกติ หรือเพื่อประโยชน์แห่งการไต่สวนข้อเท็จจริงในการพิสูจน์ความร่ำรวยผิดปกติ โดยในการไต่สวนข้อเท็จจริงหากมีกรณีที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. เห็นสมควรสั่งให้ผู้ถูกกล่าวหาแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน ให้คณะอนุกรรมการไต่สวนเสนอเรื่องให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. พิจารณา เพื่อมีคำสั่งให้ผู้ถูกกล่าวหาแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินของตนตามรายการ วิธีการและภายในระยะเวลาที่กำหนด ซึ่งต้องไม่น้อยกว่าสามสิบวันแต่ไม่เกินหกสิบวันโดยจะต้องระบุในคำสั่งดังกล่าวด้วยว่าการไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของคณะกรรมการ ป.ป.ช. อาจเป็นความผิดตามกฎหมาย

ในกรณีที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีคำสั่งให้ผู้ถูกกล่าวหาแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินตามวรรคหนึ่งแล้ว ให้คณะอนุกรรมการไต่สวนรวบรวมบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินไว้ในสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริง โดยหากมีกรณีที่ต้องใช้อำนาจของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินและคณะกรรมการธุรกรรมตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินก็ให้เสนอคณะกรรมการ ป.ป.ช. เพื่อใช้อำนาจตามกฎหมายดังกล่าวเพื่อดำเนินการกับทรัพย์สินที่ได้มาโดยมิชอบนั้นต่อไป

ในกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาร้องขอ โดยแสดงเหตุผลให้เป็นที่พอใจแก่คณะอนุกรรมการไต่สวนได้ว่าตนไม่สามารถแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินภายในระยะเวลาที่กำหนดได้ คณะอนุกรรมการไต่สวนอาจขยายระยะเวลาแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินให้กับผู้ถูกกล่าวหาออกไปตามที่เห็นสมควรก็ได้ แต่ทั้งนี้ ต้องไม่เกินระยะเวลาตามวรรคหนึ่ง

ในกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินเมื่อล่วงพ้นกำหนดระยะเวลาตามวรรคหนึ่งหรือกำหนดระยะเวลาที่คณะอนุกรรมการไต่สวนอนุญาตให้ตามวรรคสาม หากคณะอนุกรรมการไต่สวนเห็นว่าเพื่อประโยชน์แห่งความเป็นธรรม จะนำรายการทรัพย์สินและหนี้สินดังกล่าวมาประกอบการพิจารณาวินิจฉัยก็ได้

คำสั่งให้ผู้ถูกกล่าวหาแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามแบบ ตส.ป.ป.ช. ๑๔

ข้อ ๓๔ ในการไต่สวนข้อเท็จจริงตามระเบียบนี้ หากมีกรณีจำเป็นที่ต้องเข้าถึงข้อมูล

ของหน่วยงานหรือสถาบันการเงิน ให้นำระเบียบคณะกรรมการ ป.ป.ช. ว่าด้วยหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขการเข้าถึงข้อมูลของหน่วยงานหรือสถาบันการเงิน มาใช้บังคับ

ข้อ ๓๕ ในกรณีที่การไต่สวนข้อเท็จจริงพบว่า ได้มีเจ้าหน้าที่ของรัฐมีส่วนร่วมในการกระทำความผิดในเรื่องที่อยู่ระหว่างการไต่สวนข้อเท็จจริง ให้คณะกรรมการไต่สวนรายงานคณะกรรมการ ป.ป.ช. เพื่อพิจารณาสั่งให้ไต่สวนผู้นั้น อนึ่ง ความข้อนี้ให้ใช้บังคับกับกรณีเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือบุคคลอื่นเป็นตุลาการ ผู้ใช้ หรือผู้สนับสนุน รวมทั้งผู้ให้ ผู้ขอให้หรือรับว่าจะให้ทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดแก่บุคคลตามมาตรา ๖๖ เพื่อจูงใจให้กระทำการ ไม่กระทำการหรือประวิงการกระทำอันมิชอบด้วยหน้าที่ หรือกรณีเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือบุคคลอื่นเป็นตุลาการ ผู้ใช้ หรือผู้สนับสนุน แล้วแต่กรณี

ในการไต่สวนข้อเท็จจริงหากคณะกรรมการไต่สวนเห็นว่า การให้ผู้ถูกกล่าวหา ยังคงปฏิบัติหน้าที่ต่อไปอาจจะก่อความเสียหายให้แก่ทางราชการหรือเป็นอุปสรรคในการไต่สวนข้อเท็จจริง ก็ให้เสนอเรื่องให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. พิจารณาเพื่อส่งเรื่องให้ผู้บังคับบัญชาของผู้ถูกกล่าวหาสั่งพักราชการหรือพักงาน เพื่อรอฟังผลการพิจารณาของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ต่อไป

ข้อ ๓๖ ให้ประธานอนุกรรมการ และอนุกรรมการและเลขานุการ เป็นผู้รับผิดชอบสำนวน โดยอาจร้องขอให้สำนักงาน ป.ป.ช. สนับสนุนงานด้านธุรการได้ตามที่เห็นสมควรเพื่อประโยชน์ในการบริหารงานคดีให้เป็นไปโดยรวดเร็ว ให้สำนักงาน ป.ป.ช. สนับสนุนงานของคณะกรรมการไต่สวนตามที่ร้องขอโดยพลัน

ส่วนที่ ๓

การแจ้งข้อกล่าวหาและสิทธิการชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา

ข้อ ๓๗ เมื่อองค์คณะกรรมการไต่สวนเห็นว่า จากทางไต่สวนข้อเท็จจริงมีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะสนับสนุนข้อกล่าวหาว่าผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำการอันมีความผิด ให้คณะกรรมการไต่สวนมีหนังสือเรียกผู้ถูกกล่าวหา มาพบและแจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบ และให้โอกาสผู้ถูกกล่าวหาที่จะชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาและนำสืบแก้ข้อกล่าวหาภายในเวลาอันสมควร แต่อย่างช้าไม่เกินสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับทราบข้อกล่าวหา

ในการแจ้งข้อกล่าวหาตามวรรคหนึ่ง ให้คณะกรรมการไต่สวนจัดทำเป็นบันทึกการแจ้งข้อกล่าวหาระบุการกระทำและพฤติการณ์ทั้งหลายที่อ้างว่าผู้ถูกกล่าวหากระทำความผิด

ข้อเท็จจริงและรายละเอียดเกี่ยวกับเวลาและสถานที่ซึ่งเกิดการกระทำนั้น ๆ อีกทั้งบุคคลหรือสิ่งของที่เกี่ยวข้องด้วยพอสมควรเท่าที่จะทำให้ผู้ถูกกล่าวหาเข้าใจข้อกล่าวหาได้ดี โดยให้ทำขึ้นเป็นสองฉบับเพื่อมอบให้ผู้ถูกกล่าวหาหนึ่งฉบับ และเก็บไว้เป็นหลักฐานในสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงหนึ่งฉบับ โดยให้ผู้ถูกกล่าวหาลงลายมือชื่อรับทราบการแจ้งข้อกล่าวหาไว้เป็นหลักฐานด้วย

การแจ้งข้อกล่าวหาในกรณีร้ายแรงผิดปกติ นอกจากจะต้องกระทำตามวรรคสองแล้ว ให้ระบุข้อเท็จจริงและรายละเอียดเกี่ยวกับทรัพย์สินที่ได้มาโดยมิชอบหรือพฤติการณ์ที่เป็นเหตุแห่งการร้ายแรงผิดปกติให้ชัดแจ้งด้วยเพื่อที่จะทำให้ผู้ถูกกล่าวหาเข้าใจข้อกล่าวหาได้ดี

ในกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาได้รับทราบข้อกล่าวหาแต่ไม่ยอมลงลายมือชื่อรับทราบข้อกล่าวหาให้คณะอนุกรรมการไต่สวนจดแจ้งเหตุที่ผู้ถูกกล่าวหาไม่ยอมลงลายมือชื่อไว้ในบันทึกการแจ้งข้อกล่าวหาด้วยและให้รวมไว้ในสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริง

ในการแจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบ ผู้ถูกกล่าวหาอาจมอบอำนาจให้บุคคลอื่นมารับบันทึกการแจ้งข้อกล่าวหาแทน โดยให้ถือว่าผู้ถูกกล่าวหาได้รับทราบการแจ้งข้อกล่าวหาแล้วก็ได้

บันทึกการแจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบ ให้เป็นไปตามแบบ ตส. ป.ป.ช. ๑๕

ข้อ ๓๘ ในกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาไม่ได้รับทราบข้อกล่าวหาตามกำหนดนัดหรือปรากฏว่าผู้ถูกกล่าวหาไม่ได้รับหนังสือตามข้อ ๓๗ ให้คณะอนุกรรมการไต่สวนส่งบันทึกการแจ้งข้อกล่าวหาไปให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบโดยทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับ ณ ที่อยู่ของผู้ถูกกล่าวหาซึ่งปรากฏตามหลักฐานของทางราชการหรือตามหลักฐานที่ปรากฏจากการไต่สวนข้อเท็จจริง แต่ต้องจดแจ้งเหตุนั้นไว้เป็นหลักฐาน

ในกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาไม่มารับทราบข้อกล่าวหาหรือไม่ได้รับหนังสือแจ้งให้มารับทราบข้อกล่าวหาตามวรรคหนึ่ง ให้มีการปิดประกาศหนังสือแจ้งให้ผู้ถูกกล่าวหาได้รับทราบข้อกล่าวหาไว้โดยเปิดเผยยังที่ทำการสำนักงาน ป.ป.ช. และภูมิลำเนาของผู้ถูกกล่าวหาโดยให้จดแจ้งการดำเนินการดังกล่าวไว้ให้ปรากฏเป็นหลักฐานด้วย

ในการจัดส่งบันทึกการแจ้งข้อกล่าวหาไปให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบ ให้ทำบันทึกการแจ้งข้อกล่าวหาเป็นสามฉบับ เพื่อเก็บไว้ในสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงหนึ่งฉบับ โดยให้ส่งไปให้ผู้ถูกกล่าวหาสองฉบับ เพื่อให้ผู้ถูกกล่าวหาเก็บไว้หนึ่งฉบับ และให้ผู้ถูกกล่าวหาลงลายมือชื่อและวันเดือนปีที่รับทราบส่งกลับคืนมารวมไว้ในสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงหนึ่งฉบับ

โดยเมื่อล่วงพ้นกำหนดสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้ดำเนินการดังกล่าวแล้ว แม้จะไม่ได้รับบันทึกการแจ้งข้อกล่าวหาคืน หรือไม่ได้รับคำชี้แจงจากผู้ถูกกล่าวหา ก็ให้ถือว่าผู้ถูกกล่าวหาได้รับทราบข้อกล่าวหาและไม่ประสงค์ที่จะแก้ข้อกล่าวหา

ถ้าผู้ถูกกล่าวหาขอให้ปากคำหรือยื่นคำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา หรือขอนำสืบพยานหลักฐานแก้ข้อกล่าวหาก่อนที่คณะอนุกรรมการไต่สวนจะพิจารณาวินิจฉัยโดยมีความเห็นเกี่ยวกับคดีและสรุปสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริง หากคณะอนุกรรมการไต่สวนเห็นว่ามิเหตุผลอันสมควรตามที่ผู้ถูกกล่าวหาอ้างก็อาจพิจารณาให้โอกาสแก่ผู้ถูกกล่าวหาในการชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาหรือนำสืบพยานหลักฐานตามที่ผู้ถูกกล่าวหาร้องขอก็ได้

ข้อ ๓๕ ในการชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา ผู้ถูกกล่าวหาอาจแก้ข้อกล่าวหาโดยทำเป็นหนังสือหรือชี้แจงด้วยวาจาก็ได้ และผู้ถูกกล่าวหามีสิทธินำพยานหลักฐานหรือบุคคลที่ไว้วางใจเข้าฟังการชี้แจงหรือให้ปากคำของตนได้

ในกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาประสงค์ที่จะชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาด้วยวาจา ให้นำความในข้อ ๒๖ และข้อ ๒๗ การไต่สวนปากคำพยานมาใช้บังคับโดยอนุโลม

ในการนำสืบแก้ข้อกล่าวหา ผู้ถูกกล่าวหาจะอ้างพยานบุคคลหรือนำพยานหลักฐานมาเองหรือจะอ้างพยานหลักฐาน โดยขอให้คณะอนุกรรมการไต่สวนเรียกหรือไต่สวนพยานหลักฐานนั้นก็ไ้

ในกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาร้องขอขยายระยะเวลาชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาโดยอ้างเหตุผลและความจำเป็นหากคณะอนุกรรมการไต่สวนเห็นว่าเพื่อประโยชน์แห่งความเป็นธรรมจะขยายระยะเวลาการชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาหรือนำสืบแก้ข้อกล่าวหาออกไปตามที่เห็นสมควรก็ได้

ในกรณีที่คณะอนุกรรมการไต่สวนเห็นว่าพยานหลักฐานใดที่ผู้ถูกกล่าวหาอ้างไม่เกี่ยวกับประเด็นที่กล่าวหาหรือเป็นการประวิงคดีให้ชักช้า คณะอนุกรรมการไต่สวนจะไม่ทำการไต่สวนพยานหลักฐานนั้นก็ไ้

บันทึกปากคำผู้ถูกกล่าวหา ให้เป็นไปตามแบบ ตส. ป.ป.ช. ๑๖

ข้อ ๔๐ ในกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาได้รับทราบข้อกล่าวหาแล้ว โดยก่อนการชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา ผู้ถูกกล่าวหาอาจยื่นคำร้องขอเป็นหนังสือพร้อมด้วยเหตุผลต่อคณะอนุกรรมการไต่สวนเพื่อขอตรวจพยานหลักฐานในสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงเพื่อประกอบการชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาได้

เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม คณะอนุกรรมการไต่สวนจะอนุญาตให้ผู้ถูกกล่าวหา

ตรวจพยานหลักฐานตามที่ร้องขอก็ได้ เว้นแต่เป็นพยานหลักฐานที่มีผลกระทบต่อความปลอดภัยของพยานบุคคล ผู้กล่าวหา ผู้เสียหาย ผู้ทำคำร้อง ผู้ร้องทุกข์กล่าวโทษ ผู้ให้ถ้อยคำ หรือผู้ที่แจ้งเบาะแสหรือข้อมูลใดเกี่ยวกับการกระทำผิดตามที่กล่าวหา หรือกระทบต่อสาระสำคัญของสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงโดยประการอื่น ให้คณะอนุกรรมการไต่สวนมีอำนาจที่จะปฏิเสธไม่อนุญาตให้มีการตรวจพยานหลักฐานตามที่ผู้ถูกกล่าวหาหรือขอ

ในกรณีที่คณะอนุกรรมการไต่สวนอนุญาตให้ผู้ถูกกล่าวหาตรวจพยานหลักฐานได้ตามวรรคสองให้ผู้ถูกกล่าวหามีสิทธิของฉบับที่หรือคัดลอกเอกสารในสำนวนได้ตามสมควรเท่าที่จะไม่กระทบต่อรูปคดีหรือการคุ้มครองบุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยผู้ถูกกล่าวหาอาจนำทนายความหรือบุคคลที่ไว้วางใจเข้าช่วยเหลือในการตรวจพยานหลักฐานด้วยก็ได้

คำร้องขอตรวจพยานหลักฐานตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามแบบ ตส. ป.ป.ช. ๑๗

ข้อ ๔๑ ในกรณีที่คณะอนุกรรมการไต่สวนเห็นสมควรอาจทำการไต่สวนพยานหลักฐานเพิ่มเติมโดยการสอบปากคำพยานหรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง รวมถึงมีคำสั่งเรียกเอกสารหรือหลักฐานจากหน่วยงานหรือบุคคลใด เพื่อประกอบการพิจารณาในการวินิจฉัยคดีภายหลังจากที่มีการแจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบและได้รับฟังคำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาโดยได้ไต่สวนพยานหลักฐานของผู้ถูกกล่าวหาแล้วก็ได้

ส่วนที่ ๔

การพิจารณาและสรุปสำนวน

ข้อ ๔๒ ในห้วงที่คณะอนุกรรมการไต่สวนดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานทั้งปวงเพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิดตามที่มีการกล่าวหา โดยหากได้ไต่สวนพยานหลักฐานของคู่กรณีทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในคดีและเห็นว่า การไต่สวนข้อเท็จจริงได้ข้อเท็จจริงเพียงพอต่อการวินิจฉัยมูลความผิดของผู้ถูกกล่าวหาแล้ว ให้มีการพิจารณาวินิจฉัยความผิดของผู้ถูกกล่าวหาและบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายที่ปรากฏในสำนวนคดีโดยเร็ว

ในห้วงที่คณะอนุกรรมการไต่สวนประชุมปรึกษาเพื่อพิเคราะห์ซึ่งน้ำหนักพยานหลักฐานทั้งปวง จากข้อกล่าวหา คำแก้ข้อกล่าวหา ข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องซึ่งได้จากการไต่สวน ข้อเท็จจริงแล้วมีมติว่าผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำการอันเป็นมูลความผิดตามข้อกล่าวหาหรือไม่อย่างไร

หรือมีมติว่าสมควรดำเนินคดีอาญา คดีร้ายผิดปกติ หรือคดีความผิดวินัยกับผู้ถูกกล่าวหา หรือไม่พร้อมด้วยเหตุผลในการพิจารณาทำความเห็นและพยานหลักฐานประกอบคำวินิจฉัย รวมทั้งบทบัญญัติของกฎหมายที่ยกขึ้นอ้างอิง และให้จัดทำสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงตามมาตรา ๕๐ เสนอต่อประธานกรรมการ ป.ป.ช.

รายงานและสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริง ให้เป็นไปตามแบบ ตส. ป.ป.ช. ๑๘

ข้อ ๔๓ เมื่อประธานกรรมการ ป.ป.ช. ได้รับสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงแล้ว ให้จัดให้มีการประชุมเพื่อพิจารณาภายในสามสิบวัน

เพื่อประโยชน์แห่งความเป็นธรรม เมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้พิจารณาสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงตามวรรคหนึ่งแล้ว คณะกรรมการ ป.ป.ช. อาจมีมติให้คณะกรรมการไต่สวนชุดเดิมไต่สวนข้อเท็จจริงเพิ่มเติม หรือแต่งตั้งคณะกรรมการไต่สวนชุดใหม่ทำการไต่สวนข้อเท็จจริงเพิ่มเติมก็ได้ ทั้งนี้หากเป็นการแต่งตั้งคณะกรรมการไต่สวนชุดใหม่ ให้นำความในข้อ ๑๔ การแจ้งคำสั่งให้ไต่สวนข้อเท็จจริงและแต่งตั้งคณะกรรมการไต่สวนมาใช้บังคับโดยอนุโลม

ให้คณะกรรมการไต่สวนทำการไต่สวนข้อเท็จจริงเพิ่มเติมให้แล้วเสร็จโดยเร็ว แล้วสรุปข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานที่ได้มาเสนอคณะกรรมการ ป.ป.ช. โดยไม่ต้องทำความเห็น

ส่วนที่ ๕

การดำเนินการเกี่ยวกับคดี

ข้อ ๔๔ ในการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการไต่สวนเพื่อดำเนินการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐาน หรือการไต่สวนข้อเท็จจริง ให้อนุกรรมการมีฐานะเป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่และมีอำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเช่นเดียวกับพนักงานสอบสวนด้วย โดยในการจับและคุมขังบุคคล อนุกรรมการผู้ที่ได้รับมอบหมาย อาจร่วมกับเจ้าพนักงานตำรวจหรือพนักงานสอบสวนหรือเจ้าพนักงานอื่น หรือแจ้งให้เจ้าพนักงานตำรวจหรือพนักงานสอบสวนหรือเจ้าพนักงานอื่นดำเนินการก็ได้

เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต ในการจับ คุมขัง และการปล่อยชั่วคราว สำหรับการจัดการ

ให้ได้ตัวผู้ถูกกล่าวหามาดำเนินคดี ให้นำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและระเบียบข้อบังคับในส่วนที่เกี่ยวข้องมาใช้บังคับโดยอนุโลม

ข้อ ๔๕ ในกรณีที่มีเหตุที่จะออกหมายจับหรือเมื่อปรากฏพยานหลักฐานระหว่างการไต่สวนข้อเท็จจริงว่า ผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้กระทำความผิดหรือเมื่อมีหลักฐานตามสมควร โดยมีเหตุอันควรเชื่อว่าผู้ถูกกล่าวหาจะหลบหนีหรือจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน หรือก่อเหตุอันตรายประการอื่น หรือเมื่อมีเหตุที่จะออกหมายจับได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และคณะกรรมการไต่สวนเห็นว่าจำเป็นจะต้องมีการจับและควบคุมตัวผู้ถูกกล่าวหาไว้ ก็ให้เสนอคณะกรรมการ ป.ป.ช. เพื่อพิจารณาขอหมายให้อนุกรรมการคนใดคนหนึ่งหรือหลายคนดำเนินการเพื่อขอให้ศาลที่มีเขตอำนาจออกหมายจับผู้ถูกกล่าวหาเพื่อดำเนินคดีตามกฎหมายต่อไป

ความในวรรคหนึ่ง ให้ใช้บังคับกับกรณีที่ถูกกล่าวหาซึ่งคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้มีมติว่าข้อกล่าวหาไม่มูลและไม่มามีรายงานตัวตามกำหนดนัดเพื่อส่งตัวไปยังอัยการสูงสุดหรือต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. เพื่อดำเนินการฟ้องคดีต่อศาลซึ่งมีเขตอำนาจด้วยโดยอนุโลม

ในการขอให้ศาลที่มีเขตอำนาจออกหมายจับเพื่อให้มีการจับและควบคุมตัวผู้ถูกกล่าวหามาดำเนินคดี ให้ระบุในคำร้องขอด้วยว่าถ้าผู้ถูกกล่าวหาหลบหนีไปในระหว่างถูกดำเนินคดีมิให้นับระยะเวลาที่ผู้ถูกกล่าวหาหลบหนีรวมเป็นส่วนหนึ่งของอายุความ ตามความในมาตรา ๗๔/๑ หรือมาตรา ๘๘ ประกอบมาตรา ๗๔/๑ แล้วแต่กรณี

ข้อ ๔๖ ในการจัดการตามหมายจับ หรือการจัดการให้ได้ตัวผู้ถูกกล่าวหามาดำเนินคดีในระหว่างการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐาน หรือการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. หากปรากฏพยานหลักฐานโดยชัดแจ้งว่าผู้ถูกกล่าวหากระทำความผิดหรือมีพฤติการณ์ที่จะหลบหนีไปในระหว่างการไต่สวน หรือไม่มามีรายงานตัวตามกำหนดนัดเพื่อส่งตัวไปยังอัยการสูงสุดหรือต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. เพื่อดำเนินการฟ้องคดีต่อศาลซึ่งมีเขตอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดี ให้คณะกรรมการไต่สวนจัดการให้มีการจับหรือควบคุมตัวผู้ถูกกล่าวหาเพื่อดำเนินคดีต่อไป

ทั้งนี้ คณะกรรมการ ป.ป.ช. อาจมอบหมายให้อนุกรรมการหรือพนักงานเจ้าหน้าที่คนใดคนหนึ่งหรือหลายคนร่วมกับเจ้าพนักงานตำรวจหรือพนักงานสอบสวนหรือเจ้าพนักงานอื่นหรือแจ้งให้เจ้าพนักงานตำรวจหรือพนักงานสอบสวนหรือเจ้าพนักงานอื่น จัดการให้มีการจับ

และควบคุมตัวผู้ถูกกล่าวหาไว้หรือให้ดำเนินการตามที่เห็นสมควรเพื่อนำตัวผู้ถูกกล่าวหา มาฟ้องลงโทษก็ได้

ข้อ ๔๓ ในกรณีที่มีการตั้งคณะกรรมการขึ้นระหว่างคณะกรรมการ ป.ป.ช. และอัยการสูงสุดให้มีการแต่งตั้งผู้แทนคณะกรรมการ ป.ป.ช. ประกอบด้วยพนักงานเจ้าหน้าที่หรือบุคคลที่เคยเป็นอนุกรรมการไต่สวนในคดีนั้นอย่างน้อยสองคน โดยอาจมีพนักงานไต่สวนในสำนักกฎหมายและสำนักคดีร่วมเป็นคณะกรรมการด้วยก็ได้ เพื่อทำหน้าที่เป็นคณะกรรมการหรือฝ่ายเลขานุการตามที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. เห็นสมควร โดยคณะกรรมการมีอำนาจหน้าที่พิจารณาพยานหลักฐานที่ไม่สมบูรณ์และรวบรวมพยานหลักฐานให้สมบูรณ์และหาข้อยุติเกี่ยวกับการดำเนินการฟ้องคดีแล้วส่งให้อัยการสูงสุดเพื่อยื่นคำร้องต่อศาลหรือฟ้องคดีต่อไป

กรณีที่ไม่อาจหาข้อยุติเกี่ยวกับการฟ้องคดีได้ ให้สรุปข้อเท็จจริงรวมทั้งข้อกฎหมายเสนอคณะกรรมการ ป.ป.ช. พิจารณา

หมวด ๓

พนักงานไต่สวน

ส่วนที่ ๑

การแต่งตั้งและมอบหมาย

ข้อ ๔๔ ให้สำนักงาน ป.ป.ช. เสนอรายชื่อข้าราชการในสาขากระบวนการยุติธรรมที่ดำรงตำแหน่งระดับชำนาญการหรือเทียบเท่าขึ้นไปและมีพื้นความรู้ในระดับเนติบัณฑิต หรือมีคุณวุฒิด้านกฎหมายและมีความรู้และประสบการณ์ในการไต่สวนและวินิจฉัยคดี หรือการตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สิน หรือการให้ความเห็นทางกฎหมาย โดยจะต้องผ่านการอบรมหลักสูตรฝึกอบรมตามที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนด เพื่อแต่งตั้งให้เป็นพนักงานไต่สวนตามระเบียบนี้

เมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้ให้ความเห็นชอบรายชื่อบุคคลตามวรรคหนึ่งแล้ว ให้ประธานกรรมการ ป.ป.ช. ลงนามแต่งตั้งเป็นพนักงานไต่สวนเพื่อดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงในคดีที่ได้รับมอบหมายต่อไป

ข้อ ๔๕ ในการพิจารณามอบหมายให้พนักงานไต่สวนดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริง และเป็นผู้รับผิดชอบสำนวนในคดีแต่ละเรื่อง ให้ผู้อำนวยการสำนักที่รับผิดชอบเป็นผู้มีอำนาจพิจารณาเสนอคณะกรรมการ ป.ป.ช. เพื่อแต่งตั้งและมอบหมายคดีให้กับองค์คณะพนักงานไต่

สวน เพื่อให้ดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงตามอำนาจหน้าที่ต่อไป โดยให้คำนึงถึงความเชี่ยวชาญ และความเหมาะสมเป็นหลัก

องค์คณะพนักงานไต่สวนที่ได้รับแต่งตั้งและมอบหมายตามวรรคหนึ่ง จะมีจำนวนเท่าใดนั้นให้เป็นไปตามความจำเป็นเหมาะสมและปริมาณคดีตามที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. เห็นสมควรแต่งตั้ง โดยให้มีพนักงานไต่สวนผู้รับผิดชอบสำนวนทำหน้าที่รับผิดชอบงานในองค์คณะไต่สวนให้ดำเนินไปโดยเรียบร้อยเพื่อให้การไต่สวนข้อเท็จจริงในคดีที่ได้รับมอบหมายแล้วเสร็จโดยเร็ว

ให้สำนักงาน ป.ป.ช. จัดทำบัญชีรายงานคดีตามวรรคหนึ่ง เสนอคณะกรรมการ ป.ป.ช. เพื่อทราบเป็นรายเดือน ทั้งนี้ เมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีเหตุอันสมควรอาจมีมติให้เรียกคืนสำนวนคดีหรือเปลี่ยนองค์คณะพนักงานไต่สวนผู้รับผิดชอบสำนวนก็ได้

ข้อ ๕๐ เพื่อประโยชน์ในการไต่สวนข้อเท็จจริง ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. พิจารณาแต่งตั้งหรือมอบหมายให้มีผู้ช่วยพนักงานไต่สวนเพื่อช่วยในการปฏิบัติหน้าที่ขององค์คณะพนักงานไต่สวนด้วยก็ได้

ข้อ ๕๑ คณะกรรมการ ป.ป.ช. อาจมอบหมายให้กรรมการ ป.ป.ช. คนใดคนหนึ่งหรือหลายคนเป็นผู้ควบคุม กำกับ ดูแล ในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานไต่สวนเพื่อปฏิบัติให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดขึ้นโดยระเบียบนี้หรือโดยประการอื่น ทั้งนี้ เพื่อให้การไต่สวนข้อเท็จจริงการรวบรวมพยานหลักฐานและการสรุปสำนวนเสนอต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ของพนักงานไต่สวนดำเนินไปโดยเรียบร้อยชอบด้วยกระบวนการแห่งกฎหมายและเป็นระเบียบเดียวกัน

ส่วนที่ ๒

การปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานไต่สวน

ข้อ ๕๒ ให้นำความในหมวด ๒ คณะอนุกรรมการไต่สวน ตั้งแต่หมวด ๒ ส่วนที่ ๑ ถึง ส่วนที่ ๕ มาใช้บังคับกับการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานไต่สวนโดยอนุโลม

ข้อ ๕๓ ให้พนักงานไต่สวนที่ได้รับมอบหมายในการดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริง มีอำนาจตามมาตรา ๒๕ (๑) (๒) และ (๓)

ในการไต่สวนข้อเท็จจริงตามที่ได้รับมอบหมาย ให้พนักงานไต่สวนผู้รับผิดชอบสำนวนทำหน้าที่รับผิดชอบคดีและเป็นฝ่ายเลขานุการในองค์คณะไต่สวน

เพื่อประโยชน์ในการไต่สวนข้อเท็จจริง ให้พนักงานไต่สวนผู้รับผิดชอบสำนวนหรือพนักงานไต่สวนในองค์คณะไต่สวนมีอำนาจลงนามในหนังสือหรือคำสั่งเพื่อดำเนินการให้เป็นไปตามอำนาจหน้าที่ได้ข้อ ๕๔ ในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานไต่สวนตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต ให้พนักงานไต่สวนมีฐานะเป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่และมีอำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเช่นเดียวกับพนักงานสอบสวนด้วย

ในกรณีที่องค์คณะพนักงานไต่สวนได้ดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานทั้งปวงแล้วมีมติว่าสมควรดำเนินคดีอาญา คดีร้ายชัดปกติ หรือคดีความผิดวินัยกับผู้ถูกกล่าวหาหากเป็นกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาไม่มารับทราบข้อกล่าวหาโดยกรณีมีเหตุอันควรสงสัยว่าผู้ถูกกล่าวหาจะหลบหนี และพนักงานไต่สวนเห็นว่ามีความจำเป็นต้องจับผู้ถูกกล่าวหาเพื่อดำเนินคดี ให้เสนอความเห็นต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. เพื่อพิจารณาเห็นชอบให้พนักงานไต่สวนหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายยื่นคำร้องต่อศาลที่มีเขตอำนาจเพื่อขอให้ศาลออกหมายจับผู้ถูกกล่าวหาคำเนินคดีตามกฎหมายต่อไป

ในการจัดการตามหมายจับให้พนักงานไต่สวนหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายแจ้งให้เจ้าพนักงานตำรวจหรือพนักงานสอบสวนหรือเจ้าพนักงานอื่นดำเนินการแทน หรืออาจร่วมดำเนินการกับเจ้าพนักงานตำรวจหรือพนักงานสอบสวนหรือเจ้าพนักงานอื่นก็ได้ แล้วรายงานให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. พิจารณาโดยเร็ว

ในกรณีที่มีการควบคุมตัวผู้ถูกกล่าวหาไว้ในอำนาจของศาลเนื่องจากการจับผู้ถูกกล่าวหาไว้ตามหมายจับแล้ว ให้พนักงานสอบสวนหรือเจ้าพนักงานอื่นมีอำนาจในการดำเนินการขอให้ศาลควบคุมตัวผู้ถูกกล่าวหาไว้ได้ต่อไปและให้แจ้งพนักงานไต่สวนผู้รับผิดชอบสำนวนทราบเพื่อรายงานคณะกรรมการ ป.ป.ช. พิจารณาโดยเร็ว โดยไม่ต้องส่งตัวผู้ถูกกล่าวหาให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ดำเนินการ ทั้งนี้ในการจับ คุมขัง และการปล่อยชั่วคราว สำหรับการจัดการให้ได้ตัวผู้ถูกกล่าวหาคำเนินคดีให้นำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและระเบียบข้อบังคับในส่วนที่เกี่ยวข้องมาใช้บังคับโดยอนุโลม

ในการจัดการให้ได้ตัวผู้ถูกกล่าวหาคำเนินคดี ย่อมไม่เป็นการตัดอำนาจขององค์คณะพนักงานไต่สวนในการจัดทำสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงตามมาตรา ๕๐ เสนอต่อประธานกรรมการ ป.ป.ช. เพื่อนำเสนอคณะกรรมการ ป.ป.ช. พิจารณา

บทเฉพาะกาล

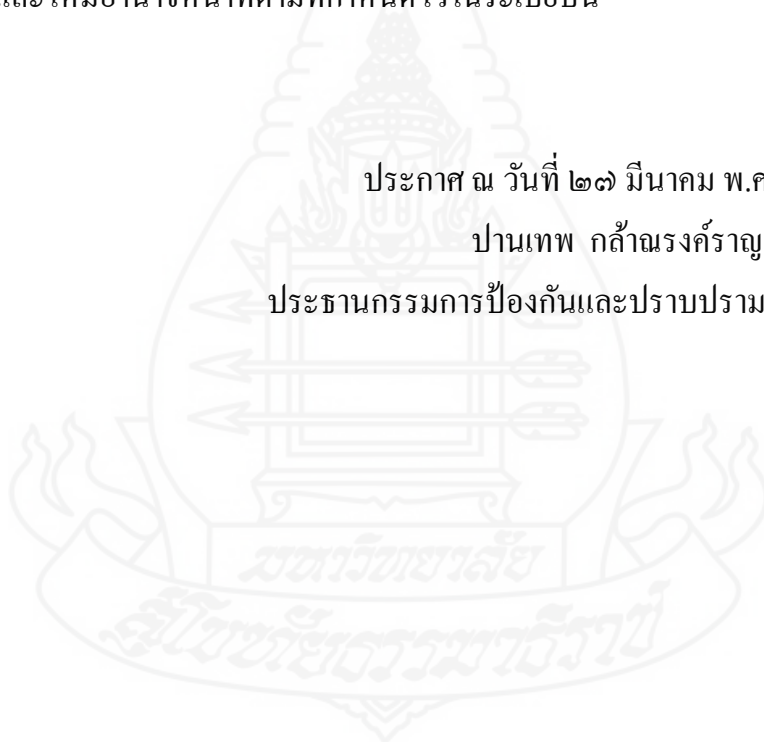
ข้อ ๕๕ บรรดาการใด ๆ เกี่ยวกับการไต่สวนข้อเท็จจริงที่ได้ดำเนินการไปแล้วหรืออยู่ระหว่างดำเนินการก่อนวันที่ระเบียบนี้มีผลใช้บังคับและยังไม่แล้วเสร็จ ให้การไต่สวนข้อเท็จจริงนั้นมีผลสมบูรณ์เป็นอันใช้ได้ และให้ดำเนินการต่อไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และระยะเวลาตามที่กำหนดไว้ในระเบียบนี้โดยให้ถือว่าการไต่สวนข้อเท็จจริงที่ได้ดำเนินการไปแล้วเป็นส่วนหนึ่งของการไต่สวนข้อเท็จจริงตามระเบียบนี้

ข้อ ๕๖ ในระหว่างที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. ยังมิได้มีการจัดตำแหน่งข้าราชการในสาขากระบวนการยุติธรรมหรือในระหว่างที่การจัดตำแหน่งข้าราชการยังไม่แล้วเสร็จ ให้พนักงานไต่สวนผู้ซึ่งได้รับแต่งตั้งโดยผ่านการฝึกอบรมตามหลักสูตรที่กำหนดหรือที่อยู่ระหว่างการดำเนินการแต่งตั้งปฏิบัติหน้าที่ตามระเบียบนี้ไปก่อนจนกว่าจะมีการจัดตำแหน่งแล้วเสร็จและให้มีอำนาจหน้าที่ตามที่กำหนดไว้ในระเบียบนี้

ประกาศ ณ วันที่ ๒๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๕

ปานเทพ กล้าณรงค์ราญ

ประธานกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ

ประวัติผู้ศึกษา

ชื่อ	นายเกรียงศักดิ์ ทองแก้ว
วัน เดือน ปีเกิด	26 กรกฎาคม พ.ศ. 2515
สถานที่เกิด	จังหวัดกรุงเทพมหานคร
ประวัติการศึกษา	- นิเทศศาสตรบัณฑิต สาขาวิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช พ.ศ. 2538 - นิติศาสตรบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ. 2544
สถานที่ทำงาน	สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ
ตำแหน่ง	เจ้าพนักงานปราบปรามการทุจริตปฏิบัติการ

